

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yağmur BİDAV

KIRSAL KALKINMA AÇISINDAN TUNCELİ'NİN COĞRAFİ ÇEVRE
POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Coğrafya Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yağmur BİDAV

KIRSAL KALKINMA AÇISINDAN TUNCELİ'NİN COĞRAFİ ÇEVRE
POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Danışman

İhsan BULUT

Coğrafya Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yağmur BİDAV'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Şenay GÜNGÖR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. İhsan BULUT (İmza)

Üye : Doç. Dr. Cemali SARI (İmza)

Tez Başlığı:

Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli'nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 24/01/2019

Mezuniyet Tarihi : 14/02/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli’nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Yağmur BİDAV

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Yağmur BİDAV
Öğrenci Numarası	20155264028
Enstitü Ana Bilim Dalı	Coğrafya Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. İhsan BULUT
Tez Başlığı	Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli'nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi
Turnitin Ödev Numarası	1073880115

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 199 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/02/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Alıntılar hariç %5

Alıntılar dahil %6'dır.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

06/02/2019

Prof. Dr. İhsan BULUT

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
ÖZET	xv
SUMMARY	xvi
TEŞEKKÜR	xvii
ÖNSÖZ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kırsal Kalkınma Kavramı Üzerine Tanımlar	3
1.1.1. Kırsal Alan	3
1.1.2. Kırsal Kalkınma	5
1.1.3. Kırsal Kalkınmanın Önemi	6
1.2. Kırsal Kalkınma Politikalarının Tarihsel Gelişimi	9
1.3. Kırsal Kalkınma Politikaları	11
1.3.1. Dünyada Kırsal Kalkınma Politikaları	11
1.3.2. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları	13
1.4. Kırsal Kalkınmanın Temel ve Entegre Ekonomik Kaynakları	16
1.4.1. Tarım ve Hayvancılık	16
1.4.2. Kırsal Sanayi	17
1.4.3. Kırsal Turizm	18
1.5. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları	19
1.5.1. Teorik Yaklaşımlar	20
1.5.1.1. Modernleşme Yaklaşımı	20
1.5.1.2. Bağlılık Yaklaşımı	20
1.5.2. Etkin Küçük Ölçekli Tarım İşletmeleri Yoluyla Kırsal Kalkınma Yaklaşımı	20
1.5.3. Süreç Yaklaşımları	20
1.5.4. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı	20
1.5.5. Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı	22
1.5.6. Yeniden Yönetim ve Yerel Yönetişim Yaklaşımı	22
1.5.7. Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı	22

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Süreci	24
2.2. Araştırma Evreni ve Örneklem	27
2.3. Veri Toplama Yöntemi	29
2.4. Veri Yönetimi ve Analizi	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

3.1. Araştırma Alanının Fiziki Coğrafya Özellikleri	33
3.1.1. Yeryüzü Şekilleri	33
3.1.2. İklim ve Bitki Örtüsü	36
3.1.3. Toprak Özellikleri	39
3.1.4. Hidrografik Özellikler	40
3.2. Araştırma Alanının Beşeri Coğrafya Özellikleri	41
3.2.1. Tarihçesi	41
3.2.2. Sosyo-Demografik Özellikleri	42
3.2.2.1. Nüfus Yapısı ve Değişimi	42
3.2.2.2. Eğitim	48
3.2.2.3. İşgücü ve İstihdama katılan nüfus	49
3.2.2.4. Sağlık	50
3.2.2.5. Yerleşme Özellikleri	50
3.2.3. Ekonomik Faaliyetler	53
3.2.4. Alt yapı, Ulaşım ve Hizmetler	71
3.3. Araştırmada Yer Alan Köylerin Genel Coğrafi Özellikleri	72
3.3.1. Merkez İlçede Çalışılan Köyler	72
3.3.2. Ovacık İlçesinde Çalışılan Köyler	82
3.3.3. Pülümür İlçesinde Çalışılan Köyler	89
3.3.4. Nazımiye İlçesinde Çalışılan Köyler	96
3.3.5. Mazgirt İlçesinde Çalışılan Köyler	103
3.3.6. Pertek İlçesinde Çalışılan Köyler	110
3.3.7. Hozat İlçesinde Çalışılan Köyler	118
3.3.8. Çemişgezek İlçesinde Çalışılan Köyler	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET VE GÖRÜŞMELERDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

4.1. Araştırmada Sahasında Hanesi Bulunan ve Ankete Katılan Kişilere İlişkin Bulgular ...	133
4.2. Ankete Katılan Kişilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	134
4.3. Ankete Katılan Kişilerin Göç Durumlarına İlişkin Bulgular	138
4.4. Ankete Katılan Kişilerin Ekonomik Faaliyetlerine ve Refah Düzeylerine İlişkin Bulgular	142
4.5. Ankete Katılan Kişilerin Buldukları Yerleşim Alanının Altyapısı ve Konutlarının Yapısına İlişkin Bulgular	157
4.6. Ankete Katılan Kişilerin Çevresel Algısına Yönelik Bulgular	160
4.7. Ankete Katılan Kişilerin Kırsal Kalkınma İle İlişkilerine Yönelik Bulgular.....	162

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖRNEKLEMLERDEN ELDE EDİLEN BULGULARLA BİRLİKTE

TUNCELİ'NİN KIRSAL KALKINMA POTANSİYELİNİN

DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı Bileşenlerine Göre Değerlendirme.....	171
5.1.1. Fiziki Kalkınma.....	171
5.1.1.1. Kırsal Yerleşme Boyutu	171
5.1.1.2. Çevre Koruma Boyutu	174
5.1.2. Beşeri Kalkınma.....	176
5.1.2.1. Sosyo-Kültürel Boyut	176
5.1.2.2. Ekonomik Gelişme Boyutu.....	180
5.2. SWOT Analizi	183
SONUÇ	189
KAYNAKÇA	198
EK 1- Tunceli Ve İlçelerinin Yıllara Göre Toplam Nüfusları	204
EK 2- Anket Formu	206
ÖZGEÇMİŞ	224

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Araştırma Sürecinin Aşamaları	26
Şekil 3.1 Tunceli Lokasyon Haritası	34
Şekil 3.2 Tunceli Topografya Haritası	36
Şekil 3.3 Tunceli'nin Yıllara Göre Nüfus Miktarı Ve Nüfus Artış Hızı	43
Şekil 3.4 Tunceli'de Yıllara Göre Net Göç Hızı Değişimi.....	44
Şekil 3.5 2007 ve 2017 Yılları Arasında Tunceli'nin İlçelerinin Toplam Nüfusları.....	45
Şekil 3.6 Tunceli'de 1965-2017 Yılları Arasındaki Toplam Kadın ve Erkek Nüfusu.....	45
Şekil 3.7 2017 Yılı Tunceli Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	46
Şekil 3.8 Tunceli İli Yıllara Göre Şehir ve Köy Nüfusundaki Değişimler.....	47
Şekil 3.9 2017 Yılı Tunceli İli Eğitim Düzeyinin Oransal Dağılımı.....	48
Şekil 3.10 Tunceli'de 2017 Yılında Tarım Arazilerinin Kullanımı	54
Şekil 3.11 Tunceli'de İşlenen Tarım Alanlarının Yıllara Göre Dağılışı	55
Şekil 3.12 2017 Yılı İlçelere Göre Kovan Sayısı	61
Şekil 3.13 Tunceli'nin Doğu Anadolu Bölgesi İçerisindeki Sanayi İşletmelerinin Payı	63
Şekil 3.14 Tunceli'de Sanayi Sektörlerindeki İstihdamın İl İçerisindeki Payı	64
Şekil 3.15 Tunceli'de Tesislerde Doluluk Oranları	68
Şekil 3.16 Araştırma Sahasında Yer Alan Köylerin Nüfus Dağılışı	72
Şekil 3.17 Çimenli ve Burmageçit Köylerinin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	79
Şekil 3.18 Yeşilyazı ve Ziyaret Köylerinin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim.....	87
Şekil 3.19 Kocatepe ve Mezra Köylerinin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	92
Şekil 3.20 Sarıyayla ve Aşağıdoluca Köylerinin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	99
Şekil 3.21 Göktepe ve Aslanyurdu Köylerinin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	121
Şekil 3.22 Pınarlar ve Arpalı Köylerinin Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	114
Şekil 3.23 Dervişcemal ve İn Köylerinin Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	125
Şekil 3.24 Payamdüzü ve Ulukale Köylerinin Toplam Nüfus Miktarlarındaki Değişim	128
Şekil 3.25 Araştırma Sahasında Yer Alan Köylerde En Fazla Yapılan Ekonomik Faaliyetler	132
Şekil 4.1 Ankete Katılan Kişilerin Eğitim Durumları	133
Şekil 4.2 Ankete Katılan Kişilerin Şehirde Yaşama İsteğinin Oransal Dağılımı.....	140

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Dünya Geneline Bazı Göstergeler.....	7
Tablo 1.2 Kırsal Kalkınma Politikalarının Yıllara Göre Etkin Yaklaşımları	10
Tablo 2.1 Araştırma Alanında Uygulanan Anket Sayıları	29
Tablo 2.2 SPSS Analizi Sonucunda Güvenilirliği Analiz Edilen Sorular ve Seçenekleri	30
Tablo 2.3 SPSS Analizi Sonucunda Güvenilirliği Analiz Edilen Sorular ve Seçenekleri	31
Tablo 2.4 SPSS Analizi Sonucunda Güvenilirliği Analiz Edilen Sorular ve Seçenekleri	31
Tablo 3.1 Tunceli'nin 1963-2017 Yılları Arasındaki Ortalama Yağış ve Sıcaklık Değerleri..	37
Tablo 3.2 Tunceli'nin 1963-2017 Yılları Arasındaki En Yüksek ve En Düşük Sıcaklıkları ...	38
Tablo 3.3 Tunceli İlinde Gerçekleşen Ekstrem İklim Olayları	38
Tablo 3.4 Tunceli'nin Yıllara Göre Toplam Nüfus Miktarı, Nüfus Artış Hızı ve Yoğunluğu	43
Tablo 3.5 Yıllara Göre Tunceli'deki Göç Verileri	44
Tablo 3.6 Tunceli 2017 Yılı İl ve İlçe Toplam Nüfusları.....	44
Tablo 3.7 Tunceli'nin Yıllara Göre Toplam Şehir ve Köy Nüfusu.....	46
Tablo 3.8 Tunceli'deki Göç Hareketlerinde Nüfusun Eğitim Durumu	47
Tablo 3.9 Tunceli'nin 2017 Yılı Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyleri	48
Tablo 3.10 Tunceli 1927 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Okuryazarlık Durumu	49
Tablo 3.11 TRB1 Bölgesinin İşgücü ve İstihdam Göstergeleri.....	49
Tablo 3.12 Tunceli'nin Sağlık Sektörüne Ait Verileri	50
Tablo 3.13 Tunceli'de Yıllara Göre Tarım Arazilerinin Kullanımı	53
Tablo 3.14 Tunceli'de İşlenen Tarım Alanlarının Türkiye İçerisindeki Payı	55
Tablo 3.15 Tunceli'de Yıllara Göre Tarla Bitkileri Üretimi	56
Tablo 3.16 Tunceli'de Meyve Üretimi	57
Tablo 3.17 Tunceli'de Sebze Üretimi	57
Tablo 3.18 Tunceli'de Yıllara Göre Organik Bitkisel Üretim	57
Tablo 3.19 Tunceli'de Yıllara Göre Büyükbaş ve Binek Hayvan Sayıları	59
Tablo 3.21 Tunceli'de Yıllara Göre Küçükbaş Hayvan Sayısı	59
Tablo 3.22 Tunceli'de Yıllara Göre Kümes Hayvanı Sayısı	60
Tablo 3.23 İlçelere Ve Yıllara Göre Toplam Kovan Sayıları	61
Tablo 3.24 İşletme Sayıları ve Üretim Faaliyetlerine Göre Hayvancılık	61
Tablo 3.25 Balıkçılık Faaliyetleri	62
Tablo 3.26 Alabalık Yetiştiriciliği	62

Tablo 3.27 Tunceli'nin 2016 Yılındaki Büyük-Küçükbaş ve Alabalık İşletme Sayıları ve Kapasiteleri	63
Tablo 3.28 Rekabet Gücü Yüksek Sektörler	64
Tablo 3.29 Tunceli'nin Yıllara Göre İthalat ve İhracatı, Türkiye İçindeki Payı.....	65
Tablo 3.30 Tunceli'de Önemli Turizm Değerleri ve Türleri.....	67
Tablo 3.31 Tunceli'de Bulunan Tesisler, Sınıfları, Oda ve Yatak Sayıları	68
Tablo 3.32 Tunceli'de 2016-2018 Yılları Arasındaki Konaklama Verileri	69
Tablo 3.33 Tunceli'de 2004-2015 Yılları Arasında Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları	70
Tablo 3.34 TRB1 Bölgesine Gelen Toplam Ziyaretçi Sayıları	70
Tablo 3.35 Çimenli ve Burmageçit Köylerinin Yıllara Göre Nüfus Miktarları	79
Tablo 3.36 Burmageçit Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	80
Tablo 3.37 Çimenli ve Burmageçit Köylerinde Hayvancılık	81
Tablo 3.38 Çimenli Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	81
Tablo 3.39 Yıllara Göre Yeşilyazı ve Ziyaret Köylerinin Nüfusları	85
Tablo 3.40 Yeşilyazı Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	88
Tablo 3.41 Ziyaret Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	89
Tablo 3.42 Yeşilyazı ve Ziyaret Köylerinde Hayvancılık	89
Tablo 3.43 Kocatepe ve Mezra Köylerinin Toplam Nüfusları	91
Tablo 3.44 Kocatepe ve Mezra Köylerinde Hayvancılık	94
Tablo 3.45 Kocatepe Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	95
Tablo 3.46 Mezra Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	95
Tablo 3.47 Sarıayla ve Aşağıdoluca Köylerinin Toplam Nüfusları	99
Tablo 3.48 Aşağıdoluca Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	102
Tablo 3.49 Aşağıdoluca ve Sarıayla Köylerinde Hayvancılık	102
Tablo 3.50 Göktepe ve Aslanyurdu Köylerinin Toplam Nüfusları.....	105
Tablo 3.51 Göktepe Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	109
Tablo 3.52 Aslanyurdu ve Göktepe Köylerinde Hayvancılık	110
Tablo 3.53 Pınarlar ve Arpalı Köylerinin Toplam Nüfusları	113
Tablo 3.54 Pınarlar Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	117
Tablo 3.55 Arpalı Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	118
Tablo 3.56 Pınarlar ve Arpalı Köylerinde Hayvancılık	118
Tablo 3.57 Dervişcemal ve İn Köylerinin Toplam Nüfusları	120
Tablo 3.58 Dervişcemal Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	122
Tablo 3.59 İn Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	123
Tablo 3.60 Dervişcemal ve İn Köylerinde Hayvancılık	123

Tablo 3.61 Payamdüzü ve Ulukale Toplam Nüfusları	126
Tablo 3.62 Payamdüzü Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	131
Tablo 3.63 Ulukale Köyünde Tarım Alanlarının Kullanımı	131
Tablo 3.64 Ulukale ve Payamdüzü Köylerinde Hayvancılık	132
Tablo 4.1 Ankete Katılan Kişilerin Genel Demografik Yapısı	134
Tablo 4.2 Ankete Katılanların Hane Halkı Sayısı	135
Tablo 4.3 Ankete Katılanların Beraber Yaşadığı Akraba Varlığı	135
Tablo 4.4 Ankete Katılanların Çocuk Sayısı	135
Tablo 4.5 Yaş Gruplarına Göre Çocuk Sayısı Dağılımı	135
Tablo 4.6 Ankete Katılanların Çocuklarının Eğitim Görme Durumları.....	136
Tablo 4.7 Ankete Katılan Kişilerin Çocuklarının Okumasını İsteme Nedenleri.....	136
Tablo 4.8 Ankete Katılanların Boş Zamanlarda Yaptıkları Faaliyetler.....	136
Tablo 4.9 Köy Nüfusunun Birbiri ile Geçinme Durumu.....	137
Tablo 4.10 Köylere Göre Köy Sakinlerinin Birbiri İle Geçinme Durumu.....	137
Tablo 4.11 Köy Dışına Çıkma Sıklığı	137
Tablo 4.12 Ankete Katılanların Köy Dışına Çıkma Nedenleri	138
Tablo 4.13 Ankete Katılanların Köy Dışına Çıktıklarında En Fazla Gittiği Yer	138
Tablo 4.14 Hane Halkında Çocuklardan Ya Da Akrabalardan Göç Etme Durumu.....	138
Tablo 4.15 Göç Edenlerin Yerleştikleri Yerler	139
Tablo 4.16 Göç Edenlerin Memnun Olma Durumları.....	139
Tablo 4.17 Göç Edenlerin Köyü Ziyaret Etme Durumları	139
Tablo 4.18 Göç Eden Kişilerin Göç Etme Nedenleri	139
Tablo 4.19 Ankete Katılan Kişilerin Şehirde Yaşama İsteği.....	140
Tablo 4.20 Yaş Gruplarına Göre Şehirde Yaşama İsteği	140
Tablo 4.21 Ankete Katılan Kişilerin Göç Etmeme Nedenleri.....	141
Tablo 4.22 Yaş Gruplarına Göre Kişilerin Köylerinden Göç Etmeme Nedenleri.....	141
Tablo 4.23 Eğitim Düzeylerine Göre Kişilerin Köylerinden Göç Etmeme Nedenleri.....	141
Tablo 4.24 Gelir Düzeyine Göre Kişilerin Köylerinden Göç Etmeme Nedenleri.....	142
Tablo 4.25 Ankete Katılan Kişilerin Hanelerinin Yıllık Toplam Geliri.....	142
Tablo 4.26 Ankete Katılan Kişilerin Evlerinde Bostan Varlığı.....	143
Tablo 4.27 Ankete Katılan Kişilerin Köylerinde Pazar Varlığı	143
Tablo 4.28 Ankete Katılan Kişilerin Hayvancılık Yapma Durumları.....	143
Tablo 4.29 Hayvancılık ile Uğraşanların Yaptıkları Faaliyet.....	144
Tablo 4.30 Arıcılık Yapanların Sahip Oldukları Kovan Sayısı.....	144
Tablo 4.31 Besi /Ahır ve Mera Hayvancılık Yapma Durumu.....	144
Tablo 4.32 Sahip Olunan Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları	144

Tablo 4.33 Ankete Katılanların Sahip Oldukları Hayvanların Cinsleri	145
Tablo 4.34 Ankete Katılanların Sahip Oldukları Kümes Hayvanları.....	145
Tablo 4.35 Yaylacılık Yapma Durumu	145
Tablo 4.36 Tarlalarında, Bağ ya da Bahçelerinde Zirai İlaç Kullanma Durumları	145
Tablo 4.37 Ankete Katılan Kişilerin Hayvanlarına Suni Döllenme Yapma Durumları.....	146
Tablo 4.38 Çiftçi ya da Hayvancılıkla Uğraşan Kişilerin Suni Gübre Kullanma Durumları.	146
Tablo 4.39 Suni Gübre Kullanma Nedenleri	146
Tablo 4.40 Organik Tarım ve/veya Hayvancılık ile Uğraşan Kişilerin Sayısı.....	146
Tablo 4.41 Organik Üretim Yapan Kişilerin Diğer Faaliyetleri.....	147
Tablo 4.42 Ankete Katılan Kişilerin En Önemli Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri	147
Tablo 4.43 Evde Yapılan Besin Maddeleri	147
Tablo 4.44 Evde Yapılan Besinlerin Yapılma Nedenleri	148
Tablo 4.45 Evde Yapılan Ürünlerin Satıldığı Yerler.....	148
Tablo 4.46 En Fazla Üretilen Ürünler	148
Tablo 4.47 Ankete Katılan Kişilerin Tarım/Hayvancılık Ürünlerini Satma Durumları.....	149
Tablo 4.48 Satılan Ürünlerden Yeterli Geliri Elde Etme Durumu	149
Tablo 4.49 Ankete Katılan Kişilerin Arazi Varlığı (Dekar)	149
Tablo 4.50 Sahip Olunan Arazilerin Parçalı Olma Durumu	150
Tablo 4.51 Sahip Olunan Parçalı Arazilerin Parça Sayıları	150
Tablo 4.52 Ankete Katılanların Tarım Topraklarını İşleme Durumları	150
Tablo 4.53 Sahip Olunan Topraklar Dışında Kendine Ait Olmayan Fakat Ortakçı Ya Da Kiracı Olarak İşlenen Toprakların Durumu	150
Tablo 4.54 Tarımda Kullanılan Yöntem/Yöntemler	151
Tablo 4.55 Ankete Katılan Kişilerin Tarım Makinesi Varlığı.....	151
Tablo 4.56 Bulunan Tarım Makinelerinin Çeşitleri	151
Tablo 4.57 Ankete Katılan Kişilerin En Önemli Gelir Kaynakları	152
Tablo 4.58 Toplayıcılık Yapma Durumu	152
Tablo 4.59 Toplayıcılığın Yapıldığı Yerler	152
Tablo 4.60 Toplayıcılık Yapılan Ürünlerin Satılma Durumları	152
Tablo 4.61 Toplayıcılık Yapılan Ürünlerin Satıldığı Yerler	153
Tablo 4.62 Ankete Katılanların Sosyal Güvenlik Durumları	153
Tablo 4.63 Ankete Katılanların En Fazla Tükettiği Gıda Maddeleri	153
Tablo 4.64 Ankete Katılanların En Fazla Kullandığı Enerji Kaynağı	153
Tablo 4.65 Ankete Katılanların Köylerinde Zengin Sayılmak İçin Gerekli Olan Varlıklar ..	154
Tablo 4.66 Ankete Katılan Kişilerin Yıllık Gelirlerinin Haneye Yeterliliği.....	154
Tablo 4.67 Ankete Katılanların Gelirlerinin Geçmiş Yıllara Göre Durumu.....	154

Tablo 4.68 Ankete Katılan Kişilerin Tarımsal Verimliliğinin Eskiye Oranla Değişimi	155
Tablo 4.69 Ankete Katılan Kişilerin Hayvancılık Faaliyetlerinin Eskiye Oranla Değişimi ..	155
Tablo 4.70 Hayvancılık Faaliyetlerin Görülen Azalmanın Nedenleri.....	155
Tablo 4.71 Ankete Katılan Kişilerin Maddi Olanaklarının Artması Halinde Yapmayı İstedikleri Faaliyetler	155
Tablo 4.72 Ankete Katılanların Kredi Kartı Kullanma Durumları	156
Tablo 4.73 Bankadan Alınan Kredi Durumu ve Kullanım Amacı	156
Tablo 4.74 Hayvanların Satın Alındığı/Getirildiği Yerler.....	156
Tablo 4.75 Hayvanların Satın Alınma Şekli.....	157
Tablo 4.76 Ankete Katılanların Herhangi Bir Kooperatife Üyelik Durumu.....	157
Tablo 4.77 Ankete Katılan Kişilerin Tarım ve Hayvancılıkta Kullandıkları Yöntemler	157
Tablo 4.78 Ankete Katılan Kişilerin Evlerinde Elektrik Varlığı.....	158
Tablo 4.79 Ankete Katılan Kişilerin Evlerinde Suyu Sağladıkları Yerler	158
Tablo 4.80 Mevcut Su Kaynağının Son 12 Ayda İçme, Gıda ve Temizleme İhtiyaçlarını Karşılama Yeterliliği	158
Tablo 4.81 Tarımsal Kullanıma Uygun Yeterli Su Varlığı	158
Tablo 4.82 Ankete Katılan Kişilerin Oturdukları Konutların Durumu	158
Tablo 4.83 Evlerdeki Tuvaletin Bulunduğu Yer	159
Tablo 4.84 Oturulan Konutların İnşasında Kullanılan Malzeme	159
Tablo 4.85 Oturulan Konutun Çatı Durumu.....	159
Tablo 4.86 Oturulan Konutun Çatı Yapım Malzemesi	159
Tablo 4.87 Çöp/Atık Bertarafının Yapılma Şekli.....	160
Tablo 4.88 Ankete Katılanların Köylerindeki Sosyal Etkinliklerin Yeterliliği.....	160
Tablo 4.89 Köylerde Yapılmasına İhtiyaç Duyulan Yerler.....	160
Tablo 4.90 Ankete Katılan Kişilerin Çevre Deyince Anladıkları	161
Tablo 4.91 Yakın Çevredeki Mera/Orman Alanlardan Yararlanma Şekli	161
Tablo 4.92 Çevre Sorunları Konusunda Sahip Olunan Bilgi Durumu	161
Tablo 4.93 Ankete Katılanların Çevre Sorunları İle İlgili Eğitim Alma Durumu.....	161
Tablo 4.94 Ankete Katılan Kişilerin Köylerinde Yapılacak Yatırım Destekleme Durumları	162
Tablo 4.95 Köyün Kalkınması için Proje Yapılırsa Maddi/Manevi Destek Sağlama Durumu	162
Tablo 4.96 Tarım ve Hayvancılıktaki Devlet Teşviklerinden/Desteklerinden Haberdar Olma Durumu.....	163
Tablo 4.97 Ankete Katılanların Daha Önce Teşviklerden Yararlanma Durumları.....	163

Tablo 4.98 KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)'den Yararlanma Durumu	163
Tablo 4.99 Ankete Katılanların Kırsal Kalkınma Hakkındaki Bilgi Durumları	163
Tablo 4.100 Kırsal Sanayi, Küçük Ölçekli Sanayi Kuruluşları ile İlgili Bilgi Durumu.....	164
Tablo 4.101 Köyün Kalkınması için Eğitim Programı Yapılırsa Katılma İsteği	164
Tablo 4.102 Köy Turizmi, Kırsal Turizm Hakkındaki Bilgi Durumu.....	164
Tablo 4.103 Köylerde Turizm Gelişmesi ile İş İmkânlarının Artması Durumu	164
Tablo 4.104 Ankete Katılan Kişilerin Köylerinde Turistik Faaliyetlerin Yapılma Durumu..	165
Tablo 4.105 Kalkınma ile İlgili Yargıların/Tanımların Değerlendirilmesi	165
Tablo 4.106 Kırsal Turizm ile İlgili Yargıların/Tanımların Değerlendirilmesi	166
Tablo 4.107 Ankete Katılanların Köylerinde Gördükleri Turistik Çekicilikler	166
Tablo 4.108 Kırsal Sanayi ile İlgili Yargıların/Tanımların Değerlendirilmesi	167
Tablo 4.109 Köylerin Kalkınması için Yapılması Gerekenler	167
Tablo 4.110 Tarımda Yatırım Yapılması İstenilen Faaliyetler.....	168
Tablo 4.111 Hayvancılıkta Yatırım Yapılması İstenilen Faaliyetler.....	168
Tablo 4.112 Turizmde Yatırım Yapılması İstenilen Faaliyetler.....	168
Tablo 4.113 Ankete Katılan Kişilere Göre Köylerindeki Başlıca Sorunlar	169
Tablo 4.114 Köy Sorunları için Gerekli Olan Çözüm Yolu	169

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 2.1 Araştırma Sahasında Yapılan Anket Çalışmalarından Görüntüler	25
Fotoğraf 2.2. Araştırma Sahasında Yapılan Anket Çalışmalarından Görüntüler	32
Fotoğraf 2.3. Araştırma Sahasında Yapılan Anket Çalışmalarından Görüntüler	32
Fotoğraf 3.1 Burmageçit Köyü Az Eğimli Bir Tepenin Eteğinde Uzanan Bir Yerleşmedir. ..	73
Fotoğraf 3.2 Burmageçit Köyünde Çeşmenin Bulunduğu Köy Meydanından Köyün Dört Tarafına Ayrılan Yollar Bulunur.	74
Fotoğraf 3.3 Burmageçit Köyünde Tek ve Çift Katlı Villa Tipli Yapıların Yanında Eski Mimariye Sahip Restore Edilmiş Yapılara Rastlamak Mümkündür.	74
Fotoğraf 3.4 Burmageçit Köyünde Yaşayanların Günlük İhtiyaçlarını Giderdikleri ve Sosyalleştikleri Alanlar Kısıtlı Değildir, Bu Alanlardan Bazıları; Kadınlar Lokali ve Marketler.	75
Fotoğraf 3.5 Düz Topografyaya Sahip Çimenli Köyü Ve Geniş Alanı ile İldeki Büyük Köylerden Biridir.	76
Fotoğraf 3.6 Çimenli Köyünde Yapılar Yol Boyunca Uzanmış, Yollar Geniş Fakat Restore Edilmemiş Haldedir.	77
Fotoğraf 3.7 Çimenli Köyünde Ailelerin Sahip Olduğu Tarım Alanları, Konutların Çevresinde veya Konutlara Çok Uzak Alanlarda Bulunur.	77
Fotoğraf 3.8 Çimenli Köyünde Tek Çatı Altında Toplanmış Pencerele İklime Uyumlu Şekilde Küçük ve Sadece Kümes Eklentisi Olan Meskenler Olduğu Gibi, Üç Odalı, Balkonlu, Güneş Enerjili Meskenler de Bulunur.	78
Fotoğraf 3.9 Burmageçit Köyünde Fotoğrafının Çekilmesini İsteyen Dedenin Arkasındaki Mesken ile Uyumu; Kerpiçten Oluşan Meskene Sonradan Eklenen Taş Yapı Köyün Eski Yapılarından Biridir.	80
Fotoğraf 3.10 Çimenli Köyünde Seracılık Faaliyetine Yönelen Aileler Vardır, Diğer Ailelerin Teşviki için Önemli Olmuştur.	82
Fotoğraf 3.11 Yeşilyazı Köyü, Kavak Ağaçları ile Gizlenmiş Bir Doğal Yapıya Sahiptir.....	83
Fotoğraf 3.12 Yeşilyazı Köyünün Kısmen Toprağa Gömülü İki Kattan Oluşan Taş Evleri....	84
Fotoğraf 3.13 Ziyaret Köyünde Ana Malzemesi Taş ve Ağaçtan Oluşan Konutlar.....	85
Fotoğraf 3.14 Ziyaret Köyünde Munzur Gözeleri'nin Varlığı Turistik İşletmelerin Açılmasını Sağlamıştır.	86
Fotoğraf 3.15 Munzur Gözeleri'ne Gelen Ziyaretçiler için Yeme İçme, Dinlenme, Alışveriş Yapma Alanları.	87
Fotoğraf 3.16 Kocatepe Köyü Etrafı Yüksek Dağlar ve Tepelerden Oluşan Engebeli Bir Topografya Üzerinde Bulunur.	90

Fotoğraf 3.17 Kocatepe Köyünde Taş Evlerin Yanında İkinci Konutlar Özelliği Gösteren Betonarme Yapılara Sıkça Rastlanır.	91
Fotoğraf 3.18 Mezra Köyünün Yol ve Tepeler Üzerinde Bulunan Konutları.....	93
Fotoğraf 3.19 Mezra Köyünün Dağınık Halde Bulunan Taş Meskenleri ve Yol Boyunca Uzanan Sık Dokulu Betonarme Meskenleri	93
Fotoğraf 3.20 Kocatepe Köyünde Her Yerde Arı Kovanları, Samanlık ve Kara (Kıl) Keçi Görmek Mümkündür.	94
Fotoğraf 3.21 Aşağıdoluca Köyü, Pembelik Barajı Kenarında Bulunmaktadır.	96
Fotoğraf 3.22 Aşağıdoluca Köyünde Konutların Çoğu, Tek veya Çift Katlı, Sac Çatılı Betonarme Yapılardır.	97
Fotoğraf 3.23 Sarıayla köyü sessiz sakin olması bakımından turistik çekiciliğe sahiptir.	98
Fotoğraf 3.24 Sarıayla Köyünde Organik Arıcılık ile Uğraşan Bir Hane Bulunmaktadır. ..	100
Fotoğraf 3.25 Sarıayla Köyünde Çoğu Konutun Tamamı Taş Malzemeden, Çatıları İse Sacdan Oluşmuştur.	100
Fotoğraf 3.26 Sarıayla Köyünde İlk Olarak Ermeni Bir Ailenin Yaşadığı 150 Yıllık Taş Ev Vardır.	101
Fotoğraf 3.27 Sarıayla Köyü Hanelerinden Bazıları Kış Aylarında da Köyde Yaşamaktadır.	101
Fotoğraf 3.28 Keban Baraj Gölünün Kıyısında Olan Göktepe Köyü, Yol Boyunca Uzanan Bir Köydür.	103
Fotoğraf 3.29 Göktepe Köyü Konutları, Hanelerin Ekonomik Gelirine Göre Şekillenmiştir.	104
Fotoğraf 3.30 Göktepe Köyü Geniş ve Çoğu Asfalt Yollara Sahiptir.	105
Fotoğraf 3.31 Göktepe Köyünde Okul, Sağlık Ocağı, Üç Balık Lokantası, Üç Bakkal, İki Kahvehane, Bir Değirmen, Bir Nalbur, İki Benzin İstasyonu Vardır.	106
Fotoğraf 3.32 Aslanyurdu Köyü Bir Tepe Üzerine Yerleşmiştir.	106
Fotoğraf 3.33 Aslanyurdu Köyünde Kullanılmayan Bir Sağlık Ocağı Vardır ve Bazı Evlerin Önünde Özel Araçları için Otoparklara Rastlanmaktadır.	107
Fotoğraf 3.34 Aslanyurdu Köyü Şehir Merkezine Yakın, İlçe ve Köylerle Bağlantı Yolları Üzerinde Bulunur.	108
Fotoğraf 3.35 Aslanyurdu Köyündeki Geleneksel Konutlarda Tavanlarda Cisir veya Keran, Mutfak İçerisinde ise Çark Görmek Mümkündür.	108
Fotoğraf 3.36 Aslanyurdu Köyü Tarım Alanları ve Odun Üretimi.....	109
Fotoğraf 3.37 Pınarlar Köyü Oldukça Geniş, Düz Bir Ova Üzerine Kuruludur.	111
Fotoğraf 3.38 Pınarlar Köyünde İki Katlı Apartman Konutlar, Kerpiç Konutlar ve Taş Konutlar Görülmektedir.	112

Fotoğraf 3.39 Pınarlar Köyünün Bir Değirmeni, Keçi Ahır, Marketleri ve Camisi Vardır.	112
Fotoğraf 3.40 Pınarlar Köyünün Okulu, Derneği, Sağlık Ocağı ve Kullanılmayan Durumda Olan Kooperatifinden Görüntüler.....	113
Fotoğraf 3.41 Arpalı Köyünde Eski Meskenler ve Yeni Meskenler İç İçedir, Hatta Bazı Meskenlerin Eklentileri Eski, Kendileri Yenidir.	115
Fotoğraf 3.42 Arpalı Köyünün Arazi Yapısı Tarımsal Faaliyetleri Kısıtlamıştır.	115
Fotoğraf 3.43 Arpalı Köyündeki Geleneksel Mimariye Sahip Konutlardan Birinin Odası, Ahır ve Mutfağı.....	116
Fotoğraf 3.44 Dervişcemal Köyü Yamaç Üzerinde, Toplu Halde Bulunan Küçük Bir Yerleşmedir.	119
Fotoğraf 3.45 Dervişcemal Köyünde Konutlar Genellikle İki Katlı, Alt Katı Ahır ve Taş Malzemedden Oluşmaktadır.	119
Fotoğraf 3.46 İn Köyünde Konutlar Farklı Özellikler Gösterir, Köy Yolları Dar ve Düzensizdir.	121
Fotoğraf 3.47 İn Köyünde Küçükbaş Hayvancılıkta En Fazla Kıl Keçisi Yetiştirilmektedir.	122
Fotoğraf 3.48 Payamdüzü Köyünün Çevresindeki Malzeme Kullanılarak Yapılan Konutları, Toprağın Rengi İle Uyum İçerisindedir.	124
Fotoğraf 3.49 Payamdüzü Köyünde Konutların Çoğunda Geleneksel Mimari Korunmuştur.	125
Fotoğraf 3.50 Payamdüzü Köyü Yolları Geniş Fakat Düzensizdir.	126
Fotoğraf 3.51 Payamdüzü Köyünde Konutların İç Hanelerin Ekonomik Faaliyetlerine Göre Şekillenmiştir.	127
Fotoğraf 3.52 Ulukale Köyünde TOKİ Konutlarının Bulunduğu Alan Planlı, Köyün Geri Kalan Kısmı Plansızdır.	127
Fotoğraf 3.53 Payamdüzü Köyünde Küçükbaş Hayvancılık Temel Geçim Kaynaklarındandır.	130
Fotoğraf 3.54 Payamdüzü Köyünde Bazı Evlerde Dokuma Örnekleri Görmek Mümkündür.	130
Fotoğraf 5.1 Çağdaş olmanın yanında kültürel değerlerini koruyan köy sakinlerinin varlığı kırsal kalkınma için avantaj oluşturmaktadır.	177
Fotoğraf 5.2 Köylerde yaşayanların hem birbirleriyle hem de köye gelen misafirlerle ilişkilerinin iyi olması kırsal kalkınma için avantaj oluşturmaktadır.	178

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
Akt.	: Aktaran
ArcGIS	: Ölçeklendirilebilir Entegre Coğrafi Bilgi Sistem Yazılımı
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
BMÇKK	: Birleşmiş Milletler Çevre Kalkınma Komisyonu
BSTB	: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
EAGGF	: Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu
ERDF	: Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu
ESF	: Avrupa Yapısal Fonu
FKA	: Fırat Kalkınma Ajansı
HEGEM	: Şiddetle Mücadele Vakfı
IFAD	: Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
KKD	: Katılımcı Kırsal Değerlendirme
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
M.Ö.	: Millattan Önce
MVMP	: Munzur Vadisi Milli Parkı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SPSS	: Sosyal Bilimler İstatistik Paketi
SWOT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Riskler
TATUTA	: Tarım, Turizm, Takas
TMMOB	: Türkiye Maden Mühendisleri Odaları Birliği
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖZET

İnsanoğlunun tarih boyunca yaşadığı ekonomik ve toplumsal değişimler, birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların çözümü için yeni yaklaşımlar, siyasi politikalar birbirini takip etmiştir. Dünya üzerinde ülkeler arasındaki ekonomik ve refah seviyesindeki farklılıklar, gelişmiş, gelişmekte olan, gelişmemiş ülkeler şeklinde bir ayrımı ortaya çıkarmaktadır. Kaynakların yeterli ve dengeli kullanılması ile mekânlar arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkların azaltılması ve bu farklılıkların kapatılması için gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler, çeşitli politikalar izlemişlerdir.

Kırsal kalkınma dünya genelinde tüm ülkeler için önemli hale gelmiştir. Kırsal alanlarda yoksulluk, işsizlik, yanlış arazi kullanımı, su kaynaklarının azalması ve toplumsal diğer nedenlerle göçlerin gerçekleşmesi, kentlerde nüfus yoğunlaşması ve beraberinde gelen gecekondulaşma, çarpık kentleşme, kirlilik, ekonomik sorunlar gibi sorunlar, korunamayan doğal çevrenin bozulması kırsal alanlarda kalkınma faaliyetlerinin artırılmasını gerekli kılmıştır.

Çalışma alanı olan Tunceli, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde bulunan, 8 ilçe ve 9 belediye, 43 mahalle, 361 köyü olan bir ildir. Tunceli'de son yıllarda kırsal alanlardan yoğun göç olduğu bilinmektedir. Tunceli kırsalının teknik altyapı, eğitim, sosyo-kültürel yapı, tarımsal üretim, istihdam gibi birçok alandaki sorunları buradaki nüfusun şehir merkezine ve yurtiçi-yurtdışı diğer yerleşmelere göçüne neden olmuştur.

Tunceli'de sorunların çözümü, göçlerin engellenmesi, toplumsal refahın sağlanması ve ilin ekonomik sermayesinin yükselmesi için kırsal alanların temel sorunlarının belirlenmesi, çözümü için önerilerde bulunulması, coğrafi potansiyellerinin belirlenmesi ve sunulması önemlidir. Toplam 16 köyde yapılan çalışmada, köylerin genel durumu, köylerde yaşayan halkın sosyo-ekonomik yapısı, yaşadıkları köylerin sorunları ve çözümleri hakkındaki önerileri, kırsal kalkınma ile ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları ve kırsal kalkınma çalışmalarına katılımları hakkında bulgular ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın sonucunda, Tunceli'nin kırsal alanlarında çıkan sosyo-ekonomik sorunlar ve çözümler, kırsal kalkınmaya yönelik potansiyel ve öneriler köylerde yaşayan halkın da katılımı sağlanarak ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Tunceli, Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, Kırsal Sanayi, Kadının Yeri, Sorunlar, Çözümler, Kalkınma Potansiyeli

SUMMARY

THE EVALUATION OF GEOGRAPHICAL ENVIRONMENT POTENTIAL OF TUNCELI IN TERMS OF RURAL DEVELOPMENT

Economic and social changes, that mankind experienced, have brought about lots of problems. For the resolution to these problems, new approaches and political politics have ensued each other. The differences in economic and welfare levels between the countries in the world have revealed some kinds of discriminations; such as Developed Countries, Developing Countries and Undeveloped Countries. Undeveloped or Developed Countries have followed different policies to reduce and remove the socio-economic differences between the places, with the adequate and balanced usage of sources.

Rural Development has become more and more important for the countries all over the world. In Rural areas, the troubles such as poverty, unemployment, misuse of the lands, the decline in water sources, and migrations due to the social problems, overpopulation in towns, urban sprawl, pollution, economic problems, the deterioration of unprotected natural environment have necessitated enhancement in development activities in rural areas.

The study area, Tunceli is a city, located in Upper Euphrates of East Anatolian Region, has 8 districts and 9 municipalities, 43 neighborhoods, 361 villages. It is known that there has been an intensive migration from rural areas in recent years. The social problems of Tunceli the country, such as; technical infrastructure, education, socio-cultural design, agricultural production, employment, terror cases caused the population to migrate to city centre and the other domestic / foreign settlement.

Resolution of problems, inhibition of migration, providing social wealth, determination of primary concerns of rural areas for the ascent of economical fund are important in Tunceli. In this study, handled in 16 villages totally, findings about general situations of villages, socio-economic structure of the people live in the villages, and their suggestions about the problems of the village they locate in and the solutions of those problems, if they are informed of Rural Development and their participation in the Rural Development studies are found out. At the end of the study, with the participation of the people live in the village, Socio-economic problems in rural areas of Tunceli, potential and suggestions as to Rural Development, are revealed and evaluated.

Keywords: Turkey, Tunceli, Rural Development, Tunceli the Country, Woman, Problem, Participation, Geographic Environment Potential.

TEŞEKKÜR

Benim bu günlere gelmemi sağlayan ve hep yanımda olan canım annem ve babama, çalışmamda ve yetişmemde emeklerini esirgemeyen, beni birçok konuda aydınlatan, danışmanım Prof. Dr. İhsan Bulut'a, lisans ve yüksek lisans dönemim boyunca eğitimimde emeği olan Çanakkale Onsekiz Mart, Ege ve Akdeniz Üniversitelerindeki hocalarıma canı gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Saha çalışmasında yardımlarını esirgemeyen kuzenim Sancar Çelik'e, yüksek lisans süresi boyunca manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşım ve hocam Araş. Gör. Emirhan Berberoğlu'na ve sevgili arkadaşlarım Özden Ergin, Sebat Ray, Ceren Öztürk'e, proje başvuru ve kabul aşamasında duyarlılığı ile yardımına koşan arkadaşım Berna Özoğul'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Çalışma alanım olan Tunceli'nin 16 köyünde yaşayanlara, çalışmama katıldıkları, beni gönülden ağırladıkları ve hem araştırmama hem de hayatıma katkı sundukları için çok teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanan "Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli'nin Coğrafi Çevre Potansiyeli'nin Değerlendirilmesi" adlı bu çalışma, il bazında genel değerlendirmelerin yapılabilmesi için üniversitenin BAP (Bilimsel Araştırma Projesi) desteği ile sekiz ilçenin her birinden nüfus ve gelişme durumlarından yola çıkarak belirlenen ikişer köy seçilerek toplam 16 köyde yürütülmüştür.

Coğrafya Ana Bilim Dalı içerisinde buna benzer konularda doktora ve yüksek lisans tezleri yapılmıştır. Bu çalışma diğer çalışmalara göre mekânsal olarak daha geniş bir alana sahiptir, fakat genel sonuçlarda yeterli veriyi sağlayan bir çalışma olmuştur. Çalışmada gözlem ve anket yöntemleri kullanılmıştır. Tunceli ile ilgili veriler kurumlardan toplanmış, gerekli literatür taraması yapılmıştır. Çalışılan köylerin genel durumları, sorunları, çözümleri, anketler ile desteklenerek elde edilmiş ve Tunceli kırsalı ile ilgili genel sonuçlara ulaşılmıştır. İl bazında olduğu için sonrasında yapılacak ilçeler ya da köyler bazındaki çalışmalara öncü ve örnek çalışma niteliği taşımaktadır.

GİRİŞ

Kırsal Kalkınma faaliyetlerindeki çalışmalar günden güne yenilenmekte ve artmaktadır. Yeni bakış açıları ve yaklaşımlar, kırsal alanlardaki sosyo-ekonomik seviyeyi yükseltmeyi amaçlamaktadır. Son yıllarda coğrafyacilar, kırsal mekan ile ilişkili bu çalışmalara önemli bilimsel katkılar sunmaktadır.

Araştırmanın konusu, Tunceli kırsalında fiziki ve beşeri kaynakların kırsal kalkınma açısından potansiyelinin değerlendirilmesidir. Tunceli’de kalkınma ajansları sayesinde yapılan birkaç proje ve devlet desteği ile yapılan şahsi yatırımlar dışında herhangi bir destekleme ve kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Üniversite çatısı altında yapılan çalışmalar, kırsal alanlardaki ekonomik yapıyı araştırmış ancak kırsal kalkınmaya yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Coğrafi bakış açısıyla ve önemli objektif yaklaşımlarla ele alınacak olan alan üzerinde, kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalara önemli katkılar sağlanacaktır. Tunceli’de arazi çalışması yapılacak köylerde, halkın farkındalığı belirlenerek, köylerin ekonomik yapısı ve coğrafi yapısı ile birlikte kalkınma potansiyeli ortaya konulacaktır. Bunu yaparken hem kırsal turizm hem tarım ve hayvancılık hem de kırsal sanayi ele alınacaktır. Daha önce Tunceli’de yapılmış bu şekilde bir çalışma olmadığından, bu çalışmayla kalkınma ajanslarına, üniversitelerde yapılan çalışmalara ve en önemlisi Tunceli kırsalındaki nüfusa önemli katkılar sağlanacaktır. Bu çalışma ile yerel nüfusun kalkınma konusunda farkındalığı sağlanabilir, kırsal alanlardaki ekonomik potansiyel belirlenerek yeni kalkınma çalışmaları yapılmasına ön ayak olunabilir.

Tunceli’de 16 köyde yapılacak olan bu çalışma, bir coğrafyacının gözüyle ele alınacak olup, aynı zamanda kırsal kalkınma faaliyetlerinde yöre sakinlerinin düşüncesine, katılımlarına da yer verecektir. Tunceli kırsalında yaşayanların kırsal kalkınma hakkındaki bilgisi belirlenecek, daha önce bu projelerden yararlanıp yararlanmadıkları ortaya çıkarılacak ve kırsal kalkınma desteklerine olan ilgileri belirlenecektir. Aynı zamanda kırsal alandaki coğrafi çevrenin ekonomik potansiyeli belirlenecektir. Kırsal alanlarda yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik faaliyetleri ile birlikte, mevcut olup da ortaya çıkarılamamış yeni ekonomik sahalar dikkatlere sunulacaktır. Çalışma, Tunceli ili kapsamında olduğu için, araştırmaya konu olarak merkez ilçe ile birlikte toplamda 8 ilçeden oluşan ilde her ilçeden 2 köy ve toplamda 16 köy karakteristik özellikleri belirlenerek seçilmiştir. Bu köylerin belirlenme koşulu köylerden birinin ilçenin en yüksek nüfus ve ekonomik potansiyele sahip olması ve köylerden diğerinin de ortalama ya da en düşük nüfus ve potansiyele sahip olmasıdır. Böylece iki farklı değişken de ele alınmak istenmiştir.

Araştırmanın Problem ve Amacı

Tunceli’de kırsal alanlarda yapılan faaliyetler oldukça kısıtlı olup, nüfus sürekli azalma eğilimi göstermektedir. Tunceli kırsalı sosyo-ekonomik potansiyele sahip olsa da coğrafi kaynaklar iyi değerlendirilememiştir.

Tunceli kırsalında 16 köyün örnek olarak alınacağı bu çalışmada; ilin ve köylerin genel sosyo-ekonomik yapısı ve elde edilen bulguları, coğrafi bakış açısıyla ilin bulunduğu coğrafyanın olumlu ve olumsuz yanları değerlendirilerek, kalkınma potansiyeli hakkında bir sonuç ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışma sonucunda, tarım ve hayvancılığa entegre olabilecek yeni ekonomik kaynakların varlığı ortaya çıkacak, sosyo-ekonomik açıdan iyi durumda, nüfusu fazla köylerin diğer köylerden coğrafi olarak çok fazla farklara sahip olmadığı, bu köylerde de doğru yatırımlar yapıldığı takdirde ekonomik iyileşme olacağı ve kaybedilen nüfusun geri dönüşler sağlayacağı ortaya çıkarılmış olacaktır.

Araştırmanın Önemi

Kırsal Kalkınma açısından Tunceli’nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Belirlenmesi adlı bu yüksek lisans tez çalışmasının benzerlerine coğrafya anabilim dalı içerisinde sadece doktora tezlerinde rastlanmaktadır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı; daha geniş bir coğrafi alan çalışılması, il genelindeki sonuçların Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı ile ele alınması, kırsal alanda yaşayanların araştırmaya dahil edilmesidir. Tunceli’de ise bu konu ve kapsamda yapılan ilk çalışmadır. Bu çalışma Tunceli’de kırsal alanlarla ilgili yapılacak tüm çalışmalara örnek olacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Tunceli ilinde 16 köyde daha fazla anket uygulaması yapılsa da anketlerin bir kısmının tamamlanmamış olmasından kaynaklı, geriye kalan 359 kişinin anketlerinin SPSS üzerinden çıktısı alınmıştır. Köylerden birinde ise sakinlerinin tepkisi nedeniyle beklenenden daha az veri elde edilmiştir. Köylerde yaşayanların bazılarının kendilerine yardım verileceğini düşünmeleri nedeniyle varlıklarını daha azmış gibi gösterdiklerine rastlanmıştır. Araştırma, bir köyde haftalar veya aylar geçirilememesi gibi, her köyde geçirilen daha az zaman ve köylerde yaşayanların sosyo-ekonomik durumunu, kırsal kalkınma faaliyetleriyle ilişkilerini, katılımlarını belirleme ölçekleri ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kırsal Kalkınma Kavramı Üzerine Tanımlar

Kırsal kalkınma kavramları, kırsal temelde birbiriyle benzeşse de ayırt edilmesi kolay kavramlar değildir. Kavramların birbirleriyle ortak noktalarını ve farklı noktalarını ayırt edebilmek gerekmektedir. Bakırcı'ya göre; kırsal alan, kır yerleşmeleri ve kırsal kalkınma olguları, çok bileşenli yapıya sahip oldukları için tanımlamalarında birçok faktör etkili olmuştur. Bu durum çeşitlilik oluştursa da kavram karmaşasına da neden olmuştur (Bakırcı, 2007:5).

1.1.1. Kırsal Alan

Tarım ile birlikte uygarlıkların temeli atılmış, oluşan ürün fazlası ticarete, sanayileşmeye ve böylece yerleşik yaşam temeli atılıp kentleşmeye gidilmiştir. Kentlerin artması, kırsal alanların önemini azaltsa da ortadan kaldırmamıştır. Tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü kırsal alanlar, bugün kent dışında kalan alanlar olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu tanım yetersiz kalmaktadır. Kırsal alanlar bugün oluşturduğu peyzajı ile daha karmaşık bir tanımlamaya sahiptir. Bu tanımlamalarda kırsal alanlar, arazi kullanımı, kentlere olan uzaklığı, tarımsal deseni ile ele alındığı gibi, sosyo-kültürel olarak da alan içerisindeki alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerdeki çeşitlilik, göç olgusu ve nüfus azalması gibi kriterlerle birlikte değerlendirilmektedir (Bakırcı, 2007:23). Ilbery'e göre nüfus yoğunluğunun düşüklüğü, altyapı şebekesinin yetersizliği, sanayi ve hizmet sektöründe çalışan işçilerin düşük olması gibi kriterler de bu değerlendirmeye alınır (Ilbery'den akt. Bakırcı, 2007:23).

Diğer kriterlerden biri de sosyal olanaklardır. Buna göre DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) kırsal alan için, "metropolitan yerleşmeler dışında yer alan illeri de kapsayan ilçe, köy ve mezralarda her türlü sosyal güvenceden (iş olanakları, sigorta, emeklilik, eğitim, sağlık ve kültürel etkinlikler) yeterince yararlanamayan bireylerin sayısal çoğunluğu oluşturduğu mekânsal büyüklük" tanımını yapmaktadır (DPT, 2000:6).

Kırsal alanlarla ilgili yapılan tanımlamalar zaman içerisinde dinamik bir yapı göstermiştir. Dönem dönem tanımlarda belirtilen kriterler arasında baskın olanlar olmuştur. Ilbery tanımlamaların zaman içerisinde değişmesi ile ilgili 4 farklı evre oluşturmuştur (Ilbery'den akt. Bakırcı, 2007:23);

- Birinci evre; arazi kullanım karakteri ve düşük nüfus yoğunluğu fonksiyonundan oluşan evredir.

- İkinci evre; birinci evrede ifade edilen kavramların, kırsal alanların toplum ilgileri arasındaki güç mücadelelerinin sonucu ortaya çıkan daha dinamik kavramlarla yer değiştirmesi aşamasıdır.

- Üçüncü evre; kırsallığın, sosyal moral ve kültürel değerler dünyasının bir yansıması olarak post modern ulusların etrafında odaklanması aşamasıdır.

- Dördüncü evre; kırsallığın halk için sembolik anlamlarda anlaşılması çabaları içinde post-yapısalcı yeniden yapılanmalar tarafından kullanılması dönemidir.

Türkiye’de Kırsal Kalkınma Planlarında, Köy Kanunu ve Ulusal Kalkınma Stratejisi’nde nüfusu 20.000’den az yerleşmeler kırsal alan olarak tanımlanmaktadır (Akçi, 2015:3). Aynı şekilde, DPT’nin yayınladığı, Kent Eşiği Araştırması’na göre de kentleşme 20.000 nüfustan itibaren başlamaktadır (Çezik, 1982). OECD’ye göre kırsal alanlar; nüfusun km² başına 150 kişinin altında olduğu alanlardır (European Environment Agency’den akt. Bakırcı, 2007:26). Bu nüfus oranları dünyadaki tüm ülkelerde aynı değildir. Büyüklük bakımından bir ülkede köy şeklinde nitelendirilen yerleşmeler başka bir ülkede kasaba ya da şehir olarak nitelendirilebilir (Tümertekin ve Özgüç, 2015:363).

Europa 2000; Avrupa Bölgesel Kalkınma İşbirliği (1994) adlı raporda; kırsal alanlardaki baskın faaliyetlere ve karakteristik mekansal özelliklerde meydana gelen eğilimlere göre tanımlama yapılmıştır. Bakırcı bu tanımlamaları şu şekilde ele almıştır (Bakırcı, 2007:30);

- 1- Yüksek derecede şehirleşmiş bölgelere yakın kırsal alanlar
Mesken, rekreasyonel, sanayi taşma sahaları,
Nüfus büyümesi,
Entansif Tarım
Trafik akışında artışla karakterize edilmiş,
- 2- Turizm amacıyla kullanılan alanlar
Sıklıkla kitle turizmi için donatılmış ağırlıklı olarak kıyı dağlık sahalar,
Tarımsal faaliyetlerde azalış görülen bölgeler,
Şehirleşmede gelişmelerin yaşandığı alanlar,
Yerleşmelerde parçalanmanın olduğu bölgeler, olarak karakterize edilmiş,
- 3- Çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirildiği kırsal alanlar
Ağırlıklı olarak tarıma bağımlılığın devam ettiği fakat
Tarım dışı faaliyetlerin yerleştirilmeye çalışıldığı sahalar,
- 4- Tarım faaliyetlerinin baskın olduğu kırsal alanlar
Etkin veya baskın tarımsal faaliyetler
Geleneksel veya zayıf, düşük verimlilik (üretim),
- 5- Ulaşım zorluklarının yaşandığı bölgeler
Orman-dağ ve ada alanları,
Yüksek dış göç,
Emekli veya ikinci evlere yönelik iç göç özellikleriyle karakterize edilmiştir.

Kırsal alan kavramı ile ilgili birçok benzer ya da farklı tanım örnekleri vermek mümkündür. Geçmişten günümüze doğru ortaya çıkan birçok yaklaşım gibi, gelecekte de farklı yaklaşımların ortaya çıkma olasılığı yüksektir.

1.1.2. Kırsal Kalkınma

Kırsal Kalkınma kavramının karşılığı olarak ilk akla gelen tanım; kırsal alanlardaki yaşam kalitesini yükseltmektir. Fakat günümüzde bu tanım daha geniş bir şekilde ele alınmış, farklı yaklaşımlarla desteklenmiştir. Kırsal kalkınma kavramı ile ilgili yapılan bazı tanımlarda zaman içerisinde eklemeler olurken, bazı tanımlamalarda da eksiltmeler de olmuştur. Tanımlar, kırsal kalkınma kavramına yönelik yaklaşımlara, bölgelere ve ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Bu durum kırsal alan kavramı ile bağlantılıdır. Kırsal alan ülkelere göre farklı özellikler gösteren bir mekân olma özelliğine sahiptir; buna paralel olarak kırsal kalkınma kavramı da bulunduğu mekânın özelliklerine göre değişim göstermiştir. Ülkelerin kırsal alanlarının gelişmişlik düzeyleri, kalkınmadaki eksiklikler, yetersizlikler, bu kavram tanımını etkilemiştir. Bu nedenle, alandan bağımsız olarak öncelikle kalkınma kavramının ne olduğu bilmek önemlidir. Kalkınma kavramı; ekonomik, kültürel, toplumsal boyutlarda dinamik bir süreçtir. Dinamik olması, günün getirdiği koşullara göre farklılaşan ve bu koşulların çözümüne odaklanan değişken bir olgu olmasından kaynaklıdır (Bakırcı, 2007:31-40).

Kalkınma; genel olarak büyüme kavramı ile ilişkilendirilmiştir, fakat iki kavram arasında farklılıklar vardır (Savaş, 1979:547). Büyüme, ekonomideki tüm sayısal değerlerin rakamsal olarak bir artış göstermesi ile ilgilidir. Buna karşılık kalkınma, sadece ekonomik gelişmeyle değil sosyal gelişimlerle birlikte bir bütün oluşturur. Örneğin Çağlar, kalkınmanın sadece bireylerin ekonomik gelirlerinin artması değil, aynı zamanda üretebilme geliştirebilme yeteneklerinin artması, sosyo-kültürel yapılarının değişmesi-yenilenmesi anlamına geldiğini belirtmiştir (Çağlar, 1986).

Kalkınma;

- İnsanların daha fazla gelir elde ederek, yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için, bir sosyal sisteme yeni ve modern üretim tekniklerinin sunulmasını gerektirebilir.
- Geleneksel toplumun, gelişmiş batı uluslarının sahip olduğu toplumsal ve teknolojik yapıya topluca dönüştürülmesi olarak anlaşılabilir.
- İnsanların ve toplumların kendilerine güvenli bir gelecek kurabilmelerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi olarak düşünülebilir.
- İnsanların ne yapacaklarını, aldıkları sağlıklı kararlar ile belirledikleri özgür deneyimler olarak algılanabilir (Oakley ve Gerforth'dan akt. Tolunay ve Akyol, 2006:116-127).

Oakley ve Gerforth kalkınma sürecini üç süreç halinde ele almıştır. Ekonomik Kalkınma; mal ve hizmetlerle birlikte gelirlerin artması, Sosyal Kalkınma, sağlık, eğitim, çevre sorunları ve altyapı sorunlarında iyileşme; İnsan Kalkınması ise eğitimin artması ile birlikte insanların davranışlarında ve anlayışlarında meydana gelen çağdaşlık olarak ele alınmıştır (Oakley ve Gerforth'dan akt. Tolunay ve Akyol,2006:116-127).

Kalkınma kavramından yola çıkarak denilebilir ki, Kırsal Kalkınma; kırsal alanda yaşayan nüfusun ekonomik gelirlerinin artmasının yanında, üretimde kullanılan yöntem ve teknolojinin gelişmesi-modernleşmesi, yeni gelir kaynaklarının bulunması ve geliştirilmesi, sağlık, eğitim, alt yapı sorunlarının ortadan kalkması ve kırsal nüfusun bulunduğu çağın yeniliklerine ayak uyduran bir anlayışa sahip olmasıdır.

Kırsal Kalkınma;

- Ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları bulunan bir süreçtir.
- Evrensel ölçütler, eşitlik ve denge (adalet) ilkeleri ile geliştirilmiş kırsal yaşam düzeyidir.
- Kırsal toplumun ülke gelişmişliği ve refahından, yerinde kalkınarak pay almasıdır.
- Kırsal emeğin üretken olduğu ve haklarını aldığı bir istihdam biçimidir.
- Kaynaklara daha iyi ulaşım, refah ve gelirin dengeli paylaşılarak geliştirilen yaşam düzeyidir.
- Kırsal alanda yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesidir.
- Kırsal toplum yaşamının modernizasyonudur.
- Kent/kır ayrışımının azaltılmasıdır.
- Kırsal sayılan ortamların ekonomik kalkınmasıdır (DPT, 2000).

Kırsal Kalkınma, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun yaşam kalitesini, kent alanlarında bulunan ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik faydalardan yararlanarak yükseltmesini sağlayan, göç olgusunu ortadan kaldıran sosyo-ekonomik politikaların bütünüdür (Cengiz, 2003).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, kısacası kırsal kalkınmanın temel amacı; kırsal alanların sahip oldukları tüm kaynakları kullanarak kentlerle olan gelişmişlik farklılıklarını en aza indirmek, istihdam oranını ve yaşam kalitesini arttırarak göç hareketlerini ortadan kaldırmaktır (Çeken vd., 2007, 1-14).

1.1.3. Kırsal Kalkınmanın Önemi

Ülkeler gelişme özellikleri yönünden birbirinden farklılık göstermektedir. Ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının doğmasına neden olan olay sanayi devrimidir. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan ekonomik dengelerin bozulması durumu, ülkeler arasında gelişmiş ve az gelişmiş şeklinde sınıflandırmalara neden olmuştur. Daha sonra bu sınıflandırma Dünya Bankası tarafından değiştirilip “gelişmekte olan ülkeler” ve “gelişmiş ülkeler” olarak

adlandırılmıştır (Gürlük, 2001). Küreselleşme olgusu ile beraber meydana gelen değişimler, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarında uyguladıkları politikaları tekrar gözden geçirmelerine neden olmuştur (Çeken vd., 2007:1-14).

Gelişmekte olan ülkelerin, kalkınma seviyesini artırması ve gelişmiş ülkeler seviyesine çıkabilmesi için, kır-kent dengesini sağlaması gerekir. Gelişmiş bir kent ile ona bağlı yakın çevresinde az gelişmiş bir kırsal alanın bir arada olması ulusun kalkınma bütünlüğüne olumsuz etki etmektedir. Ülkelerin temel hedefi, sınırları içerisindeki toplumların bir bütün halinde kalkınmasıdır. Bir bütünlüğü kapsayan kırsal kalkınma ülke kalkınmasına önemli bir basamak oluşturur. Ülkenin istihdam sahasını genişlettiği gibi, sosyal refah seviyesini de topyekûn artırır. Bu nedenle ülkeler kırsal kalkınma politikalarına gün geçtikçe daha fazla önem vermektedir. Fakat ülkelerin kırsal kalkınmayı amaçlamasındaki tek neden diğer gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak değildir. Kırsal kalkınmayı sadece gelişmekte olan ülkeler amaçlamaz, gelişmiş ülkeler de buna dâhildir. Gelişmekte olan ülkeler kırdan kente göç sonrasında oluşan kent yükünü hafifletme, bölgeleri arasındaki farklılıkları azaltma, kaynaklarının olduğundan daha verimli kullanılmasını sağlamayı amaçlamaktadır, buna karşılık gelişmiş ülkeler ise, sanayisine hammadde sağlamak ve nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak amacıyla kırsal alanlarında kalkınma faaliyetleri yürütmektedir (Başibüyük, 2004:43-66). Dünya Bankasının 2000-2001 raporunda; 1995 yılında kentte yaşayan nüfusun oranı %45, kırdaki nüfusun oranı %55 iken, 2025 yılında bu oranın kentte %55, kırdaki %39 olacağı belirtilmiştir (World Bank 2000-2001 Report'dan akt. Gürlük, 2001).

Tablo 1.1 Dünya genelinde bazı göstergeler (000.000)

YILLAR	1995	2025
Yoksulluk Yaşayan Sayısı	2400	3300
Yetersiz Beslenen	1800	500
Açlıktan Ölenlerin Sayısı	20	10
Kirli Sudan Ölenlerin Sayısı	9,1	3,7
Sağlık Kuruluşlarına Ulaşamama	1500	700
Yetersiz Barınma	1100	700
Okula Ulaşamama	1000	500
İşsizlerin Sayısı	100	200

Kaynak: World Bank 2000-2001 Report'dan akt. Gürlük, 2001

Kırsal nüfusun oranının fazla olduğu düşünüldüğünde, tablodaki değerler bu alanların kalkındırılması gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlardaki yoksulluk, yetersiz beslenme, yetersiz barınma, uygun sağlık koşullarına ulaşamama, istihdam oranının az olması gibi sorunlar ortadan kalktığında, kırsal alanlardan gerçekleşen göç engellenecek ve buradaki nüfusun yaşam kalitesi artacaktır. Buna paralel olarak gelişmekte olan ülkelerdeki oranların

olumlu değişmesi, dünya genelindeki nüfusa olumlu yansıyacak, refah seviyesi artacak, ülkeler arası ve bölgeler arası dengesizliklerin önüne geçilmiş olacaktır.

Kırsal Kalkınma çalışmaları, kırsal nüfusun buldukları mekândan sosyo-ekonomik ve kültürel olarak gereksinimlerini karşılaması ve göç etmesini engellediği gibi, ülke ekonomisine katkısını artırır, besin ihtiyacını karşılar, sanayiye hammadde sağlar, ekonomik dengelerin oluşmasını ve korunmasını sağlar, kentlerde oluşan nüfus yoğunluğunun ve bunun sonucunda ortaya çıkan sorunların önüne geçer. Kırsal alanların temel ekonomik faaliyeti olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde verimliliği arttırdığı gibi, artan sermaye ile küçük ölçekli sanayi kuruluşlarına girişimi sağlar, kentlerdeki sanayi kuruluşlarına katkı sağlar, ekonomik büyüme ile bireylerin yaşam standartları yükselir, işsizlik sorunu ortadan kalkar.

Tarımsal kalkınma ile tarım sektörü milli gelire katkıda bulunur. Toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi için Gayri Safi Milli Hâsılanın artması gerekir. Aynı zamanda Üretim artışının bütün ekonomik faaliyetlerde gerçekleşmesi ve marjinal verimliliğin aynı olması, tüketim mallarına erişimde marjinal faydanın tüm bireylerde aynı olması, refah seviyesini artırır (Turan, 1975:161-163). Toplum genelinde refah seviyesi artsa da sosyal adalet çerçevesinde milli gelirin ve bu refah seviyesinin eşit dağılması gerekir. Bu nedenle Kırsal Kalkınma politikalarının uygulanması önemlidir.

Kırsal alanlar kentlere göre sosyal açıdan geri kalmaktadır. Örneğın, kentlerden daha az yönetime katılırlar, geleneksel yapıyı korurlar, bilim ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramazlar, üretimde insan gücü önemli bir faktördür. Kırsal kalkınma faaliyetlerinde kırsal nüfusun sosyokültürel yapısı göz önüne alınmalıdır, kalkınma toplumun bütün yönleriyle ele alınmalı, devletin nüfus, eğitim, gelir dağılımı gibi özelliklere dikkat etmesi ve bunları düzenleyici tedbirler alması gerekmektedir (Yaşa, 2006:13). Buna istinaden düzenlenen politikalar, kırsal alanlarla kentler arasındaki sosyokültürel farklılaşmanın önüne geçecektir.

Kırsal Kalkınma, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun, kentsel alanlarda yaşayan nüfus ile ekonomik ve sosyokültürel açıdan farkını en aza indirdiği gibi, kırsal nüfus içerisinde kentlerde olduğu gibi örgütlenme ve organizasyon da oluşturmaktadır. Kırsal Kalkınmanın gerçekleşmesi sonucunda, kırsal alanda yaşayan bireyler; bir arada iş yapabilen, plan yürüten, sorunlarını çözen, demokratik kurumlar geliştiren, yönetime katılan, geleneksellikten daha modern bir anlayışa geçen bireyler olma özelliğine sahip olduğu gibi, bireyler bir araya gelerek, kendi sorunlarını kendileri çözmeye farkındalığına erişen, çağın getirdiği yeniliklere göre planlama yapma özelliğine sahip olan, sivil toplum örgütlenme düzeyi yüksek topluluklar haline gelir.

1.2. Kırsal Kalkınma Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Kırsal Kalkınma kavramının 1950'lere kadar uzanan ilk ortaya çıkışından beri, kırsal kalkınma politikaları birçok değişikliğe uğramıştır. 1950-2020 yılları arasındaki gelişime genel olarak bakılırsa, 1950'lerde temel olarak topluluk kalkındırılması üzerine yapılan çalışmalar, 1960'larda küçük çiftçilik ve tarımda yenileşme öne çıkmıştır (Ellis ve Biggs'den akt. Akçi, 2015). 1970'lerde devletin müdahale ettiği kalkınma politikaları oluşturulmuş, 1980'lerde devlet desteği zayıflamış, serbest pazar ekonomisi devreye girmiştir. 1990'larda sürdürülebilirlik ilkesi esas alınmaya başlamış, kırsal nüfusun katılımı ön plana çıkmıştır (Giray vd., 2004:161-168).

Kırsal kalkınmada ön plana çıkmış belli başlı terimler vardır. Bunlar; 1950-1960 yıllarında "Toplum kalkınması", 1960-1970'lerde "Küçük tarım işletmelerinde büyüme", 1970-1980'lerde "Entegre kırsal kalkınma", 1980-1990'larda "Pazarın serbestleşmesi", 1990-2000'lerde "Katılımcılık", 2000'li yıllarda başlayan ve günümüzde de devam eden "Katılımcı Kırsal Stratejik Planlama" terimleridir (Giray vd. 2004:161-168).

1990'larda ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde de hala önemini koruyan bir anlayış olmuştur. Sürdürülebilirlik farklı terimler altında varlığını devam ettirmiştir. Sürdürülebilir bir ekonomi gibi, sürdürülebilir bir çevre de önemli bir hale gelmiştir. Ekonominin gelişmesi için gerçekleştirilen faaliyetlerin çevreye verdiği zarar, ekonomi ile birlikte varlığını devam ettiren bir çevrenin olmasını gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Doğal çevre var olmadıkça ekonominin de varlığını korumasının mümkün olmadığını görülmüştür. Sürdürülebilir çevre anlayışını ortaya çıkarmıştır.

1950'li yıllardan 2000'li yıllara gelindikçe ortaya çıkan yaklaşımlar temelinde, kırsal alanlarda yoksulluğun ve ekonomik dengenin sağlanmasına hizmet etmiştir. Örnek olarak yaklaşımların ve terminolojinin genel amacı, 1980'li yıllarda yoksulluğun hafifletilmesi, 1990'lı yıllarda zayıflatılması, 2000'li yıllarda da ortadan kaldırılması olmuştur (Giray vd., 2004:161-168). Kırsal Kalkınma birçok farklı terim ile yeni yaklaşımlar çerçevesinde sürekli değerlendirilmiş, uygulamalar ile kendini göstermiştir.

Tablo 1.2'de görüldüğü gibi, 1950'lerde gerçekleşen modernleşme kırsal kalkınma teriminin ortaya çıkmasına ve ekonomik dengenin sağlanması için toplum kalkınmasına gidilmesine neden olmuştur.

Tablo 1.2 Kırsal Kalkınma Politikalarının Yıllara Göre Etkin Yaklaşımları

1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar	2000'ler
Modernleşme Çift Ekonomi Modeli Geri Tarım Teknolojileri Toplum Kalkınması Tembel Köylüler	Dönüşüm Yaklaşımı Teknoloji Transferi Mekanizasyon Tarımsal Yayım Tarımın büyüme rolü Yeşil Devrim (başlangıç) Rasyonel Köylüler	Büyümeyle yeniden bölüşüm Temel gereksinimler Entegre kırsal kalkınma Devlet Tarım Politikaları Devlet tarafından sağlanan krediler Kentlere yönelik pozitif ayrımcılık Yeniliğe teşvik Yeşil Devrim (devam) Kırsal büyüme bağlantıları	Yapısal düzenlemeler Serbest pazarlar Fiyat haklarının alınması Devletin geri çekilmesi Sivil toplum kuruluşlarının yükselişi Hızlı kırsal değerlendirme Tarımsal işletme sistem araştırmaları Gıda güvenliği ve açlık analizi Kırsal kalkınmanın bir ürün değil süreç olması Kalkınmada kadın Fakirliğin hafifletilmesi	Mikro Kredi Katılımcı Kırsal Değerlendirme İnsan Odaklı Kırsal Kalkınma Paydaş analizi Kırsal güvenlik netleri Toplumsal cinsiyet ve kalkınma Çevre ve sürdürülebilirlik Fakirliğin azaltılması	Sürdürülebilir geçim İyi yönetim Yerinden Yönetim Katılımın eleştirilmesi Geniş sektörel yaklaşım Sosyal koruma ve fakirliğin ortadan kaldırılması

Kaynak: Akt. Giray vd., 2004

1960'larda başlayan teknolojinin gelişimi, tarımda gelişme ve Yeşil Devrim'in başlaması, 1970'lerde devletin desteklediği tarım politikalarını beraberinde getirmiş, devlet tarafından sağlanan krediler ile kırsal alanlarda yapılacak yeniliklere teşvikler gerçekleşmiştir. Fakat 1980'lerin başında serbest pazarlar ile devlet geri çekilmiştir. Bu dönemde hızlı kırsal değerlendirme ile sürdürülebilir geçim anlayışının yansıması olarak gıda güvenliğinin sağlanması ve açlık analizi gibi çalışmalar yapılmıştır. Aynı zamanda bu dönemde, kadınların kırsal alanlardaki ekonomik iş koşulları, katkıları incelenmiş, toplumsal cinsiyet anlayışının ekonomiye yansıması irdelenmiştir ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. 1990'lı yıllarda katılımcılık kavramı öne çıkmıştır. Kırsal alanlarda yaşayan nüfusun kalkınma faaliyetlerine katılımı sağlanmış, istekleri ve görüşleri dikkate alınmaya başlamıştır. 2000'li yıllardan günümüze daha önceki dönemlerden devam etmekte olan kavramlarla birlikte bu dönem kırsal alanlarda sadece bir ekonomik sektör değil, birden fazla ekonomik sektör oluşturma yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

1.3. Kırsal Kalkınma Politikaları

Kırsal kalkınma politikaları, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını geliştirmek, ulusal yaşam kalitesine ulaştırmak, gelişime katılmalarını sağlamak üzere, devlet ve toplumun birlikte yaptığı çalışmalar ve çabaları sonucunda ortaya çıkan ilerlemeyi kapsayan politikalarlardır (DPT, 2000).

1.3.1. Dünyada Kırsal Kalkınma Politikaları

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) eyalet sistemi ile yönetildiğinden her eyaletin kendi içerisinde kırsal kalkınma programları bulunmaktadır. Kırsal Kalkınma konusundaki faaliyetleri üniversitelerle bağlantılı tarım ve kırsal kalkınma grupları üstlenmiştir (Gürlük, 2001).

Latin Amerika'da kırsal kalkınma üzerine yapılan çalışmalar politik denetlemelere bağlanmıştır. Hükümetler özel girişimlere destek sağlamaktadır. Buna örnek olarak, 1990 ve 1994 yılları arasında Kolombiya, bankalardaki reel faiz oranlarını indirmiş, Haiti 1989'da bankaların kırsal kalkınma faaliyetlerini kapatmış, yerel kurumların yaptığı etkinliklerin artırılması yoluna gitmiştir, Meksika'da yarı resmi bankaların bir kısmı özelleştirilmiş ve bu sayede çalışan sayısı azaltılmış elde edilen kaynak kırsal altyapının güçlendirilmesi için kullanılmıştır (Gürlük, 2001).

Avrupa Birliği'nde kırsal alanlar Türkiye'deki gibi özelliklerine göre çeşitlilik göstermekte ve kırsal alanlar için farklı tanımlamalar yapılmaktadır. OECD sınıflamasına göre, Avrupa Birliği içerisinde bulunan kırsal alanlar tüm topraklarının %80'ini oluştururken, nüfusun %17,5'i de buralarda yaşamaktadır (TMMOB, 2017).

Avrupa Birliği'nde kırsal alanlarda sorunların yaşandığı yerlerden farklı olarak, daha yüksek dinamiğe sahip kırsal alanlar da vardır. Bu kırsal alanları diğer alanlara örnek teşkil etmiş, diğer kırsal alanların kalkınması için bu kırsal alanların özellikleri belirlenmiştir. Bu kırsal alanların ortak özellikleri (TMMOB,2017);

- Paylaşılan bir bölge kimliği ve sosyal uyum
- Arzu edilen hedef noktalar etrafında odaklanma
- Girişimci ortam
- İyi eğitim düzeyi
- Diğer komşu alanlarla iş birliği
- Çekici bir kültürel ve doğal çevre
- Avrupa'nın diğer kırsal alanları ile kurdukları iş birliği ile uygun bilgiye ulaşma imkânı arama.

Avrupa Birliği'nin kırsal kalkınma politikalarında 1968'de Malsholt Planı ile tarımda modernleşmeye, mesleki yeterliliklerin artırılmasına, tarım nüfusunun azaltılmasına gidilmiştir. 1987'de Avrupa Tek Senedi kabul edilmiş, 1992'de Tek Pazar hedeflenmiş, sermayenin serbest dolaşımı için engellerin kaldırılması hedeflenmiştir. Maastricht Anlaşması ile kırsal kalkınmaya yasal olarak dayanak sağlanmıştır. 1988 yılında Kırsal Toplumun Geleceği isimli tebliğ yayımlanmıştır. Bu tebliğ ile kırsal alanların sadece kendi nüfusuna katkı sağlamadığı aynı zamanda toplumun diğer kesimine de katkı sağladığı görüşü ortaya çıkarılmıştır. Yine 1988 yılında topluluğun politikalarında beş hedef gösterilmiştir. Bu hedeflerin birincisi geri kalmış bölgelerde gelişmenin sağlanması ve dengenin oluşturulmasıdır. Hedef 5a doğrultusunda, çiftçilere yardımlar yapılmış, çevreye duyarlı çalışmalara destek verilmiş, gıda dışı amacı olan tarım ürünlerine destek sağlanmış, Hedef 5b doğrultusunda, ekonomik çeşitlilik ön plana alınmıştır. Bu hedefler 2000'li yıllara kadar devam etmiştir (TMMOB, 2017).

Avrupa Birliği'nin kırsal kalkınma programlarının para kaynağını 3 fon meydana getirmiştir; Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu (ERDF), Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (EAGGF), Avrupa Yapısal Fonu (ESF)'nun yön verme bölümü. Üç fonun da kendi içlerinde ayrı amaçları bulunmaktadır;

- EAGGF'nin amaçları genel olarak; altyapının geliştirilmesi, köy yenileme ve dokunun korunması, drenaj sistemlerinin yenilenmesi, kırsal turizme teşvik geliştirme, zarar görmüş tarım ve orman ürünlerinin korunması, verimliliğinin ve kalitesinin artırılması için gerekli çalışmaların yapılmasıdır.
- ERDF'nin amaçları, iş imkânı sağlamak, alt yapı geliştirilmesi, göç etmemiş nüfusa yardım sağlamak, çevre korunması ve Ar-Ge çalışmalarına destek sağlamaktır.

- ESF'nin amaçları ise, Ar-Ge çalışmaları için insan potansiyeli oluşturmak, tarım işçilerinin çağa uyumunu sağlamak, genç işsizlerle birlikte tüm işsiz nüfusu niteliklerine göre işe yerleştirmektir (Gürlük, 2001).

Sonuç olarak, Avrupa Birliği kırsal kalkınma programları, Ortak Tarım Politikalarından, tarım sektöründe oluşan sorunlardan, mal ve hizmet üretimine ve tarımın kırsal nüfus üzerindeki etkisine dönüşmüştür. Avrupa Birliği'nin temel görüşü kırsal alanların kalkındırılmaması halinde toplum bütünüünün de kalkınmayacağıdır. Bu nedenle, birçok farklı politika denenmiş ve kırsal alanların gelişmesine katkı sağlanmıştır (Ayanoglu, 2008:85).

Sahra-altı Afrika ülkeleri içerisinde tarımsal üretim oldukça önemli olmasına rağmen dünya genelindeki ortalamaya göre üretimdeki verimlilik düşüktür. Açlık sınırında olan ülkelerin bulunduğu bölgede, daha çok beslenme ihtiyacına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 1970'li yıllardan itibaren nüfus artışının azaltılması yönünde uygulanan politikalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ülkelerin çoğu kendi kaynaklarını kendileri karşılayamadığı için, Dünya Bankası, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu gibi kurum ve kuruluşlardan yardım almaktadır (Cleaver'dan akt. Gürlük, 2001).

1.3.2. Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları

Kırsal alanlar, toplumsal ve ekonomik koşulların yavaş değişime uğradığı mekânlardır. Anadolu'da kırsal yerleşmelerin doğasından kaynaklanan yavaş değişimi, kırsal alanlarda sürekli değişim içerisine giren siyasi faaliyetler, bu alanların fazla değişmeden yıllarca varlığını korumasına neden olmuştur (Bakırcı, 2007:53).

Anadolu'da kırsal alanların değişim ve gelişimi yıllara göre çok hızlı gerçekleşmemiştir. Örneğin, Hititler döneminde toprağın tanrıya ait olduğu inancı, toprağın tanrı adına hükümdara bağlı olmasına neden olmuş, halkın bağlılığı olmadığından devlet elindeki arazilerde istikrar şehir merkezlerindeki gibi korunmuş değişime uğramamıştır. Devletin elinde olan topraklar, daha sonrasında Osmanlı'da görüldüğü gibi vergilere tabi tutulmuş, halk yoksulluğa sürüklenmiştir. Diğer yandan, göçlerle gelen halkın bu topraklara kendi yaşam tarzlarını getirmeleri, çok kültürlü bir yapı oluştursa da bazen birbirine zarar veren karmaşık yapıya dönüştürmüştür (Bakırcı, 2007:53-54).

Hititler, Selçuklular ve Osmanlılar gibi Anadolu'da bulunan devletlerin, kırsal alanlardaki toprakları işlemesi ve idari sistemi günümüzdeki kırsal toplum yapısının şekillenmesine neden olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, köylü toprağa kendisi sahip değildi, toprak devlete aitti ekip biçme toprak üzerinde yaşayan halka aitti. Bu nedenle, devlete toprak vergisi ödenirdi. Fakat 17. ve 18. yüzyıllarda fazladan vergi toplama ve arazilere el koyma gibi yolsuzluklar ortaya çıktı. Bu olaylar II. Mahmut döneminde muhtarlık örgütünün kurulmasını zorunlu kıldı.

Tanzimat Fermanı (1839) ile köylünün lehine kararlar ortaya konuldu. Aşar vergisi hafifletildi ve iltizam kaldırıldı. Muhtarlık önemli bir yere geldi. Bazı köylerde hem Hıristiyan hem de Müslümanlar için ayrı iki muhtar belirlendi. Fakat bir süre sonra muhtarlar yolsuzluk yapmaya başladı. II. Meşrutiyet Anayasası ile il özel idarelerine köyün sorunları ile ilgili görevler verilmişti. Fakat kurum 60 yıl içerisinde önemini kaybetti. Bunun en önemli nedeni, gelir kaynaklarının bulunmamasıydı. Daha sonraki yıllarda demiryolları ve limanların yapılması ile tarım ekonomisi dışa bağlandı, bu nedenle endüstriyel bitkilerin üretimi arttı. Kısaca, Cumhuriyetten önce köy toplumu ekonomik niteliklere sahip değildi, kendi öz kaynaklarını sağlayamamakta, bürokratik mekanizması yavaş işlemekte, modern üretim görülmemekte ve dışarıya bağlı bir pazar yapısı bulunmaktaydı (Geray, 1974:1-4).

Cumhuriyet dönemine kadarki süreçte kırsal alanlar pek çok sorun barındırmaktaydı. Ulaşımın sadece dış pazara hizmet ediyor olması, yolların iyi durumda olmaması, sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda toplumsal olarak da kırsal alanlarda yaşayan nüfusu olumsuz etkilemişti. Köylerin hem birbirlerine hem de şehir merkezlerine ulaşamaması, köydeki sağlık, eğitim eksikliğinin giderilememesi gibi sorunlar ulaşım olanaklarının yetersiz olmasından kaynaklanıyordu. Birinci Dünya Savaşı zamanlarında, köylülerin dış dünyadan kopuk ekonomisi bulunmakta, devlet ile askerlik ve vergi işlemleri dışında ilişkisi bulunmamaktaydı. 1920'li yıllarda tarımda ilkel yöntemler kullanılıyor, örneğin, ileri teknoloji pulluk olarak kullanılıyor, kadın emekçi, erkek denetleme görevi üstleniyordu. Köylüler aşar dışında ağnam, yol, maarif hissesi gibi vergiler ödüyorlardı. Bunlardan yol vergisi neredeyse dört işçinin aldığı günlük paraya karşılık geliyordu. Bu nedenle mecburen tefeciye borçlanarak ödeme yapıyorlardı (Geray,1974:4-5).

Sosyal ve ekonomik kalkınma girişimleri gerçekleştiren Türkiye Cumhuriyeti, planlı kalkınmaya başladığı yıllarda dünyadaki nadir ülkelerden biriydi. Zamanın zorlu şartlarına rağmen yapılan çalışmalar başarıyla yürütülmüştür. Örneğin, 1929 yılı ekonomik buhranında meydana gelen kriz, tarım ürünlerinde ihracatı engellemişti. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanı Mustafa Kemal Atatürk, 1923 yılında yayınladığı beyannamede, kırsal alanlara ve tarıma değinmiştir. Buna göre; aşar vergisi yeniden düzenlenecek, tütün tarımı millileştirilecek ve verimliliği arttırılacak, maliye ticaret ve sanayi ile uğraşanlara borç verebilecek şekilde yeniden düzenlenecek, ziraat bankasının kaynakları arttırılacak ve çiftçilere sermaye sağlanacak, tarımda makineleşmeye-modernleşmeye gidilecek ve çiftçiler makinelerden kolayca yararlanacak, ormanlardaki ürünlerin ve hayvanların sayılarının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır (Bakırcı, 2007:57).

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında **İzmir İktisat Kongresi** düzenlenmiş, kongrede ekonomik sorunlar ve çözümleri tartışılmış, ekonomi ile ilgili ülkenin bütün grup ve kişileri bir araya gelmiştir (Bakırcı, 2007:58).

18 Mart 1924'te **Köy Kanunu** ile Kırsal Kalkınmaya yönelik ilk önemli adımlar atılmıştır. Köyler hukuki kişilik kazanmış, ilk defa özerk bir yapıya sahip olmuştur (Gürlük, 2001:8). Köyde yaşayan topluluklar köy kanunu ile birlikte tüzel kişiliği olan yönetim birimleri haline getirilmiş, seçimle başa gelen idarelerin görevleri, köy halkının anlayacağı şekilde yazılmıştır (Geray, 1974:6).

1935-40 yılları arasında, eğitim oranının çok düşük olduğu niteliksiz, kaynakları az toplumun olması, devletin bu alana öncelik vermesine ve Köy Enstitülerini kurmasına neden olmuştur. 17 Nisan 1940'da kurulan '**Köy Enstitüleri**' projesi;

- Ekonomik yaşamı, üretim-tüketim, pazarlama, teknoloji gibi faktörlerle birlikte en üst düzeye çıkarmayı, köylünün ekonomik olarak sömürülmesini engellemeyi,
- Toplumsal olarak gericiliği önlemeyi, daha çağdaş bir toplum oluşturmayı,
- Toplumun kendi kendini idare etmesini, kararlarını verebilmesini sağlamak amacıyla üst düzeyde bilinçli toplum oluşturmayı,
- Okuma-yazmayı bilmeyen kişi kalmamasını sağlamayı, ulusun her yanında herkesin eşit koşullar altında gelişmesini, köy-kent, kadın-erkek, doğu-batı ayrımını ortaya çıkaran tüm eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Pazar, 2001).

1945 yılındaki '**Çiftçiyi Topraklandırma Yasası**' ile birlikte toprak mülkiyeti yeniden düzenlenmiş, kullanılmayan topraklar değerlendirilmiş, verim arttırılmıştır. Toprak ve tapulaşma ile kırsal alanlarda yaşayan halkı toprak sahibi yapmak amaçlanmıştır. Böylece büyük toprak sahiplerinin üstün gücü kırılmış ve tarımda verimlilik yeniden düzenlemeyle arttırılmıştır (Gürlük, 2001:8).

Köy Kanununun çıkarılması, Aşar vergisinin kaldırılması, Köy ve Ziraat Kongresinin yapılması, Köy Enstitülerinin kurulması, Çiftçiyi topraklandırma yasının çıkarılması ile tarımda modernleşmeye, teknik kullanmaya, okuma yazma eğitimlerine, tohumlar üzerindeki çalışmalara gidilerek kırsal kalkınma çalışmalarının ilk adımları atılmış olmuştur (DPT,2006:51).

1960'lı yıllara kadar ilk hedef tarımın kalkınmasıydı. Bununla birlikte sosyal yapının iyileştirilmesi, savaştan çıkan ve yeni bir devlet rejimi oluşturulan ülkenin her yönden güçlendirilmesi amaçlanmıştır. 30 Eylül 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ile birlikte beşer yıllık kalkınma planları yapılmaya başlandı (Keleş, 1990).

31 Temmuz 1959 yılında Türkiye'nin üye olmak için başvurduğu Avrupa Birliği, II. Dünya Savaşı'nın oluşturduğu yıkım ile bir arada kalmak ve bir daha böyle bir kayıp yaşanmaması için bir araya gelen başta Fransa olmak üzere, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un 1951'de Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu oluşturması sonucu ortaya çıkmıştır (Uysal, 2001).

Ankara Antlaşması; Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) arasında, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), görüşmelerin yürütülmesi için yetki verilmesi kararlaştırılmıştır. Sonuçlanması 4 yıl sürmüştür. Bu dönemde gerçekleşen 1960 darbesi gelişmeleri olumsuz etkilemiştir. Yapılan on görüşmeden sonra 12 Eylül 1963'te İnönü Hükümeti ve Topluluk arasında ortaklık anlaşması imzalanmış, 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin yaşam koşullarını iyileştirme, gelişimini hızlandırma faaliyetleri topluluğun destekleri ile gerçekleşmeye başlamıştır. 1987'de topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunulmuştur. Topluluğa uyum amaçlı gümrük indirimlerine gidilmiştir. Türkiye bu dönemde, topluluğa üye olmadan gümrük birliğine giren tek ülke olmuştur (Uysal, 2001).

AB'ye uyum sürecinde kırsal kalkınma politikalarına daha fazla vurgu yapılmaya başlanmıştır. AB Fonu ve Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006) kapsamında, kırsalda çiftçilerin gelir elde etmesi, otlakların ıslahı, tarım ürünlerinin işletilmesi, pazarlamanın geliştirilmesi gibi gelişime yönelik projelere ağırlık verilmektedir (Yaşa, 2016).

1.4. Kırsal Kalkınmanın Temel ve Entegre Ekonomik Kaynakları

Kırsal alanların kentlerle olan sosyo-ekonomik farklılıklarını en aza indirmek, yoğun göçlerin başladığı 1950'li yıllardan günümüze kadar uzanan zaman diliminde önemli bir gereklilik haline gelmiştir.

Kırsal alanlarda yaşam standartlarının yükseltilmesi için, hem var olan ekonomik faaliyetleri geliştirme hem de ekonomik faaliyetlerde çeşitliliği artırma çalışmaları başlatılmıştır. Kırsal alanlardaki kalkınma potansiyelleri belirlenmeye çalışılmış, bu potansiyellere göre yatırımlar yapılmaya başlanmıştır.

1.4.1. Tarım ve Hayvancılık

Kırsal alanların temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Tarım, yeryüzünün şekillenmesi ve değişiminde önemli bir paya sahiptir. Beslenme ihtiyaçlarının tamamına yakını, enerji ihtiyaçlarının bir kısmını, barınma ihtiyaçlarının önemli bir kısmını tarımsal faaliyetler karşılamaktadır. Tarım faaliyetlerini etkileyen doğal olaylar; yeryüzü şekilleri, iklim ve toprak yapısıdır. Beşeri olaylar ise, sermaye, kredi kaynakları, ulaşım ve pazarlama gibi faktörlerden oluşur (Bulut, 2006:1-21). Bu faktörlerin en uygun olduğu, potansiyeli yüksek olan kırsal alanlarda tarım ve hayvancılık ürünlerinin üretiminin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Üretimin serileştirilmesi, verimin arttırılması için makineleşme önemli bir gelişme olmuştur. Makineleşme ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte ürünler daha kolay üretilebilmiş, depolanmış, korunabilmiş, kalitesi iyileştirilebilmiştir.

1.4.2. Kırsal Sanayi

Kırsal Sanayi, köylerde kurulan küçük ölçekli, tarım ürünlerinin depolanması, paketlemesi işlemlerinin yapıldığı işletmeler olarak bilinmektedir. Üretim faaliyetlerinin artması ve artı ürünlerin oluşmasıyla kırsal alanlarda açılan bu küçük işletmeler, kırdan kente göçü engellemek adına etkili olmuştur.

Kırdan kente göçlerin artması, kentlerde oluşan vasıfsız insan toplulukları ve gecekondulaşma ile birlikte oluşan sorunlar kırsal alanlarda yapılan yatırımların arttırılmasına neden olmuştur. Planlı dönemde kırsal alanlardaki yatırımların desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bulunan

“Kırsal alanda istihdamın arttırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çalışmalar teşvik edilecek, tarım dışı ekonomik faaliyet kolları desteklenecek, kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacıyla kırsal alanların planlanması yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesi teşvik edilecektir” maddesidir (Yılmaz, 2006:256).

Kırsal alanlarla kentsel alanlar arasındaki farklılıkların azaltılması için tarımsal ürünlere bağlı sanayinin oluşturulması, el sanatları ile ilgili atölyelerin açılması gibi kırsal sanayi faaliyetleri geliştirilmiştir. Kırsal sanayinin geliştirilmesi için kırsal alanların yeterli kaynağa sahip olması önemlidir (Türkkan, 1993:9).

Kentsel alanların kira ve arsa ücretlerinin fazla olması, maliyetlerin artması, iş gücü maliyetinin yüksek olması gibi nedenler kentlerin çekiciliğini azaltmaktadır. Sanayi işletmecilerinin faaliyetlerinin azalmasına neden olmuştur. Kırsal alanlarda küçük ölçekli işletmelere verilen desteklerin artması, kırsal alanların avantajlarının artmış olması, işletmecileri, köylerde yaşayan halkı, kırsal sanayi ile uğraşmaya teşvik etmiştir. Bunun sonucunda ise köylerde, istihdam artması, temel ihtiyaçların karşılanması, tarım ürünlerinin değerlendirilmesi ile üretimin artması, toprakların değerlendirilmesi gibi imkanlar oluşmuştur (Türkkan, 1993:11).

Kırsal Sanayi yatırımları üç gruba ayrılabilir;

- 1- İmalat Sanayi; üretim alanında kurulan tesislerdir. Hammaddeye ulaşım kolay sağlanmaktadır.
- 2- İlişkili Sanayi; tarım mevsimi dışında kalan mevsimlerde iş imkânı sağlayan sanayidir. Örneğin; Tütün üretilen kırsalda tütünün üretiminin olduğu mevsimin dışında kalan mevsimlerde işlenmesi ile uğraşmaktadır.
- 3- Yardımcı Sanayi; bu tür sanayi, tarım ürünlerinden oluşan sanayinin dışında kalan sanayidir. Tamamen bağımsız kırsal alanlardaki işgücünden oluşan sanayidir (Yaşa, 2016:16).

1.4.3. Kırsal Turizm

Turizm sektörü, küreselleşme olgusu ile dünya genelinde hız kazanmış ve bir takım değişimlere sahne olmuş, insanların dinlenme ihtiyaçlarını karşılayan, birçok yerde destinasyonlara sahip bir faaliyettir. Turizmin gelişmesi turizm arzının da çeşitlenmesine neden olmuştur. Son yıllarda turistlerin ilgisi yalnızca kıyı turizmi, deniz- kum- güneş çerçevesinde değil alternatif turizm üzerine de yoğunlaşmıştır (Çeken vd., 2007).

Kırsal alanlarda gerçekleşen ekonomik faaliyetler, tarım ve hayvancılık temellidir. Bu ekonomik faaliyetlere ek olarak eklenen turizm de kırsal turizmi oluşturmuştur. Kırsal Turizm, doğal çevre, tarım ve kültür ile bütünleşen, diğer turizm çeşitleri ile de entegre olabilen bir turizm türüdür. Kırsal turizmde, gidilen mesafenin uzunluğu konaklama süresinden önemlidir, uzaklığın 75 km'den fazla olması kırsal turizm sayılmasında gerekli mesafeyi oluşturmaktadır (Soykan, 1999). Türkiye'de kıyı odaklı turizmle birlikte bu turizm faaliyetlerinden köyler, kasabalar, antik kentler de etkilenmiştir. Kır lokantaları, sergiler, çiftlikler, doğal çevre gibi rekreasyonel oluşumlar ortaya çıkmıştır. Daha sonraki yıllarda ise kırsal alanlardaki turistik faaliyetlerin çeşitliliği artmıştır.

Kırsal turizm;

- Her mevsim yapılabilen bir turizm türüdür.
- Turizmin coğrafi dağılışında denge unsurudur.
- Entegre olabilen bir turizm türüdür.
- Çok çeşitli ve özgün rekreasyonel etkinlikler barındıran bir turizm türüdür.
- Turist profili diğer turizm türlerinden farklıdır.
- Kültürel mirası ve doğal çevreyi koruyan bir turizm türüdür.
- Sürdürülebilir anlayışa sahiptir.
- Bir ülkenin tanıtımı için önemli bir turizm aracıdır (Soykan, 2003).

Günümüzde kırsal turizm ile bütünleşmiş iki turizm türü bulunmaktadır. Bunlardan biri Çiftlik biri de Tarımsal turizmdir. Amaç ve işleyiş olarak her iki tür de kırsal turizmle aynı amaca hizmet etmektedir ve aynı işleyişe sahip olmaktadır. Kırsal Turizm ile bütünleşen bir tür ise 'Kültür Turizm'idir. Kırsal alanlarda mevcut kültürel kaynakların turizme dönüştürülmesi ile oluşmuştur (Soykan, 2003).

Kırsal Turizm'de konaklama ihtiyaçları, köylünün kendisi tarafından, kamplarda, tatil köylerinde, pansiyonlarda sağlanır. Kırsal turizm olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkileri de vardır; aşırı ziyaretçi baskısı, kirlilik, köy halkı değil de dışarıdan gelen yatırımcıların olması, sosyo-kültürel baskılar gibi... (Emekli vd., 2007).

Kırsal Kalkınmada kırsal turizme ihtiyaç duyulmasının temel nedenleri;

- Kırsal alanlarda geleneksel işlerin korunması son derece önemlidir. Çünkü bunların bazıları ortaya özgü olup, yok olma aşamasına gelmişlerdir.
- Kırsal turizm sırasında pek çok yeni iş olanağı yaratılabilir.
- Kırsal turizm, bilgilendirme, ulaştırma vb. hizmetlerin gelişmesine de katkı vermektedir.
- Köylülere destek, devlet organları tarafından yalnızca tarımsal amaçlı verilmemekte, başka destek unsurları da ortaya çıkmaktadır (Ör. Yerel ürünleri tanıtmaya desteği gibi).
- Kırsal el sanatları, ülkelerin ve bölgelerin kültürel mirasında öncelikli ve önemli bir yer işgal etmektedir. Bu kültürel unsurlar, kırsal turizm aracılığıyla turistik ürüne çevrilebilir.
- Kırsal turizmde tarihsel yapılardan (eski kiliseler, şatolar, çiftlik binaları, evler) çeşitli şekillerde yararlanmak mümkündür (müze, el sanatları merkezi, konaklama evi vb.).
- Kırsal toplumlarda kadınlar, önceleri ekonomik özgürlükleri açısından sınırlı bir role sahipken günümüzde kırsal turizm aracılığıyla önemli roller almaktadırlar.
- Kırsal turizm sürdürülebilir yerel kalkınma sağlarken doğal ekosistemlerin korunmasını da sağlamaktadır (Emekli vd., 2007).

Kırsal Turizm, avcılık, balıkçılık, kayak, bisiklet, atlı doğa gezileri, rafting gibi faaliyetler ile kültür, sanat, tarih unsurlarına endeksli bir turizm çeşididir (Çeken vd., 2007). Kırsal turizmin bir yerde ortaya çıkabilmesi için, o yerin uygunluğu önemlidir. Gerek coğrafi konumu gerek doğal güzellikleri, tarihsel ve kültürel çekicilikleri, korunmuş olması, yerel halkın desteği, konaklama, ulaşım, alt yapı sorunlarının olmayışı gibi unsurlar bu yerlerin uygunluğunu belirleyen ölçütlerdir (Emekli vd., 2007).

Türkiye’de kırsal kalkınma faaliyetlerinde için tarımsal üretim merkezli kalkınma ve köylünün ekonomisinin gelişmesi temel alınmıştır. Fakat Türkiye’nin önemli bir kesiminin kırsal alanda yaşadığı düşünüldüğünde tarım dışında alternatif ekonomik kaynaklara ihtiyaç vardır. Bazı kırsal alanlarda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin az olması kaynakların yetersiz olmasının yanında doğal ve kültürel çeşitliliğin fazla olması kırsal turizme kapı açmıştır.

1.5. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

Dünya’da ve Türkiye’de kırsal kalkınma için, geleneksel yaklaşımlar dışında yeni arayışlara çıkılmış, geleneksel yöntemler dışında yeni yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Kırsal kalkınma için çözüm oluşturacak yeni yaklaşım ve yöntemler bazı modeller ortaya çıkarmıştır. Bu modellerden bazıları; Sürdürülebilir Kalkınma, Köy Kümeleri ve Katılımcı Kırsal Değerlendirme (KKD)’dir.

1.5.1. Teorik Yaklaşımlar

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kırsal kalkınma adına çıkan yaklaşımlarda çeşitli çözüm arayışları olmuştur. 1980'li yıllara kadar olan çözüm arayışlarından sonra yeni yaklaşımlar ortaya çıkarılmıştır (Yaşa, 2016).

1.5.1.1. Modernleşme Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre, sanayileşme kalkınmada önemli bir adım olacaktır. Gelişmemiş ülkelerin gelişebilmesi için, gelişmiş ülkelerin çağdaş kuramlarını, teknolojik gelişmelerini, kültürel değerlerini taklit etmeleri gerekir (Yaşa, 2016).

1.5.1.2. Bağımlılık Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre, gelişmemiş ülkelerin gelişmemesi, yoksullaşması ve görülen açlık kapitalist ekonomik sistemden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşımın kuramcıları sistem eleştirisi yapmaktadır. Küresel eşitsizlik gelişme ve kalkınmanın en önemli sorunudur (Yaşa, 2016).

1.5.2. Etkin Küçük Ölçekli Tarım İşletmeleri Yoluyla Kırsal Kalkınma Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre, gelişmemiş ülkelerin ekonomik kaynaklarında önemli bir rol oynayan tarım ve hayvancılığın gelişmesi bu ülkelerde istihdam oluşumu ve ekonomik kalkınma için önemlidir. Küçük ve Orta Boy Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) kurulması bu gelişmenin sağlanması için önemli bir adım olarak ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler teknolojiye kolayca adapte olabilen, iş imkânı sağlayan işletmelerdir. Bu nedenle, KOBİ'lere gerekli devlet desteğinin sağlanması gerekir (Yaşa, 2016).

Uluslararası Tarım Kalkınma Fonu'nun (IFAD) 2001 yılı Kırsal Yoksulluk Raporu'nda KOBİ'lerin gelişiminin faydasına kanıt olarak, Kolombiya, Hindistan, Malezya, Brezilya gibi ülkelerde KOBİ'lerde arazi verimliliğinin Büyük Ölçekli İşletmelere göre iki kat daha fazla olduğu ifade edilmektedir (IFAD'dan akt. Yaşa, 2016).

1.5.3. Süreç Yaklaşımları

Bu yaklaşıma göre, kalkınmanın temel faktörü, özel girişimler ve yerel aktörler arasındaki ilişkidir (Yaşa, 2016).

1.5.4. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı

Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik dengeyi ve ekonomik büyümeyi bir arada bulunduran hem doğal kaynakların etkin kullanımına hem de çevrenin korunmasına önem veren bir kavramdır (Gürlük, 2001). Sürdürülebilirlik kavramında üç temel içerik vardır. Bunlardan

birincisi, var olan büyümenin sürdürülebilmesi, ikincisi, günün ihtiyaçlarının giderilmesi, üçüncüsü, gelecek kuşakların yaşamının güvenceye alınmasıdır (Güçlü, 2007).

Kavramın yaygın olarak kullanılmaya başlanması, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca (BMÇKK) çıkarılan Brundtland Raporu ile gerçekleşmiştir (Uzun, 2014:47). Amaç, ihtiyaçların karşılanma işleminin, gelecek kuşaklara da bir şeyler bırakılarak yapılmasıdır. Sistem içerisindeki her unsurun sürdürülebilir olması gerekir. Bu tam sürdürülebilirliği oluşturduğu gibi, halk ve doğal çevre arasındaki dengeyi, paylaşımın gelişmesini, uzlaşmasını sağlar.

II. Dünya Savaşından sonra kalkınmanın arttırılmaya çalışılması ve yoğunluk gösterilmesi önemli çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çevre sorunları için çözüm arayışları sürdürülebilir kalkınmayı getirmiştir. Çevre sorunlarının artması küresel sorun haline gelmeye başlamıştır. Bu nedenle, 1972 yılında Büyümenin Sınırları isimli raporda, çevre sorunlarına değinilmiştir. Aynı yıl Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı düzenlenmiştir. Stockholm Konferansı'nda sürdürülebilirliğin tanımı yapılmıştır. Konferansın başladığı 5 Haziran ise "Dünya çevre günü" olarak kabul edilmiştir. 1980'li yıllarda artık çevre sorunları daha büyük bir sorun haline gelmiştir. 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" isimli rapor hazırlanmıştır. Rapora göre ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi sırasında çevresel gelişime ve korunmaya da önem vermek artık temel alınması gereken bir durumdur. Sürdürülebilirlikle ilgili ilk bütünsel yaklaşımlar, 1992'de Rio de Janeiro'da "Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda" oluşturulmuştur. Bu konferansta Rio Bildirgesi ve Gündem 21'den oluşan iki belge kabul edilmiştir. 2002'de Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde bu iki belgenin tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. 2012'de ise daha öncesinde yapılmış tüm kararların uygulanmasına vurgu yapılmıştır (Uzun, 2014: 52).

Yıllara göre Sürdürülebilir Kalkınma için atılan adımlar (Khan, 2015:47-55);

- Stockholm Konferansı, 1972
- Ortak Geleceğimiz Raporu, 1987
- Habitat II Zirvesi, 1996
- Rio + 5 Zirvesi, 1997
- Johannesburg Zirvesi, 2002.

Tüm bu adımlarla birlikte günümüze kadar gelen sürdürülebilir yaklaşım, günümüzde yapılan projelerin neredeyse tümünün gerekli gördüğü yaklaşımdır. Bu nedenle günümüzde kalkınma amacıyla yapılan çoğu projede yer almaktadır. Kısaca sürdürülebilir yaklaşım hem doğal kaynakların korunmasını hem de güncel teknoloji kullanılarak daha verimli bir üretim yapılmasını amaçlar. Bu yaklaşımla kalkınma sağlanır, doğa korunur hem çağın insanı hem de gelecek kuşaklar fayda sağlamış olur.

1.5.5. Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı

Bu yaklaşım, kırsal alanlarda ekonomik yapının sadece tarım ve hayvancılık üzerinden değil, alternatif ekonomik kaynaklarla bütün halinde birbiriyle ilişkili bir şekilde kalkınmaya destek olmasını amaçlamaktadır. Yerel yönetimler, kırsal halk ve özel girişimler arasındaki ilişkiler önemlidir. Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı, kırsal alanlarda nüfusun ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, eğitim ve örgütlenme sağlayarak, sürdürülebilir bir şekilde tarım dışı ekonomik faaliyetlerde yatırım yapılmasını öneren, kırsal yoksulluğun azalmasını öngören bir yaklaşımdır (Bakırcı, 2007:348).

1.5.6. Yeniden Yönetim ve Yerel Yönetişim Yaklaşımı

Bu yaklaşım adından da anlaşılacağı üzere, yerel yönetimlerin geliştirilmesi temeline dayanır. Merkezi yönetimlerin planlama, karar alma, birtakım yetkileri kendi yerel kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına devretmesini içerir (Kole'den akt. Yaşa, 2016).

Yerel yönetimlerin yetkilerinin ve sorumluluklarının artırılması, kendi buldukları çevre adına daha doğru karar verebilme ve uygulama yetisine sahip olmalarını sağlar. Rekabet ortamının gelişmesi ile, ekonomik gelişme pozitif değer kazanır.

1.5.7. Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı

Katılımcı Kırsal Değerlendirme (KKD), kırsal alanlarda yaşayan halkın içinde buldukları yaşamın bilincinde olup, koşullarını analiz ederek, yapmak istedikleri uygun buldukları eylemleri yapmalarına, planlama ve çözümleme yapmalarına imkân veren bir yaklaşımdır (Özkaya, 1998:37).

KKD, 1980 yıllarında geliştirilmiştir. 1990'larda bütün diğer kaynaklarla bütünleşerek evrimleşmiştir. Bu kökler şöyle sıralanabilir;

- Halkın güvenini ve duyarlılığını sağlamayı amaçlayan; aktivist katılımcı araştırma,
- Sistem analizi, informal haritalar ve arazide kesit yürüyüşlerden oluşan patern analizi, akış ve ilişkiler vs. bütünleşen; agro-ekosistem analizi,
- Köyde oturma, gözlemler, görüşmeler ve emik (kişisel duygular) -etik (evrensellik) ayrımı, yerel teknik bilgilerin geçerliliğinden oluşan; uygulamalı antropoloji,
- Tarım sistemlerinin karmaşıklığını araştırmak, anlamak için kullanılan yöntemlerden oluşan; tarım sistemleri alan araştırması (Özkaya, 1998).

Katılımcı yaklaşımda yerelden alınan kararlar ile hareket edilir. Kalkınma için kullanılacak politikaların belirlenmesi ve uygulanması için tek merkezden kararlar alınmaz. Hem yöneticiler hem de kamu ve yerel kesim arasında yatay iş birliği vardır (Yaşa, 2016).

KKD'nin belli başlı temel ilkeleri şunlardır (Özkaya, 1998);

- Doğrudan yüz yüze öğrenme,

- Hızla gelişen, esnek kullanım ve fırsatlardan yararlanma, bilgiyi çapraz kontrole uydurarak öğrenme,
- Yanlılıkları dengeleme
- Yeterlilik, gerekli olan informasyonu sağlama, informasyonda optimizasyon
- Sac ayağı oluşturma; birden fazla yöntem disiplin kullanma
- Farklılaşmayı arama, çelişkileri, anormallikleri bulma
- Kolaylaştırma
- Farkında olma, özeleştirme yapma
- Paylaşma

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bir araştırmada yöntem belirleme, çalışmanın sonucuna ulaşmak için yapılan planların bütünüdür. Çalışmanın konusu ve amacı belirlendikten ve araştırma için gerekli olan sorular sorulduktan sonra bu soruların en doğru cevaplarına ulaşacak araştırma yöntemi belirlenmektedir. Bu nedenle, “Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli’nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi” adlı bu tezde araştırma konusuna uygun olarak karma yöntem kullanılmasının en doğru yöntem olacağı düşünülmüştür.

2.1. Araştırma Süreci

Araştırma süreci 4 aşamadan oluşmaktadır.

1. Aşama: Saha ve Problem Belirlenmesi

Bu aşamada, alan, konu ve amaç belirlenmiş ve temel soruları çıkarılmıştır. Çalışma alanı Tunceli kırsalı olarak belirlenmiş ve kırsal alanlardaki kalkınmanın genel yapısını belirlemek, mevcut potansiyeli ve eksiklikleri belirlemek amaçlanmıştır. Sahanın Tunceli seçilmesinin nedenleri;

- Çalışmanın yapıldığı yerin tanınması ve araştırmacının bu alandaki sakinlerce tanınması,
- Potansiyeli yüksek, çok farklı sosyo-ekonomik ve coğrafi özellikler gösteren köylerin varlığı,
- Tunceli kırsalının yoğun göç altında olması ve sosyo-ekonomik faaliyetlerin gittikçe zayıflıyor olması,
- Sahada daha önce yapılmış benzer çalışmalar olmaması,
- Devlet kurumları ve kalkınma ajansları tarafından öncelik verilen bölgelerden biri olması.

Bu çalışmanın doğru bir şekilde ilerlemesi ve sonuçlara ulaşabilmesi için amaçlara uygun sorular sorulması gerekmiştir. Bu aşamada ortaya çıkarılan sorular şunlardır;

- Dünya’da ve Türkiye’de kırsal kalkınma yaklaşımları nelerdir?
- Kırsal kalkınma için sadece tarım ve hayvancılık faaliyetleri yeterli olacak mıdır?
- Kırsal turizm ve kırsal sanayi kırsal kalkınma için neden gereklidir?
- Köylünün çalışmalara katılımı kalkınma faaliyetlerini nasıl etkiler?
- Araştırma alanının kırsalında geçmişten günümüze ne gibi sosyo-demografik ve ekonomik değişimler yaşanmıştır?
- Araştırma alanında köylünün sosyo-demografik ve ekonomik durumu nasıldır?

- Araştırma alanında bulunan köylerdeki en önemli ekonomik faaliyetler nelerdir?
- Araştırma alanındaki köylerin sorunları nelerdir?
- Hangi ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi veya sürdürülmesi kırsal kalkınmayı sağlar? Alternatif ekonomik faaliyetler geliştirilmeli mi? Bu köyler için coğrafi olarak hangi ekonomik faaliyetler daha faydalı olacaktır?

2. Aşama: Kaynak Araştırması;

Bu tez için gerçekleştirilen ilk aşamada, literatür araştırması yapılmıştır. Kırsal Kalkınma ile ilgili tüm kavramlar ve kuramların olduğu kaynaklar (yerli yabancı veri tabanları, kitaplar, web sitelerinden; tezler, makaleler ve dokümanlar) ve daha önce yapılmış benzer çalışmalar belirlenmiştir.

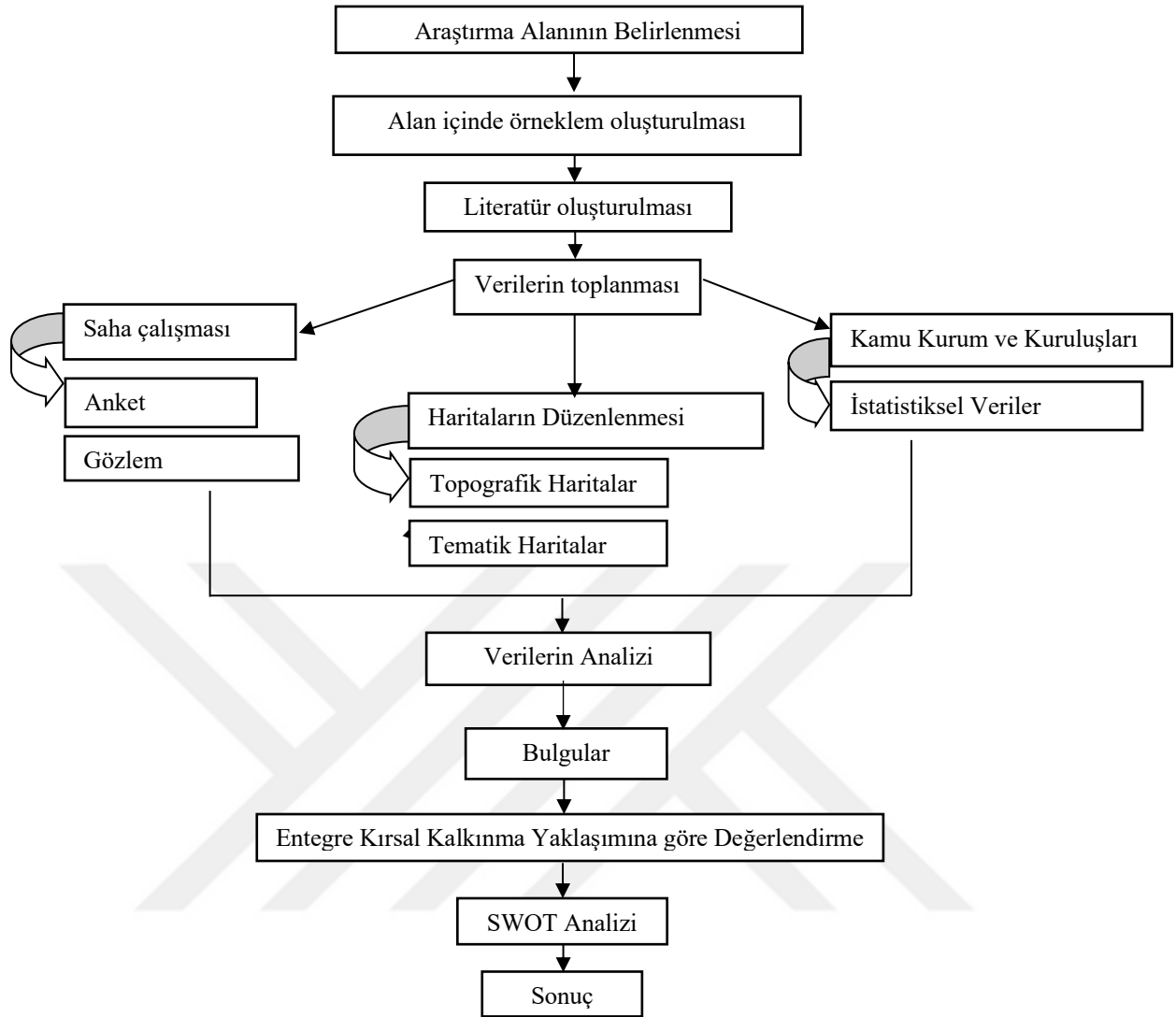

Fotoğraf 2.1 Araştırma sahasında yapılan anket çalışmalarından görüntüler

3. Aşama: Anket ve Mülakat Çalışması;

Çalışmanın amacına yönelik veri toplama yöntemi belirlenmiş ve en uygun olanın sahada anket uygulaması olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca köyün genel durumu hakkında önceden muhtarlardan da bilgiler edinilmiştir. Anket soruları kendi içerisinde genel olarak iki başlık altına toplanabilir;

- Kırsal alanlardaki nüfusun genel sosyo-demografik ve ekonomik yapısı
- Kırsal alanlardaki nüfusun kırsal kalkınma faaliyetleri ile ilişkileri ve katılımları

Şekil 2.1 Araştırma sürecinin aşamaları

Araştırma için kullanılan anketler için köy ve köy halkının toplumsal ve ekonomik durumunu belirleme ölçeği kullanılmıştır. Kırsal Kalkınmaya olan ilgilerini ve bilgilerini ölçmek için güvenilir ve geçerliliği SPSS üzerinden çıkarılmış sorular değerlendirmeye alınmıştır.

4. Aşama: Değerlendirme;

Çalışmanın beşinci ve altıncı bölümünde Tunceli için kurumlardan elde edilen veriler ile daha sonra saha içerisinde anketlerden elde edilen bilgiler kullanılarak Entegre Kırsal Kalkınma Bileşenleri belirlenecektir. Saha araştırmasında kullanılan tüm verilerle sorunlar ve potansiyel ortaya çıkarılacak, yapılan SWOT analiziyle doğrulanacak, son bölümde de Tunceli kırsalına ilişkin değerlendirmeler yapıp, önerilerde bulunulacaktır.

Anket çalışması havzanın bütününde sosyo-ekonomik yapıyı, demografik yapıyı, sorunları ve potansiyeli ölçmeye yönelik sorulardan oluşacaktır. Anket çalışmasından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS programına geçirilecek tablo ve grafik haline getirilecektir.

ArcGIS 10 programı ile veri tabanı oluşturularak Tunceli'nin topografik haritası, Tunceli ve çalışılan kırsal alanların konum haritası yapılacak, bu kırsal alanların nüfuslarının ve ekonomik faaliyetlerinin dağılımını gösteren iki ayrı tematik harita yapılacaktır.

2.2. Araştırma Evreni Ve Örneklem

Araştırmanın gerçekleştiği nüfus yani araştırmanın evreni, Tunceli ili sınırları içerisinde bulunan 8 ilçenin her birinden 2 köy olmakla birlikte toplam 16 köyden oluşmaktadır. Çalışılan alanın 2017 yılı toplam nüfusu 3707 kişidir. Araştırma yapılan köylerin toplam nüfusu içerisinde yeterli ölçüde örneklem oluşturulmuştur. Araştırma evrenini oluşturan ilçelerin bütün köylerine ait nüfus verileri ile örneklem çerçevesi oluşturulmuş, oluşturulan listeden araştırmaya uygun örneklem seçilmiştir.

Araştırmada köylerin 2017 nüfus verilerine göre, her bir köyün toplam nüfuslarının $\pm 10\%$ 'u örneklem grubu olarak alınmıştır. Bunun sonucunda toplam örneklem grubu, evrenin toplam nüfusunun $\pm 10\%$ 'una denk gelmektedir. Örneklem oranı belirlenirken, örnek büyüklüğü için gerekli faktörler kullanılmıştır. Bunlar; örnekleme hatası, nüfus büyüklüğü ve güven düzeyidir. Örnek büyüklüğünün hesaplanması için bir formül uygulanmaktadır (Dillman'dan akt. Khan, 2015). Bu formül;

$$N_s = \frac{[N_p] (P) (1 - P)]}{[(N_p - 1) (B / C)^2 + (P) (1 - P)]}$$

$$N_s = \frac{[(3707) (0.5) (1-0.5)]}{[(3707-1) (0.05/1.96)^2 + (0.5) (1-0.5)]}$$

$$N_s = 348,17$$

Burada;

Ns: İstenilen düzeydeki kesin örnek büyüklüğü

Np: Nüfus büyüklüğü

P: Yanıt kategorilerinden birini (evet / hayır) seçimde tahmin edilen nüfusun oranı, $P = 0.5$

B: Kabul edilebilir örnekleme hatası; ($\pm 5\%$ veya ± 0.05)

C: Güven düzeyi ile ilişkili Z istatistiği (1.96 %95 güven seviyesine karşılık gelmektedir)

Anket sorularının %95 güven düzeyi, %5 hata payı, cevapların homojen ve p değerinin 0,5 olarak ele alınması ile örneklem büyüklüğünün 348 kişi olması gerektiği hesaplanmıştır. Alanda yapılan çalışmada evrenin $\pm 10\%$ 'unun alınması ile elde edilen 359 kişi, formül üzerinde kişi sayısının bilinmesi yöntemi kullanılarak hesaplandığında %4,92 hata payı bulunmuştur.

Dolayısıyla, %95 güven düzeyi aralığında ve diğer bir ifadeyle örneklem miktarı 100 kere seçilse de en az 95 tanesi evrenin özelliklerini temsil etme durumuna uymaktadır (Altunışık vd., 2009).

Yapılan tüm bilimsel araştırmaların amacı geçerli ve güvenilir olmaktır. Araştırmalar yapılırken öncelikle bulguların tutarlı olması ve doğru olması için gerekli çalışmalar yapılır. Bu nedenle anket çalışmasında, 3707 kişilik evrende, örneklem büyüklüğü 380 olarak uygulanmış iken, tutarlı olmayan ve eşdeğerlilik güvenilirliğine uymayan anketler çıkarılarak 359'a düşürülmüştür.

Anket uygulanan örneklemelerin, köy sınırları içerisinde hanelerinin olması, tüm yıl ya da yaz sezonunda köyde yaşıyor olmalarına, evrenin çeşitliliğini yansıtmak için köylerde uygulanan anketlerin en az %5'ini kadınların oluşturmasına ve %5'ten fazla 65 yaş üstü yaşlı kesim olmamasına dikkat edilmiştir. Bu kıstaslara dikkat edildiğinden ve çalışmaya uygun köyler seçildiğinden amaçlı örneklem kullanılmıştır.

Anket soruları çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan oluşmakta çoktan seçmeli ve açık uçlu birkaç soru ile birlikte toplam 115 sorudan oluşmaktadır. Çoğu köyde uygulanan anket sayısı çok fazla olmadığından ve anketler, gözlem ve fotoğraf çekimleri, muhtar/bilirkişilerle görüşmeler bitene kadar yarım gün, bir gün ya da iki gün köyde zaman geçirildiğinden anket sorularının fazla olması sorun teşkil etmemiştir. Burmaceğit köyündeki ilk anket uygulaması sonrasında sorularda daha anlaşılabilir olması yönünde yapılan düzeltme ile tekrar sorun çıkmadığından soru sayısında azaltmaya gidilmemiştir. Amaç tüm köylerde kapsamlı bilgiler elde etmektir. Aynı zamanda anket uygulaması aşamasında köy halkının anlayışı, okuma-yazma bilenlerin fazla olması ve tek kişi çalışılmamış olması, herhangi bir zorluk çıkmasını engellemiş ve anketlerin güvenilirliğine zarar vermemiştir. Yaz mevsimi sonuna doğru, kırsal faaliyetlerin yoğun yapılmadığı ve köylerde yaşayanlara ulaşmanın kolay olduğu, Ağustos-Ekim 2017 tarihleri arasında yapılan çalışmada, anketler en fazla 20-25 dk arasında sürmüştür.

Uygulanacak anket sayısı, kırsal alanlardaki nüfusun miktarına göre belirlenmiştir. Her köyün \pm %10 nüfusuna anket uygulanmıştır. Nüfusun erişebilirliğine göre, her köyde en az 10 anket olmak üzere en fazla 43 anket uygulanmıştır. Aşağıda verilen tabloda ilçelere ve köylere uygulanan toplam anket sayıları gösterilmiştir;

Tablo 2.1 Araştırma alanında uygulanan anket sayıları

İlçeler	Köyler	Anket Sayısı (Köy)	Toplam Anket Sayısı (İlçe)
Merkez	Çimenli	20	63
	Burmageçit	43	
Nazımiye	Sarıyayla	15	25
	Asağıdoluca	10	
Mazgirt	Aslanyurdu	16	37
	Göktepe	21	
Pertek	Arpalı	13	44
	Pınarlar	31	
Ovacık	Yeşilyazı	39	59
	Ziyaret	20	
Çemişgezek	Ulukale	34	61
	Payamdüzü	27	
Pülümür	Mezra	13	30
	Kocatepe	17	
Hozat	Dervişcemal	12	40
	İn	28	
	TOPLAM		359

2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada birincil veri kaynakları bulunmaktadır. Nicel araştırmadaki veri türleri; Birincil nicel ve ikincil nicel veriler olmak üzere kendi içerisinde ayrılmaktadır. Birincil nicel veriler, araştırmacı tarafından toplanan ve üretilen verilerdir (Yavan, 2014:219). Araştırmada kullanılan birincil nicel veri anket çalışmasıdır. İkincil nicel veri ise önceden bulunan üretilmiş verilerden oluşmaktadır. Yapılan önceki çalışmalar, TÜİK raporları, kurum ve kuruluşlardan alınan istatistikler, DPT verileri, Kalkınma Bakanlığı raporları, arşivler ve kitaplarda bulunan kayıtlar, uydu kayıtları-haritalar gibi çoğunlukla sayısal verilerden oluşmaktadır. Her iki veri türü de birbirini tamamlayıcı bir şekilde çalışma da yer almaktadır.

Köylerin kültürel yapısı, insanların kırsal kalkınmaya tepkileri gizli gözlem şeklinde yapılmıştır. Bu yöntem için not alma tekniği kullanılırken, coğrafi gözlemler için hem not alma hem de fotoğraflama tekniği kullanılmıştır.

Anket soruları çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan olmak üzere çoktan seçmeli ve açık uçlu birkaç sorudan oluşmaktadır. Kapalı uçlu sorular, kategorik, listelemeli, sıralamalı, ölçekli sorular, matris ve şartlı sorulardan oluşmaktadır. Açık uçlu sorular ise miktar ve bilgi soruları olmak üzere ikiye ayrılır (Yavan, 2014:227). Araştırmada uygulanan ankette tüm kapalı ve açık tip soru tiplerinden kullanılmıştır. Anket soruları 2 gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, kişi ve

yaşadığı hanesine ait sosyo-demografik ve ekonomik sorulardan, ikincisi ise kırsal kalkınmayla olan tanıma ve ekonomik ilişkileri, katılımları üzerine sorulardan oluşmaktadır.

2.4. Veri Yönetimi ve Analizi

Verilerin toplanması ve bir araya getirilmesi işleminden sonra, verilerden sonuç elde edilebilmesi için, verilerin analiz edilmesi gerekmektedir. Anket çalışması sonrasında nicel verilerin elde edilmesi için Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paketi (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilir ve geçerli olup olmadığını öğrenmek için SPSS üzerinden Cronbach's Alpha modeli ile test edilmiştir. Buna göre 0,70 değeri ve üstünün güvenilir olduğu kabul edilmektedir. SPSS analizi sonucu güvenilirliği test edilen soruların Cronbach's alpha değeri, 0,94 çıkmıştır.

Araştırmada kırsal kalkınma konusunda köylerde yaşayanların konu hakkında bilgisini ölçen üç seçenekli likert tipi ölçeğin güvenilir olup olmadığı SPSS üzerinden analiz edilmiştir. Buna göre aşağıdaki tablolar çıkarılmıştır;

Tablo 2.2 SPSS analizi sonucunda güvenilirliği analiz edilen sorular ve seçenekleri

	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
Kırsal alanda yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirir ve yeni gelir kaynakları oluşturur.	0,942	0,946
Kırsal alan toplumlarının ulusal gelişime katılmalarını sağlamak üzere oluşturulmuş politikalardan oluşur.	0,944	
Hem bir eğitim hem de örgütlenme işidir.	0,940	
Kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.	0,942	
Kırsal alanda yoksulluğun kaldırılmasını sağlar.	0,940	
Kırsal toplum yaşamının modern hale getirir.	0,938	
Kırsal alanların refah düzeyini kentsel alanlara yakınlaştırır göçü azaltır.	0,939	
Sürdürülebilir olduğu sürece, kültürün ve doğanın korunmasını sağlar.	0,937	
Ekonomik faaliyetler (Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm) arasındaki dengeyi kurar.	0,938	

Tablo 2.3 SPSS analizi sonucunda güvenilirliği analiz edilen sorular ve seçenekleri

	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
Çiftlik turizmi, yeşil turizm, yayla turizmi ile birlikte, doğa tatillerini ve özellikle de eko turizm, alışveriş, kayak, bisiklet ve etnik yapıyı içine alan bir turizm çeşididir.	0,953	0,956
Yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına etki eder.	0,953	
Kültürel zenginlik oluşturan yöreye ait hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına gelir sağlar.	0,951	
Şehirlerde yaşayanların hayat tikanıklığı, hava kirliliği, gürültü ve stresten kaçmak gibi nedenlerle kırsala gelirler	0,951	
Kırsal alanlar ile kentsel alanlardaki gelişmişlik farkını gidermenin yollarından biridir.	0,952	
Tarımın yoğun olduğu yerlerde gizli işsizlik oranı da en aza inmiş olacaktır.	0,952	
Kadınların iş gücüne katılması sağlanır ve hem işsizlik oranı azalmış hem de çalışanların gelirleri artırılmış olur.	0,951	
İnşaat sektörünün gelişmesi, otel, motel, pansiyon, restoran gibi konaklama yerlerinin yapılması gelirlerin artmasına sebep olur.	0,954	
Göçlerin azalmasına ve turistlerin gelmesi ile kültürel etkileşime neden olur.	0,952	

Tablo 2.4 SPSS analizi sonucunda güvenilirliği analiz edilen sorular ve seçenekleri

	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
Kırsal alanlarda istihdamın artırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi amacıyla yapılan tarım dışı ekonomik faaliyettir.	0,960	0,964
Kırsal alanlardaki mevcut potansiyele göre şekillenir.	0,959	
Tarımsal ve hayvansal ürünlerin paketlenmesi, ürünlerin çeşitlendirilmesi, saklanması ve bozulmaması amacıyla kurulan tesislerden oluşur.	0,960	
Sadece tarımsal ve hayvansal ürünlerin değil diğer doğal kaynaklarında işlenmesi dönüştürülmesi amacıyla da kurulan tesislerdir.	0,960	
Kırsal sanayi için öz sermaye kadar devlet desteği de önemlidir.	0,960	
Ülkedeki büyük sanayi kuruluşlarına destek sağlar ve bölgesel dengeleri korumada yardımcı olur.	0,958	
Ulaşım ve haberleşme sıkıntısı olan, genç ve dinamik nüfusun yetersiz olduğu kırsal alanlarda kırsal sanayi sağlıklı gerçekleşmez.	0,960	
Kurulacak tesislerde; yerel, bölgesel, ülke geneline hatta uluslararası pazarların ihtiyacına uygun üretim yapılır.	0,959	
Kurulacak tesislerin çevreye duyarlı olmasına dikkat edilir.	0,960	

SPSS programına açık uçlu sorular hariç 359 ankette oluşan 74.672 veri girişi yapılmıştır. Anket analizinde değişkenlerin frekans ve yüzdelerinin genel durumu ile bazı değişkenler arasında çapraz tablolar oluşturulmuştur. Tüm verilerin tablolar halinde toplanması ile bulgular kısmı düzenlenmiş ve ikincil nicel verilerle birlikte değerlendirilip sonuç olarak SWOT Analizi oluşturulmuştur.

Fotoğraf 2.2 Araştırma sahasında yapılan anket çalışmalarından görüntüler

Fotoğraf 2.3 Araştırma sahasında yapılan anket çalışmalarından görüntüler

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

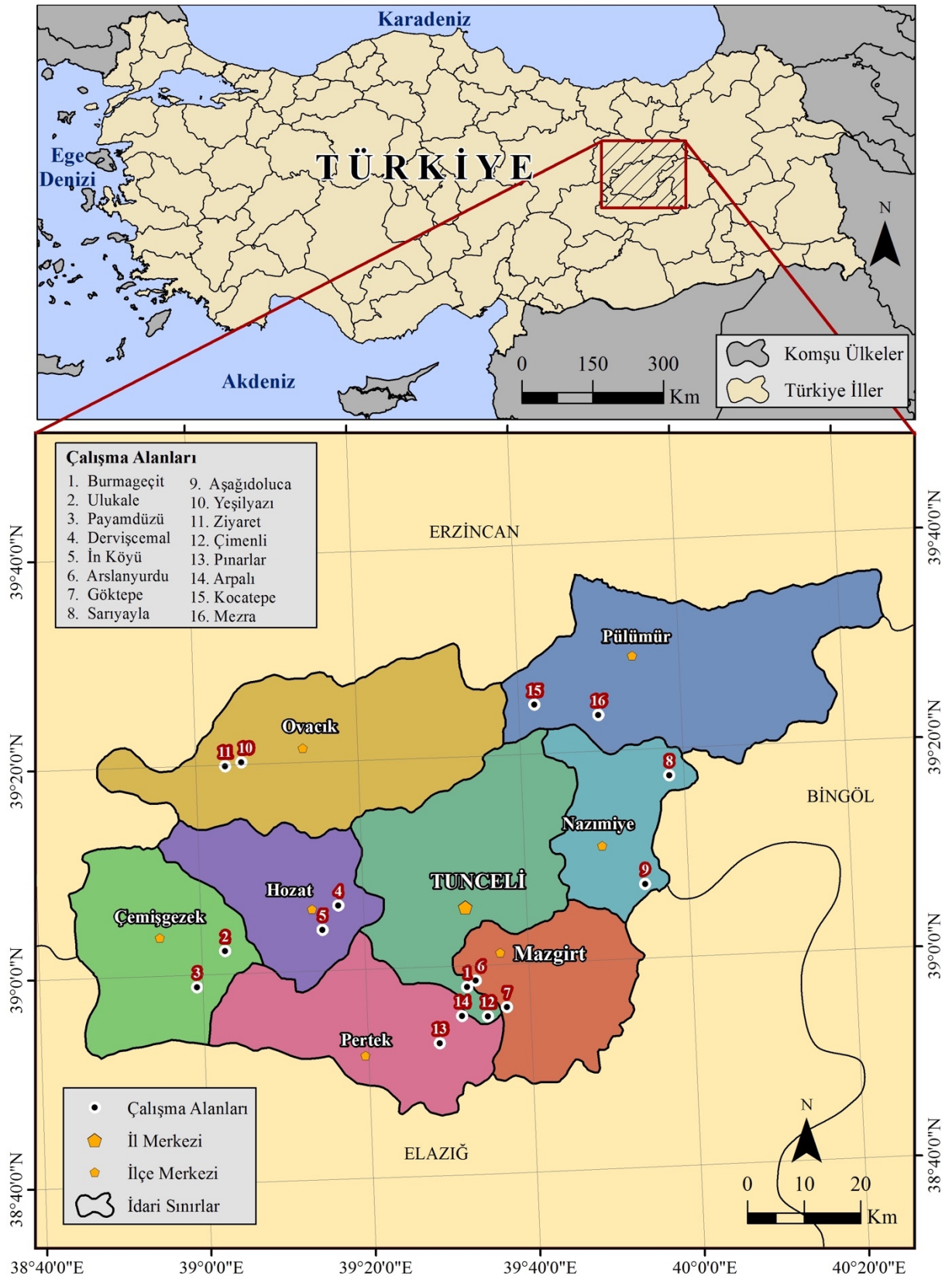
3.1. Araştırma Alanının Fiziki Coğrafya Özellikleri

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde bulunan Tunceli, 39° 19' ve 40° 26' doğu boylamı ile 39° 36' ve 38° 46' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Yukarı Fırat Bölümü, güneyde, Binboğa, Nurhak ve Güneydoğu Toroslar, batıda Kızıl ve Tahtalı, doğuda Muş Ovası, Şerafettin ve Bingöl dağlarını dışarıda bırakarak Şakşak ve Kop-Kızıldağlar ile çevrilmiştir (Yücel, 1987:126). Tunceli ise, doğuda Bingöl Dağları ve Peri Suyu, güneyde Keban Baraj Gölü, kuzeyde ve batıda Munzur Dağları ve Karasu Irmağı; kuzeyinde Erzincan, güneyinde Elazığ, doğusunda Bingöl illeri ile çevrilmiştir. Türkiye topraklarının yaklaşık %1'ini kaplayan Tunceli'nin yüz ölçümü 7613,5 km'dir (Esen ve Avcı, 2017:377).

3.1.1. Yeryüzü Şekilleri

Türkiye'nin yükseltisinin en fazla olduğu bölgede yer alan Tunceli, genel olarak engebeli bir topografyaya sahiptir. İç ve Dış Toroslar arasında kalan alan, büyük küçük ovalar ve akarsularla yarılmış düzlüklerden oluşur (Sarıbeyoğlu,1951:13). Yükselti güneyden kuzeye ve batıdan doğuya doğru gittikçe artmaktadır. Kuzeyi ile güneyi arasındaki yükseklik farkı yaklaşık 2500 m'dir. Yükseklik yer yer 3500 metrenin üstüne kadar çıkmaktadır. Keban Baraj Gölü civarında yükseklik 750 m'ye kadar düşmektedir. İlin ortalama yükseltisi 1264 m'dir. Tunceli'nin %70'ini dağlar, %25'ini platolar, %5'ini ovalık alanlar oluşturmaktadır. 2000-3000 m yükseklikte platolar Munzur, Mercan ve Bağırpaşa dağlarının üzerinde, güneyde ise 850-1250 m yükseklikte alçak platolar bulunur. Bu platolar, akarsular ile derince yarılmıştır (Erinç, 1953).

Tunceli il sınırı içerisinde dağlar, Doğu Torosların uzantısı olarak doğu-batı yönünde uzanır. Tunceli'nin en yüksek noktası 3463 metre ile Akbaba zirvesidir, orta ve güney kesimlerinde de 1500-2000 m'ye yüksekliklerde tepeler vardır. Bu tepelerden bazıları; Mazgirt'in doğusundaki Kırklar Dağı (2700 m), Hozat'ın güneydoğusundaki Topatan Tepe (2234 m), Merkez-Ovacık arasında bulunan Karaoğlan Dağı (2422 m)'dir (T.C. Tunceli Valiliği, 2018).

Şekil 3.1 Tunceli Lokasyon Haritası

- Munzur Dağları; ortalama yükseltisi 3000 m'den yüksektir. Kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğudan 130 km boyunca uzanır (Saraçoğlu, 1956). Munzur Dağlarının yüksek zirveleri ile Munzur Suyunun havzadan ayrıldığı 1210 m seviyeye sahip kesim arasında

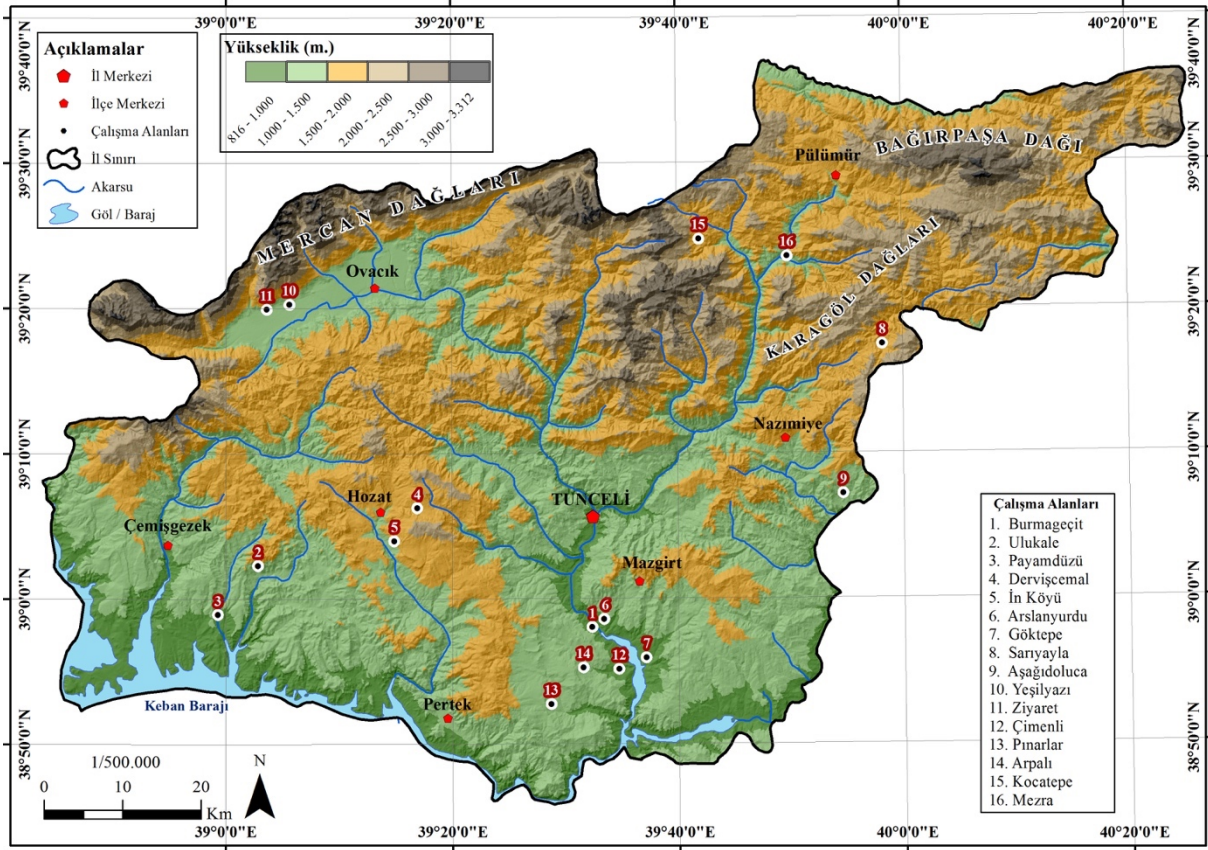
2000 m'yi geçen yükselti farkları bulunmaktadır. Yüksek alanlardan havza tabanına doğru uzanan yamaçlar dik ve sarpıtır. Dağların üzerinde batıdan doğuya doğru Çatal Tepe (3252 m), Vitgan Gediği Tepe (3112 m), Düldül Ayağı Tepe (3068 m), Haraminin Başı Tepe (3239 m) gibi yüksek zirveler bulunmaktadır (Çılğın, 2013:106).

- Bağırpaşa Dağı; Munzur Dağları ile Karasu-Aras Dağları arasında bir geçiş sağlayan yükseltidir. Batıda Pülümür çayı vadisi, kuzeyde Karasu vadisi, güneyde Peri Suyu Vadisi ile çevrilidir. Bu dağların en yüksek noktası 2.900 metredir (Ünlü, 2008:14).
- Mercan Dağları; yüksekliği yaklaşık 3000 m olan bu dağlar, Erzincan ovasına doğru dik bir meyille inerler. Mercan Dağları üzerinde ilin en yüksek noktası olan Akbaba Tepesi bulunmaktadır.
- Karasu-Aras Dağları; Tunceli'nin kuzeydoğusunda yer alan bu dağların batısında Pülümür Çayı, kuzeyinde Karasu vadisi ve ırmağı, güneydoğusunda ise Peri suyu vadisi bulunmaktadır. Nazmiye'deki Düzgünbaba (Zel) Dağı (2200 m), Sülbüs Dağı (2500 m), Mazgirt bölgesinde İlanlı Dağı (2500 m), Kırklar Tepesi (2700 m), Hozat ve Ovacık arasındaki Balıkan Dağı (2150 m) diğer yükseltileridir.
- Buyer Baba Dağı, Pülümür Kocatepe'de bulunur ve yaklaşık 3000 m'ye sahiptir. Zirvesinde bir krater gölü bulunmaktadır. Arap Kızı Dağı da Pülümür'ün güneyinde bulunan yükseltilerden biridir (T.C. Tunceli Valiliği, 2016).

Tunceli'nin %25'ini kapsayan platolar, kuzeyde yüksek, güneyde alçak platolar şeklinde iki bölüm halinde incelenmektedir (Durmuş, 2010:86). Kuzeydeki yüksek platolar, Bağırpaşa ve Munzur dağları üzerinde bulunan 2000-3000 m yükseklikteki platolardır. Güneydoğu ve doğuda farklı yükselti basamaklarında yer alan platolar vardır. Mercan Dağları üstündeki Merk ve Munzur dağlarının üstündeki Kepir yaylaları bunların en önemlileridir. Güneyde bulunan alçak platolar ise akarsular tarafından yüksek platolara göre daha az parçalanmış, 850-1250 m arasında yükseltilere sahip platolardır. Bu platolar, Keban Gölü'ne doğru uzanırlar (Durmuş, 2010:86).

Vadiler, Tunceli'de yüksek ve sarp kesimlerde doğal ulaşım yollarını oluşturmuş, çevre illerle bağlantı kurmayı sağlamıştır. Tunceli ilinde vadiler genellikle güney doğrultusunda uzanır ve dar ve dik yarıklar halindedirler. Bunların en önemlileri; Munzur, Mercan, Pülümür, Peri ve Tahar Çayı vadileridir (Ünlü, 2008:14). Bu vadilerden ilki Munzur vadisidir. Munzur suyunun yardığı, dar ve derin, yer yer kanyonlardan oluşan bu vadi, Pülümür Vadisi ile birleşerek güneyde Keban Baraj Gölü'ne kadar ulaşır. Peri Vadisi, Bingöl dağlarının batı yamaçlarında çok sayıda kol halinde uzanır, Bingöl ile Tunceli arasında doğal sınır oluşturur. Tahar Vadisi, Kırklar Dağı'nın batı yamaçlarından batıya ve güneye doğru Keban Baraj Gölü'ne ulaşır. Çemişgezek ilçesinde vadinin genişlediği kesimlerde akarsu yatağı menderesler

oluşturmuştur. Mercan Vadisi, derin yarıkları ve şelaleleri ile Avcı Dağlarının batı yamaçlarından uzanır. Pülümür Vadisi, Avcı Dağlarının doğu yamaçlarından güneye uzanır (T.C Tunceli Valiliği, 2016)

Şekil 3.2 Tunceli Topografya Haritası

Tunceli’de ovalar %5’i kadar çok az bir kesimi kaplamaktadır. Önemli sayılabilecek ova ve düzlükler bulunmaktadır. Yeşilyazı, Akpazar ovaları başlıcalarıdır. Kuzeyden güneye doğru gidildikçe sert görünümün yerini daha yumuşak bir topografya alır (Saraçoğlu, 1956).

3.1.2. İklim ve Bitki Örtüsü

Türkiye’nin en yüksek dağlık bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesi, batıdan doğuya doğru artan yükseltiler, dağların birbirine paralelliği, bunlar arasında yer alan ovalardan oluşan morfolojik özelliği, coğrafi konumu ve deniz seviyesine göre yükseltinin değişiklik göstermesi, denizden uzaklığı gibi nedenlerden dolayı birbirinden farklı iklim tiplerinin görülmesine neden olmuştur. İklimin batıdan doğuya doğru daha karasal bir karakter kazanması, bir diğerinden farklı yöresel, lokal ve mikro klima alanlarının oluşmasına sebep olmuştur (Darkot, 1943).

Genel olarak Tunceli’de karasal iklim hüküm sürmektedir. Buna göre, yazlar kısa sürer, sıcak ve kurak geçer, kışlar ise uzun sürer, soğuk ve yağışlıdır. Yükselti, kıydan uzaklık gibi nedenler de iklime etki etmektedir. Kuzeyi ile güneyi arasındaki yükselti farkının fazla olması

sıcaklık, yağış, rüzgâr, güneşlenme gibi iklim elemanları üzerinde etkili olmuştur (Durmuş ve Çağlıyan, 2009:87).

Mercan, Munzur ve Bağırpaşa gibi dağlık alanlarda yazlar serin, kışlar sertken, güneye doğru yazlar daha sıcak kışlar daha yumuşak geçer (Esen ve Avcı, 2017:378). Munzur dağları kuzeyden gelen soğuk rüzgarları engellediği için kışlar çok sert geçmemektedir (Sarıbeyoğlu, 1951:20).

Coğrafi şartları ve yaşamın işleyişini etkileyen en önemli iklim ögesi sıcaklıktır. Yeryüzünün ve atmosferdeki enerjinin ve sıcaklığın kaynağı güneştir (Erol, 1999:27). Tunceli’de sıcaklık üzerinde etkili olan temel unsur yüksekliktir. Arazinin yüksekliği arttıkça sıcaklık düşmekte yaz süresi de kısalmaktadır (Sarıbeyoğlu,1951:20).

Tablo 3.1 Tunceli’nin 1963-2017 yılları arasındaki ortalama yağış ve sıcaklık değerleri

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1963-2017)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	-2.0	-0.3	5.6	11.8	16.9	22.4	27.2	26.9	21.8	14.7	6.9	0.9	12.7
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	2.8	4.8	11.1	18.0	23.9	29.9	35.0	35.2	30.5	22.6	13.5	5.5	19.04
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-5.6	-4.2	0.9	6.2	10.1	14.4	18.8	18.4	13.3	8.1	1.9	-2.4	6.7
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	3.4	4.2	5.4	6.5	8.5	10.8	11.5	10.7	9.2	6.5	5.0	3.1	84.8
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	11.8	11.8	13.1	13.6	12.4	5.0	1.4	1.2	2.6	8.2	9.3	11.5	101.9
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	124.8	108.2	112.7	107.6	71.3	18.4	3.2	2.8	14.4	63.5	101.3	128.0	856.2

Kaynak: Tunceli Meteoroloji İstasyonu Verileri, 2018

Tunceli’de genel olarak en sıcak ay Temmuz, en soğuk ay Ocak ayıdır (Sarıbeyoğlu, 1951:20). Tablo 3.1’de de görüldüğü üzere, Tunceli’nin 1963-2007 yılları arasında ocak ayı sıcaklık ortalaması -2,0 °C, temmuz ayı sıcaklık ortalaması 27,2 °C’dir. 1963-2017 yılları arasında en düşük sıcaklık ortalaması şubat ayında (-0,3°C) olmuştur. Tunceli ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 12,7 °C’dir. Ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu aylar, haziran, temmuz, ağustos aylarının bulunduğu yaz mevsimindedir. Ortalama en yüksek sıcaklıklar temmuz ve ağustos aylarında 35 °C’yi bulur. Ortalama en düşük sıcaklıklar ise ocak ve şubat aylarında -5 °C’ye kadar düşüş gösterir. Ortalama güneşlenme süresi yıllık yaklaşık 85 saattir.

Tablo 3.2 Tunceli'nin 1963-2017 yılları arasındaki en yüksek ve en düşük sıcaklıkları

Aylar	Ölçüm Periyodu (1963-2017)												Yıllık
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
En Yüksek Sıcaklık (°C)	14.2	18.7	26.0	32.2	36.6	39.0	43.5	43.5	40.3	35.6	27.0	21.0	43.5
	1971	2016	2008	2008	1962	1962	1961	1961	1963	1963	1960	2010	
En Düşük Sıcaklık (°C)	-30.3	-29.0	-24.7	-7.1	-0.1	1.0	9.2	7.7	2.5	-4.0	-16.4	-25.6	-30.3
	1972	1967	1985	2004	1964	1967	1982	1963	2009	1969	2001	2002	

Kaynak: Tunceli Meteoroloji İstasyonu Verileri, 2018

1963 ve 2017 yılları arasında en yüksek sıcaklık 1961 ve 1963 yıllarında 43.5 °C ile temmuz ve ağustos aylarında ölçülmüştür. En düşük sıcaklıklar ise yaklaşık -30 °C ile 1972 ve 1967 yıllarında ocak ve şubat aylarında ölçülmüştür (Tablo 3.2).

Tunceli'ye Akdeniz üzerinden gelen güney-batı yönlü rüzgarlar yağışı getirmektedir. Yükseklik ve engebeli arazi yapısı bu bölgedeki yağış miktarı üzerinde de etki etmiştir (Sarıbeyoğlu, 1951:20). Bölgenin etrafını kuşatan yüksek dağların varlığı, vadilerin kısmen deniz etkisinin iç alanlara ulaşma imkânı sağlaması ve siklonik yağışların etkisiyle bu bölge, daha yağışlı bir bölge haline getirmiştir (Erinç, 1953). Tunceli'nin Ovacık ilçesi yükselti olarak daha alçakta yer almasına rağmen nemli rüzgarlar Munzurlara çarparak yükselirken yağış bıraktığından Hozat ve Nazımiye'ye göre yağış oranı daha fazladır (Sarıbeyoğlu, 1951:21).

Yıllık toplam yağış yaklaşık %70'i ekim-mart ayları arasında olmak üzere 856.2 mm'dir. Hâkim rüzgâr yönü kuzeybatıdır (Kük, 1993). Yıllık yağış ortalamasının %42,1'si kış mevsiminde, %34'ü ilkbahar mevsiminde, %2,8'i yaz mevsiminde, %20,9'u sonbahar mevsiminde görülmektedir. Yağışlar yıl içerisinde düzensiz dağılmıştır. Tablo 3.1 de görüldüğü üzere yıllık ortalama yağışlı gün sayısı yaklaşık 102'dir. Yağış türleri içerisinde kar yağışı önemlidir. Karın yerde kalma süresi uzundur bu durum ilkbaharda akarsulara bol su taşınmasına neden olmuştur.

Tablo 3.3 Tunceli ilinde gerçekleşen ekstrem iklim olayları

Günlük Toplam En Yüksek Yağış Miktarı	Günlük En Hızlı Rüzgâr	En Yüksek Kar
27.12.1965	134.4 mm	10.05.2010
		94,3 km/s
		14.02.1976
		285,0 cm

Kaynak: Tunceli Meteoroloji İstasyonu Verileri, 2018

Doğu Anadolu Bölgesi Bitki Coğrafyası bakımından İran-Turan bölgesi içerisinde kalır. Alanın bitki örtüsü genellikle, orman, step ve çalı topluluklarından oluşur (Atalay, 1994:240). Yükseltinin kısa mesafeler içerisinde çok değişiklik göstermesi üç veya dört farklı zon oluşmasına neden olmuştur (Tunçdilek, 1978:42).

Tunceli'nin genel bitki örtüsü, kuraklığa ve kış soğuğuna dayanıklı meşe ve yer yer ardıçlardan oluşan karışık ormanlardır. Tunceli topraklarının %33'ünü kapsayan ormanlar, toprakların orta ve kuzey kesimlerinde, Merkez, Ovacık, Pülümür, Hozat, Nazımiye ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Dağlık kütlelerin güney yamacında 1800 m'den alçak alanlarda meşe topluluklarına rastlanır. Meşe türü dışında, diş budak, ardıç, akçe ağaç, titrek kavak gibi ağaç

türleri de bulunmaktadır. Tunceli’de fundalık alanları ise, Pülümür ve Munzur çayının birleştiği vadilerde yoğunluk gösterir (Durmuş, 2010:87-91). Munzur dağlarının kuzey kesiminde de yok denecek kadar az ağaç varlığına rastlanır. Bu kesimde, çoğunlukla bodur ağaçlar bulunmaktadır (Sarıbeyoğlu, 1951).

Yüksek dağların üstünde yer alan platolarda ise kısa boylu çayır otları vardır. Vadi tabanında ve su kenarlarında karaağaç, akağaç, dişbudak, asma, kızılağaç, huş, yabani fındık, ceviz, söğüt gibi ağaçlar bulunmaktadır (Durmuş, 2010:91). Örneğin, Tunceli’nin kuzeydoğusunda bulunan Harçık vadisinde sıkça dişbudaklara rastlanmaktadır. 1500 m’nin altındaki yerlerde ormansız sahalarda kengere rastlanmaktadır. Karaağaçlar, dardoğan isimli meyve vermektedir. Çok bulunan bu meyve hem tüketilmekte hem de satılmaktadır. Yabani meyvelerden olan alıç ve armuta ise çok yüksek alanlar hariç her yerde rastlanmaktadır (Sarıbeyoğlu,1951).

Çemişgezek ve Pertek ilçelerinde orman varlığı daha azdır ve bodur meşelere rastlanmaktadır. Munzur ve Mercan dağları üzerinde alpin çayırlara rastlanmaktadır. Bu çayırlar, haziran sonlarına doğru kar erimesi ile yeşermeye başlar, temmuzda otlatılır, karın yere düşmesine kadar devam eder (Durmuş ve Çağlıyan,2010:88).

Tunceli ilinde fiziki coğrafi özelliklerine, iklim farklılıkları, zengin su kaynakları nedeniyle ortaya çıkan biyoçeşitlilik, ilin bitki örtüsünün çok zengin olmasına neden olmuştur. Munzur Vadisi Milli Parkı’nda 1518 çeşit bitki kaydı bulunmaktadır. Bunların 43’ü sadece Munzur vadisi ve dağlarında bulunmaktadır, 227’si ise Türkiye’ye özgü türlerdir. Bu bölgede 11 kelebek türü, 73 kuş türü 15 sürüngen türü ve 31 memeli türü bulunmaktadır (MVMP Uzun Devreli Gelişme Planı’ndan akt. Sarı ve Bidav, 2017:38). Bu hayvanlar aynı zamanda Tunceli genelinin faunasını da yansıtmaktadır. Çengel boynuzlu dağ keçisi, Bezuvar keçisi, Ur kekliği yöreye özgün ve az rastlanan türlerdendir, bunlar dışında boz ayı, kurt, tilki, vaşak, tavşan, kaya kartalı, akbaba, doğan, şahin, keklik türleri, turna vb. kuş türleri, kırmızı benekli alabalık ve karabalık gibi balık türleri de bulunmaktadır (T.C. Tunceli Valiliği, 2012:57).

3.1.3. Toprak Özellikleri

Tunceli, Iğdır Ovası ile Erzincan Ovası arasında kalan verimli çöküntü alanlarından oluşmuştur. Pülümür ilçesinin kuzeyinden başlayan kahverengi topraklar batıya doğru devam eder. Güneydoğusunda kireçsiz kahverengi topraklardan güneybatı kahverengi orman topraklarına geçilir. Nazmiye ilçesinin tamamını kahverengi orman toprakları oluşturmaktadır. Merkez ilçenin ise tamamına yakını kireçsiz kahverengi topraklardan oluşmaktadır. Pertek ilçesinin güneyinde çok az kolüvyal toprak bulunmaktadır. Mazgirt ilçesinde bazaltik toprak grupları Pertek ilçesine kadar yayılır ve son olarak Ovacık çevresinde ise yoğunlukta olan toprak türü alüvyal topraklardır (Ünlü, 2008:28).

3.1.4. Hidrografik Özellikler

Tunceli'nin, bulunduğu bölgenin de getirdiği bir özellik olan, düzenli yağış ve dağlık yapısı su kaynaklarının zengin olmasına neden olmuştur. Kış mevsiminde yağışlar kar şeklinde olduğu için kışın akarsular beslenemez. Yazın da sıcaklıkla gelen buharlaşma ve yağışın azlığı nedeniyle su seviyesi alçalır. Sonbahar ve İlbahar aylarında ise yağışlar ve kar erimeleri nedeniyle su seviyesi yükselmektedir. İlbaharda karların erimesi bazı kuru olan derelerinde yeniden ortaya çıkmasına neden olmuştur. Akarsuların en önemlisi Munzur Suyudur. Ovacık'ta Munzur dağlarının eteğinden büyük karst kütleleri halinde çıkmaktadır. Doğuya doğru akarak ovayı geçer ve güneye yönelerek Tunceli dağlık alanlarında derin yarma vadi meydana getirmektedir (Sarıbeyoğlu, 1951:25).

Pülümür Çayı, Tahar Çayı, Mercan Çayı, Peri Suyu, Sürgeç (Hozat) Deresi, Havaçor Çayı, Büyükdere, Karolar Çayı Tunceli'nin önemli akarsulardır;

- Pülümür Çayı, Avcı Dağlarından doğmakta, Pülümür ilçe merkezini geçtikten sonra güneybatıya dönmektedir.
- Tahar Çayı, Kırklar dağından doğmakta, Çemişgezek ilçe merkezinin batısından geçerek Keban Baraj Gölü'ne dökülür.
- Mercan Çayı, Avcı dağlarının batı yamaçlarından doğmakta, güneybatı yönünde akarak Ovacık ilçe merkezinin 7-8 km doğusunda Munzur suyuna karışmaktadır. Büyük bir kısmı Munzur Vadisi Milli Parkı sınırları içerisinde bulunmaktadır.
- Peri Suyu, Bingöl kuzeyinde Şeytan dağlarının batı eteklerinde doğmakta, Murat ırmağının büyük kollarından birini oluşturmaktadır. Tunceli'nin doğu sınırını çizmekte ve Keban Baraj Gölü'ne dökülmektedir (T.C. Tunceli Valiliği, 2016). Çok dar ve dik alanlardan geçer ve orman varlığı doğal çevre özellikleri bakımından zengindir (Ünlü, 2008:25).

Tunceli'de en önemli göl, Keban Baraj Gölü'dür. Munzur, Avcı, Karasakal ve Bağırpaşa dağları üzerinde küçük buzul gölleri bulunmaktadır. Karagöl, Şergöl, Dilincik, Koç Gölü, Çimli, Mercan, Katır ve Buyerbaba gölleri bunlardan bazılarıdır (Ünlü, 2008:26).

3.2. Araştırma Alanının Beşeri Coğrafya Özellikleri

3.2.1. Tarihçesi

Tarihi MÖ 5500-3500 yıllarına kadar dayanan Tunceli, tarih öncesi devirlerden günümüze kadar pek çok topluluğa, devlet ve kavimlere ev sahipliği yapmıştır. Çemişgezek ilçesinin güneyinde kalan Keban Baraj Gölü altında kalan Pulur Höyüğü ve Yeniköy Höyüğü 1968-1970 yıllarında yapılan kazılarda bu bölgeye Kalkolitik çağda yerleşildiği, aynı zamanda Kalkolitik ve Tunç çağlarında bu bölgede yerleşimin yoğun olduğu ortaya çıkarılmıştır. İ. Kökten Kılıç, Keban Baraj Gölü Taş Devri Araştırmaları, adlı makalesinde Pertek'te Paleolitik Çağa ait buluntuların ortaya çıkarıldığına yer verilmiştir. Bu buluntular, çakmaktaşıdan yapılmış el baltası, çekiç gibi aletlerdir (İ. Kökten Kılıç'tan akt. Elpe, 2013:3).

Tunceli'de Subarular, Hurriler, Muşkiler gibi kavimler bir süre yaşamıştır, ayrıca Urartular, Roma ve Bizans gibi devletlerin de bir dönem yaşadıklarına dair buluntular ele geçirilmiştir (Elpe, 2013:3). Urartuların varlığına ilişkin birçok kale, seramik, kaya mezarları gibi kanıtlar bulunmaktadır. Merkez ilçeye yakın Atlantı Köyü'nde Bizans nekropolü bulunmuştur. Bu nekropolde lahit tipli mezar kalıntıları bulunmaktadır. Hozat, Pertek, Mazgirt, Çemişgezek'te Bizans dönemine ait kiliseler bulunmaktadır (Elpe, 2013:5-9).

Tarihlerine göre Tunceli'ye egemenlik kuran devletleri sıralarsak;

- M.Ö. 13. yüzyılda Hititler, Hititlerden sonra Hurriler, Babiller ve Asurlar
- M.Ö. 12. yüzyılda Urartular,
- M.Ö. 7. yüzyılda sırasıyla Medler,
- M.Ö. 4. yüzyılda Persler,
- M.Ö 333-330 yılları arasında İskender tarafından fethedilerek Makedonyalılar,
- M.S. 20'li yıllarda Romalılar,
- M.S. 7.yy.'da Bizanslılar ve sonrasında Sasaniler oluşturmaktadır.

Bizans döneminden sonra 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı'na kadar Anadolu Selçukluları egemen olmuş, savaştan sonra Moğolların denetimine girmiştir. Daha sonra ise sırasıyla İlhanlılar, Celayirliler, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunluların egemenliği altına girmiştir. Fatih Sultan Mehmet döneminde ise Osmanlı Devleti'ne katılmıştır (T.C Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013:22).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Tunceli'nin eski ismi olan Dersim değiştirilmiştir. İl merkezi ise Hozat'tan alınarak eskiden Kalan Kasabası olarak bilinen yere taşınmıştır.

Dersim adının köken dimili lehçesinde der-kapı, sim-gümüş sözcüklerinden oluşan bir isimdir. Yunan gezginleri burası için Daranis demişlerdir, M.Ö. 519 yılında Dara Perslere kral olunca Daranalis olarak yüzlerce yıl kullanılmıştır (T.C. Tunceli Valiliği, 2012).

3.2.2. Sosyo-Demografik Özellikleri

3.2.2.1. Nüfus Yapısı ve Değişimi

Nüfus, en genel tanımı ile bir alanda yaşayan insan topluluklarının toplamına verilen isimdir. Nüfusun incelenmesi, toplumun sahip olduğu diğer sosyal yapı şartlarının ortaya çıkarılmasına neden olmaktadır. Nüfus, bireylerin doğum, ölüm, göç, cinsiyet, eğitim durumları ile anlam kazanmaktadır (Erkal, 2011).

Nüfus artış hızını etkileyen temel nedenler, doğum, ölüm ve göçtür. Tarih boyunca dünyada nüfus artışları savaflara, salgın hastalıklara vb. nedenlere bağlı olarak ekstrem değişkenlik göstermiştir.

Bir yerin kalkınması için nüfusun nitelikleri ve değişimi önemli bir etkidir. Günümüzde birçok ülke nüfusu güç ve devamlılık kaynağı olarak görmektedir. Doğru adımların atılması için kalkınma projesi geliştirilecek yerin öncelikle iskelet yapısı ortaya çıkarılmakta daha sonra var olan nitelikler üzerinden değerlendirilmeye gidilmektedir. Nüfusun yıllara göre değişimi, yaş grupları, cinsiyet dağılımı, yoğunluğu, göç hareketleri gibi birçok unsuru sosyo-ekonomik yapıyı etkilemektedir.

Tunceli nüfusu, 1890'larda Anadolu'yu gezen *Asya Türkiye'si* kitabını yazan Fransız araştırmacı Vitali Quinet'e göre, Çemişgezek'te 11200, Pertek'te 13650, Mazgirt'te 10000, Ovacık'ta 8900, Nazımiye'de 4000, Hozat'ta 12502 ve Pülümür'de 3080 kişiydi (Tarih Vakfı Yurt Yayınları akt. Sertel, 2014:271).

Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilk sayımdan önce Osmanlı Devleti'nde 1914'te gerçekleşen sayımda Tunceli nüfusu 92.342'dir. Osmanlı Devleti'nde yapılan sayımların şekline göre ise bu nüfusun 80.984'ü Müslüman, 11.357'si Gayrimüslümandır. 1897'de yapılan sayıma göre 113.994 olan nüfus, 21.652 kişi azalmıştır. Cumhuriyet döneminde yapılmış il nüfus sayımı olan 1927 yılı TÜİK Genel Nüfus Sayımına göre Tunceli'nin toplam nüfusu 76290'dır (Sertel, 2014:271). 2010 yılı ile 1927 yılının yaklaşık rakamlara sahipken, Tablo 3.8'de görüldüğü üzere, 1935'te toplam nüfus 101.099'a çıkmıştır.

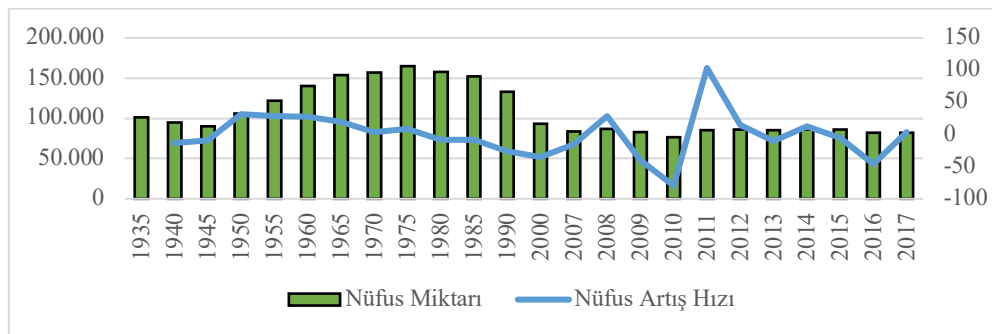
1927 yılında yapılan nüfus sayımı askere gidecek nüfusu tespit etmek için yapıldığından sağlıklı sonuçlar vermez. Tunceli'nin nüfusunun 1935 yılından sonraki değişimlerine bakıldığında, 1940-1945 yılları arasındaki azalma askere giden nüfus nedeniyle gerçekleşmiş, 1950'den sonraki artışı tüm Türkiye'nin nüfus değişimine paralel gelişmiştir. Hem askere giden nüfusun geri gelmesi hem de sosyo-ekonomik gelişmeler ve nüfus politikaları, nüfusun artmasına neden olmuştur (Bulut, 2000: 25). 1970 yılında 157 binden fazla olan nüfus, 2009'da neredeyse yarıya düşmüştür. 1990 yılına kadar süren nüfustaki artış, bu yıllarda 1985'ten sonraki dönemde gerçekleşen şiddetli terör olayları, ortaya çıkan güvenlik sorunu nedeniyle azalmaya geçmiştir. Nüfus hızlı bir şekilde göç etmeye başlamıştır. Sonraki yıllarda özellikle erkek nüfusun il dışına ve yurtdışına gerçekleştirdiği göçler 2010 yılında hızlı bir düşüşe neden

olmuştur (Durmuş,2010:92). 2003 yılında geriye dönüş ve rehabilitasyon projeleri yapılmaya başlamış, boşalan köylere dönüşler için inşaat malzemesi desteği verilmiştir (Çelik, vd. 2006). 2009 yılında ilin verdiği göç değişmezken ilin aldığı göç miktarında azalma olmuştur (Tablo 3.5). 2010 yılından sonra barış süreci oluşması ve geri dönüşlerin artması nedeniyle ilin aldığı göç miktarının tekrar artması ile nüfus artış hızında yükselme olmuştur. Net göç hızı yıllara göre memurların zorunlu görevlerini yaptıktan sonra gitmeleri ve öğrencilerin üniversiteden mezun olduktan sonra il dışında göreve başlamaları vd. nedenlerden dolayı sürekli değişiklik göstermiştir.

Tablo 3.4 Tunceli'nin yıllara göre toplam nüfus miktarı, nüfus artış hızı ve yoğunluğu

Yıllar	Nüfus Miktarı	Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus yoğunluğu (kişi/km2)
1935	101.099	-	-
1940	94639	-13,21	12
1945	90446	-9,06	11
1950	105759	31,28	13
1955	121743	28,15	15
1960	140068	28,04	18
1965	154175	19,19	20
1970	157293	4	20
1975	164591	9,07	21
1980	157974	-8,21	20
1985	151906	-7,83	19
1990	133143	-26,37	17
2000	93584	-35,26	13
2007	84022	-15,4	11
2008	86740	28,48	12
2009	83061	-39,98	11
2010	76699	-79,69	10
2011	85062	103,49	11
2012	86276	14,17	12
2013	85428	-9,88	11
2014	86527	12,8	12
2015	86076	-5,2	12
2016	82193	-46,2	11
2017	82498	3,7	11

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı-ADNKS, 2018

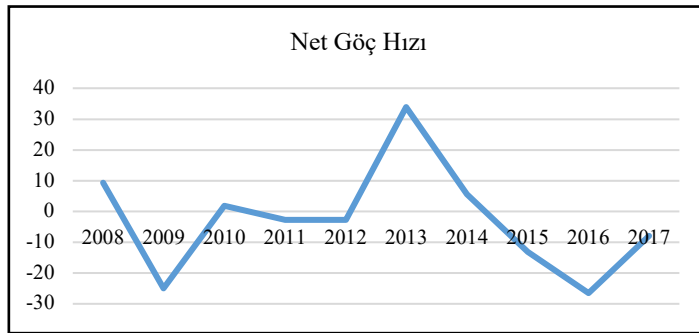

Şekil 3.3 Tunceli'nin yıllara göre nüfus miktarı ve nüfus artış hızı (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Tablo 3.5 Yıllara göre Tunceli'deki göç verileri

	İlin Aldığı Göç	İlin Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
2008	6861	6068	793	9,22
2009	4100	6205	-2105	-25,03
2010	6400	6258	142	1,85
2011	6187	6419	-232	-2,72
2012	5171	5404	-233	-2,7
2013	8458	5612	2846	33,88
2014	7286	6810	476	5,52
2015	6996	8133	-1137	-13,12
2016	4822	7031	-2209	-26,52
2017	6074	6725	-651	-7,86

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2018

Şekil 3.4 Tunceli'de yıllara göre net göç hızı değişimi (TÜİK, ADNKS, 2018)

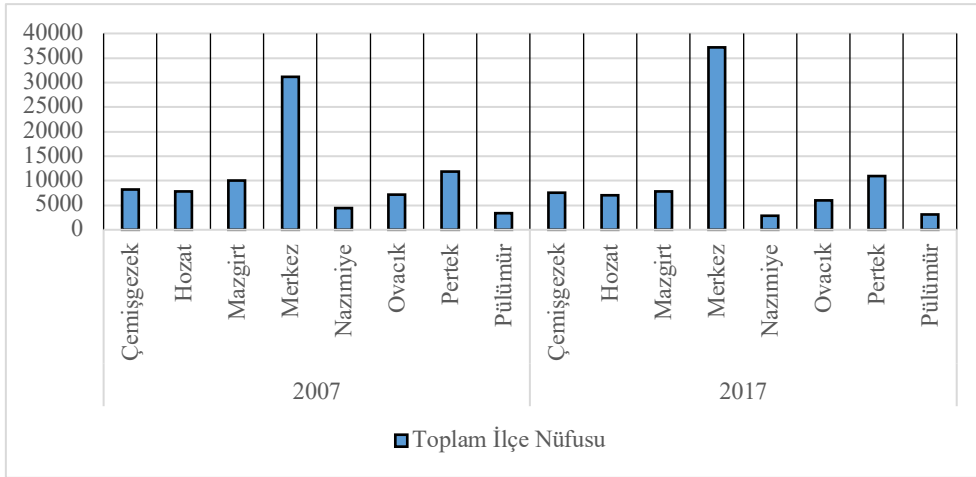
TÜİK 2017 yılı ADNKS'nin kayıtlarına göre, Tunceli'nin Çemişgezek ilçesinin toplam nüfusu 7513, ilin toplam nüfusu 82498'dir. Buna göre ilçenin nüfusu ilin toplam nüfusunun %9,1'ini oluşturmaktadır. Hozat, %9,1'ni, Mazgirt %9,4'ünü, Nazımiye %3,4'ünü, Ovacık %7,2'sini, Pertek %13,3'ünü, Pülümür %3,7'sini, Merkez ilçe ise %37'sini oluşturmaktadır.

Merkez ilçenin nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payı 2007'de %37 iken 2017'de %45,1'e yükselmiştir. Buna karşılık Ovacık, Nazımiye, Mazgirt, Pertek ilçelerinin toplam nüfus içerisindeki paylarında düşüş olmuştur (Ek.1). Merkez ilçenin dışarıdan ve çevre ilçelerden göç aldığı görülmektedir.

Tablo 3.6 Tunceli 2017 yılı il ve ilçe toplam nüfusları

	Erkek	Kadın	Toplam
Çemişgezek	3853	3660	7513
Hozat	4616	2425	7041
Mazgirt	4317	3514	7831
Merkez	20338	16877	37215
Nazımiye	1645	1241	2886
Ovacık	3372	2598	5970
Pertek	5824	5153	10977
Pülümür	1816	1249	3065
	45781	36717	82498

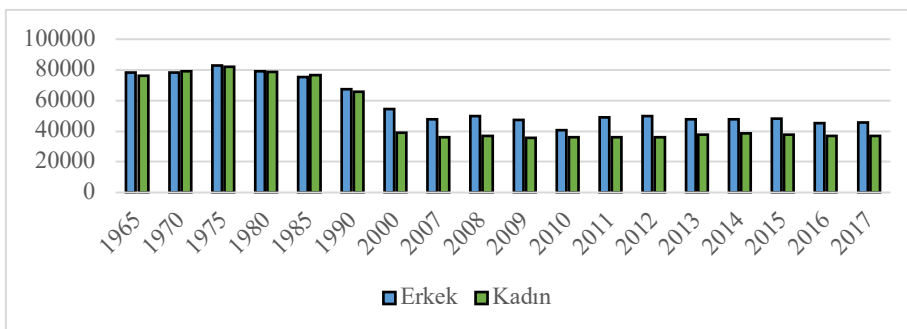
Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2018

Şekil 3.5 2007 ve 2017 yılları arasında Tunceli'nin ilçelerinin toplam nüfusları (TUİK, 2018)

Nüfusun cinsiyet yapısı, demografik nitelikleri etkilemektedir. Ancak sadece demografik yönden değil sosyal ve ekonomik yönde de önem taşımaktadır. Cinsiyetlerin oranı kadar buldukları yaş grupları da önemlidir. Evlenecek yaşta kadın ve erkeklerin eşitliği bazı sosyal sorunların ortaya çıkmasını engeller. Aynı zamanda bir toplumda erkek nüfus fazla ise bu o toplulukta emek arzının daha fazla olduğunu gösterir (Tandoğan,1998)

Şekil 3.6'de de görüleceği üzere, 2007 ile 2017 yılları arasında da kadın-erkek nüfus oranında olan çok az değişimlerin olduğu, 2007 yılında erkek nüfusun biraz daha fazla, 2008'de kadın nüfusun aynı fakat erkek nüfusun biraz daha arttığı, 2010'da erkek nüfusun kadın nüfusuna tekrar yaklaştığı ve diğer yıllarda da aynı şekilde bu döngülerin devam ettiği görülmektedir. Sonuç olarak erkek nüfusu kadın nüfusundan fazla olsa da bu sorun teşkil etmeyecek şekildedir. Aynı zamanda İşgücüne katılma oranını etkiler niteliktedir.

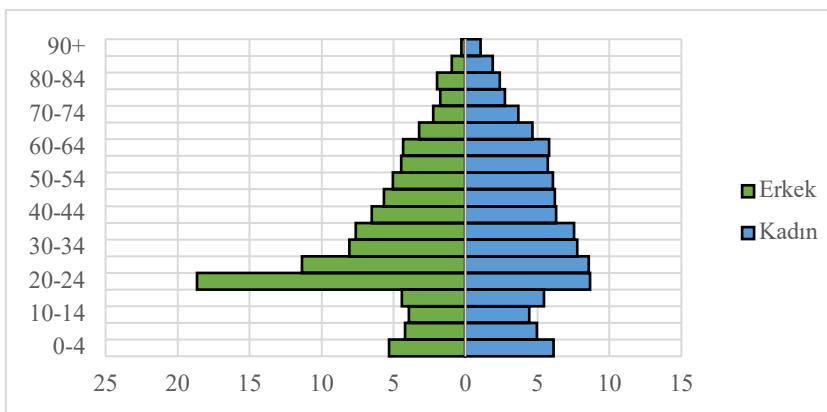

Şekil 3.6 Tunceli'de 1965-2017 yılları arasındaki toplam kadın ve erkek nüfusu (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Yaş gruplarının toplam nüfus içerisindeki payları, nüfusun niteliğini ortaya çıkarmaktadır. 15 yaş altı ve 65 yaş üstü nüfusun fazla olması nüfusun yaş bağımlılık oranını yükseltir. Bu tüketici nüfusun fazla olduğu anlamına gelmektedir. Nitelikli işgücünün oluşmamasına, istihdam için yeterli nüfusun olmamasına, üretime katkı sunulamamasına neden

olmaktadır. Nüfusun yaşlı olması işgücünün az olmasına sosyo-ekonomik yapının değişmesine neden olur. Örneğin, sosyal kurumlar ve emeklilik vb. mali giderler yaş gruplarına göre şekillenir. Giderlerin fazla olması gelirlerin az olması ile ekonomik denge sallantıya uğrar. Ülkelerin gelişmişlik durumları bağımlılık oranlarını etkilemektedir (Tandoğan, 1998).

Tunceli’de 2017 yılı TÜİK ADNKS kayıtlarında yaş gruplarının toplam nüfus içerisindeki paylarına baktığımızda (Şekil 3.7) 15 yaş altı grubun Tunceli toplam nüfusunun %14,4’ünü, 65 üstü yaş grubunun ise %13’ünü oluşturmaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun %70’den fazlasını oluşturması, Tunceli’deki yatırımlar için olumludur. Yaş bağımlılık oranının yüksek olmasından ortaya çıkacak sorunların da önüne geçmiştir.

Şekil 3.7 2017 yılı Tunceli nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı (TÜİK, ADNKS, 2018)

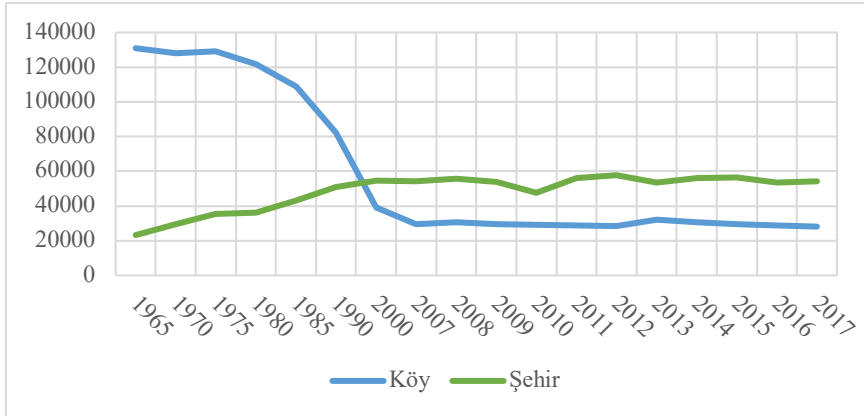
Türkiye’de sanayileşme ile birlikte gerçekleşen şehirlere göçler, Tunceli’de de kendini göstermiştir. 1990 yılından sonra gerçekleşen nüfus azalması, aynı zamanda kırsal alanlarda göçlerin gerçekleşmesi nedeniyle olmuştur.

Tablo 3.7 Tunceli ili yıllara göre toplam şehir ve köy nüfusu

	Toplam Köy Nüfusu	Toplam Şehir Nüfusu
1965	130935	23240
1970	127930	29363
1975	129259	35332
1980	121790	36184
1985	108821	43085
1990	82344	50799
2000	39108	54476
2007	29653	54369
2008	30794	55655
2009	29357	53704
2010	29168	47531
2011	28950	56112
2012	28539	57737
2013	32040	53388
2014	30592	55935
2015	29675	56401
2016	28621	53572
2017	28116	54382

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS-2018

1985 yılından sonra Tunceli nüfusunda gerçekleşen azalma, en fazla köylerde gerçekleşmiştir. Şehir nüfusunun bu durumdan etkilenmediği hatta kırsal alanlardan şehre göçlerin olduğu görülmektedir (Tablo 3.7). Köy nüfusu ile şehir nüfusu arasındaki fark 1990 yılından sonra azalmış, aynı zamanda şehir nüfusu artsa da köy nüfusu günümüze kadar hem şehir merkezine hem de şehir dışına sürekli göç vermeye başlamış, devamlı düşüşe geçmiştir.

Şekil 3.8 Tunceli'nin yıllara göre şehir ve köy nüfusundaki değişimler (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS-2018)

Tablo 3.8 Tunceli'deki göç hareketlerinde nüfusun eğitim durumu

	Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu (Aldığı)				Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu (Verdiği)			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Lise Ve Dengi Meslek Okulu	Yüksek okul Veya Fakülte	Lise Ve Dengi Meslek Okulu	Yüksek okul Veya Fakülte	Lise Ve Dengi Meslek Okulu	Yüksek okul Veya Fakülte	Lise Ve Dengi Meslek Okulu	Yüksek okul Veya Fakülte
2009	822	312	434	238	1090	484	985	276
2010	1444	581	1055	389	1189	637	837	340
2011	1292	771	970	519	1197	708	943	438
2012	1095	542	926	396	926	657	761	455
2013	1691	1075	1320	702	972	774	791	626
2014	1299	907	1438	696	1026	1086	880	878
2015	1551	1081	1155	758	1099	1512	1031	1230
2016	887	685	822	600	984	1308	918	1106
2017	1049	982	852	782	969	1196	798	1064

Kaynak: TUİK, ADNKS, 2018

2017 yılında Tunceli'ye göç eden nüfusun çoğu lise ve dengi eğitimi olan erkek nüfustan, Tunceli'den göç eden nüfusun ise kadında da erkekte de birbirine yakındır fakat çoğu yüksekokul veya fakülte eğitimi olan erkek nüfustan oluşmaktadır. Her iki cinsiyette de göç eden nüfusun yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum, Tunceli'deki nitelikli nüfusun ilde yaşamayı tercih etmemesinden ve iş bulamamasından kaynaklanmaktadır.

3.2.2.2. Eğitim

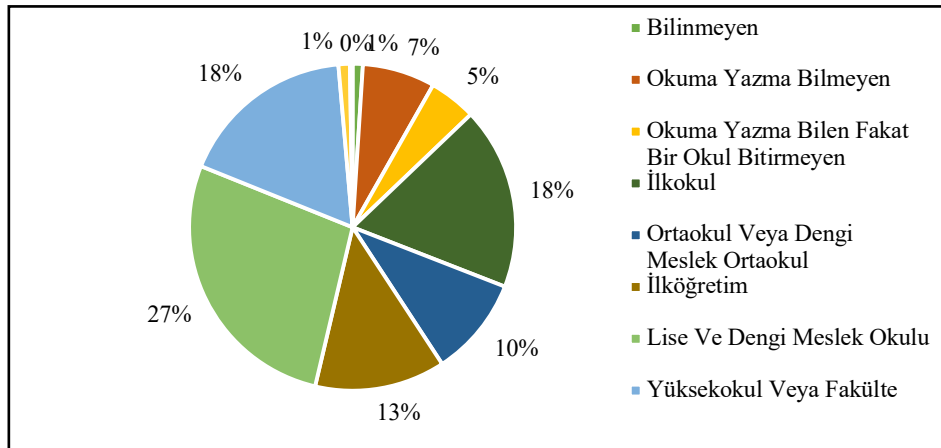
Bir toplumun kalkınması için nüfusunun eğitim durumu önemlidir. Bilinçli, iyi yetişmiş, nitelikli insanlara gelişimin sağlanabilmesi için ihtiyaç vardır. 1927 yılı nüfus sayımına göre, Tunceli’de toplam nüfusun %97,1’i okuryazar değildir. 1927 yılı nüfus sayımlarında okuryazar olmayan nüfusun fazla olması, Osmanlı Devleti’nin doğuda eğitime önem vermemesinden kaynaklanmaktadır. Tunceli gibi diğer doğu illerinde de durum bu şekildedir (Kodal’dan akt. Sertel, 2014:278).

Tablo 3.10’da da görüldüğü gibi 1927 yılında Çemişgezek okuryazar nüfusun en fazla olduğu ilçedir. Daha sonra ise Pertek ve Pülümür ilçeleri gelmektedir. Kadın nüfusun okuryazar sayısı erkek nüfusa göre çok azdır. Pülümür ve Mazgirt’te okuryazar kadın yoktur.

Tablo 3.9 Tunceli’nin 2017 yılı cinsiyete göre eğitim düzeyleri

	Erkek	Kadın	%
Bilinmeyen	402	311	1,0
Okuma Yazma Bilmeyen	878	4190	7,2
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	1013	2275	4,7
İlkokul	6134	6582	18,0
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	4045	2897	9,8
İlköğretim	6592	2511	12,9
Lise Ve Dengi Meslek Okulu	12648	6667	27,4
Yüksekokul Veya Fakülte	7239	5100	17,5
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	455	338	1,1
Doktora	121	66	0,3

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2018

Şekil 3.9 2017 yılı Tunceli ili eğitim düzeyinin oransal dağılımı (TÜİK, ADNKS, 2018)

2017 yılı TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin verilerine göre, Tunceli’de okuryazar nüfusun toplam nüfusun %90’ından fazlasını oluşturduğu, bu nüfusun içerisinde en az Lise ve Dengi Meslek okulu mezunu olanların oranının yaklaşık %27,4’ünü oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 3.9’da da görüldüğü gibi, yüksekokul veya fakülte mezunları toplam nüfusun %18’ini oluşturmaktadır. Eğitim seviyesinin yüksek olması sosyo-ekonomik gelişim için sağlam bir taban oluşturmaktadır.

Tablo 3.10 Tunceli 1927 yılı genel nüfus sayımına göre okuryazarlık durumu

İlçe	Cinsiyet	Okuryazar	Okuryazar olmayan
Çemişgezek	Erkek	774	5193
	Kadın	75	7638
	Toplam	849	12831
Hozat	Erkek	175	5270
	Kadın	23	5019
	Toplam	198	10289
Mazgirt	Erkek	186	7832
	Kadın	-	7819
	Toplam	186	15651
Nazımiye	Erkek	168	3105
	Kadın	5	3116
	Toplam	173	6221
Ovacık	Erkek	50	2117
	Kadın	1	2099
	Toplam	51	4216
Pertek	Erkek	451	6371
	Kadın	23	7147
	Toplam	474	13518
Pülümür	Erkek	233	4711
	Kadın	-	5629
	Toplam	233	10340
Toplam	Erkek	2037	34599
	Kadın	127	38467
	Toplam	2164	73066

Kaynak: Sertel, 2014:278

3.2.2.3. İşgücü ve İstihdama katılan nüfus

TRB1 Bölgesi içerisinde nüfusun istihdam oranı yıllar içerisinde artış göstermiştir ve 2017 yılında %47,9'a ulaşmıştır. İşgücüne katılma oranı, çalışma çağındaki nüfusun varlığı, yıllar içerisinde %40'ın altına düşmemiştir. İşgücüne katılma oranlarının 2010 yılından itibaren yükseldiği, işsizlik oranlarının da 2011 yılından sonra %10'un altında düştüğü görülmektedir.

Tablo 3.11 TRB1 Bölgesinin işgücü ve istihdam göstergeleri (TÜİK, 2018)

Yıllar	İşgücü (Bin)	İstihdam edilenler	İşsiz (Bin)	İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İşgücüne dahil olmayan nüfus
2004	451	365	86	44,4	35,9	19,2	565
2005	439	356	83	42,3	34,3	18,8	600
2006	463	397	65	42	36	14,1	640
2007	476	413	63	42,1	36,5	13,2	655
2008	483	413	70	42,6	36,4	14,5	652
2009	523	435	88	46,4	38,6	16,8	604
2010	551	485	66	47,4	41,8	11,9	611
2011	578	519	59	48,1	43,2	10,2	624
2012	610	558	52	50	45,7	8,5	611
2013	670	618	52	53	49,5	7,7	579
2014	585	541	44	46,8	43,2	7,5	666
2015	605	557	48	48,2	44,3	8	651
2016	621	565	55	49,1	44,7	8,9	644
2017	652	607	46	51,5	47,9	7	614

Kaynak: TÜİK, 2018

3.2.2.4. Sağlık

Tunceli’de sağlık hizmetleri yeterli değildir. 2017 yılı sağlık verilerine göre, Türkiye’deki diğer iller içerisinde en az yatak sayısı olan ildir. Üniversite içerisinde Tıp Fakültesi olmadığı için üniversite hastanesi bulunmamaktadır. Ciddi sağlık problemleri için, gerekli malzeme azlığı ve doktor yetersizliğinden çevresindeki diğer illerin hastaneleri tercih edilmektedir. Ağır tedavi gerektiren ciddi sağlık problemleri için en fazla gidilen hastane Elazığ Araştırma Hastanesi ya da Elazığ’da bulunan özel hastanelerdir (HEGEM Vakfı, 2015). Tunceli’de 2013 yılı Sağlık Bakanlığı İstatistiklerine göre, hastane sayısı 5, yatak sayısı 187’dir. 2017 verilerine göre ise hastane sayısı 6’ya yükselmiş ancak yatak sayısı düşmüştür. 2017 yılı verilerine göre toplam aile hekim sayısı 28, aile hekim başına düşen kişi sayısı ise 2.935’tir.

Tablo 3.12 Tunceli’nin sağlık sektörüne ait verileri

Hastane Sayısı	6
Yatak Sayısı	150
10.000 kişiye düşen yatak sayısı	18.2
Nitelikli yatak sayısı	132
Yoğun bakım sayısı	18
Nitelikli yatak oranı (%)	100.0
10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatağı sayısı	2,2
Aile hekim sayısı	28
Aile hekim başına düşen nüfus	2.935
112 istasyon sayısı	10
112 istasyon başına düşen nüfus	8.219
112 ambulans sayısı	29
112 ambulans başına düşen nüfus	2.834

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı İstatistikleri, 2017

Acil Ambulans sayısı tüm ilde 29 tanedir. Bir ambulansa yaklaşık 3 bin kişi düşmektedir. 2011 yılından itibaren 2017 yılına kadar olan tüm istatistikler gösteriyor ki, Tunceli hem Türkiye hem de TRB1 Bölgesi içerisinde ortalamanın altında sağlık hizmetlerine sahiptir.

3.2.2.5. Yerleşme Özellikleri

Yerleşmelerin kuruldukları yerler ve özellikleri beşeri ve fiziki özelliklere göre şekillenir. Köyler ve şehirler arasında yerleşme şekillerinin oluşum zamanları ve değişimleri, oluşum nedenleri birbirinden farklılık göstermektedir. Şehirlerde ekonomik ve doğal unsurların yerini başka unsurlar alabilir. Konutlar da yerleşmeler gibi buldukları çevrenin coğrafi etkisini ve insanla olan etkileşiminin sonucundaki şekillenmeyi yansıtır (Ceylan, Bulut, 2017:81). Bu nedenle, yerleşmelerin özelliklerine bakılarak buldukları coğrafi çevre hakkında bilgi edinilebilir.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde nüfus daha çok çukur sahalarda toplanmıştır. Bunun nedeni, bu alanların ekonomik faaliyetlere uygun olmasıdır. Toprakların daha verimli olması ulaşımın kolay yapılabilmesi bu alanların daha çok nüfuslanmasına neden olmuştur (Erinç, 1953). Akarsular tarafından yarılmış derin vadilerden oluşan Tunceli, Doğu Anadolu Bölgesi’nde yükseltisi fazla olan illerden biridir. İl sınırları içerisinde Keban Baraj Gölü çevresi dışında çok

fazla geniş ova alanlarına rastlanmamaktadır (Esen, Avcı, 2017:382). Türkiye’de kır uğraşlarına uygun eğim değerleri arasında kalan alanlar %29’unu oluşturmaktadır (Tunçdilek, 1978:7). Tunceli ise eğim konusunda çoğunlukla yerleşmeye uygun olmayan arazi yapısına sahiptir. Yükselti ve eğim koşulları uygun olmasa da Tunceli’de tarihi sebeplerle savunma ve güvenlik amacıyla dağlarda nüfusun toplanması söz konusu olmuştur. Zamanla nüfus daha alçak ve verimli alanlara da toplanmaya başlamıştır (Sarıbeyoğlu, 1951:13-40). Tunceli’de yerleşmelerin özelliklerini ve dağılışını etkileyen diğer fiziki faktör, bakıdır. Bakı, güneşlenme süresini, toprak, bitki örtüsü, sıcaklık ve yağış faktörlerini de etkilediği için hem konut özelliklerine hem de yerleşmelerin dağılışına etki etmiştir.

Tunceli’de yerleşmelerin özelliklerini ve dağılışını etkileyen beşeri etmenler de vardır. Örneğin, Tunceli’de kırdan kente göç oranı fazla olduğundan nüfus, şehirleşmeye başlamış köylerde, ilçe merkezlerinde ve il merkezinde toplanmıştır. Tunceli’de yerleşmeyi göç dışında, ulaşım, ekonomik faaliyetler, güvenlik sorunları gibi faktörler etkilemiştir. Ulaşım faktörünün etkisine örnek olarak Pertek ilçesi verilebilir. Pertek, Elazığ ve Tunceli arasında geçiş olma özelliğine sahiptir. Bu ilçenin hem her iki ile de yakın olması hem de ticaretin gelişebildiği yer olma özelliği yerleşim alanı olarak tercih edilmesine neden olmuştur. Baraj yapılmadan önce geçiş özelliği daha fazla olsa da baraj yapıldıktan sonra da aynı işlevini korumaya devam etmiştir. Aynı şekilde baraj kurulmadan önce Pertek’te tarım alanlarının genişliği ve verimliliği de burada yerleşmenin kurulmasına etki etmiştir. Pülümür’ün dağlık yapısının ulaşım olanaklarını sınırlaması yerleşmenin Erzincan ve Tunceli arasındaki çevre yolu yakınında kurulmasına neden olmuştur. Benzer şekilde Nazımiye’de ulaşımın diğer yerlere kolay sağlandığı bir alana yerleşilmiştir. Tarım alanlarının daha verimli olması nedeniyle Ovacık’ta ova kenarına yerleşme kurulmuştur. Böylece geçim kaynağı sağlanmış ve kolay ulaşım olanağı bulunmuştur. Ekonomik nedenlerin yanında, Ovacık ve Pülümür’ün sulak ve verimli mera alanlarının olması gibi fiziki koşullar da buna etki etmiştir. Güvenlik sorunu nedeniyle, kırsal alanlardan il ve ilçe merkezlerine göçler olmuştur. Bazı köylerin buldukları alanlar günümüzde tamamen boşalmış ve kullanılmamaktadır. Bu durum yerleşmelerin değişmesine, sonlanmasına neden olmuştur. Aynı zamanda Tunceli’de bazı yerleşmelerin kale bulunuyorsa kalenin çevresinde, yer şekilleri olarak kale gibi işleve sahip alanlarda, bir yokuş boyunca tepenin ya da dağın zirvesine doğru yüksek alanlarda kurulduğu görülmektedir. Bu yerleşmelerin seçiminde de çevreyi görebilmek ve güvenlik endişesi gibi nedenler rol oynayabilir. Yerleşmelerin özelliklerinde ve dağılışında kültür faktörü de etkilidir. Tunceli’de özellikle kırsal alanlarda her köyün bir ya da iki aşireti bulunmaktadır. Bir yerleşme kurulurken, aile ya da soy, hep birlikte o yere yerleşmişlerdir ve nesilden nesile o köyde yaşamışlardır. Bu nedenle bir köy tamamen akraba ilişkilerine sahip olmaktadır. Kültürel farklılıkların olması da yerleşme seçiminde etkili olmuştur. Şehir merkezinde mahalle olarak görüldüğü gibi, kırsal

alanlarda da konut yapısı dahil bu ayrım görülebilmektedir. Çemişgezek'in köylerinde kültürel farklılıklardan ortaya çıkan yerleşme dağılışı bulunmaktadır. Çemişgezek ilçesinin Elazığ ile sosyo ekonomik ilişkileri fazla olduğu için ilçe merkezinde olduğu gibi köylerde de Sünni ve Alevi mezheplerinden oluşan toplulukların yerleşme alanlarında ayrıldıkları görülmektedir (Tunçdilek, 1967). Günümüzde bu ayrım çok olmasa da yerleşme alanlarının kemik yapısı bu şekildedir.

Tunceli'de fiziki ve beşeri koşullar yerleşmelerin dağılışı özelliğini etkilediği gibi, konutların yapısal özelliklerini de etkilemiştir. Yağış, sıcaklık, rüzgarlar, güneşlenme gibi faktörler meskenlere karakter veren önemli unsurlardır. Ayrıca, yakınlarında en fazla bulunan malzeme de diğer önemli unsuru oluşturmaktadır. Alüvyal ova tabanlı yerlerde genellikle topraktan evler yapılırken, dağlık alanlarda taş malzemedan oluşan evler yapılmaktadır. Evin yakınında bulunan ağaçlar genellikle kütük şekilde kullanılmaktadır ve kaba bir malzemedir. Günümüzde tomruklar kereste haline getirilerek daha az malzeme kullanılmış, daha estetik bir görünüm halini almıştır. Killi toprakların pişirilmesi ile tuğla kiremit kullanılmış, çimentolu harçlarla örülmüş tuğlalar kullanılmaya başlanmıştır (Tunçdilek, 1967).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde de çoğunlukla toprak ve taş malzemedan oluşan evler bulunmaktadır. Meskenlerin en belirgin özelliği kullanılan taş ve toprak malzemenin eşit kullanılmasıdır (Tunçdilek, 1967). Tunceli'de eski konutların çoğu, dikdörtgen prizma şeklinde kerpiç, ağaç ve işlenmemiş taştan oluşan toprak damlı yapılardır. Tamamen ağaç malzemedan oluşan yapılara rastlanmaz. Ovalardaki kerpiçten yapılar kenarlara doğru kısmen taş ya da tamamen taş yapılara dönüşmektedir. Yapılar tek ve çift katlı olarak iki şekilde görülmektedir. Çift katlıların alt katında ahır, samanlıktan oluşurken üst katı oturma odası, kiler ve mutfak gibi bölümlere ayrılmıştır. Tek katlı yapıların yarı beline kadar gömülmüş yapıya sahip olanları güvenlik endişesi duyulan yerlerde görülmektedir. Bu yapılarda tek çatı altında haneye ait her oda ve bölümler bir arada bulunmaktadır. Ahır, oturma odası ve yatak odasının aynı girişe sahip olduğu yapılar da bulunmaktadır (Sarıbeyoğlu, 1951:13-40).

Konutların biçimlenişi, sadece fiziksel etkenlerin değil sosyokültürel yapının da bir sonucudur, insanın gelenek göreneklerini, isteklerini, toplum yapısını, inancını, dünya görüşünü yansıtır (Ceylan, Bulut, 2017:82). Hanelerin ekonomik durumları ve maddi varlıkları, hem eve ulaştırılan malzeme hem de büyüklük bakımından farklılıklar meydana getirmektedir. Tunceli'de sadece hayvan bakan, yaşayanlarının yoksul olduğu kırsal alanlarda tek katlı evler çoğunluktadır. Bu evler genellikle en fazla iki odadan meydana gelir ve pencereleri yoktur veya küçüktür. Soğuk bölgelerde oda ile ahır arasındaki duvarın kaldırıldığı yapılar da görülmektedir. Bu evlerde ihtiyaçlara göre şekillenen eklentilerin varlığına rastlanmaz; kiler, seki vb. Ekonomik durumu iyi ailelerin evleri genellikle iki katlıdır. Kullanılan malzeme yakın çevreden sağlanma koşulu ortadan kalktığından çoğu ustalar tarafından yapılmış daha iyi

mimariye sahip yapılardan oluşmaktadır. Daha büyük ve birçok eklentiye sahip yapılardır (Sarıbeyoğlu, 1951:35).

Tunceli’de köylerin çoğunda mezraa ve kom bulunmaktadır. Köy dışında hayvanlarını koydukları komlarda zamanla tarım da yapmışlardır. Komlar özellikle Tunceli’nin dağlık alanların da görülmektedir. Komun genişliği hayvan sayısına göre artmaktadır ve komların sahipleri genellikle köylerde yaşayan zengin ailelerdir (Tunçdilek, 1967). Aynı zamanda yazın çıkıp hayvancılık ile uğraştıkları yaylalar da önemli yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanlar çoğunlukla Munzur dağlarının batısında görülmektedir. Örneğin, Kanıkısık, Havaçor, Eğripınar, Fikrik, Hazan, Hinzuri, Düzgünbaba, Mastar, Bahtiyar yaylaları gibi... Bu yaylalara çoğunlukla kadın ve çocuklar çıkmaktadır (Sarıbeyoğlu, 1951:39). Ovacık ve Pülümür yaylalarında hayvancılıkla uğraştıkları için yarı göçebe halde bulunan başta Şavak aşireti olmak üzere birçok yaylacılıkla uğraşan aile vardır (Durmuş, 2010:95).

3.2.3. Ekonomik Faaliyetler

Tunceli’nin tarım ve hayvancılık, sanayi ve turizm faaliyetlerinden oluşan ekonomik yapısı, hem il içerisinde hem de Tunceli’nin bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi ve TRB1 Bölgesi içerisinde değerlendirilmektedir.

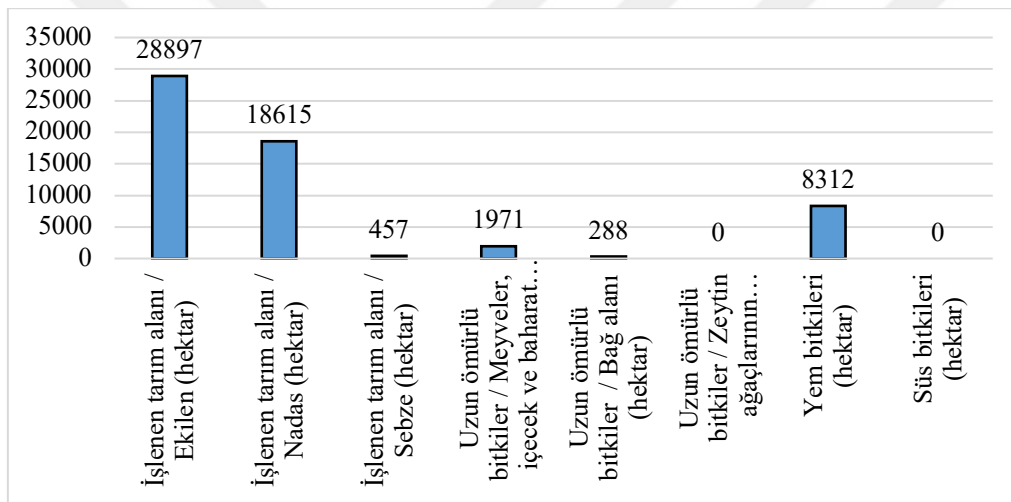
Doğu Anadolu Bölgesi’nin yüksek ve engebeli olması tarım için uygun toprakların alanını sınırlandırmıştır. Ayrıca bölgenin kışın Sibiryaya antisiklonu etkisi ile şiddetli soğuklar ve aylarca kalan kar örtüsüne maruz kalması tarımın gelişmesini engellemiştir (Tunçdilek, 1978:9). Bu nedenle tarım, Tunceli’de hayvancılığın gerisinde kalmıştır. İlde tek bir ekonomik faaliyetle uğraşma söz konusu değildir, hayvancılıkla uğraşanlar aynı zamanda tarımla da uğraşmakta, tarımla uğraşanlar da az da olsa hayvancılık ile uğraşmaktadır (Sarıbeyoğlu, 1951).

Tablo 3.13 Tunceli’de yıllara göre tarım arazilerinin kullanımı

YIL	Toplam işlenen tarım alanı (ha)	Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler (ha)	İşlenen tarım alanı/ Ekilen (ha)	İşlenen tarım alanı / Nadas (ha)	İşlenen tarım alanı/ Sebze (ha)	Toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı (ha)	Uzun ömürlü bitkiler/ Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı (ha)	Uzun ömürlü bitkiler/ Bağ alanı (ha)	Uzun ömürlü bitkiler/ Zeytin ağaçlarının kapladığı alanı (ha)	Yem bitkileri (ha)	Süs bitkileri (a)
1995	73956	76106	44242	28971	743	2150	1822	328	0	1364	0
1997	78066	80284	42830	33459	1777	2218	1895	323	0	1371	0
1999	58558	60757	29127	28739	692	2199	1891	308	0	1259	0
2001	59491	61500	30179	28739	573	2009	1703	306	0	1251	0
2003	48400	49846	35765	12172	463	1446	1142	304	0	1411	0
2005	69905	71644	38922	30431	552	1739	1447	292	0	4600	0
2007	44356	45454	32958	10844	554	1099	777	322	0	8891	0
2009	54380	56146	39500	14299	581	1766	1507	259	0	9705	0
2011	50973	53113	33854	16710	409	2140	1884	256	0	8161	0
2013	59506	61708	32203	26868	435	2202	1946	256	0	7970	0
2015	62762	64992	30455	31901	406	2231	1976	255	0	7993	0
2017	47970	50228	28897	18615	457	2259	1971	288	0	8312	0

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde Bingöl, Tunceli ve Hakkari arızalı topografyası nedeniyle bölgenin en az tarım yapılan illeridir (Koday, 2006). Tunceli, ekonomik faaliyetler açısından Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde değerlendirilmesi haricinde TRB1 Bölgesi içerisinde de değerlendirilmektedir. TRB1 bölgesinde tarımın ekonomik faaliyetler içerisinde en az paya sahip olduğu il Tunceli'dir. Arazinin büyük bölümünün dağlık olması bunda etkili olmuştur. Tarım arazileri parçalıdır. Tarımsal üretim geçimlik düzeyde kalmıştır. Arazilerin parçalı ve engebeli yapıya sahip olması makine kullanımını da engellemiştir. 1930'larda izlenen zorunlu iskân politikası ve 1990'larda bölgede yaşanan çatışmalı süreç, köylerin boşalması, tarım ve hayvancılığın azalmasında etki etmiştir. Köylerde nüfusun az olması üretimin az olmasına neden olmuştur. Köylerde yaşayanlar üretimden elde ettikleri kâr durumundan dolayı hayvansal ürün üretimini daha çok tercih etmiştir (FKA, 2017).

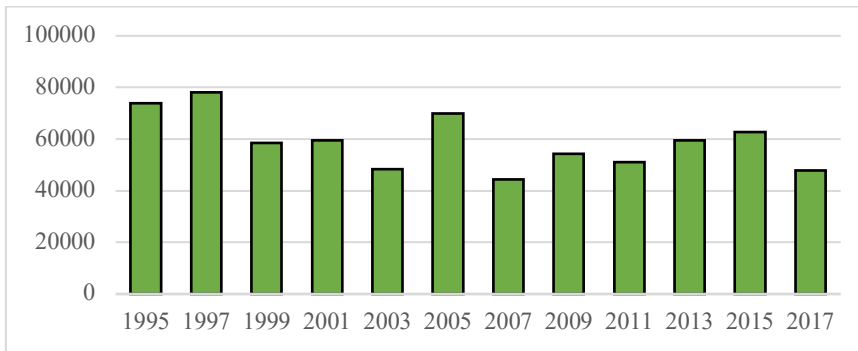
Şekil 3.10 Tunceli'de 2017 yılında tarım arazilerinin kullanımı (TUİK, 2018)

Tunceli'de kahverengi orman topraklarından oluşan ve çoğu sulanabilen topraklar tarıma elverişlidir. Ancak arazinin yüksekliği ürün çeşitliliğinin azalmasına neden olmuştur (Sarıbeyoğlu, 1951). Tarım arazileri toplam arazi varlığının %15'ini oluşturmaktadır. Geri kalan arazi orman ve mera arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazilerinin bir bölümünde de meyilden dolayı erozyon problemi, orman-mera bayır arazilerinde ise aşırı eğim, erozyon, topografya bozukluğu ve taşlılık problemleri mevcuttur (Durmuş, Çağlıyan, 2009:85).

Yüksek alanların arasında kalan ova tabanlarında sebzeçilik gelişmiştir. Munzurlardan gelen birçok derenin getirdiği malzemenin tektonik çukura dolması ile oluşan Ovacık ilçesinde, alüvyal toprakların varlığı sebzeçilik ve sulu tarımın gelişimine olumlu yansımıştır (Sarıbeyoğlu, 1951). En fazla üretilen tarımsal ürünler iklim koşullarına uyan tahıllardır. Hayvancılık için gerekli olan yem bitkileri ise ikinci sırada gelmektedir (Tablo 3.13). Sebzeçilik ise sulamaya bağlı olarak ilçelere göre değişiklik göstermektedir. Sulamanın yapıldığı aylar da

üretim miktarını etkilemektedir. Çemişgezek'te sulamaya elverişli pamuk, fasulye gibi bitkiler nadiren ekilmektedir (Sarıbeyoğlu, 1951).

Tunceli'nin Pertek ilçesinde uygulanan enstansif tarım dışında, tarımın büyük bir kısmı ekstansif yapılmaktadır. Pertek ilçesinde çeşitli kültür bitkileri yetişmekte, meyvecilik, bağcılık, sebzeçilik önem kazanmaktadır (Ünlü, 2008:45). İlin güneyine doğru ova tabanına yaklaşıldıkça tarım ve hayvancılık faaliyetlerin oranı ve çeşitliliği artmaktadır. Keban Baraj Gölü'ne doğru geniş etek düzlüğü halinde görülen alçak platolar, koyun yetiştiriciliğine uygun alan oluşturmaktadır (Durmuş, Çağlıyan, 2009:85).

Şekil 3.11 Tunceli'de işlenen tarım alanlarının yıllara göre dağılışı (TUİK,2018)

2017 yılında Tunceli'de toplam işlenen tarım alanı diğer yıllara göre en az alana sahip yıl olmuştur. Toplam işlenen Sebze üretim alanı 457 ha iken, işlenen nadas alanı 18 bin, işlenen-ekilen alan 29 bin ha civarındadır. Meyve ve diğer ürünlerin ekildiği alan 2 bin ha, bağ alanı 2 bin ha, yem bitkileri 8 bin ha civarındadır. Zeytin ve süs bitkilerinin ekildiği alan yoktur (Tablo 3.13). Tunceli'de toplam işlenen tarım alanı, 1990'ların sonuna kadar yüksek iken daha sonraki yıllarda iniş çıkışlar göstermiştir (Şekil 3.11).

Tunceli'de tarım alanlarında sırasıyla en yüksek paya sahip kullanım şekilleri; ekilen alanlar, nadas alanları ve yem bitkileridir (Şekil 3.10). 2017 yılı TUİK bölgesel istatistiklerine göre Tunceli'de işlenen tarım alanlarının Türkiye içerisindeki payı binde 2.4'tür.

Tablo 3.14 Tunceli'de işlenen tarım alanlarının Türkiye içerisindeki payı

	Tunceli Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)	Türkiye Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)	Tunceli İli/Türkiye oranı (%)
2012	56 223	23 781 999	2.36
2013	61708	23 805 512	2.59
2014	61 791	23 940 714	2.58
2015	64 992	23 933 614	2.72
2016	59 214	23 762 572	2.49
2017	47 970	20 036 992	2.40

Kaynak: TUİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Yem bitkileri içerisinde, yonca en önemli hayvan yemidir. Hem bir yılda birden fazla kez ürün elde edilir hem de hayvanların önemli besin kaynağıdır. Et ve süt verimini arttırmaktadır. Yonca su ve sıcaklık seçer bu nedenle üretim durumu yıllara göre değişkenlik

gösterir. Bu nedenle korunga su ve sıcaklık isteği az ve yoncanın ekonomik olmadığı yerlerde yetiştirilir. Fiğ ise çok fazla tercih edilmeyen bir yem bitkisidir (Ünlü, 2008).

Tablo 3.15 Tunceli’de yıllara göre tarla bitkileri üretimi

	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Durum Buğday	5203	0	0	0	0	0	0
Buğday	19767	21165	23573	16127	17372	19415	15606
Arpa (Diğer)	12796	15915	14810	12977	16057	24916	20925
Fasulye, Kuru	833	874	1417	1350	1322	1359	1402
Nohut, Kuru	525	198	534	451	486	343	564
Mercimek, Kuru (Kırmızı)	308	127	182	55	770	265	487
Bezelye, Kuru	300	300	0	0	0	0	0
Burçak (Dane)	50	240	248	67	140	92	75
Mürdümük	0	180	322	476	385	268	221
Patates (Tath Patates Hariç)	228	58	55	0	0	0	0
Tath Patates			1	0	0	0	0
Şeker Pancarı	1427	723	518	234	329	121	6855
Fiğ (Adi) (Yeşil Ot)	0	0	0	0	0	25225	27500
Burçak (Yeşilot)	0	0	0	0	400	320	240
Yonca (Yeşilot)	240	1980	1980	13673	19803	21898	25858
Korunga (Yeşilot)	0	400	301	2084	3668	4165	4930
Mürdümük (Yeşilot)	0	0	0	0	8302	8452	8960
Mısır (Hasıl)	0	2	7	8	0	0	0
Mısır (Silaj)	0	2097	1475		210	585	1010
Yonca Tohumu	20	0	0	0	0	0	0

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Tunceli’de 2017 yılında tarla bitkilerinde, genelde çok fazla tercih edilmemesine rağmen en fazla fiğ, ikinci olarak da daha avantajlı olan yonca gibi yem bitkilerinin ilk sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Yoncanın 2011 yılından sonra artış gösterdiği görülürken, fiğ son birkaç yıldır yükselmiştir. Bunun donlu günlerin sayısının fazla olması gibi farklı sebepleri olmakla birlikte temel nedeni, hayvancılık faaliyetleridir. İkinci sırada ise tahıllar gelmektedir. 2000’li yılların başında tahıl ve şekerpancarını ilk sıralarda görmek mümkünken sonraki yıllarda bu durumun değiştiği görülmektedir (Tablo 3.15). Şekerpancarı üretiminin en fazla olduğu ilçeler; Pertek ve Mazgirt’tir (Ünlü, 2008).

Baklagiller içerisinde, en fazla fasulye üretimi yapılmaktadır. Daha sonra ise nohut gelmektedir. Fasulye üretiminde en fazla üretim, sulu tarıma elverişli ve ova tabanlı olan Ovacık ilçesinde yapılmaktadır (Tablo 3.15).

Tarla ve bahçelerde çok yıllık odunsu bitkilerin üretimi olan meyve üretimi, soğuk ve sıcak bölgelere göre yaz ve kış şeklinde ayrılmaktadır. Fakat, meyve ağaçlarının gelişimi için belirli sıcaklığa ihtiyaç vardır. Kış dinlenmesinden, çiçeklenmeye, meyve hasadına kadar tüm dönemlerde meyvelerin türlerine göre istedikleri sıcaklıklara uygun şartlarda olması gerekmektedir. (Bulut, 2006:140) Tunceli’de meyve üretiminde gerekli olan iklim şartlarına sahip üzüm, dut, ceviz, armut ve elmanın ön planda olduğu görülmektedir. Antep fıstığı, erik, badem gibi ürünlerin ağaç sayılarının fazla fakat tonlarının az oldukları görülmektedir. (Tablo 3.16).

Tablo 3.16 Tunceli'de meyve üretimi

Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri (2017)	Üretim miktarı (ton)	Ağaç sayısı
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	1351	0
Şaraplık Üzümler	1674	0
Elma (Golden)	516	19203
Elma (Starking)	161	6325
Diğer Elmalar	763	31100
Armut	518	20570
Ayva	34	1585
Kayısı	106	6180
Zerdali	30	1510
Kiraz	108	5285
Vişne	44	2483
Şeftali	23	900
Erik	286	13272
Dut	1205	33155
Badem	328	29237
Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	93	21200
Ceviz	1318	56215
Nar	5	250

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2018

2017 yılı TÜİK Bitkisel Üretim İstatistiklerine göre en fazla üretilen sebzeler, bilimsel olarak sebze olarak tanımlanan karpuz ve kavun olmuştur. Karpuz ve kavundan sonra ise domates, fasulye ve hıyar gelmektedir. Domateste elde edilen verim üretim alanının iki katından daha fazladır (Tablo 3.17).

Tablo 3.17 Tunceli'de sebze üretimi

Sebzeler (2017)	Üretim miktarı (ton)	Üretim alanı (dekar)
Fasulye, Taze	305	526
Marul (Göbekli)	2	4
Maydanoz	1	6
Nane	0	1
Karpuz	3526	1360
Kavun	2782	1369
Biber (Dolmalık)	192	129
Biber (Sivri)	177	119
Hıyar (Sofralık)	488	259
Acur	8	6
Patlıcan	135	77
Domates (Sofralık)	1230	489
Domates (Salçalık)	76	46
Soğan (Taze)	156	172
Soğan (Kuru)	10	10

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2018

Tablo 3.18 Tunceli'de yıllara göre organik bitkisel üretim

	Organik bitkisel üretim (geçiş süreci dahil): Çiftçi sayısı	Organik bitkisel üretim (geçiş süreci dahil): Üretim alanı (Hektar)	Organik bitkisel üretim (geçiş süreci dahil): Üretim (Ton)
2007	-	-	-
2008	1	-	-
2009	2	-	-
2010	63	-	-
2011	88	613	1738
2012	97	665	1314
2013	139	1133	2955
2014	203	1140	3290
2015	207	1227	2970
2016	209	-	-
2017	215	-	-

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018)

TUİK verilerinde sertifikalı organik üretime göre kayıt tutulmuştur. Buna göre, Tunceli’de Organik üretim 2008’den önce yapılmamaktaydı. 2008 yılından sonra kayıtlara geçecek şekilde üretim yapılmaya başlandı. 2008 yılından itibaren 2017 yılına kadar çiftçi sayısında sürekli bir artış olduğu görülmektedir (Tablo 3.18). Yıllara göre gerçekleşen artış, Tunceli’de organik tarım potansiyelinin olduğunu ve organik tarımın çiftçiler tarafından benimsendiğini göstermektedir. Bal, fasulye, nohut ve dut gibi ürünler organik üretimde önemli ürünlerdir.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde geniş mera alanları nedeniyle en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktır. TRB1 Bölgesi’nde ise, geleneksel üstünlüğü nedeniyle küçükbaş hayvancılık ön planda olsa da son yıllarda büyükbaş hayvancılıktaki desteklerden dolayı büyükbaş hayvancılık da gelişmiştir. TRB1 Bölgesi, Türkiye’deki kümes hayvanlarının %2’sini, sığır varlığının %3’ünü, keçi varlığının %3,5’ini, koyun varlığının %5’ini karşılamaktadır (FKA, 2014:57).

Tunceli’nin yüksek dağlardan, yer yer alçak ovalar ve platolardan oluşan yer şekilleri, ilde yaşayan insanları hayvancılığa itmiştir. Hayvancılık alanları tarıma elverişli olmayan engebeli alanlara yayılmıştır, fakat yine de her engebeli saha bu alanın içerisine girmemektedir (Saribeyoğlu, 1951:63).

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık mera ve ahır olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Ahır hayvancılığı diğer bir deyişle mandıracılık, Türkiye genelinde yakın tarihlerde başlanılan bir uğraştır. Çok yaygınlaşmamıştır (Tunçdilek, 1978). Tunceli’de ise hayvancılık çoğunlukla mera şeklinde yapılmaktadır. Mazgirt ilçesinde süt fabrikasının kurulması ile süt sığırcılığına teşvik edilmiş ve ahır hayvancılığı desteklenmeye başlamıştır (Durmuş, 2010:96). Mazgirt ilçesi haricinde Ovacık ve Merkez ilçelerinde de büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır, fakat ya büyük işletmeler halinde ya da ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla az düzeyde yapılmaktadır.

Hayvancılık faaliyetleri bölgelerin iklimine, doğal yapısına ve kültürüne göre şekillenmektedir (Bulut, 2006). Doğal yapı ve iklimin etkilediği yem ve ot varlığı da hayvancılık için önemlidir. Aylarca kar örtüsü altında kalan topraklarda yem yetiştiriciliği yapılamadığından yazın ekilen yonca gibi yem bitkilerinin ihtiyacı tamamen karşılamadığı görülmektedir. Bu nedenle, yem bulma zorluğu hayvancılık faaliyetlerini kısıtlar. Köylerde yaşayanlar çarşur otu, holoz, keven, sütleğen, meşe yaprakları gibi otlarla hayvanlarını beslemeye çalışır. Tunceli’de yem ve ot üretimi yapmayan aileler küçükbaş hayvancılığa ve özellikle daha kolay yapılabilen keçi yetiştiriciliğine yönelmişlerdir, çünkü koyunlar meşe yaprağını sevmez (Saribeyoğlu, 1951).

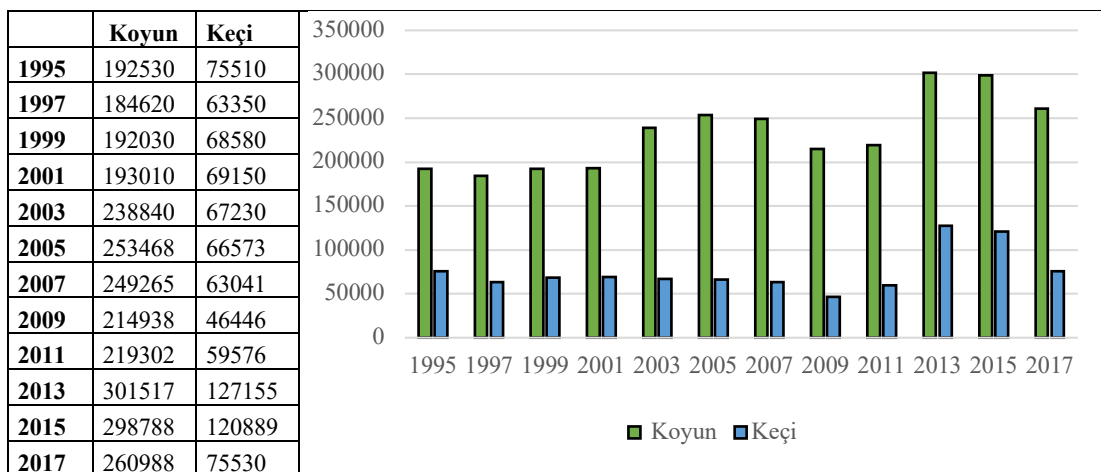
Tablo 3.19 Tunceli’de yıllara göre büyükbaş ve binek hayvan sayıları

	Dana ve buzağı: erkek	Dana ve buzağı: dişi	Tosun: 1-2 yaş	Düve: 1-2 yaş	İnek: 2 yaş ve üzeri	Boğa ve öküz: 2 yaş ve üzeri	Sığır: 2 yaşın altında	Manda	At, katır ve eşek
1995	-	-	-	-	24209	6825	13726	-	5700
1997	-	-	-	-	23929	4867	13644	-	5050
1999	-	-	-	-	25122	5043	12705	-	4900
2001	-	-	-	-	25250	5111	12739	-	4920
2003	-	-	-	-	20991	5505	7947	-	2957
2005	3557	3293	3802	5940	13881	1711	-	115	3118
2007	2724	3201	3072	4410	12301	1363	-	-	3345
2009	2676	2997	2091	3001	9230	1231	-	-	2777
2011	3342	3794	2327	3570	11268	857	-	-	2398
2013	3997	4647	3196	4202	13789	2348	-	-	1914
2015	3781	4261	2704	4329	13404	1881	-	-	1360
2017	3522	4280	2195	4143	13040	1336	-	-	1203

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Tunceli’de 2017 yılında bulunan toplam büyükbaş hayvan sayısı, 28.516’dır ve toplam küçükbaş hayvan sayısı ise 336.518’dir. Koyun sayısı, küçükbaş hayvan sayısının %77,5’ini oluşturmaktadır. En fazla bulunan büyükbaş hayvan cinsi ise 2 yaş ve üzeri inektir (Tablo. 3.19). Yıllara göre küçükbaş hayvan sayılarında ise iniş çıkışlar görülmektedir. 2013 ve 2015 yıllarında keçi sayılarında artış olmuştur, fakat 2017 yılında tekrar düşmüştür. Tablo 3.24’te görüldüğü üzere küçükbaş hayvancılığın en yüksek olduğu yıllar, 2013 ve 2015 yıllarıdır. Bunun nedeni, 1 Ocak 2012 yılından itibaren verilen hayvansal desteklerdir (Kaymaz vd.2017:138).

Tunceli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılığın 2016 verilerine göre, ilde büyükbaş hayvan sayısının 50 ve üzeri olduğu işletmeler 17, küçükbaş hayvan sayısının 200 baş ve üzeri olduğu işletmeler ise 603 tanedir (FKA, 2017:10)

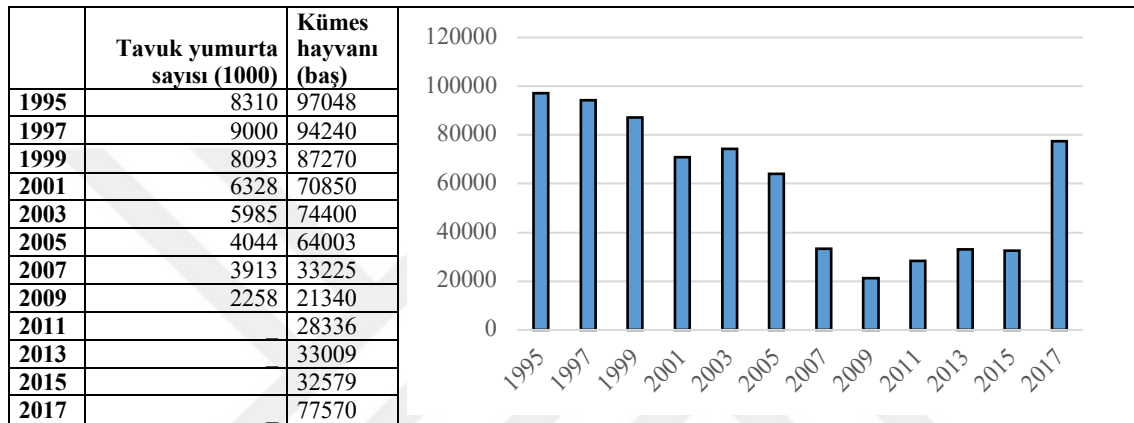
Tablo 3.21 Tunceli’de yıllara göre küçükbaş hayvan sayısı

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Tunceli’de küçükbaş hayvancılık genellikle yarı göçebe yapılmaktadır. Yaylacılık, Tunceli’de yapılan en önemli sosyo-ekonomik faaliyettir. Yükseltinin kısa mesafelerde artması ve karın uzun süre yerde kalması yaylacılığı etkilemektedir (Doğu vd., 1993:170). Ovacık, Pülümür, Nazımiye, Mazgirt, Merkez ilçesi gibi ilçelerde yoğunluk gösteren yaylacılık faaliyeti

ticari özelliğinden çok ailelerin geçimini sağladığı ekonomik bir faaliyettir. Pertek ve Çemişgezek'te bulunan Şavaklar küçükbaş hayvanlarının çoğunu bu yörelerde beslemektedir (Durmuş, 2010:96). Çemişgezek ve Elazığ yolu üstünde konglomera tabakasının bulunması tarıma elverişli alanları kısıtladığından bu bölgede Şavaklar, mayıs ayının ortasından bir iki gün ara ile köylerinden hareket ederek yaylalara çıkarlar ve kasım ayının başlarında 8-10 gün içinde köylerine geri dönerler ve hayvanlarını evlerinin yanındaki komlara koyarlar (Saribeyoğlu, 1951). Tunceli'de toplam 127 tane yayla vardır ve 233 bin baş hayvan kapasitesine sahiptir, fakat bu kapasitenin çok altında hayvan götürülmektedir (Durmuş, Çağlıyan, 2009:95).

Tablo 3.22 Tunceli'de yıllara göre kümes hayvanı sayısı

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Engelibeli topografyanın varlığı kıl keçisi yetiştiriciliğinde avantaja dönüşmüştür. Kıl keçisi yetiştiriciliği, Ovacık, Merkez, Hozat ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Pertek ve Çemişgezek ilçesinde koyun yetiştiriciliği daha ön plandadır (Durmuş, 2010:105).

Tunceli'de sığır yetiştiriciliği de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği gibi mera şeklinde yapılmaktadır. İlin yüksek kuzey kesimlerinde Merkez ilçe, Ovacık, Pülümür, Mazgirt ilçelerinde yoğunluk göstermektedir. Büyükbaş hayvancılık yerleşik yaşama daha uygun olduğundan nüfusun göç etmesi, ekonomik kaygılar, güvensizlik gelişmesini engellemiştir. Büyükbaş hayvancılığın en az geliştiği ilçeler Hozat, Nazımiye, Pülümür'dür. Bu ilçeler, geri kalmış yoğun göç veren ilçelerdir. Pülümür'ün topografik yapısı büyükbaş yetiştiriciliğini engellemiştir (Durmuş, 2010:98).

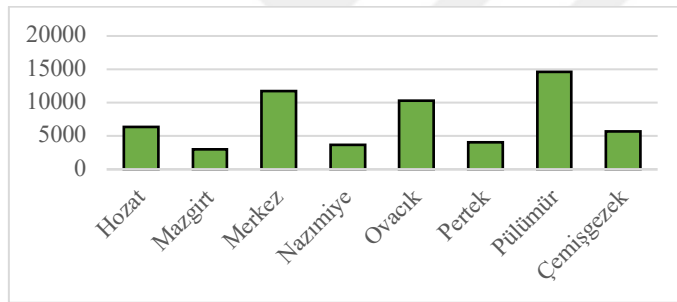
1500 m üzerinde kalan alanlarda sıcaklığın düşmesi kümes hayvancılığı engellemektedir. Bu nedenle Tunceli genelinde kümes hayvancılığın çok fazla yapılmadığı görülmektedir (Tablo 3.22). Tunceli'de kümes hayvanlarının sayısında 2009 yılına kadar azalma görülürken 2009'dan itibaren 2017 yılına kadar artış görülmektedir. 2015 ve 2017 yılları arasında kümes hayvanlarının sayısı iki katın üzerinde yükselmiştir. 2017 yılı verilerine göre et tavuğu 38 bin civarındadır ve yumurta tavuğu et tavuğuna göre daha fazladır (Tablo 3.22). Tunceli'de beyaz et üretimi yapılan işletme bulunmamaktadır. Çemişgezek'te kaz yetiştiriciliği yapılırken, en az kümes hayvancılığı Pülümür'de yapılmaktadır.

Arıcılık faaliyeti bal, bal mumu, arı sütü, polen, propolis, arı zehri gibi ürünlerin üretiminden oluşmaktadır. Ekonomik olarak üstün olması; toprağa bağımlı olmaması ve daha az emek-sermaye giderlerinin olmasından kaynaklanmaktadır (Bulut, 2006:200). Topografya, iklim, flora, topografya ve hidrografik durumlarla doğrudan ilişkilidir. Son yıllarda Tunceli’de üretimde gitgide artış gösteren ve talebi fazla olan arıcılık; iklim, topografya uygunluğu ve bitki çeşitliliği bakımından yüksek bir potansiyele sahiptir. Arıcılığın en yaygın olduğu ilçeler Ovacık ve Pülümür ilçeleridir. 2017 yılı verilerine göre arıcılık faaliyeti yapan işletme sayısı 594’tür. 2017 yılında üretilen bal ise 762 tondur (TUİK, Bölgesel İstatistikler, 2018).

Tablo 3.23 İlçelere ve yıllara göre toplam kovan sayıları

	Toplam	Hozat	Mazgirt	Merkez	Nazımiye	Ovacık	Pertek	Pülümür	Çemişgezek
2010	45880	3571	1550	7843	2910	7421	3220	14515	4850
2011	52634	3571	1565	10987	2990	8800	6046	14025	4650
2012	52730	2451	1580	8115	3048	9200	6570	17146	4620
2013	55638	3000	2122	6200	2995	9200	7765	19756	4600
2014	57548	3300	2288	7128	2840	9800	6962	20430	4800
2015	64628	3300	1426	10684	3035	10300	6264	23200	6419
2016	61790	4782	1432	10465	3417	10300	6760	19134	5500
2017	59628	6385	3005	11770	3724	10330	4046	14668	5700

Kaynakça: TUİK, 2018

Şekil 3.12 2017 yılı ilçelere göre kovan sayısı (TUİK, 2018)

Tunceli’de toplam kovan sayısı son sekiz yılda büyük değişikliklere uğramamıştır. 2006 yılından itibaren kovan sayılarında 40 binin, 2011’de sonra da 50 binin altına düşme olmamıştır. 2000’li yılların başında Ovacık kovan sayısında daha ön plandayken 2007 yılından sonra Pülümür diğer ilçelerden daha fazla kovan sayısına sahip olmuştur (TUİK, 2018). Pülümür’de kurulan bal üretim ve paketlenme tesisi bu artışlarda etkili olmuştur. Tunceli, arıcılık faaliyetlerinde Türkiye pazarında yerini almıştır.

Tablo 3.24 İşletme sayıları ve üretim faaliyetlerine göre hayvancılık

Arıcılık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı		594
Et Tavuğu Sayısı		37900
Kırkılan Hayvan Sayısı (Baş)	Koyun, Yerli ve Diğerleri	260988
	Keçi, Kıl Keçisi ve Diğerleri	74380
	Süt Sığırları, Saf Kültür	2744
	Süt Sığırları, Kültür Melezi	7565
	Süt Sığırları, Yerli	1818
Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)	Koyun, Yerli Ve Diğerleri	150337
	Keçi, Kıl Keçisi ve Diğerleri	34897

Kaynak: TUİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Tablo 3.25 Balıkçılık faaliyetleri

		2015	2016	2017
Avlanan içsu ürünleri miktarı (ton)	Alabalık	25	25	20
	Çapak	5	5	3
	Karabalık	40	45	43
	Kayabalığı	6	5	5
	Kefal	5	5	4
	Sazan	165	95	65
	Siraz	15	15	10
	Diğer	-	-	10
Yetiştirilen su ürünleri miktarı (ton)	Alabalık (Gökkuşaağı)	2877	2137	1907

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2018

Tunceli akarsu ve zengin kaynak sularının varlığı açısından balık üretimine elverişlidir. Özellikle alabalık yetiştiriciliği için doğal bir ortamdır. Tunceli’de balıkçılık, avlama, baraj ve göllerde kafes balıkçılığı tekniği ile yapılır. Barajların artması tatlısu balıkçılığını arttırmıştır. Baraj kenarlarında balıkçılıkla uğraşan yeni köylerin oluşmasına neden olan bir durum ortaya çıkmıştır (Tunçdilek, 1978). 2017 yılında 2 bin ton civarında yetiştirilen alabalık bulunmaktadır. 2016 yılı verilerine göre ise alabalık yetiştiriciliği yapılan 24 işletme bulunmakta ve yıllık tesis kapasitesi 7 bin ton civarındadır (Tablo 3.25).

Tablo 3.26 Alabalık Yetiştiriciliği

İlçe	İşletme Sayısı (Adet/Yıl)	Tesis Kapasitesi (Ton/Yıl)
Merkez	2	54
Mazgirt	4	740
Nazimiye	1	45
Ovacık	3	555
Pertek	5	570
Çemişgezek	9	5.070
Toplam	24	7.034

Kaynakça: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Tunceli’de sanayi sektörü çok fazla gelişmemiş olmakla birlikte. Merkez ilçesinde küçük sanayi sitesinde 44 firma, daha çok otomotiv yedek parça ve tamiri yoğunlukta olan 20 işyeri sayısı, 4 alüminyum ve demir doğrama, 3 ahşap doğrama olan işyeri bulunmaktadır ve bu sitede yaklaşık 130 kişi istihdam etmektedir. Organize Sanayi Bölgesi’nde 43 sanayi parseli bulunmaktadır (BSTB, 2016:1141).

Tunceli Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü 2017 yılı verilerine göre, mevcut alan durumu;

- Alan büyüklüğü (ha); 20,98
- Ortalama parsel büyüklüğü (ha); 0,49
- Parsel sayısı; 43
- Tahsis edilen parsel sayısı; 22
- Tahsis olup aktif kullanılan parsel sayısı; 16
- Tahsisli fakat kullanılmayan parsel sayısı; 6

- Tahsis olmamış parsel sayısı; 21
- Katkı payı bedeli (metrekare/TL); 6'dır.

Şekil 3.13 Tunceli'nin Doğu Anadolu Bölgesi içerisindeki sanayi işletmelerinin payı (BSTB, 2016)

Doğu Anadolu Bölgesi, bölgeler içerisinde sanayi faaliyetleri açısından en az paya sahiptir. Tunceli ise, Doğu Anadolu bölgesi içerisinde sonuncu sıralarda yer almaktadır. Bunun nedeni, Bölgenin coğrafi koşullarının sanayinin gelişmesine elverişli olmamasındandır. Bölge, sanayinin gelişmesi için gerekli olan, ulaşım kolaylığı, pazarlama koşullarının elverişliliği, verimli üretimin yapılacağı kaynaklar yönünden yetersizdir. Bu nedenle bazı illerde dağlık arazi yapısı, iklim koşullarının sertliği, artı sermayenin ortaya çıkamaması gibi durumlar bölge genelinde ekonomik faaliyetlerdeki sanayileşme oranını azaltmıştır. Bölgenin bulunduğu konum, göç fazlalığı ve yatırımların az olması da bunu etkileyen diğer faktörlerdir. Göç, Tunceli'de ekonomik geri kalmışlığa neden olan en önemli etkidir. Tunceli'de çalışan sayısına göre belirlenen sanayi işletmelerinin %70'i mikro ölçekli, %28'i küçük ölçekli ve %2 orta ölçeklidir. İstihdam sağlayan en önemli şirketler; su şişeleme, un imalatı, tuğla-kiremit imalatı sektörlerinden oluşmaktadır (BSTB, 2016:1142).

Tablo 3.27 Tunceli'nin 2016 yılındaki büyük-küçükbaş ve alabalık işletme sayıları ve kapasiteleri

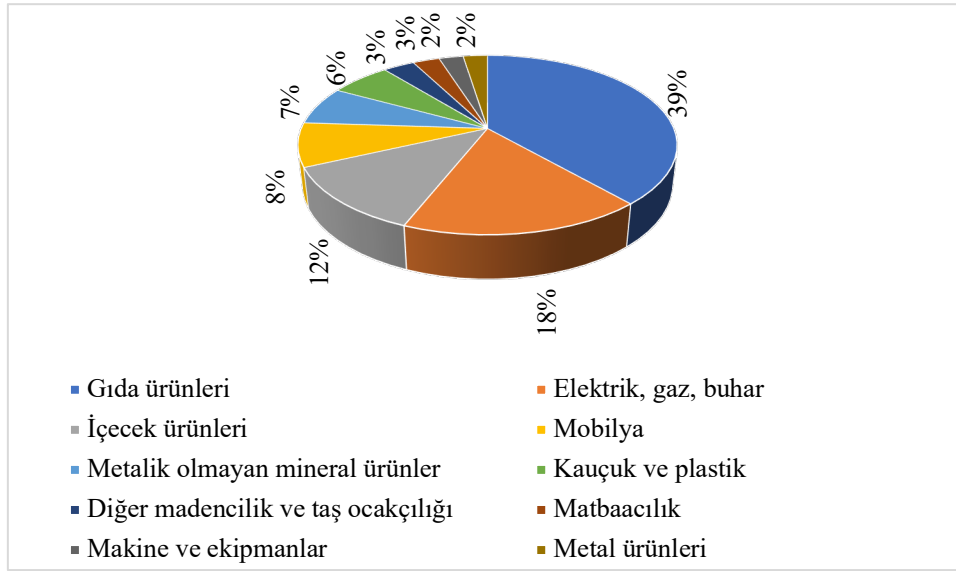
Hayvan sayısı	Büyükbaş işletme sayısı	Küçükbaş işletme sayısı	İlçe	İşletme Sayısı (Adet/Yıl)	Tesis Kapasitesi (Ton/Yıl)
0-50	3.716	333	Merkez	2	54
50-100	16	236	Mazgirt	4	740
100-200	1	291	Nazimiye	1	45
200-500		384	Ovacık	3	555
500+		219	Pertek	5	570
			Çemişgezek	9	5.070
			Toplam	24	7.034

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tarım faaliyetlerinde bulunan küçük ölçekli işletmelerin sayısına bakıldığında 2017 yılında 50 ve üzeri büyükbaş hayvan bulunan işletme sayısı 16'dır. 100'den fazla büyükbaş hayvan sayısı olan 1 işletme bulunmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısının 0-500+ arasında

olduğu tüm aralıklardaki işletmelerin sayısı birbirine yakındır. En fazla işletme sayısı Çemişgezek'te bulunmaktadır, toplam işletmenin %70'inden fazlasını oluşturmaktadır (Tablo 3.27).

Tunceli'de sektörlerin 2016 yılında istihdam durumlarına bakıldığında, en fazla çalışanın %39 ile gıda ürünleri imalatında daha sonra ise %18 ile elektrik, gaz, buhar sektöründe olduğu görülmektedir (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 Tunceli'de sanayi sektörlerindeki istihdamın il içerisindeki payı (BSTB, 2016)

Tunceli'de rekabet gücü yüksek sektörler arasında birinci rekabet gücü yüksek öncelikli sektörler, doğal kaynak suyu üretimi, elektrik enerji üretimi, süt ve süt ürünleri üretimidir. İkinci rekabet gücü yüksek sektörler, tarım ürünlerine yönelik sanayi, PVC doğrama imalatı, beton ve mıcır imalatıdır. Üçüncü rekabet gücü yüksek sektörler, ağaç doğrama imalatı, unlu mamullerin üretimi, tuğla üretimidir (Tablo 3.28).

Tablo 3.28 Rekabet gücü yüksek sektörler

İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sektörler	Birinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	İkinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	Üçüncü Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	Diğer
Sanayi	Doğal Kaynak Suyu Üretimi	Tarım Ürünlerine Yönelik Sanayi (Meyve Konserve Doğal Aroma Üretimi)	Ağaç Doğrama İmalatı	
Sanayi	Elektrik Enerji Üretimi	PVC Doğrama İmalatı	Unlu Mamulleri Üretimi	
Sanayi	Süt ve Süt Ürünleri Üretimi	Beton ve Mıcır İmalatı	Tuğla Üretimi	

Kaynak: BSTB, 2016

Tunceli'nin ihracat payı Türkiye içerisinde çok düşük bir paya sahiptir. 2014 yılından önce yok denecek kadar az olan ve Türkiye içerisinde ihracat yapılmayan il konumunda olmasına rağmen son yıllarda bu oranı birazda olsa arttırarak bu konumundan kurtulmuştur. 2016 yılında ihracattaki payın çok yükseldiği daha sonraki yıllarda tekrar azaldığı

görülmektedir (Tablo 3.29). Bu yılda gerçekleşen yatırım oranının artması ihracattaki payı arttırmıştır. Daha sonraki yıllarda gerçekleşen terör ve çatışmalı yaşam yatırımcıların güvenini azaltmış ve yatırımlarını geri çekmesine neden olmuştur.

Tablo 3.29 Tunceli'nin yıllara göre ithalat ve ihracatı, Türkiye içindeki payı

	Türkiye (\$)		Tunceli (\$)		İhracattaki payı(binde)	İthalattaki payı (binde)
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat		
2014	157.610.157.690	242.177.117.073	327,966	61,732	1,35	2,54
2015	143.838.871.428	207.234.358.616	237,115	485,953	1,14	2,34
2016	142.529.583.808	198.618.235.047	130,891	278,772	6,59	1,4
2017	156.992.940.414	233.799.651.234	520,213	3.316.796	2,22	0,01
2018	96.272.056.546	143.022.902.757	340,672	111,15	2,38	7,77

Kaynak: TÜİK, 2018

Tunceli'de turizm, ekonomik faaliyetler içerisinde yüksek potansiyele sahip bir faaliyettir. Doğa turizm potansiyelinin yüksek olmasının yanında, zengin etnografik ve folklorik yapısı, tarihi mimarisi de potansiyelin artmasına katkı sunmaktadır. Tunceli'de bir milli park, bir tabiat parkı bulunmaktadır. Tunceli'nin doğası, trekking, dağcılık, sportif balıkçılık, rafting, safari, kaya tırmanışı gibi faaliyetler için uygun bir yapıya sahiptir. Tunceli'de bulunan Munzur Vadisi Milli Parkı, 1971 yılında milli park ilan edilmiştir ve merkezden Ovacık'a kadar uzanmaktadır (Sarı ve Bidav, 2017:66).

Tunceli'de rekreatif faaliyetlerin ve turistik çekiciliğin fazla olduğu doğal alanlardan bazıları şunlardır;

- Munzur Vadisi Milli Parkı, endemik çeşitliliğin yanında akarsular tarafından yarılmış derin vadileri, gözeleri ve şelaleleri ile eylül ve haziran ayları arasında turizm çekiciliğine sahip alan olma özelliğine sahiptir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013:107).
- Munzur gözeleri doğal sit alanı, şehir merkezine 80 km uzaklıkta, irili ufaklı göz halinde sular fişkıran kaynaklardan oluşmaktadır. Munzur gözeleri hem doğal hem de inanç yönünden Tunceli'de önemli bir turizm çekiciliğine sahiptir.
- Halbori gözeleri, şehir merkezine 20 km uzaklıkta, derin ve kayalık bir vadi içerisinde bulunan gözelerden oluşmaktadır. Munzur gözelerine benzer, mesire alanı olarak kullanılmaktadır.
- Zenginpınar (Zağge) Şelalesi, merkeze 40 km uzaklıkta bulunan şelale Pülümür suyuna karışmaktadır. Hem doğa gezisi hem de mesire alanı olarak kullanılmaktadır.
- Dereova Şelalesi, şehir merkezine 46 km uzaklıkta, 20 m yükseklikte üç kaynaktan oluşur. Piknik, doğa yürüyüşü gibi etkinlikler yapılmaktadır.
- Kutudere Mesire Alanı, şehir merkezine 30 km uzaklıkta, turistler tarafından en çok kullanılan rekreasyon alanlarından biridir.

- Kırk Merdiven Şelalesi, Munzur dağlarının Mercan vadisine inen yamaçlarında bulunmakta, çekici görsel güzelliğe sahip rekreasyon alanlarından biridir.

Tunceli’de ilçelerde doğa turizmi festivallerle pekiştirilmiştir. Tunceli merkezinde yapılan Munzur Doğa Festivali dışında, Pülümür’de yapılan Bal Festivali, Çemişgezek’te yapılan Dut Festivali vardır. Ovacık ilçesinde kış turizmi geliştirilmeye başlanmıştır. Kayak merkezi açılmıştır ve her kış hizmet sunmaya başlanmıştır. Pertek ve Nazımiye ilçelerinde ise kaplıcalar turizme katkı sunmaktadır. Pertek’te bulunan Pertek Termal Otel ve Kaplıcaları yoğun ilgi görmektedir. Mazgirt’te bulunan Bağı Kaplıcaları günübirlik kullanım imkanına ve ulaşım kolaylığına sahip olması yönünden uygundur, fakat Pertek termali kadar tanınmamaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

Tunceli’nin zengin etnografik yapısına baktığımızda, inanç ve doğanın iç içe geçtiği görülmektedir. Halkın inançları gereği ibadet ettikleri yerler olan ziyaret yerleri bulunmaktadır. Pülümür suyu ve Munzur suyunun birleştiği Gole Çeto bunlardan biridir. Ağuçen Ocağı, Baba Mansur Ocağı, Berhucan (Delil Bircan) Ocağı, Seyyit Cemal (Derviş Cemal) Ocağı, Kureyşan (Mahmut Hayrani veya Seyit Mahmud El-Kebir) Ocağı, Sarı Saltık Ocağı, Şeyh Çoban Ocağı gibi seyit ocakları da ziyaret yerleri olarak yer almaktadır. Bu ocaklar dışında, Pir Sultan Ocağı, İmam Rıza Ocağı, Celal Abbas Ocağı, Şih Ahmet Ocağı gibi ocaklar da bulunmaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013: 75). Tunceli’de inanç turizmi içerisinde ele alınabilecek efsaneler de bulunmaktadır. Bunlar, Munzur Baba efsanesi, Gelin Pınar efsanesi, Düzgün Baba efsanesi gibi...

Yöresel yemek kültürü, halk oyunları, geleneksel giysileri, geleneksel el sanatları yönünden de Tunceli özgün bir kültürel çekiciliğe sahiptir. Yöresel yemeklerinde en önemli gıda, ekmektir. Ekmekler tandırda pişirilir; yufka, kumbik, kül gömme gibi ekmekler önemli ekmek türlerindedir. Kısacası, tahıl ürünleri ve hayvansal ürünlerin birlikte olduğu yemeklerden oluşmaktadır. Tulum peyniri ve diğer peynir çeşitleri, pekmez, pestil, orcik, çökelek, üzüm pekmezi, bal gibi ürünler turistlerin en çok aldıkları ürünler içerisinde yer almaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

Tablo 3.30 Tunceli’de önemli turizm değerleri ve türleri

	Sağlık	Doğa	Kış	İnanç	Tarih ve Kültür
Bağın (dedeağaç) Kaplıcaları	X	X			
Çemişgezek Derviş Hücreleri (İN Delikleri)		X			
Düzgün Baba Ziyareti				X	
Mazgirt Elti Hatun Türbesi				X	
Mazgirt Kalesi					X
Mercan Vadisi		X			
Munzur Vadisi		X	X		
Munzur Baba Ziyareti				X	X
Peri Suyu Vadisi		X			
Pertek Camileri				X	X
Pertek Kalesi					X
Pülümür Çayı Vadisi		X			

Kaynakça: FKA, 2014

Tunceli’nin arkeolojik kaynakları; Pulur (Sakyol) Höyüğü, Yeniköy Höyüğü, Til Höyüğü, Göktepe Höyüğü, Efkâr Tepesi Höyüğü, Pınarlar Kaynar Höyüğü, Atlantı Köyü Tarihi yerleşim Kalıntıları, Şahverdi Arkeolojik Sit Alanı gibi tarihi alanlardan oluşmaktadır (Özgürel vd., 2015:66). Tunceli ilçelerinde bulunan turizm kaynakları;

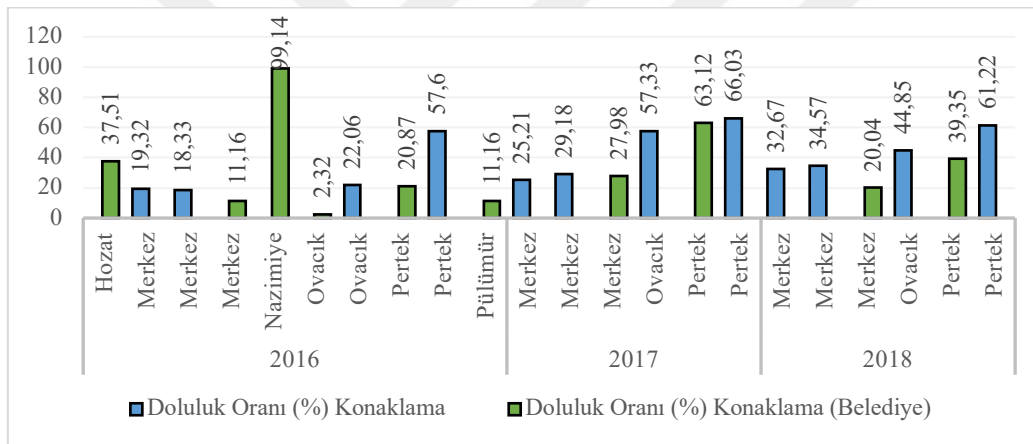
- Merkez İlçesinde, yayla turizmi açısından; Gözen Köyü, Sarıtaş, Gökçek, Karagöl, Alacık Yaylaları, doğa turizmi açısından; Anafatma Kaplıcası, Kutudere Mesire Yeri, Halbori Gözeleri,
- Ovacık’ta, bir krater gölü olan Karagöl, Kırk Merdiven Şelaleleri, Mercan Vadisi, Munzur Gözeleri,
- Nazımiye’de, Kureyş Baba Ocağı, Düzgün Baba Ziyaretgahı, Dereova Şelalesi (Gelin Pınarı) vd.
- Çemişgezek’te, Yelmaniye Camii, Çemişgezek Kalesi, Süleymaniye (Kale) Camii, Uzun Hasan Türbesi, Hamam-ı Atik (Eski Hamam), Yeni Hamam, Hamidiye Medresesi, Tahar (Yusuf Ziya Paşa) Köprüsü, Aşağı Köprü, Sivdin Köprüsü, İn delikleri (Derviş Hücreleri), Ulukale Camii, Ferruh-Şad Bey Türbesi, Baş Çeşme, Meydan Çeşmesi,
- Mazgirt ilçesinde, Mazgirt Kalesi, Elti Hatun Camii, Elti Hatun Türbesi, Kale Köyü Kalesi, Bağın Kalesi, Gölbağı Ermeni Kilisesi, Kırklar Mağarası.
- Pertek ilçesinde, Keban Baraj Gölü, Termal Otel, Derun-i Hisar (Sağman) Kalesi, Pertek Kalesi, vd.
- Hozat, Eski merkez ilçe, Tarihi Hamam, Ağu İçen Türbesi vd.
- Pülümür ilçesinde, Gelin Odaları ve Mağaralar, Hanım Köprüsü, Koç-Koyun Biçimli Mezar Taşları, Ağlayan Kayalar, yaylalar, Zağge Şelalesi, Buyer Baba Krater Gölü vd. turizm alanları vardır. Her ilçede turizmin gelişmesine olanak sağlayacak

potansiyeller bulunmaktadır. Günübirlük turizm faaliyetleri hem ilde yaşayanlar tarafından hem uzak illerden gelen ya da yurtdışından gelenler hem de yakın illerden gelenler tarafından çok fazla tercih edilmektedir (Özgürel vd., 2015:67).

Tablo 3.31 Tunceli’de bulunan tesisler, sınıfları, oda ve yatak sayıları

Tesis Adı	Sınıfı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Açıklama
Grand Şaroğlu Otel	4 yıldızlı	67	148	Bakanlık Belgeli
Pertek Termal Otel	3 yıldızlı	18	36	Bakanlık Belgeli
Borcan Otel	3 yıldızlı	25	50	Bakanlık Belgeli
Royal Demir Otel	Butik	32	64	Bakanlık Belgeli
Dersim-Ovacık	Pansiyon	18	36	Bakanlık Belgeli
Meyman Otel	Pansiyon	17	40	Belediyeden Belgeli
Yüksel Otel		21	42	Belediyeden Belgeli
Has Otel		17	32	Belediyeden Belgeli
Pülümür Yurt Otel		16	36	Belediyeden Belgeli
Toplam		229	480	

Kaynak: FKA, 2017

Şekil 3.15 Tunceli’de Tesislerde Doluluk Oranları (Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, 2018)

Tunceli’de konaklama son yıllarda daha çok gelişmekle birlikte ihtiyacı yeterince karşılamamaktadır. 4 yıldızlı olan tek otel, Merkez ilçesinde bulunmaktadır. En yüksek yatak sayısı, Merkez ilçesindeki otelde bulunmaktadır. Tüm il içerisinde toplam yatak sayısı 480’dir. Otel ve pansiyonlar dışında kamp alanlarında bulunan bungalov evler de konaklama hizmeti sunmaktadır (Tablo 3.31).

Tablo 3.32 Tunceli’de 2016-2018 yılları arasındaki konaklama verileri

İlçe	Tesis Türü	Sınıfı	Tesise Gelen Toplam Kişi	Toplam Geceleme	Tesise Gelen Toplam Kişi (Belediye)	Toplam Geceleme (Belediye)
2016						
Hozat	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	1327	1339
Merkez	Butik Otel	-	2870	3894	-	-
Merkez	Otel	4 Yıldızlı	7040	8843	-	-
Merkez	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	2019	2651
Nazimiye	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	12372	12492
Ovacık	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	95	224
Ovacık	Pansiyon	-	1269	2859	-	-
Pertek	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	1050	1052
Pertek	Termal Otel	3 Yıldızlı	5244	7465	-	-
Pülümür	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	917	1205
2017						
Merkez	Butik Otel	-	4159	5083	-	-
Merkez	Otel	4 Yıldızlı	10830	14076	-	-
Merkez	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	3263	6648
Ovacık	Pansiyon	-	4143	7430	-	-
Pertek	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	1716	3181
Pertek	Termal Otel	3 Yıldızlı	5418	8558	-	-
2018						
Merkez	Butik Otel	-	3497	3842	-	-
Merkez	Otel	4 Yıldızlı	7559	9729	-	-
Merkez	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	838	1389
Ovacık	Pansiyon	-	2243	3391	-	-
Pertek	Otel (Belediye Belgeli)	-	-	-	1157	1157
Pertek	Termal Otel	3 Yıldızlı	3140	4628	-	-

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, 2018

Konaklama tesislerindeki doluluk oranları o seneki turist sayısının fazla olduğunu göstermektedir. Tunceli’de son yıllardaki doluluk oranlarına bakıldığında 2016 yılında en fazla doluluk oranına sahip ilçe Nazımiye iken, 2017 ve 2018 yıllarında doluluk oranı en fazla olan ilçe Pertek’tir. Bu yıllarda Nazımiye’de bulunan otelin oranlara yansımadağı, konaklama yapılmadağı görülmektedir (Şekil 3.15).

Konaklama- toplam geceleme sayılarına göre 2017 yılında en fazla geceleme 14 bin civarı ile Merkez ilçesindeki otelde olmuştur. İkinci sırada ise Pertek Termal Otel en fazla geceleme sayısına sahiptir. Kısacası, tüm ilde tek potansiyeli yüksek otel Merkez ilçesinde

bulunmaktadır, fakat Türkiye'deki veya bölgedeki diğer otellerle karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır (Tablo 3.32).

Tunceli, yerli ve yabancı turist potansiyeli yüksek bir ildir. Sadece Türkiye içerisindeki iller değil aynı zamanda yurtdışından gelen turistler de sezon içerisinde yoğunluk göstermektedir. 2004-2015 yılları arasında yerli ve yabancı turist arttığı, yerli turist yabancı turistten çok daha fazla geldiği görülmektedir. Yıllık olarak hesaplanan istatistikte, sezonluk gelen yabancı turistlerin sayısı daha düşük görünmektedir (Tablo 3.33).

Tablo 3.33 Tunceli'de 2004-2015 yılları arasında gelen yerli ve yabancı turist sayıları

	Yabancı Turist	Yerli Turist	Toplam
2004	115	30.825	30.940
2005	140	36.984	37.124
2006	206	41.803	42.009
2007	38	34.581	34.619
2008	49	15.498	15.547
2009	110	18.963	18.944
2010	81	13.762	13.843
2011	322	15.923	16.245
2012	281	18.963	19.244
2013	104	22.110	22.214
2014	115	17.901	18.016
2015	595	25.747	26.342

Kaynak: FKA, 2017

2017 yılında TRB1 Bölgesine gelen toplam ziyaretçi sayısı 280 bin civarındadır. Tunceli bu ziyaretçi sayısının %6,6'sına sahiptir (Tablo 3.34). Tunceli yüzölçümünün küçüklüğü turist sayısı az da olsa nüfus yoğunluğunun fazla olmasına neden olmaktadır. Son yıllarda festivallerin düzenlenmiyor olması, yaşanan çatışma olayları, turistlerin tercihleri üzerinde olumsuz etki etmiştir.

Tablo 3.34 TRB1 Bölgesine gelen toplam ziyaretçi sayıları

	Ziyaretçi Sayısı
Malatya	134.849
Elazığ	95.961
Bingöl	30.326
Tunceli	18.634
TRB1	279.770
TR	31.782.832

Kaynak: FKA, 2017

3.2.4. Alt yapı, Ulaşım ve Hizmetler

Tunceli'deki 604 km'lik toplam karayolu ağının 138 km'si devlet yolu, 466 km'si il yoludur. Yolların 424 km'si asfalt, 18 km'si stabilize kaplama, 22 km'si toprak yol, 2 km'si parke yoldur. Devlet yollarının tamamı asfaltdır. İldeki köy yolu ağı 3336 km'dir. Kışın kar yağışlarının fazla olması ve yolların buz tutması nedeniyle zaman zaman köy yollarına merkezden ulaşım sağlanamaz. Tunceli'de askeri amaçlı bir hava alanı bulunmaktadır. Havayolu ulaşımı için Elazığ ve Erzincan Havaalanları kullanılmaktadır. Pertek ve Çemişgezek ilçelerinden Elazığ'a feribot seferleri yapılmaktadır. İlde demir yolu bulunmamaktadır. İletişim- telekomünikasyon ağı ilde her yerde bulunmaktadır.

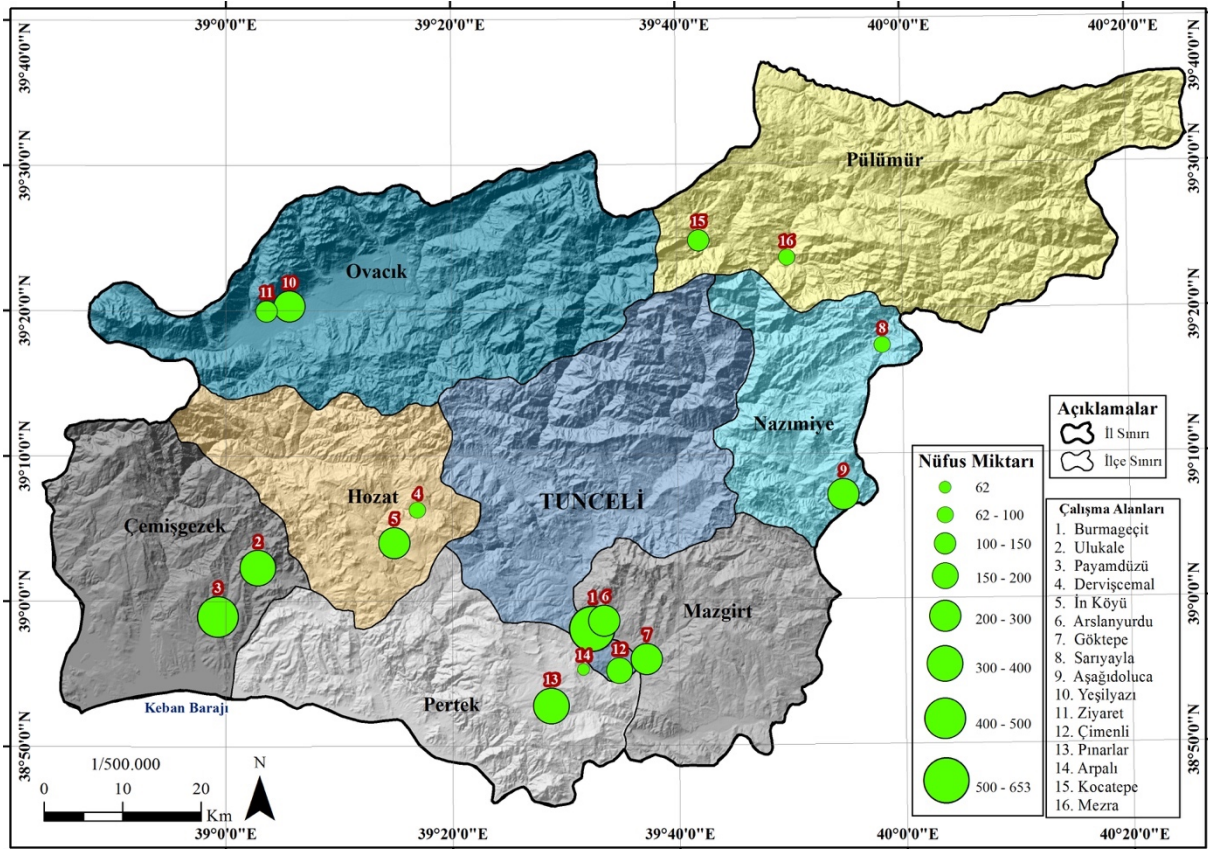
Tunceli'de enerji ihtiyacı ulusal sistemden sağlanmaktadır. Tüm ilçelerde ve köylerde elektrik altyapısı bulunmaktadır.

Suyu olmayan köy bulunmamaktadır. Fakat köylerin yaklaşık %80'inde yeterli iken %20'sinde yetersizdir (T.C. Tunceli Valiliği, 2016). Kentin içme suyu ihtiyacı Zagge, Büyükyurt (Hakis), Hagü kaynakları ve iki adet sondaj kuyusundan karşılanmaktadır. Tunceli'de dört tane sulama kanalı bulunmaktadır. Bunlar; Pertek'te bulunan Corovan Sulama Kooperatifi, Ovacık'ta bulunan Pulur Sulama Kooperatifi, Mazgirt'te bulunan Peri Sulama Kooperatifi, Merkez'de bulunan Çimenli-Böğürtlen Sulama Kooperatifidir. Tunceli'de 200.000 da alanda açık kanal sistemi ile sulama yapılmaktadır Tunceli'de bireysel sulama desteklerinden yararlanarak basınçlı sulama yapan 56 kişi vardır (T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017:25).

Tunceli'de Katı atıkları düzenli depolayan tesis ve geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır. Düzenli depolama ve katı atık bertaraf tesisi ile ilgili Tunceli-Pülümür-Ovacık-Mazgirt-Nazmiye belediyelerinden oluşan Katı Atık Yönetim Birliği, depolama alanı olarak Sütlüce Köyü Kemer Mezrası mevkiinde Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi projesi yürütmektedir (T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017:37).

3.3. Araştırmada Yer Alan Köylerin Genel Coğrafi Özellikleri

2018 TÜİK verilerine göre Tunceli'de 8 ilçe, 9 belediye, 43 mahalle, 361 köy vardır. Araştırma sahasında çalışılan köyler her ilçeden 2 köy, toplam 16 köyden oluşmaktadır. Bu köyler, Merkez ilçede Burmageçit, Çimenli, Ovacık ilçesinde Yeşilyazı, Ziyaret, Nazimiye ilçesinde Aşağıdoluca ve Sarıayla, Pülümür ilçesinde Kocatepe, Mezra, Mazgirt ilçesinde Aslanyurdu ve Göktepe, Pertek ilçesinde Pınarlar ve Arpalı, Çemişgezek ilçesinde Ulukale ve Payamdüzü, Hozat ilçesinde Dervişcemal ve İn köyleridir.

Şekil 3.16 Araştırma sahasında yer alan köylerin nüfus dağılışı (2017)

3.3.1. Merkez İlçede Çalışılan Köyler

Tunceli'nin eski ismi Kalan olan Merkez ilçesinin doğusunda Nazımiye, batısında Hozat ve Ovacık, kuzeyinde Pulumür, güneyinde Pertek ilçeleri bulunur. Merkez ilçe ile sınırı olmayan tek ilçe Çemişgezek'tir. Çemişgezek diğer ilçelere göre Merkez ilçesine en uzak mesafede yer alır. Merkez ilçenin toplam alanı 1.128 km², ilçe sınırları içerisindeki rakım 922 m'dir. İki tarafında dik kayalık yükseltilerden oluşan vadi yamacı üzerinde kurulmuş bir yerleşmedir. İlçede çalışılan köyler, Burmageçit ve Çimenli köyleridir. Bu köyler hem şehir merkezine yakın olması hem Burmageçit köyünün ilin ekonomik faaliyetleri yoğun ve en yüksek nüfuslu köyü olması hem de merkez ilçenin diğer köylerinin genel özelliklerini iyi yansıtan köyler olması nedeniyle seçilmiştir.

Fotoğraf 3.1 Burmageçit köyü az eğimli bir tepenin eteğinde uzanan bir yerleşmedir.

Burmageçit Köyü, daha önce Pertek ilçesine bağlıyken 1960 yılında Merkez ilçeye bağlanmış Tunceli'nin en yüksek nüfuslu köyüdür, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri iyi durumda olan köylerinden biridir. Köy, Elazığ-Tunceli karayolu güzergahında bulunur. Şehir merkezine 18 km uzaklıkta ve yaklaşık 30 dakikalık mesafede bulunan yerleşme, çevresinde Aslanyurdu, Kanoğlu, Böğürtlen, Karapınar köyleri ile komşudur. Köy, diğer köylerle ana yola bağlanan yol üzerinden ilk meskenlerini, çeşmesini, meydanını kurmuş, daha sonra meskenler yolun iki yanına doğru yayılmıştır. Günümüzde köyün ilk kuruluş yerini tespit etmek oldukça güçleşmiştir, çünkü köydeki çoğu mesken yıkılmış yerine yeni modern mimariye sahip meskenler yapılmıştır (Fotoğraf 3.3). Köy yerleşmesi toplu bir dokuya sahiptir. Türkiye'de köy yerleşmelerinin yeni baştan kurulanları hariç çoğunda plansız peyzaj söz konusudur (Bulut, 1995). Tunceli'de de deprem/afet konutları hariç hiçbir köyde yerleşme planı yoktur, Burmageçit köyü bu yerleşme planı bulunmayan köylerden biridir. Köyün merkezinde meskenler birbirine çok yakın ve bahçeleri küçüktür, köyün çevresine doğru ise bahçeler daha çok büyür ve meskenler birbirinden uzaklaşır. Yerleşme sık dokulu bir yapıdan gevşek dokuya doğru yıldız şeklinde dağılış göstermektedir. Yerleşmenin formu yol boyunca daha geniş, doğu-batı yönünde daha dar bir elips görünümündedir. Köyün alt yapısı, şehir merkezi ile aynı olanaklara sahiptir. Köyde içme suyu ve kanalizasyon şebekesi bulunur ve köy içerisindeki ana yol asfalt yapılmıştır. Köyde bir cami, bir sağlık ocağı, üç market, iki kahvehane, bir ilköğretim okulu, bir cem evi, bir de amatör spor kulübü ve köyün kendi futbol takımı vardır (Fotoğraf 3.4). Köyde bulunan 10 minibüs çocukları okula götürmek ve şehir merkezine ulaşım için kullanılır. Çöp bertarafı Tunceli İl Özel İdaresi'ne bağlıdır ve çöp konteynırlarını köy kendi imkânı ile sağlamıştır. Köyde 2 tane 500 tonluk havuz bulunur.

Fotoğraf 3.2 Burmageçit köyünde çeşmenin bulunduğu köy meydanından köyün dört tarafına ayrılan yollar bulunur.

Fotoğraf 3.3 Burmageçit köyünde tek ve çift katlı villa tipli yapıların yanında eski mimariye sahip restore edilmiş yapılara rastlamak mümkündür.

Köyün 388'ini erkek, 265'ini kadından oluşan toplam 653 nüfusu vardır ve 2017 yılı verilerine göre Tunceli'de nüfusun en fazla olduğu köydür. Köyün nüfusu 1980 ve 1985'te 800'lere çıkmıştır. Diğer köylerle karşılaştırıldığında bu yıllardaki nüfusu daha az olsa da

Burmageçit'in nüfusu diğer köylere göre büyük düşüşler göstermemiştir. Köy, 1960'lı yıllarda köy ağalarının taşınıp gitmesi dışında göç vermemiş, Elazığ'dan, Mazgirt'in Demirkapı köyünden, çevre köylerden göç almıştır.

Köyün sosyo-ekonomik olarak iyi durumda olmasının en önemli nedeni, köyün şehir merkezine yakın olmasıdır. Fakat köyde eskiden Ermenilerin yaşadığı, buradaki topraklara altın gömdükleri ve buraya yerleşenlerin bu altınları gömülü yerden çıkarıp zenginleştiklerine dair söylentiler vardır. Köyde 239 konut bulunur ve 138 dönüm arazi üzerinde 154 konuttan oluşan toplu konut projesi vardır. Köyde çoğu evin mimari yapısı betonarme, villa tipli, tek veya çift katlı dubleks yapılardan oluşur. Bu evlerde güneş enerjisi, kapalı otopark gibi eklentiler görmek mümkündür. Bazı evlerin önündeki lüks otomobiller de ailelerin gelir durumlarını yansıtmaktadır. Köyde bu zengin görüntünün aksine yoksul aileler de vardır. Bu aileler geçimlerini hayvancılık ile sağlarlar.

Fotoğraf 3.4 Burmageçit köyünde yaşayanların günlük ihtiyaçlarını giderdikleri ve sosyalleştikleri alanlar kısıtlı değildir, bu alanlardan bazıları; kadınlar lokali ve marketler.

Fotoğraf 3.5 Düz topografyaya sahip Çimenli köyü ve geniş alanı ile ildeki büyük köylerden biridir.

Çukurbağ ve Kalkar adında iki mezrası bulunan Çimenli köyü yerleşmesi, Burmageçit köyü ile aynı yol güzergahında Tunceli merkezine 21 km, Pertek ilçesine yaklaşık 30 km uzaklıkta ve barajın 2 km yakınına kurulmuştur. Köyün çevresinde Pirinççi, Böğürtlen, Karagüney gibi köyler bulunmaktadır. Burmageçit köyüne göre daha düz topografyaya sahip köyün, tarıma uygun alanı daha fazladır. Köy, yol boyu uzanan sık dokulu, toplu halde bulunan bir yerleşmedir. Burmageçit köyü gibi Çimenli köyünde de köy merkezinden uzaklaştıkça meskenlerin uzaklaştığı ve bahçelerinin büyüdüğü görülür. Her iki köyde de bu özelliğin olması, köylerde yaşayanların önce güvenlik endişesi ve birbirine yakın olmak istemeleri nedeniyle yakın mesafede yaşamaları, daha sonra ise tarım alanlarına yakın konutlar inşa etmeleri ve köye sonradan yerleşenlerin veya köyde yaşayan ailelerin çocuklarının köyün çevresine doğru konutlar inşa etmelerinden kaynaklanmıştır. Bazı konutlar, köy merkezinden oldukça uzaktadır. Bu nedenle köye bağlı mezralar oluşturmuşlardır. Meskenlerin yapımında toprak ve ağaç malzemeler kullanılmıştır. Evlerin çoğu tek katlıdır. Köyde çok az sayıda iki katlı yapı bulunmaktadır. Köyün ekonomik yapısı meskenlerdeki eklentilere yansımıştır. Çoğu meskende sadece ahır görmek mümkündür. Meskenlerin oda sayısı çok fazla olmamakla birlikte en az bir odalıdır, evin kileri ve aynı zamanda eskiden un torbalarının da koyulduğu bölümü evin çatısı altında bulunmaktadır. Meskenlerin yeni yapılanları hariç çoğunda tuvalet dışarıdadır, bazı evlerde çark olarak adlandırılan evin banyosunu mutfak bölümünün içerisinde görmek mümkündür.

Fotoğraf 3.6 Çimenli köyünde yapılar yol boyunca uzanmış, yollar geniş fakat restore edilmemiş haldedir.

Fotoğraf 3.7 Çimenli köyünde ailelerin sahip olduğu tarım alanları, konutların çevresinde veya konutlara çok uzak alanlarda bulunur.

Fotoğraf 3.8 Çimenli köyünde tek çatı altında toplanmış pencereleri iklime uyumlu şekilde küçük ve sadece kümes eklentisi olan meskenler olduğu gibi, üç odalı, balkonlu, güneş enerjili meskenler de bulunur.

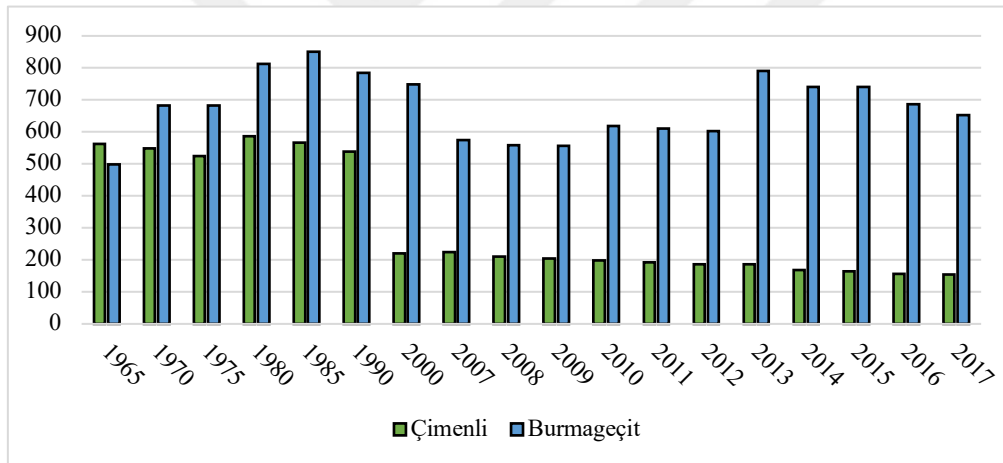
Çimenli köyü, 2017 yılı toplam nüfusu 91 erkek, 64 kadın olmak üzere 155 kişiden oluşmaktadır. Muhtardan edinilen bilgiye göre köyde toplam 53 konut bulunmaktadır. Köyün nüfusu yıllara göre sürekli azalma göstermiştir. Özellikle 1990-2000 arasında nüfus yarıya kadar düşmüştür. 1965 yılında Burmageçit'ten fazla olan nüfus, 1980 yılına kadar Burmageçit ile yakın nüfus miktarına sahip olmuştur. Nüfusun sürekli azaldığı Çimenli Köyü, sosyo-ekonomik olarak gelişmediği sürece göç vermeye devam edecek durumdadır.

Köyün sahip olduğu sosyo-ekonomik kaynakların azlığı, köydeki göç oranının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Köy nüfusunun yaş ortalaması yükselmiştir. Genç nüfusun göç etmesi köydeki sosyo-ekonomik yaşamı yavaşlatmıştır. Köyün alt yapısının bakımsız olması, köye yatırımların az olması, köyde konut sahibi olan fakat köyde yaşamayan ailelerin köyle yeterince ilgilenmemesi gibi sorunlar köyün gelişimini engellemiştir. Köyde elektrik, iletişim ve su şebekesi bulunmaktadır, fakat su kesintileri fazladır, her evde su tesisatı bulunmaz; bu nedenle köyde yaşayanların çoğu sularını çeşmelerden sağlamaktadır. Köyde bir market, bir kahvehane bulunmaktadır.

Tablo 3.35 Çimenli ve Burmageçit köylerinin yıllara göre nüfus miktarları

	Çimenli			Burmageçit		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	562	286	276	499	252	247
1970	549	249	300	683	330	353
1975	525	250	275	683	330	353
1980	587	280	307	812	397	415
1985	566	278	288	850	429	421
1990	539	256	283	785	381	404
2000	220	118	102	748	409	339
2007	224	125	99	574	287	287
2008	210	118	92	559	280	279
2009	204	116	88	557	284	273
2010	199	115	84	618	321	297
2011	192	109	83	611	320	291
2012	187	109	78	603	309	294
2013	187	110	77	791	494	297
2014	169	96	73	741	435	306
2015	165	93	72	741	457	284
2016	157	93	64	687	417	270
2017	155	91	64	653	388	265

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018

Şekil 3.17 Çimenli ve Burmageçit köylerinin yıllara göre toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018)

Burmageçit köyünün tarım arazileri verimlidir ancak yarısı ekilecek ve makine girecek durumdadır. Her evde meyve bahçeleri bulunur. Hayvancılık ile uğraşan ailelerin çok az bir kısmında küçükbaş hayvan sayısı fazladır, köyde mera ve otlama alanı fazla olmadığı için küçükbaş hayvancılık ile uğraşanlar köyden uzak başka kırsal alanlarda yaylacılık yapmaktadırlar. Küçükbaş hayvanların çoğunu köy birliği ve teşvik ile edinmişlerdir. Köy muhtarından alınan bilgiye göre köy geçmiş yıllara göre ekonomik olarak daha iyi durumdadır. Gençlerin çoğu başka illere göç etmiştir fakat köyde yaşayan genç nüfus da fazladır. Köyde yaşayan genç nüfus, genelde her gün köy dışında çalışmaya gitmektedir.

Tablo 3.36 Burmageçit köyünde tarım alanlarının kullanımı

Burmageçit	Toplam alan(dekar)	
	2014	2016
Arpa	462,34	382
Buğday	545,73	477,5
Armut	2,45	2,85
Ceviz	10,86	11,46
Dut	1,95	1,956
Elma	14,83	14,83
Üzüm	2137,42	49,6
Çayırotu	17,1	13,7
Fiğ	2137,4	1920
Nadas		106

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden alınan verilere göre 2016 yılında Burmageçit köyünde en fazla üretim arazisine sahip olan ürün yem bitkisi olarak kullanılan fiğdir. Daha sonra ise tahıllardan buğday ve arpa gelmektedir. Üzüm bağlarının 2014 yılında 2016 yılına göre daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 3.36). Fiğ üretiminin fazla olması, köyde yaşayanların destek almak için fiğ üretimi yaptıklarını göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Fotoğraf 3.9 Burmageçit köyünde fotoğrafının çekilmesini isteyen dedenin arkasındaki mesken ile uyumu; kerpiçten oluşan meskene sonradan eklenen taş yapı köyün eski yapılarından biridir.

Burmageçit Köyü'ndeki nüfusun geçim kaynaklarının başında hizmet sektörü gelmektedir. Köy sakinleri çoğunlukla köy dışında, il ya da ilçe merkezlerinde çalışarak geçinir. Köy içerisinde ise en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktır. 2017 yılı verilerine göre toplam küçükbaş hayvan sayısı, 2808'dir. Buna karşılık büyükbaş hayvan sayısı 222'dir. Toplam arı kovan sayısı ise 694'tür.

Çimenli köyünün tahıl ürünlerine ayırdığı arazilerin miktarı Burmageçit köyünden fazladır. Köyde en fazla üretim arazisine sahip olan ürün fiğdir. Daha sonra ise arpa ve buğday gelmektedir. 2014 yılı ile 2016 yılları arasında büyük değişimler olmamıştır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünün 2017 yılı verilerine göre küçükbaş hayvan sayısı kayıtlarda bulunmamaktadır. Buna karşılık büyükbaş hayvan sayısı ise 299'dur. Arı kovan sayısı ise 40'tır. Muhtardan edinilen bilgilere göre, kovan sayısı geçmiş yıllara göre büyük düşüşler göstermiştir.

Tablo 3.37 Çimenli ve Burmageçit köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Burmageçit	222	1558	1250	694
Çimenli	299	-	-	40

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 3.38 Çimenli köyünde tarım alanlarının kullanımı

Çimenli	Toplam alan (dekar)	
	2014	2016
Armut	0,89	0,89
Arpa	700,6	797,31
Biber	0,21	0,83
Buğday	582,34	517,93
Ceviz	0,26	0,26
Çayırotu	11,86	5,21
Domates	0,26	3,16
Dut	7,03	6,93
Elma	2,78	2,78
Fiğ	3160,32	2795,65
Karışık meyvelik	0,71	0,7
Nadas	52,09	
Nohut	115,64	106,53
Sofralık Üzüm	91,92	92,8

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Fotoğraf 3.10 Çimenli köyünde seracılık faaliyetine yönelen aileler vardır, diğer ailelerin teşviki için önemli olmuştur.

3.3.2. Ovacık İlçesinde Çalışılan Köyler

Tunceli'nin en büyük ilçesi olan Ovacık ismini ilk defa 1878 yılında almıştır, 1916'da Rusların bu bölgeye gelmesi nedeniyle ortadan kalkan yerleşme, 1925'te tekrar kurulmuştur (Sarıbeyoğlu, 1951). İlçenin yüzölçümü 1538 km², Tunceli'nin merkezine olan uzaklığı 58 km, denizden yüksekliği 1300 m'dir. Kuzeyinde Mercan ve Munzur dağları, bu dağlar 3000 m'ye kadar yüksekliğe erişir, batısında Zeranik Ovası (85 km²'lik alan) bulunmaktadır (Küçük, 2008). Kuzey-kuzeybatısında Erzincan, doğusunda Pülümür ve Merkez ilçe, güneyinde Hozat, batısında ise Çemişgezek ile çevrilidir. Munzur Vadisi Milli Parkı'nın büyük kısmı bu toprakların içerisinde yer almaktadır.

İlçenin kırsal alanları dağ, orman ve ilçe merkezinin de bulunduğu ova alanlarında bulunmaktadır. Ova köyleri daha çok Munzur suyu kenarına kurulmuş, sulama suyu sıkıntısı yaşamayan gelişmiş, nüfusları fazla yerleşmelerdir. Orman köyleri, dağın dokuya sahip, tarımsal üretimin zayıf olduğu çoğunlukla hayvancılık için yem bitkisi yetiştirilen köylerdir. Dağ köyleri ise aynı şekilde dağın, koyun yetiştiriciliğinin ağırlıklı yapıldığı, yaylacılığın geliştiği yerleşmelerdir (Küçük, 2008). Bununla birlikte en yoğun nüfuslu köyü Yeşilyazı köyüdür. Köylerin altyapısında özellikle ova köylerinde sorun yoktur. Ova köylerinde yollar

asfalttır ve elektrik bulunmaktadır. Ovacık ilçesinde Yeşilyazı ve Ziyaret köylerinde çalışılmıştır.

Fotoğraf 3.11 Yeşilyazı köyü, kavak ağaçları ile gizlenmiş bir doğal yapıya sahiptir.

Yeşilyazı Köyü, ilçe merkezine 12 km, il merkezine 71 km mesafede, akarsuyun genişleyen vadi tabanında kurulmuştur. Kızılca suyu boyunca uzanan kavak bükü adı verilen kavak ağaçlarından ve Ziyaret köyü sınırlarında ormanlık alanlardan oluşan geniş bir bitki örtüsüne sahiptir. Köyün flora zenginliği ve kavak ağacının bolluğu, verimli ve sulak toprak yapısını göstermektedir. Köyün meskenleri çoğunlukla taş ve ağaç malzemedен oluşur. Kısmen gömülü iki kattan oluşan meskenlerin bu şekilde olması aile fertlerinin tek çatı altında toplanması ve güvenlik endişesinden kaynaklanır. Alt katlar genellikle ahır olarak kullanılır. Yeni yapılan meskenler ise sac çatıdan oluşan betonarme yapılardır. Köy meskenlerinin yapımında gerekli olan ağaç ihtiyacı yakın çevrede yoğun bulunan söğüt ve kavaklardan sağlanır. Akarsu boyunca uzanan ova üzerinde bulunan köy yerleşmesi, gevşek dokulu, yuvarlak bir görünüme sahiptir ve ana yola tek bir yoldan bağlıdır. Köyün iç ve dış yolları düzenli ve yapılmıştır. İlçe merkezine diğer köylere göre daha kolay erişim sağlanır. Köyün içme suyu şebekesi ve kanalizasyon sistemi vardır. Köyde bir kahvehane, bir kalkınma ve dayanışma derneği, kullanılmayan bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Yatılı Bölge Okulu bu köyde bulunmaktadır ve çevre köylerden bu köye öğrenciler gelmektedir.

Köyün 1965 yılında nüfusu 474 kişidir. 1975 ve 1980 yıllarında nüfus 500'ü geçmiştir. 1985 yılından sonra 1990 yılında nüfusun düşüğe geçtiği görülmektedir (Tablo 3.46). 1975-1985 yıllarında köyde ilk kez modern konutlar yapılmaya başlanmıştır. Köy dışına göç etmiş aileler, memurlar bu yıllarda yazlık ev yapmaya başlamışlardır. Evler yapılmış ancak çalışmak için köy dışına göç edilmiştir. 1990 yılında gerçekleşen göç durumu Yeşilyazı köyünde de gerçekleşmiştir. Köyün 12'si afet konutundan oluşmak üzere toplam 80 konutu bulunmaktadır. 2017 yılında Yeşilyazı köyünde 98 kadın, 140 erkek olmak üzere 238 kişi ikametgâh etmektedir. Köyde sadece yaz aylarında köyde kalan, adresleri köy dışına kayıtlı aileler de bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.12 Yeşilyazı köyünün kısmen toprağa gömülü iki kattan oluşan taş evleri

Ziyaret Köyü, Tunceli il merkezine 79 km, Ovacık ilçesine 17 km uzaklıkta olan Yeşilyazı köyü ile komşu küçük bir köydür. Saçaklı adında bir mezarası bulunmaktadır. Köy, Yeşilyazı köyü gibi Munzur suyu kenarında bulunur ancak, daha engebelidir ve güneyinde yükselen tepenin yamacında bulunur. Köyün yerleşmesi Munzur suyu kenarına doğru sıklaşan bir doku özelliği gösterir. Meskenler, çoğunlukla yeni yapılar hariç taş ve ağaç malzemedен oluşur. Eski evlerin çoğunda alt katta ahır bulunur. Köyde çoğu sadece yaz aylarında konaklanan toplam 80 konut, iki kahvehane, üç bakkal bulunmaktadır.

Tablo 3.39 Yıllara göre Yeşilyazı ve Ziyaret köylerinin nüfusları

	Yeşilyazı			Ziyaret		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	474	230	244	487	227	260
1970	444	214	230	426	191	235
1975	522	255	267	497	246	251
1980	564	290	274	486	229	257
1985	518	273	245	419	202	217
1990	393	196	197	349	161	188
2000	195	114	81	107	52	55
2007	222	121	101	113	62	51
2008	225	122	103	132	68	64
2009	223	115	108	129	67	62
2010	231	123	108	121	64	57
2011	247	131	116	129	67	62
2012	244	127	117	127	63	64
2013	127	63	64	169	88	81
2014	265	159	106	155	82	73
2015	252	157	95	144	76	68
2016	235	143	92	140	72	68
2017	238	140	98	121	58	63

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

Fotoğraf 3.13 Ziyaret köyünde ana malzemesi taş ve ağaçtan oluşan konutlar

Tunceli'nin önemli turistik çekiciliklerinden biri olan 1. derece doğal sit alanı olarak tescillenmiş Munzur Gözeleri, Ziyaret köyünün sınırlarında yer almaktadır. Yaz aylarında inanç ve rekreatif doğa gezileri amacıyla gelen yoğun turist ziyaretine maruz kalmaktadır. Yoğun

turizm faaliyetleri gözeler için tehdit unsuru oluşturur. Kültürel yaklaşımlar, kutsal alanların korunmak istenmesi, doğal yaşamın korunmasını da sağlamaktadır (Bulut, 2011). Gözelerin aynı zamanda inançlarla ilişkili kutsal mekan olması, tahribini geciktirici unsur oluşturmuştur. Ancak köyde iyi bir yapılandırma olmadığından bu unsurun ne kadar süre etkili olacağı bilinmemektedir. Köyün sınırları içerisinde gözelerin olması, Munzur kıyısında yer alması köyün su kaynaklarının zengin olduğunu, tarım ve hayvancılık için uygun toprak yapısının varlığını göstermektedir. Köyde tahminen 13 tane aile hayvancılık ile uğraşmaktadır. Köyde turizm de bu ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır.

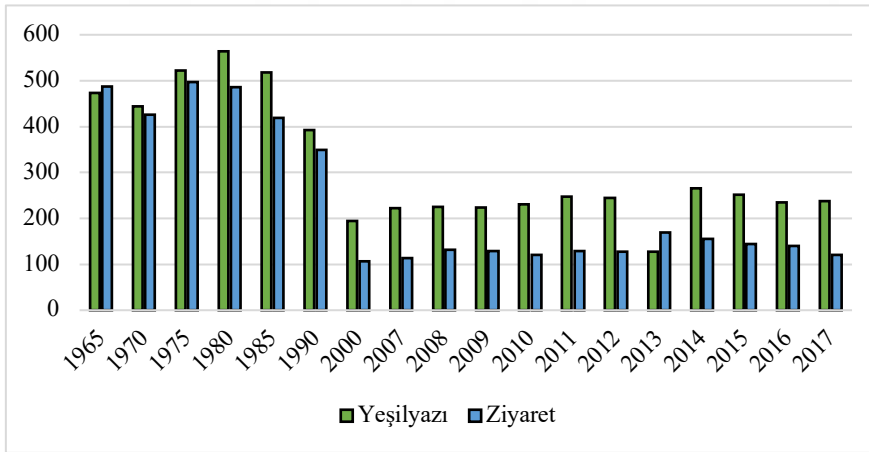
Ziyaret köyü, Yeşilyazı köyü ile aynı şekilde 1990'dan önce nüfusu 2017 yılından neredeyse dört kat daha fazla iken 1990'dan sonra düşüşe geçmiştir. Ziyaret ve Yeşilyazı köyleri bu tarihlerde nüfus olarak birbirine yakın olsa da Ziyaret köyünde daha büyük düşüş olmuştur. Bunun temel nedeni, Yeşilyazı'nın tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin daha gelişmiş olması Ziyaret köyünde ise geçim kaynaklarının daha sınırlı olmasıdır.

Fotoğraf 3.39 Ziyaret köyünde Munzur Gözeleri'nin varlığı turistik işletmelerin açılmasını sağlamıştır.

Fotoğraf 3.15 Munzur Güzelleri'ne gelen ziyaretçiler için yeme içme, dinlenme, alışveriş yapma alanları.

Şekil 3.18 Yeşilyazı ve Ziyaret köylerinin yıllara göre toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Nüfusun yıllara göre değişiminde Yeşilyazı ile Ziyaret köyleri arasında Yeşilyazı köyünün nüfusunun daha fazla olduğu ancak Ziyaret köyü ile yıllara göre değişimlerinin benzer olduğu görülmektedir (Şekil 3.18).

Ovacık ilçesinde tarım ve hayvancılık en önemli geçim kaynağıdır. Son yıllarda özellikle fasulye üretimi ile bilinse de Tunceli'de sebzeçiliğin geliştiği ilçelerdendir. Patates, fasulye, buğday ve arpa en önemli tarımsal ürünlerdir. İlçenin kuzeyinde ve batısında kenger

yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık gibi arıcılık da gelişmiştir. Zengin kömür yatakları vardır ancak madencilik gelişmemiştir. Hayvancılık ile beraberinde ince halı dokumacılığı da gelişmiştir.

Tablo 3.40 Yeşilyazı köyünde tarım alanlarının kullanımı

Yeşilyazı	Toplam alan (dekar)	
	2014	2016
Arpa	4,62	4,19
Bezelye	43,06	1
Biber	0,84	0,44
Buğday	159,93	131,94
Çayırotu	3,79	8,3
Fasulye	481,91	362,6
Fiğ	107,20	33,77
Karunga	56,72	109,2
Nadas	68,43	157,78
Nohut	11,22	
Mısır	183,16	22
Yonca	206,39	336,8
Elma		0,7
Hıyar		0,014

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Yeşilyazı köyünde, ilçe genelinde üretilen tarım ürünleri bulunmaktadır. Tarım alanlarında en fazla paya sahip ürünlerin başında fasulye ve yonca, daha sonra ise buğday gelmektedir. Köyde aktif bir değirmen vardır. Tarımda sulama için kanallar yapılmıştır. En fazla yapılan hayvancılık, küçükbaş hayvancılıktır. 903 keçi, 149 koyun olmak üzere 1052 tane küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Köyde, 375 büyükbaş hayvan, 225 arı kovanı bulunmaktadır. Köyün en fazla hayvan sayısına sahip ailesinde 200 küçükbaş, 10-15 tane büyükbaş hayvan, 100 tane de kümes hayvanı vardır. Köyde bulunan üç balık çiftliğinde, balık üretimi de yapılmaktadır.

Ziyaret köyünde üretim alanı en fazla olan ürün, fasulye ve yonca, daha sonra ise buğday ve çayırotu geldiği tarım alanlarının önemli bir kısmının da nadasa bırakıldığı görülmektedir (Tablo 3.41). En fazla yapılan hayvancılık, küçükbaş hayvancılıktır. 159 keçi, 149 koyun olmak üzere 308 küçükbaş hayvan vardır. Köyde büyükbaş hayvan sayısı 84, arı kovan sayısı 100'dür.

Tablo 3.41 Ziyaret köyünde tarım alanlarının kullanımı

Ziyaret	Toplam alan (dekar)	
	2014	2016
Bezelye	29,01	7,13
Boş bırakılan arazi	38,7	34,054
Buğday	281	137,7
Çayırotu	111,18	216,49
Elma	1,4	2,88
Fasulye	686,11	686,89
Fiğ	117,84	9,27
Karunga	37,26	61,01
Nadas	766,88	639,97
Nohut	2,087	
Mısır	22,25	6,3
Yonca	114,77	239,4
Arpa		7,1
Bezelye		7,13
Kavaklık		2,06

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Yeşilyazı ile karşılaştırıldığında tarım ürünlerinde Ziyaret köyünün fasulye üretimine ayrılan alanı daha fazla fakat hayvancılık faaliyetlerinde sahip olduğu hayvan sayısı daha azdır. Nüfusun Yeşilyazı köyüne göre daha az olduğu düşünüldüğünde köydeki hayvan sayısı ve tarım ürünlerine ayrılan alanın yoğunluğu Yeşilyazı ile aynı oranlardadır.

Genel olarak Ziyaret köyü de Ovacık ilçesinin ekonomik faaliyetlerini yansıtmaktadır. Köyde ayrıca yapılan turizm faaliyetleri de köyün geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Köy nüfusu, turistlere hizmet sağlamak amacıyla; sahip oldukları restoran, gözlemeci, çay bahçesi gibi işyerleri dışında, yöresel giyim ve takı gibi ürünler sattıkları stantlarda da gelir sağlamaktadır.

Tablo 3.42 Yeşilyazı ve Ziyaret köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Yeşilyazı	375	149	903	225
Ziyaret	84	149	159	100

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

3.3.3. Pülümür İlçesinde Çalışılan Köyler

Pülümür, 1847 yılında Erzurum vilayeti olan Erzincan sancağına bağlı bir ilçe iken, 1910 yılında Osmanlı döneminde belediye teşkilatı olarak kurulmuştur. Tunceli ilinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Tunceli il merkezine 67 km uzaklıkta olup, doğusunda Bingöl, kuzeyinde Erzincan, batısında Ovacık ilçesi, güneyinde ise Nazımiye ilçesi bulunmaktadır. Toplam yüzölçümü 1476 km², deniz seviyesinden yüksekliği 1650 m'dir. Pülümür çayı boyunca uzanan Pülümür vadisinde, vadi tabanından yamaçlara doğru genişleyen bir yerleşim alanına sahiptir. İlçe merkezi dışında köylerin çoğu engebenin fazla olduğu arazilerde

kurulmuştur. Pülümür tek bir ana yolla çevresindeki il ve ilçelere bağlanır, Tunceli ve Erzincan'a eşit uzaklıktadır ve geçiş güzergahı olma özelliği taşımaktadır (Yazıcı vd., 2005). Erişimin daha kolay olması ve ilçenin kırsal yapısını iyi yansıtması nedeniyle Pülümür'de Kocatepe ve Mezra köylerinde çalışılmıştır.

Fotoğraf 3.16 Kocatepe köyü etrafı yüksek dağlar ve tepelerden oluşan engebeli bir topografya üzerinde bulunur.

Kocatepe köyü, Tunceli merkezine 102 km, Pülümür ilçesine 32 km uzaklıkta olan etrafı dağlarla çevrili, yükseltinin fazla olduğu engebeli bir yerleşmeye sahiptir. Köy yerleşmesi, vadi üzerinde kuzey ve doğu-batı doğrultusunda uzanan, su kaynaklarına doğru sıklaşan fakat engebeli arazi yapısından dolayı dağınık dokuya ve üçgen formuna sahip bir yerleşmedir (Fotoğraf 3.16). Su kaynaklarından dolayı köyün bulunduğu alanda bitki örtüsü çevresine göre daha zengindir. Köyde genellikle tek katlı yerden yüksek, kış soğukları nedeniyle küçük pencere, hayvancılıkla uğraşanların sahip oldukları ahırlar dışında eklentisi bulunmayan, çok az ağaç malzeme kullanılmış taş meskenler veya betonarme meskenler bulunmaktadır. Köyün üç mezarı dahil toplam 75 hanesi, bir kahvehanesi, çok ürün bulunmayan küçük bir bakkalı vardır. Muhtardan edinilen bilgiye göre, köydeki hane sayısı yetersiz geldiğinden köye 100 konut yapılması planlanmaktadır. Köyden ilçe merkezine ulaşım haftada iki gün araçlarla sağlanmaktadır, bu günler dışında her gün sadece öğrencileri okula götüren servisler vardır.

1965 yılında 640 olan Kocatepe nüfusu 1970'den sonra düşmeye başlamış, 2007-2011 yılları arasında 100'ün altına düşmüştür. 13 Mart 1992 yılında gerçekleşen Erzincan depremi

ve 1995 ve 2003 yıllarında gerçekleşen depremler, işsizlik, ekonomik kaynakların yetersizliği, terör ve yaşanan çatışmalar göçlere neden olmuştur. 2017 yılında ise nüfusu 83'ü erkek, 44'ü kadın olmak üzere 127 kişiden oluşmaktadır.

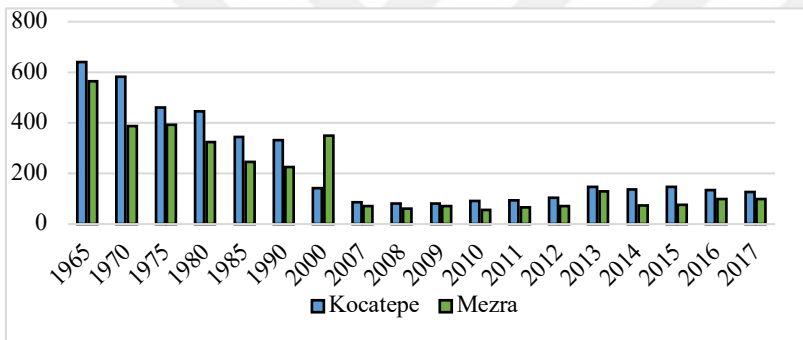
Fotoğraf 3.17 Kocatepe köyünde taş evlerin yanında ikinci konutlar özelliği gösteren betonarme yapılara sıkça rastlanır.

Tablo 3.43 Kocatepe ve Mezra köylerinin toplam nüfusları

	Kocatepe			Mezra		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	640	318	322	564	287	277
1970	581	285	296	388	198	190
1975	460	240	220	392	208	184
1980	446	217	229	323	163	160
1985	344	159	185	245	127	118
1990	331	175	156	226	125	101
2000	142	100	42	349	268	81
2007	86	42	44	72	41	31
2008	82	42	40	61	35	26
2009	82	44	38	72	45	27
2010	91	48	43	57	35	22
2011	93	46	47	67	40	27
2012	103	53	50	72	40	32
2013	146	101	45	128	97	31
2014	137	85	52	73	44	29
2015	146	93	53	77	45	32
2016	135	84	51	99	71	28
2017	127	83	44	100	70	30

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

Tunceli-Pülümür yol güzergahı üzerinde dağlık alanlara doğru uzanan Mezra köyünün yedi mezrası, yazın oturlan 50'ye yakın konut olmak üzere toplam 81 konutu vardır. Kurak bölgelerde su temini için köyler, suyun bulunduğu alanlara doğru ışımsal planlı, yol üzerinde bulunan köyler ise uzunlamasına planlı bir yapıya sahiptir (Bulut, 1995). Kocatepe köyü su kaynaklarına göre şekillenirken, Mezra köyü hem yola hem de engebeli arazi yapısına göre dağınık ve yol boyunca uzanan bir şekle sahip olmuştur. Çok fazla mezrası olan köyün mezraları dağınık halde yolun iki tarafında ve ana yola bağlı yollar boyunca yükselen dağlara doğru farklı alanlara kurulmuşlardır. Köyün eğitim sistemi Kocatepe köyündeki gibi taşınalıdır. Sağlık ocağı bulunmamakta, değirmen var ama kullanılmamaktadır. Köyde bir bakkal, bir kahvehane ve bir lokanta vardır. Lokanta köy yolunun ana yolla kesiştiği güzergahta bulunur. 1975'ten önce 500'ün üzerinde olan Mezra köyü nüfusu 2000'li yıllarda 100'ün altına düşmüştür. 2007-2017 yılları arasında sadece 2013 ve 2017 yıllarında 100'ü gören bir nüfus miktarı olmuştur.

Şekil 3.19 Kocatepe ve Mezra köylerinin yıllara göre toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Fotoğraf 3.18 Mezra köyünün yol ve tepeler üzerinde bulunan konutları

Fotoğraf 3.19 Mezra köyünün dağınık halde bulunan taş meskenleri ve yol boyunca uzanan sık dokulu betonarme meskenleri

Pülümür'ün ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık ve arıcılıktır. Özellikle organik bal üretimi gelişmiştir. İlçede her yıl eylül ayında bal festivali yapılmaktadır. Elverişli olmayan arazi yapısı, makinelerin kullanımını sınırlandırmış ve tarımın gelişmesini engellemiştir. Bu nedenle en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılık ve arıcılık olmuştur. Kırsalda tarım ürünlerinde bahçe tarımı ve meyvecilik yoğun yapılmaktadır. Özellikle elma, armut, ceviz, erik yetiştirilmektedir. Kocatepe 'de en fazla alana sahip olan tarım ürünü, yonca ve karungadır. Hayvancılıkta kullanılan bu yem bitkilerinin alanı diğer köylerle karşılaştırıldığında çok azdır. Genel olarak Kocatepe köyünde tarıma ayrılan toplam arazi payı da düşüktür. 2014-2016 yılları arasında bazı ürünlerin artık ekilmediği buna karşılık mısır gibi yeni ürünlere şans verildiği görülmektedir (Tablo 3.45). Köyde 2017 yılı verilerine göre 784 keçi ve 205 koyun olmak üzere 989 küçükbaş hayvan vardır.

Fotoğraf 3.20 Kocatepe köyünde her yerde arı kovanları, samanlık ve kara(kıl) keçi görmek mümkündür.

Tablo 3.44 Kocatepe ve Mezra köylerinde hayvancılık (Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017)

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Kocatepe	45	205	784	323
Mezra	54	439	917	1267

Tablo 3.45 Kocatepe köyünde tarım alanlarının kullanımı

Kocatepe	Toplam Alan (hektar)	
	2014	2016
Biber	0,2	
B. Bırakılan	7,85	31
Ceviz	7	11,1
Domates	0,7	
Elma	2,68	2,68
Fasulye	4,8	13,8
Fiğ	9	9,5
Karunga	45,9	22,4
Nadas	48,21	
Patlıcan	0,2	
Üzüm	0,48	8,48
Yonca	45,5	43,1
Mısır		14,4
Çayırotu		

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 3.46 Mezra köyünde tarım alanlarının kullanımı

Mezra	Toplam Alan (da)	
	2014	2016
Biber	2,3	1
Boş bırakılan arazi	100,12	126,9
Ceviz	11,7	14,7
Çayırotu	9,9	9,96
Domates	2,34	1,5
Elma	0,4	10,1
Fasulye	12,8	9
Fiğ	116,5	14,78
Karunga	115,17	16,8
Nadas	13,78	
Nohut	3	
Patlıcan	0,43	
Yonca	13,94	13,9
Hıyar		0,5

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Mezra köyünün tarım ürünlerinin dağılımı Kocatepe köyü ile benzer özelliklere sahiptir. Tarım faaliyetleri bakımından elverişsiz arazi yapısına sahip olsa da hayvancılığın geliştiği özellikle arıcılığın yoğun yapıldığı bir köy olma özelliği gösterir. Mezra köyünde 917 keçi ve 439 koyun olmak üzere toplam 1356 küçükbaş, 54 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Köyde toplam arı kovanı sayısı 1267'dir. Organik bal üretimi yapılmaktadır. Mezra köyü, Pülümür ilçesinin kırsal yerleşmelerinin ekonomik faaliyetlerini yansıtır. Tarıma elverişsiz engebeli arazi yapısı, hayvancılığın önünü açmıştır. Yetiştirme koşullarının çok uygun olması nedeniyle de arıcılık gelişmiştir. Pülümür'deki iklim koşulları ve bitki örtüsündeki çeşitlilik, arıların besin kaynaklarına kolay ulaşmasına ve verimli bal üretmelerine neden olmuştur.

3.3.4. Nazımiye İlçesinde Çalışılan Köyler

Nazımiye, 1940'lı yılların başında Elazığ'a bağlı iken 1947 yılında Tunceli'ye bağlanmıştır. 553 km² yüzölçümü ile ilin en küçük ilçesi olma özelliğine sahiptir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1550 m'dir. Tunceli'nin merkezine olan uzaklığı 37 km'dir. (Açık, 2009). Kuzeyden yüksek tepelerle çevrili, güneye doğru basamaklarla alçalan ve küçük derelerle parçalanmış tortul kütlelerden oluşan bir alana sahiptir (Sarıbeyoğlu, 1951). Nazımiye batıda Tunceli Merkez, doğuda Bingöl, güneydoğuda Elazığ, güneyde Mazgirt, kuzeyde Pülümür ile çevrilidir. İlçe, Tunceli ilinin sahip olduğu turizm çekiciliklerinin bir kısmını sınırları içerisinde bulundurmaktadır. Düzgün Baba Ziyaret Yeri, Kureyş Baba Ziyaret Yeri, Dereova Şelalesi, kaplıcalar ve Bezik Ormanları bu turistik yerlerin içerisinde yer almaktadır. Nazımiye ilçesinde çalışılan köyler Aşağıdoluca ve Sarıyayla köyleridir.

Fotoğraf 3.21 Aşağıdoluca köyü, Pembelik Barajı kenarında bulunmaktadır.

Aşağıdoluca köyü il merkezine 53 km, ilçe merkezine uzaklığı 16 km'dir. Peri suyu tarafından yarılmış vadi kenarına kurulan köy, 2015 yılında Pembelik Barajının alanını daraltması ile yüksek alanlara doğru yayılma özelliği göstermiş dağınık dokuya sahip bir köydür (Fotoğraf 3.26). Muhtardan edinilen bilgilere göre 13 mezrası ve toplam 190 konutu ile Nazımiye'nin büyük köylerinden biridir. Köyün eski konutların tamamı taş malzemedendir, fakat yeni yapılar betonarme ve çoğu tek katlı yapılardır. Köy yolları asfalt,

elektrik, su, kanalizasyon şebekesi mevcuttur. Ancak, sulama sistemi içme suyu için yeterli, tarım alanları için yetersizdir. Köy merkezinde sadece bir bakkal ve bir kahvehane bulunduğundan yaşayanlar ihtiyaçlarını il merkezinden karşılamaktadır. Köyde bir de kaplıca bulunmaktadır. Harik kaplıcası olarak adlandırılan kaplıcada bir konaklama tesisi vardır.

Aşağıdoluca köyünün nüfusu 1965-1985 yılları arasında 700 ve 800'den yüksek iken 1990 yılında 580'e düşmüştür. 2000 yılından sonra ise 300'ün altına düşmüş 2017 yılına kadar 250'nin üzerinde dağılışı göstermiştir. 2017 yılında Aşağıdoluca köyünde, 134 erkek 120 kadın olmak üzere 254 kişi vardır.

Fotoğraf 3.22 Aşağıdoluca köyünde konutların çoğu, tek veya çift katlı, sac çatılı betonarme yapılarıdır.

Tunceli merkezine 53 km, Nazımiye ilçesine 17 km uzaklıktaki Sarıayla köyünün deniz seviyesinden yüksekliği 1850 m'dir. Sarıayla, Mazgirt, Hozat, Pertek, Çemişgezek, Nazımiye ilçeleri arasında en yüksek köydür. Tunceli'de dağlık alanlarda mezarı olmayan köy yok gibidir (Sarıbeyoğlu, 1951). Muhtardan edinilen bilgilere göre köyün Yaylacık, Kızkonak, Gemik, Balık ve Melkis mezralarından oluşan beş mezarı vardır. Melkis mezarı 2000 m rakımda bulunmaktadır. Köyün çevresinde Sülbüs dağı, Bedro dağı, Çele dağı gibi yükseltilerden vardır. Köy Tunceli'nin Bingöl sınırında bulunmaktadır.

Köyün sakinlerinden öğrenildiği üzere, Sarıayla köyüne ilk olarak Ermeniler yerleşmiştir, daha sonra ise Hormek aşireti köye yerleşmiştir. Bu köyden gerçekleşen göçlerin çoğu; Tercan, Varto, Erzurum gibi il ve ilçelere ya da komşu Bingöl köyelerine olmuştur. Bu yerleşmeler dışında büyükşehirlerde de bu köyden göç eden nüfusa rastlanmaktadır. Köyün okuma yazma oranının yüksektir ve üniversite mezunu nüfusun fazla çıktığı köylerden biri olma özelliğine sahiptir. İyi yetişmiş öğrencilere sahip olmasının tarihsel bir süreci vardır. 1943 yılından önce köyde okul yoktur, fakat okuma yazma bilen 5-10 kişi tarafından köy odalarında çocuklara eğitim verilmiştir. 1943 yılında köyün ağası kendi tarlasının bir kısmına okul yaptırmış ve öğretmen getirmiştir. Okulun açılması ile birlikte liseye ve oradan da üniversiteye giden 10 kişi olmuştur. O yıllarda Tunceli’de ilk üniversiteli öğrenciler Sarıayla köyünden çıkmıştır.

Köy adından da anlaşılacağı üzere, yayla köyüdür. Engebeli topografyası, köye hem ulaşımı güçleştirmiş hem de ekonomik faaliyetlerini kısıtlamıştır. Muhtardan edinilen bilgilere göre köyün, çoğunluğu sadece yazın kullanılan, yaklaşık 175 konutu vardır. Köy evlerinin çoğu, taş malzeme kullanılmış yeni fakat geleneksel mimariyi korumuş modern yapılardır. Köyün kahvehanesi, bakkalı, okulu ya da sağlık ocağı yoktur. Köy sakinleri gıda ihtiyaçlarını köye gelen seyyar satıcıdan; sağlık, alışveriş, devlet dairelerindeki işler gibi ihtiyaçlarını da il ya da ilçe merkezinden karşılar. Fakat, köyün merkeze çok uzak olması, ulaşım sıkıntısına neden olmuştur. Köyde ulaşım çoğunlukla şahsi araçlarla sağlanır.

Fotoğraf 3.23 Sarıayla köyü sessiz sakin olması bakımından turistik çekiciliğe sahiptir.

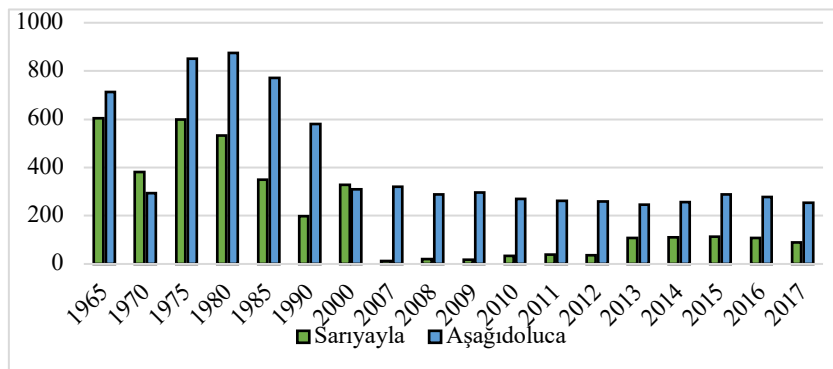
Bazı köyler, kış aylarında terk edilmiş gibi olur ve bu zamana köyde hiçbir faaliyet gerçekleşmediği için ölü devre adı verilmiştir, şiddetli kış şartları bu devrenin süresini uzatmaktadır. Yüksek platoların, dağların, karla örtülmesi nedeniyle yaşam duraklar ve nüfus başka yere taşınır (Tunçdilek, 1978). Sarıayla köyü de ölü devrenin olduğu köylerden biridir. Kışın giden köy sakinleri, yazın köylerine geri dönmektedir. Ancak bu köyde yazın da tarım ve hayvancılık ile uğraşma çok sınırlıdır. Köy dışından gelen nüfus, genellikle emekli ve yazları dinlenmek amaçlı gelen kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.47 Sarıayla ve Aşağıdoluca köylerinin toplam nüfusları

	Sarıayla			Aşağıdoluca		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	605	269	336	713	368	345
1970	380	224	156	798	375	423
1975	600	260	340	850	413	437
1980	532	242	290	874	429	445
1985	349	154	195	771	369	402
1990	199	112	87	580	287	293
2000	327	239	88	310	152	158
2007	11	4	7	320	168	152
2008	21	9	12	289	151	138
2009	18	9	9	296	162	134
2010	33	19	14	271	146	125
2011	39	22	17	261	138	123
2012	35	20	15	260	135	125
2013	107	90	17	247	126	121
2014	111	80	31	257	134	123
2015	114	82	32	288	149	139
2016	107	72	35	278	149	129
2017	89	66	23	254	134	120

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

Sarıayla köyünün nüfusu 1965-1975 yılları arasında 600'ün üstünde iken, 1980'den sonra düşmeye başlamış, 1990'da 200'ün altına düşmüş 2000 yılında tekrar yükselmiş, fakat 2007 yılında köy neredeyse boşalmıştır. 2013 yılına kadar köyde çok az kişi yaşamaktadır. 2013 yılından sonra 100'ün üstüne çıksa da 2017 yılında tekrar 100'ün altına düşmüştür.

Şekil 3.20 Sarıayla ve Aşağıdoluca köylerinin yıllara göre toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Sarıyayla ve Aşağıdoluca köylerinin nüfuslarının yıllara göre değişimlerine bakıldığında Aşağıdoluca köyünün nüfusu 2000 yılından sonra düzenli bir geçiş gösterirken, Sarıyayla köyünde neredeyse kimse kalmamıştır.

Fotoğraf 3.24 Sarıyayla köyünde organik arıcılık ile uğraşan bir hane bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.25 Sarıyayla köyünde çoğu konutun tamamı taş malzemenen, çatıları ise sacdan oluşmuştur.

Fotoğraf 3.26 Sarıayla köyünde ilk olarak Ermeni bir ailenin yaşadığı 150 yıllık taş ev vardır.

Fotoğraf 3.27 Sarıayla köyü hanelerinden bazıları kış aylarında da köyde yaşamaktadır.

Nazımiye’de tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde tarım yapılacak alanların çok sınırlı olması ve iklimin elverişsiz olması nedeniyle hayvancılık daha çok ön plana çıkmıştır. Yetiştirilen ürünler, armut, elma, buğday, yem bitkileri, üzüm ve baklagillerdir (Açık, 2009). Sarıayla ve Aşağıdoluca köyleri ile ilgili Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü’nden alınan verilerde Sarıayla köyü için kayıtlı tarımsal ürün verisi çıkmamıştır. Sarıayla köyünde yapılan araştırma sonucunda köyde bahçe tarımı dışında tarımla

uğraşmadığı görülmüştür. Sarıyayla köyünde 2017 yılı kayıtlarına göre 170 arı kovanı bulunmaktadır. Bu arı kovanlarının tamamı tek bir haneye aittir. Bu hane, 2003 yılından beri Organik bal üretimi ile uğraşmaktadırlar. Üretilen bal, genellikle il dışına ve yurtdışına satılmaktadır. Köyde 662 koyun ve 35 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvancılığı, Diyarbakır'dan gelen bir aile yapmaktadır. Küçükbaş hayvancılığı ise dışarıdan gelip burada yaylacılık ile uğraşan aileler yapmaktadır.

Aşağıdoluca köyünde ise kayıtlarda armut, ceviz, elma dışında tarımsal ürün üretimine ayrılan arazi yoktur. Bu ürünler içerisinde ise en fazla elma üretimi yapılmaktadır, fakat elmaya ayrılan arazi de çok fazla değildir. Köyün tarımsal üretim yapılan arazisi azdır, buna karşılık boş bırakılan arazisi fazladır. Köyün yer şekilleri göz önüne alındığında tarıma uygun arazi koşullarına sahiptir. Üretimin az olmasının nedeni, Peri suyu üzerinde Elazığ Karakoçan'da 2012 yılında yapılmaya başlanan 2015 yılında tamamlanan Pembelik Barajının köyün sınırları içerisine girmesiyle birlikte düz verimli arazilerinin büyük kısmının sular altında kalmış olmasıdır. Bu durum hayvancılık için gerekli olan mera alanlarının da azalmasına neden olmuştur. Hayvanların beslenmesi için gerekli olan samanlar başka illerden karşılanmaktadır. Hayvan sayısı eskiye oranla düşüş gösterse de büyükbaş hayvan sayısı 2017 yılında 951'dir. Hayvancılık ile uğraşan ailelerin yem ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmesi nedeniyle hayvan sayılarında azalma olmuştur. Toplam küçükbaş hayvan sayısı 280'dir ve toplam arı kovan sayısı 300'dür.

Tablo 3.48 Aşağıdoluca köyünde tarım alanlarının kullanımı

Aşağıdoluca	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Armut	1,43	1,43
Boş bırakılan arazi	53,21	85,76
Ceviz	6,77	7,7
Elma	2	2,83

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 3.49 Aşağıdoluca ve Sarıyayla köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Aşağıdoluca	951	26	254	300
Sarıyayla	35	662		170

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

3.3.5. Mazgirt İlçesinde Çalışılan Köyler

Mazgirt, kuzeyinde Tunceli Merkez ilçesi, doğusunda Elazığ Karakoçan ilçesi, güneyinde Elazığ Kovancılar ilçesi, batısında Tunceli Pertek ilçesi ile çevrilidir. Mazgirt 709 km² yüzölçümüne sahiptir. Munzur dağlarının bir uzantısı olan Kert dağları üzerinde Mazgirt kalesi eteğinde kurulmuştur. Keban Baraj gölüne olan güney sınırından itibaren kuzeye doğru yükselti artmaktadır. Mazgirt ilçesinde Göktepe ve Aslanyurdu köylerinde çalışılmıştır.

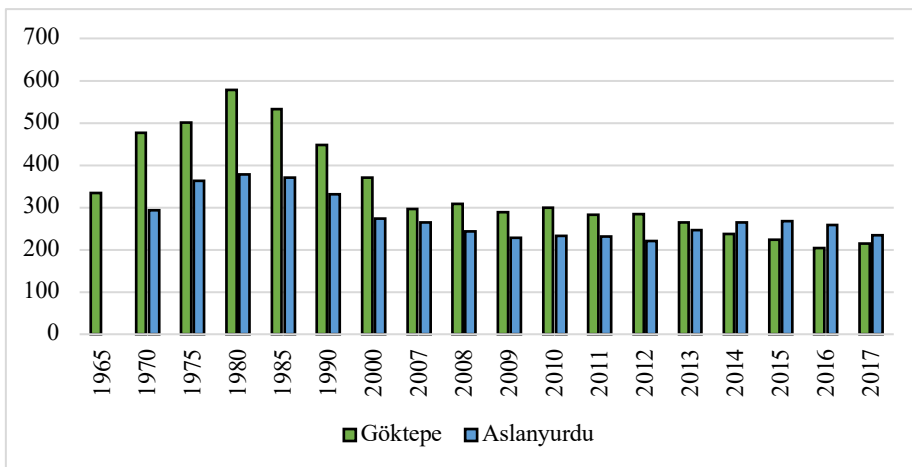
Fotoğraf 3.28 Keban baraj gölünün kıyısında olan Göktepe köyü, yol boyunca uzanan bir köydür.

Göktepe köyü, Tunceli il merkezine 31 km, Mazgirt ilçesine 20 km uzaklıkta, Tunceli-Elazığ karayolu üzerinde, Keban Baraj Gölü'nün kıyısında yer almaktadır. Köy, ortasından geçen çevre yolu nedeniyle aşağı ve yukarı olmak üzere ikiye bölünmüş, kuzey-güney doğrultusunda uzanmıştır. Köy, tipik bir yol boyu köyü olma özelliğine sahiptir. Köyde konutlar, tek katlı veya iki katlı betonarme yapılardan oluşmaktadır. Konutların yapısı hanelerin ekonomik gelir düzeylerine göre şekillenmiştir. Köyde toplam 75 hane vardır. Bu hanelerden 10 tanesi yazlıkçılardan oluşmaktadır. Köyde konut sıkıntısı çeken yoktur. Köyde sürekli yaşayan tarım ve hayvancılık ile uğraşan hanelerin yanında, köy dışında çalışan haneler ya da köye sadece yazın gelen haneler de vardır. Köyün şehir merkezine yakın olması, ulaşım güzergahı üzerinde bulunması, köyün eskiden beri hem iyi durumda olan köylerden biri olmasına hem de gittikçe kasaba görünümü kazanmasına neden olmuştur. Köyde okul, sağlık ocağı, köy merkezine 300-500 m uzaklıkta üç balık lokantası, üç bakkal, iki kahvehane, bir

değirmen, bir nalbur, iki benzin istasyonu bulunur. Köyün yolları asfalttır, elektrik ve iletişim sistemleri kuruludur, içme suyu şebekesi ve kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Ancak muhtardan edinilen bilgiye göre, köye gelen su, İsmailli köyünden boru sistemi ile sağlanmıştır. Bu nedenle köyde su sıkıntısı çekilmektedir. Köyden ulaşım, Akpazar'a bağlı kooperatiften günde altı kez gelen araçlarla sağlanmaktadır.

Fotoğraf 3.29 Göktepe köyü konutları, hanelerin ekonomik gelirine göre şekillenmiştir.

Şekil 3.21 Göktepe ve Aslanyurdu köylerinin yıllara göre toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Tablo 3.50 Göktepe ve Aslanyurdu köylerinin toplam nüfusları

	Göktepe			Aslanyurdu		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	335	175	160			
1970	476	223	253	294	135	159
1975	501	240	261	363	189	174
1980	578	290	274	378	174	204
1985	533	253	280	370	195	175
1990	448	219	229	331	172	159
2000	370	192	178	273	151	122
2007	297	148	149	264	135	129
2008	308	159	149	244	127	117
2009	289	152	137	228	115	113
2010	300	155	145	232	117	115
2011	283	142	141	231	114	117
2012	285	144	141	220	109	111
2013	264	129	135	247	144	103
2014	238	143	95	265	133	132
2015	223	132	91	267	137	130
2016	204	123	81	258	132	126
2017	214	131	83	234	121	113

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

Göktepe köyü nüfusu yıllara göre çok yüksek düşüşler göstermese de son birkaç yılda geçmiş yıllara oranlar daha azdır. TÜİK ADNKS 2017 yılı verilerine göre köyde, 131'i erkek ve 83'ü kadın toplam 214 kişi ikamet etmektedir.

Fotoğraf 3.30 Göktepe köyü geniş ve çoğu asfalt yollara sahiptir.

Fotoğraf 3.31 Göktepe köyünde okul, sağlık ocağı, üç balık lokantası, üç bakkal, iki kahvehane, bir değirmen, bir nalbur, iki benzin istasyonu vardır.

Fotoğraf 3.32 Aslanyurdu köyü bir tepe üzerine yerleşmiştir.

Eski ismi Lazvan olarak bilinen Aslanyurdu, ismini eski senatörlerden olan Arslan Bora'dan almıştır. Köyün Tunceli il merkezine uzaklığı 23 km, Mazgirt'e olan uzaklığı 10 km'dir. Köprü, Yukarı ve Aşağı Çanakçı olmak üzere üç mezrası olan köyün toplam konut sayısı 73'tür. Köy yerleşmesi sık dokulu bir yapıya sahiptir ve tepe üzerinden yamaca oradan çevre yoluna doğru uzanır. Engelibeli topografyaya sahip köyün düz ve sulamaya elverişli yerlerinde tarım yapılmaktadır. Köyün elektrik, su şebekesi ve kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır ve köy yolları asfalttır. Fakat köyün okulu veya sağlık ocağı bulunmamaktadır. Köyde bir bakkal, bir de kahvehane bulunmaktadır. Göktepe köyü ile aynı güzergaha sahip olduğu için yol üzerinden geçen araçlardan bu köyde yaşayan sakinler de yararlanır. Aslanyurdu köyünün 1965 yılındaki nüfus bilgileri TÜİK verilerinde bulunmamaktadır. Diğer yıllardaki nüfusunda ise büyük değişimler yaşanmamıştır. Köyde TÜİK ADNKS 2017 yılı verilerine göre 121'i erkek, 113'ü kadın toplam 234 kişi ikamet etmektedir.

Fotoğraf 3.33 Aslanyurdu köyünde kullanılmayan bir sağlık ocağı vardır ve bazı evlerin önünde özel araçları için otoparklara rastlanmaktadır.

Fotoğraf 3.34 Aslanyurdu köyü şehir merkezine yakın ve ilçe ve köylerle bağlantı yolları üzerinde bulunur.

Fotoğraf 3.35 Aslanyurdu köyündeki geleneksel konutlarda tavanlarda cisir veya keran, mutfak içerisinde ise çark görmek mümkündür.

Mazgirt'in ekonomik faaliyetlerinin başında, tarım ve hayvancılık gelmektedir. İlçe nüfusunun çoğunluğu bu ekonomik faaliyetlerle uğraşmaktadır. İlçenin arazilerinin çoğu tarıma ve makine kullanımına elverişlidir. Göktepe köyünde en fazla tarım alanı ayrılan ürün buğdaydır. Daha sonra ise arpa ve fiğ gelmektedir. Köyde sebze ve meyve üretimine ayrılan tarım arazisinin olmadığı daha çok tahıl ağırlıklı tarım yapıldığı görülmektedir (Tablo 3.58). Köyde, tarım alanlarını sulamak için havuz bulunmamaktadır. Köyde 30 civarında traktör bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.36 Aslanyurdu köyü tarım alanları ve odun üretimi

Tablo 3.51 Göktepe köyünde tarım alanlarının kullanımı

Göktepe	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Arpa	1279,9	1499,3
Biber	2,36	
Buğday	1106,4	1710,8
Domates	33,12	
Elma	13,3	14,2
Fiğ	1647,5	1128,02
Karışık sebze	0,5	
Kavun	28,03	
Mürdümük	653,8	331,707
Nadas	291,9	59,06
Nohut	0,74	13,9
Mısır	43,8	
Yonca	54,2	61,2
Armut		2,4

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Aslanyurdu köyünde 2014 ve 2016 yıllarında tarım alanlarının kullanımı ile ilgili kayıtlı herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aslanyurdu köyünde de Göktepe köyünde olduğu gibi,

tahıllar öncelikli olmakla birlikte, tahıl üretiminin yanında bahçe tarımı ile uğraşan, dut, incir, elma ve kabak üretimi yapan aileler de vardır. Köyün muhtarından elde edilen bilgiye göre, köyde eskiden susam, pamuk, şekerpancarı gibi ürünler ekilmekteydi. Günümüzde ise, genç nüfusun azalması ve köyde kooperatif olmaması nedeniyle kooperatif için Elazığ Kovancılar'a gidilmesi gerektiğinden araç masraflarının çok olması nedeniyle yapılmamaktadır.

Aslanyurdu köyünün hayvancılık faaliyetlerinde, küçükbaş hayvancılık özellikle koyun yetiştiriciliği önemlidir. 2017 yılında köydeki toplam küçükbaş hayvan sayısı 2514 koyun ve 38 keçi olmak üzere 2552'dir. Büyükbaş hayvan sayısı 224, arı kovan sayısı ise 120'dir. Köyün muhtarından elde edilen bilgilere göre, köyde küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır, fakat yapanlar köyün yerlisi değildir. Köyde hayvancılık ile uğraşanlar köy dışından gelen Şavaklılardır.

Göktepe köyü hayvancılık faaliyetlerinde sahip olduğu toplam büyükbaş hayvan sayısı 386, küçükbaş hayvan sayısı sadece koyun olmak üzere 321'dir. Köyde 2017 yılına ait kayıtlı arı kovanı bulunmamaktadır. Barajların varlığı bazı köylerin balıkçı köyler olarak gelişmesine neden olmuştur. Göktepe köyünde de yapılan önemli hayvancılık faaliyetlerinden biri balıkçılıktır. Balık restoranlarının kendi çiftlikleri haricinde, Tunceli merkezine ve Elazığ'a satmak için kurulmuş çiftliklerde de balık üretimi yapılmaktadır.

Tablo 3.52 Aslanyurdu ve Göktepe köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Aslanyurdu	224	2514	38	120
Göktepe	386	321	-	-

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

3.3.6. Pertek İlçesinde Çalışılan Köyler

Pertek, batıda Çemişgezek ve Hozat, doğuda Mazgirt, güneyde Elazığ, kuzeyde Tunceli merkezi ile çevrilidir. Tunceli merkezine uzaklığı 52 km, Elazığ'a ise 33 km'dir. Pertek 947 km² yüzölçümü ile Tunceli'nin üçüncü büyük ilçesidir. Tunceli'nin ortalama yükseltisi 1025 m olan alçak arazisi ve Keban Baraj Gölü'ne kıyısı olan ilçesidir. Yükselti kuzeye doğru gidildikçe artmaktadır (Şıkoğlu, 2010). Tunceli merkezinden gelen akarsular Pertek'te Keban Baraj Gölü'ne dökülür. Pertek'te Pınarlar ve Arpalı köylerinde çalışılmıştır.

Eski ismi Paşavenk olan Pınarlar köyü, ilçenin daha önceden bucak olan bir köyüdür. Tunceli merkezine yakın, nüfusunun diğer köylere göre fazla ve iyi durumda olması nedeniyle seçilmiştir. Arpalı köyü ise hem Pertek hem de Tunceli içerisinde sosyo-ekonomik özellikler bakımından azalma gösteren bir köy olması nedeniyle seçilmiştir.

Fotoğraf 3.37 Pınarlar Köyü oldukça geniş, düz bir ova üzerine kuruludur.

Pınarlar köyü, Pertek ilçesine 20 km uzaklıkta, Tunceli merkezine 39 km uzaklıkta, Baltagirmez, Göztepe, Güzeltepe, Konaklar adında dört mezrası olan bir ova köyüdür. Geniş arazi üzerinde 120 konut, iki bakkal ve üç kahvehane, bir sağlık ocağı, bir ilkokul bir de ortaokul köy yerleşmesini oluşturmuştur. Sık dokulu köy yerleşmesi, yuvarlak bir görünüme sahiptir. Köyün yolları asfalttır, içme suyu şebekesi, kanalizasyon şebekesi ve elektrik, iletişim ağı sistemleri bulunmaktadır. Köyün Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği vardır. Köyde geleneksel mimari özelliklerine sahip konut sayısı çok azdır. Konutlar genellikle tek veya çift katlı betonarme yapılardır. Köyün eskiden ağaların elinde olması ve köyde yaşayanların gelir durumlarının düşük olması konutlarını tek katlı, küçük pencereci veya penceresiz yapılarına neden olmuştur (Sarıbeyoğlu,1951). Köy ağaların elinden çıktıktan sonra zenginleşmiş ve bu konutların sayısı azalmıştır, fakat köy içerisinde bu konutlara rastlanır. Günümüzde Pınarlar köyü dışarıdan göç alan köylerden biri olmuştur. Köyde yaşayan sakinlerden öğrenildiği kadarıyla, 1974-2002 yılları arasında Ecevit döneminde köyün, belediye yapılmasına ilişkin girişimler olmuş, fakat dönemin muhtarı belediye olmasını kabul etmemiştir. Köyün başkanından Köyde araştırması süren II. Derecede arkeolojik sit alanı bulunmaktadır. Köyde yıkılmış halde bulunan kilisenin parçalarını evlerde görmek mümkündür.

Fotoğraf 3.38 Pınarlar köyünde iki katlı apartman konutlar, kerpiç konutlar ve taş konutlar görülmektedir.

Fotoğraf 3.39 Pınarlar köyünün bir değirmeni, keçi ahır, marketleri ve camisi vardır.

Fotoğraf 3.40 Pınarlar köyünün okulu, derneği, sağlık ocağı ve kullanılmayan durumda olan kooperatifinden görüntüler

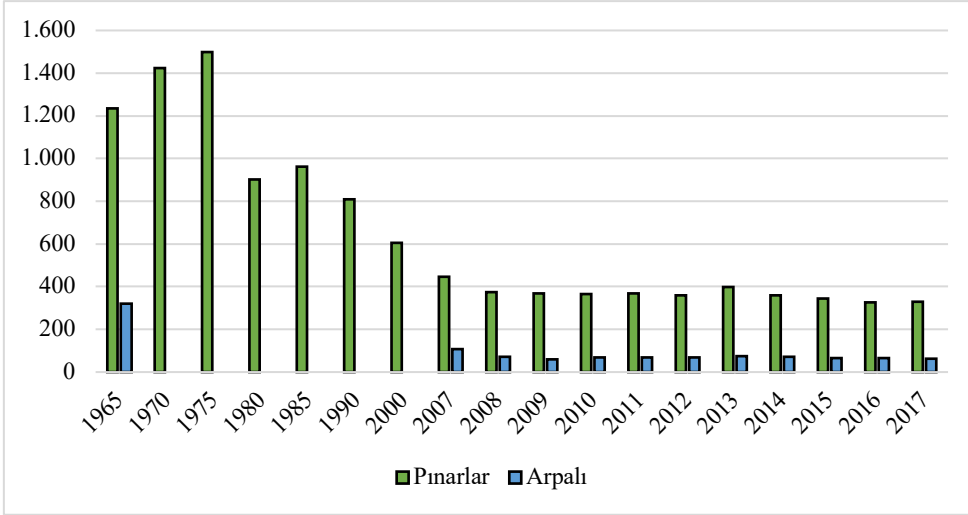
Pınarlar köyünün 1965-1975 yılları arasında nüfusu 1000'in üzerindedir. 1980 yılından itibaren düşmeye başlamış, 2007 yılında 500'ün altına düşmüştür. Köyün 2017 yılındaki nüfusu ise 175 erkek, 153 kadın olmak üzere toplam 328 kişiden oluşmaktadır.

Arpalı köyü, 2007 yılına kadar yalnızca 1965 yılına ait nüfus kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre 319 olan köy nüfusu 2007 yılında 107'ye düşmüştür. 2017 yılında 35'i erkek, 27'si kadın olmak üzere köyde 62 kişi ikamet etmektedir. Köyde göç fazladır, nüfusu oldukça az ve daha da azalma eğilimi göstermektedir.

Tablo 3.53 Pınarlar ve Arpalı köylerinin toplam nüfusları

	Pınarlar			Arpalı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	1.234	649	585	319	158	161
1970	1.423	747	676			
1975	1.498	782	716			
1980	902	435	467			
1985	963	469	494			
1990	809	388	421			
2000	604	322	282			
2007	447	226	221	107	56	51
2008	374	196	178	71	36	35
2009	367	192	175	61	30	31
2010	365	195	170	68	37	31
2011	367	196	171	68	36	32
2012	358	189	169	69	38	31
2013	399	232	167	76	43	33
2014	359	189	170	73	39	34
2015	345	189	156	67	37	30
2016	327	173	154	65	36	29
2017	328	175	153	62	35	27

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

Şekil 3.22 Pınarlar ve Arpalı köylerinin toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Arpalı Köyü, Pertek'e 38 km, Tunceli merkezine 31 km uzaklıkta engebeli topografyası ile bir yamaç üzerine kurulmuş dağın dokuya sahip bir köydür. Köyün herhangi bir mezrası bulunmaktadır ve toplam konut sayısı 17'dir. Köyde hanelerin gelir durumu konutlara yansımıştır. Bazı konutların yanında alt kısımlarının taş, üst kısımlarının kerpiç malzemedен oluşturduğu eski eklentileri vardır. Evlerin çoğu sonradan yıkılıp betonarme yapılmış ya da dışı beton sıvama yapılmıştır. Genellikle alt katı ahır olarak kullanılan geleneksel mimariye sahip evler, yükselti ve iklim koşullarına uyumlu kalın duvarlara ve küçük pencerelere sahiptir. Bu kerpiç evlerde, kavak ağaçlarından oluşan incelerine cisir, kalınlarına keran adı verilen alçak tavan örgüleri bulunur (Fotoğraf 3.44). Köyün engebeli arazi yapısı köy yolları bozuk olmasına neden olmuştur ve yollar tamamen asfalt değildir. Köyün içme suyu şebekesi, kanalizasyon şebekesi ve elektrik, iletişim ağı sistemleri bulunmaktadır. Köyde sağlık ocağı ya da okul gibi kurumlar bulunmamaktadır. Sosyal alt yapı gelişmemiştir.

Fotoğraf 3.41 Arpalı köyünde eski meskenler ve yeni meskenler iç içedir, hatta bazı meskenlerin eklentileri eski, kendileri yenisidir.

Fotoğraf 3.42 Arpalı köyünün arazi yapısı tarımsal faaliyetleri kısıtlamıştır.

Pertek, Keban Baraj Gölü'nden önce ekonomik olarak ilişkileri Elazığ ile daha yakındı. Keban Baraj Gölü'nün kurulmasından sonra da Elazığ ile ekonomik ilişkileri devam etti fakat ilçenin Tunceli'de de pazarı arttı. Pertek ilçesi turizm, ticaret gibi ekonomik fonksiyonların yanında kırsalında tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu bir ekonomik yapıya sahiptir. Tarım faaliyetlerinde sulu tarım daha yoğunlukta olmakla birlikte kuru tarım da önemli ölçüde yapılmaktadır. Sulu tarım arazisi 2.488 da, kuru tarım arazisi 1.579 da'dır.

Fotoğraf 3.43 Arpalı köyündeki geleneksel mimariye sahip konutlardan birinin odası, ahır ve mutfağı

Pınarlar köyünün tarım alanlarının kullanımına bakıldığında en fazla yer alan ürünün buğday ve arpa olduğu görülmektedir (Tablo 3.54). Pınarlar köyünde tarım ürünlerindeki çeşitlilik dikkat çekmektedir. Bulduğu arazi yapısının düz olması, tarıma elverişli toprak yapısı, köylülerin tarım ürünlerinde seçim şansına sahip olmasını sağlamıştır. Baklagiller ve meyve üretimine ayrılan tarım alanları, tahıl ürünlerine ayrılan alanlardan sonra gelmektedir. Özellikle 2014 yılında yapılmıyorken, 2016'da yaklaşık 200 da'nın kavun üretimine ayrıldığı görülmektedir (Tablo 3.54). Köyde üretimin yapıldığı tarım ürünleri; armut, arpa, biber, badem, buğday, ceviz, dut, elma, fasulye, fiğ, hıyar, kayısı, kiraz, mercimek, nohut, patlıcan, üzüm, şeftali, kavun, mürdümük ve şekerpancarıdır. Köyün yakınında yapılan mermer ocağı tarım ve hayvancılık faaliyetlerin gelişmesine olumsuz etki etmiştir. Köyde devlet desteği ile açılan

ahırlar bulunmaktadır. Tarımda damlama sulama yöntemleri gibi modern yöntemler kullanılmaktadır. Köy muhtarından edinilen bilgiye göre, köyde eskiden susam, pamuk, tütün, şekerpancarı gibi ürünler yetiştirilirken, günümüzde buğday, arpa ve bostan tarımı yapılmaktadır. Özetle, köyde tarımsal faaliyetler gerilemiştir.

Tablo 3.54 Pınarlar köyünde tarım alanlarının kullanımı

Pınarlar	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Armut	1,16	1,25
Arpa	1959,02	1790,9
Biber	5,48	4,02
Badem	2,04	2,04
Buğday	3100,9	2854,1
Ceviz	27,7	53,7
Domates	4,42	
Dut	6,15	17,36
Elma	31,4	62,93
Fasulye	3	3,63
Fiğ	94,4	7,77
Hıyar	2,9	0,71
Karışık sebze	4,8	
Kayısı	0,6	0,67
Kiraz	1,8	1,82
Mercimek	15,5	30,8
Nadas	1567,6	1158,6
Nohut	49,8	62,83
Patlıcan	4	2,98
Üzüm	63,01	12,20
Vişne	0,5	
Şeftali		2,804
Boş kullanılan arazi		86,5
Kavun		199,18
Mürdümük		39,9
Şekerpancarı		1,04

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Arpalı köyü, Pınarlar köyü gibi ürün çeşitliliğine sahip olmasa da Pınarlar köyü kadar parçalı bir arazi yapısına sahip değildir. Pınarlar köyünde küçük alanlardan oluşan çeşitlilik varken Arpalı köyünde daha geniş alanlarda daha az ürün bulunmaktadır. Köyün en fazla alana sahip tarım ürünleri tahıllardır. Tahıllar içerisinde en fazla payı olan ürün buğdaydır. Köyde diğer önemli tarım ürünleri üzüm ve elmadır.

Arpalı köyünün nüfusu ve konut sayısı azdır, fakat ailelerin sahip oldukları hayvan sayısı fazladır. Köyde hiç hayvanı olmayan hanelerin yanında, çok fazla hayvana sahip haneler bulunmaktadır. Ekonomik geçim kaynaklarında her hane eşit koşullara sahip değildir. Arpalı köyünde 1254 koyun 23 keçi olmak üzere 1277 küçükbaş, 101 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. 2017 yılına ait kayıtlı arı kovanı sayısı bulunmaktadır.

Tablo 3.55 Arpalı köyünde tarım alanlarının kullanımı

Arpalı	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Armut	1,356	6,77
Arpa	1248,3	1195,1
Buğday	2661,5	1868,8
Dut	3,18	6,9
Elma	5921	66,4
Fiğ	7	
Karışık meyve	43,2	43,2
Kayısı	0,12	0,12
Mürdümük	5,44	
Nadas	522,6	1149,5
Nohut	58,2	27,94
Üzüm	59,9	80,2
Boş bırakılan arazi		425

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Pınarlar köyünün nüfusu ve konut sayısı, hayvan sayısı ile karşılaştırıldığında, Arpalı köyü kadar yoğun hayvancılık yapılmamaktadır, ancak hayvan sayısı oldukça fazladır. Pınarlar köyünde 1576 koyun 896 keçi olmak üzere 2472 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı 406'dır. Köyde bulunan arı kovanı sayısı ise 95'tir.

Tablo 3.56 Pınarlar ve Arpalı köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Pınarlar	406	1576	896	95
Arpalı	101	1254	23	-

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

3.3.7. Hozat İlçesinde Çalışılan Köyler

Hozat, kuzeyde Ovacık, güneyde Pertek, doğuda Tunceli merkezi, batıda Çemişgezek ilçeleri ile çevrilidir. İlçenin yüzölçümü 877 km², deniz seviyesinden yüksekliği 1520 m'dir. Tunceli'nin ilk il merkezi olma özelliğine sahiptir. Hozat Tepesi'ni yaran Singeç Çayı'nın geçtiği vadinin yamacına kurulmuştur. Yörede 2500 m'ye ulaşan yükseltiye sahip dağlar bulunmaktadır. Tunceli'nin de en yüksek dağı olma özelliğine sahip Yılan dağı ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Hozat, il merkezine 45 km uzaklıkta bulunmaktadır (Keşkek, 2015). Hozat ilçesinde çalışılan köyler, Dervişcemal ve İn köyleridir.

Dervişcemal köyü, Tunceli il merkezine 38 km, Hozat ilçe merkezine 8 km uzaklıkta, yuvarlak görünümlü, bir tepe yamacı boyunca eğimin azaldığı yerde kurulan sık dokulu bir köydür. 44 konuttan oluşan köy, Tunceli ile Hozat arasındaki yol güzergahında, yol üstünde bulunan küçük bir köydür. Geniş araziye sahip olsa da konutlar çevreye doğru yayılma göstermemiştir, daha çok su kaynağına yakın alanlarda toplanma göstermişlerdir. Köyün konutları, genellikle iki katlı, taş malzemeden oluşmaktadır. Bazı konutların alt katları ahır olarak kullanılmaktadır. Köyde tarım ve hayvancılık ile uğraşan hanelerin az olması konutların yapısına da yansımıştır. Çoğunlukla eklentileri olmayan ikinci konutlar yapılmıştır. Köyde

elektrik ve iletişim sistemleri, sulama için kanal sistemi, içme suyu ve kanalizasyon şebekesi bulunmakta, fakat sağlık ocağı, okulu ve bakkalı bulunmamaktadır. Köyde kahvehane gibi sosyal alanlar da bulunmamaktadır. Köyün tarımda sulama için havuzu vardır ama kullanılmamaktadır. Köyden ilçeye ve il merkezine her gün araç bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.44 Dervişcemaal köyü toplu halde bulunan küçük bir yerleşmedir.

Fotoğraf 3.45 Dervişcemaal köyünde konutlar genellikle iki katlı, alt katı ahır ve taş malzemeden oluşmaktadır.

Dervişcemal köyünde nüfusunun yıllara göre azaldığı, 1980 yılından sonra 300'ün altına düştüğü, 2008 yılından sonra ise 100'ün altına düştüğü görülmektedir (Tablo 3.57). TÜİK 2017 yılı ADNKS kayıtlarına göre köyde 38'i erkek 42'si kadın toplam 80 kişi ikamet etmektedir.

Tablo 3.57 Dervişcemal ve İn köylerinin toplam nüfusları

	Dervişcemal			İnköyü		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	350	155	195	474	227	247
1970	341	153	188	416	200	216
1975	350	157	193	427	206	221
1980	330	154	176	475	236	239
1985	282	125	157	436	223	213
1990	228	111	117	392	192	200
2000	111	45	66	216	111	105
2007	107	54	53	210	109	101
2008	113	55	58	229	121	108
2009	99	48	51	234	121	113
2010	93	45	48	235	121	114
2011	93	43	50	219	116	103
2012	84	36	48	217	115	102
2013	85	38	47	209	111	98
2014	82	38	44	221	112	109
2015	81	37	44	215	111	104
2016	79	35	44	210	107	103
2017	80	38	42	213	107	106

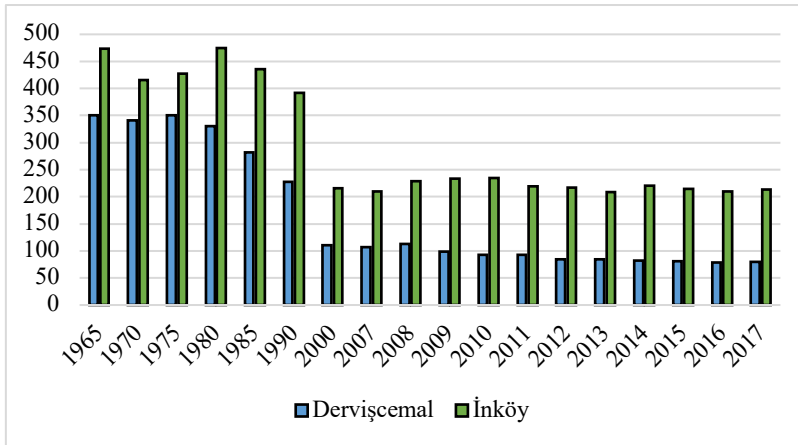
Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

İsmi 2 km yakınındaki İn kalesinden alan İn köyü, Hozat ilçesine 5 km uzaklıkta, ilçenin en büyük köyü olma özelliğine sahiptir. Köyün çevresinde Geçimli, Altınçevre, Yenidoğdu, Kardelen, Yoğuntoprak, Alancık köyleri bulunmaktadır. Köy yerleşmesi, etrafı yüksek alanlarla çevrili vadi tabanında kurulmuştur. Köy işinsal bir görünüme ve köy içerisindeki yollar boyunca uzanan sık bir dokuya sahiptir. Geleneksel mimarinin sıkça görüldüğü köyde, konutlar taş ve ağaç malzemeden oluşmuş, düz damlı ve küçük pencerelidir. Bu meskenlerin yapısı diğer köylerdekinden farklıdır. Köyde avlu ile çevrili kanatlı kapı denilen çatal kapılar görülür (Fotoğraf 3.47). Köyde 84'ü sürekli ikamet eden toplam 150 konut, beş kahvehane, üç bakkal, bir sağlık evi vardır, okul vardır ancak kullanılmamaktadır. Köyün konut ihtiyacını karşılamak için yeni konutlar yapılmıştır. Köye konutlarının özelliği nedeniyle ikiye ayrılmıştır denilebilir. Yeni yapılan konutların bulunduğu alandan köyün güneyine doğru geleneksel mimarinin arttığı görülür. Bu durum köyün kuzeye doğru genişlediğini göstermektedir. Köyde tarım alanları ile yapıları yakın mesafede görmek mümkündür. Örneğin, konutlar arasında yonca ekilen tarlalar bulunur. Köy yolları dar ve plansızdır. Köyün elektrik ve iletişim sistemleri, içme suyu ve kanalizasyon şebekesi kurulmuştur. Muhtardan edinilen bilgiye göre tarımsal alanları sulamak için 500 metre boru döşenmiştir. Köyün yakınındaki kaynaktan su ihtiyacı karşılanmaktadır. Merkeze yakın bir köy olduğundan ulaşım sıkıntısı yoktur, üç minibüs, iki taksi ile ilçe ve il merkezine kolay ulaşım sağlanır.

İn köyünün yıllara göre toplam nüfusunun 1965-2000 yılları arasında yarıya kadar düştüğü görülmektedir (Tablo 3.57). 2007 yılından itibaren 200'ün altına düşmemiştir. 2017 yılında köyde 107 erkek ve 106 kadın olmak üzere toplam 213 kişi ikamet etmektedir.

Fotoğraf 3.46 İn köyünde konutlar farklı özellikler gösterir, köy yolları dar ve düzensizdir.

Şekil 3.21 Dervişçemal ve İn köylerinin toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TUİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Dervişçemal ve İn köylerinin nüfus miktarlarındaki değişimin birbirlerine benzer dağılıma sahip oldukları görülmektedir (Şekil 3.21). Dervişçemal nüfusu, İn köyünden daha azdır, fakat nüfuslarının artış ve azalış yılları birbirine paraleldir.

Tablo 3.58 Dervişcemal köyünde tarım alanlarının kullanımı

Dervişcemal	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Arpa	94,97	37,46
Buğday	476,8	337,42
Fiğ	24,35	21,03
Karışık meyve	0,7	0,73
Karunga	17,7	55,4
Nadas	735,2	639,5
Nohut		19,9
Ceviz		83,32

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Hozat yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması nedeniyle tarım faaliyetlerinin kısıtlandığı, hayvancılık faaliyetlerinin geliştiğı bir ilçedir. İlçede ulaşım koşullarının elverişsiz olması nedeniyle ticaret ve sanayi gelişmemiş, yatırımlar arttırılamamıştır. İlçede en önemli ekonomik faaliyet hizmet sektörüdür. İl geneli ile karşılaştırıldığında çayır ve mera alanları düşüktür, ancak hizmet sektöründen sonra tarım gelse de ilçe hayvancılık faaliyetine daha uygundur. İlçe genelinde kuru tarım yaygındır (Keşkek, 2015). İn köyünde tarım alanlarının büyük bir kısmında buğday yetiştirilmektedir. Buğday dışında ceviz üretimine ayrılan alan da buğday alanı kadar vardır. Üçüncü sırada ise yem bitkilerinden olan karunga bulunmaktadır. 2016 yılında nadasa ayrılan alan da çok fazladır. Sebze ve meyveye ayrılan alanların çok fazla olmadığı görülmektedir (Tablo 3.66). Tarım alanları verimlidir, fakat köyde tarımla uğraşan hane sayısı azdır. Köyde 6 traktör bulunmaktadır. İn köyünde 449 keçiden oluşan küçükbaş, 76 büyükbaş, 58 tane arı kovani bulunmaktadır. Dervişcemal köyü ile karşılaştırıldığında İn köyünde arıcılık gelişmemiştir. Muhtardan edinilen bilgiye göre son yıllarda arıcılık, köy çevresinde çöp atıklarının yakılması nedeniyle çıkan dumandan etkilenen arıların ölmesi ve bal üretiminin gerçekleşmemesi nedeniyle gerilemiştir.

Fotoğraf 3.47 İn köyünde küçükbaş hayvancılıkta en fazla kıl keçisi yetiştirilmektedir.

Tablo 3.59 İn köyünde tarım alanlarının kullanımı

İn	Toplam alan (da)	
	2014	2016
Arpa	47,306	2,83
Biber	0,5	
Buğday	153,7	49,55
Ceviz	32,58	46,8
Çayırotu	20,65	
Domates	0,6	1,3
Elma	1	2,69
Fasulye	4,62	7,7
Fiğ	22,24	2,38
Karışık meyvelik	3,76	3,76
Karunga	36,25	36,25
Nadas	162,3	388,6
Yonca	9,66	11,1
Burçak		8,83

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Dervişcema köyünde nadas alanları dışında en fazla alana sahip ürün buğdaydır. Buğdaydan sonra sırasıyla ceviz, karunga, arpa, fiğ ve nohut gelmektedir. Dervişcema köyünde 29 koyun ve 262 keçi olmak üzere toplam 291 küçükbaş, 125 büyükbaş hayvan, 415 arı kovanı bulunmaktadır. Köyün nüfusu ve konut sayısı ile kıyaslandığında uygun koşullarının olması nedeniyle, köyde arıcılık faaliyeti yoğun yapılmaktadır.

Tablo 3.60 Dervişcema ve İn köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Dervişcema	125	29	262	415
İn	76		449	58

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

3.3.8. Çemişgezek İlçesinde Çalışılan Köyler

Tağar vadisinin çöküntü ve yıkılarla genişleyen bir yerinde kayalık arazide kurulan Çemişgezek; savunmaya elverişli, suların bol olduğu verimli topraklara sahip bir yerleşmedir (Sarıbeyoğlu, 1951). Doğuda ve kuzeydoğuda Hozat ve Pertek, güney ve güneybatıda Keban Baraj Gölü, batıda ve kuzeyde Erzincan ile çevrili olan Çemişgezek'in yüz ölçümü 877 km²'dir. İlçe Tunceli merkez ilçesine sınırı olmayan tek ilçedir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği ise 856 m'dir. Hozat ilçesi gibi Çemişgezek ilçesinin de Yılan dağı önemli yükseltilerindedir. İlçe engebeli arazi yapısına sahiptir. Güneyde Keban Baraj Gölü'ne doğru yükselti ve engebeli arazi yapısı azalmaktadır. Baraj nedeniyle topraklarının bir kısmı (14 köy tamamen, 12 köy ise kısmen) sular altında kalmıştır (T.C. Tunceli Valiliği, 2016). Çemişgezek'te Payamdüzü ve Ulukale köylerinde çalışılmıştır.

Fotoğraf 3.48 Payamdüzü köyünün çevresindeki malzeme kullanılarak yapılan konutları, toprağın rengi ile uyum içerisinde.

Payamdüzü köyü, Tunceli il merkezine 107 km, Çemişgezek ilçesine 16 km uzaklıktadır. İsminden de anlaşılacağı üzere, köy geniş bir düzlük boyunca uzanan ova üzerine kurulmuştur. Köy yerleşmesi, çevreden merkeze doğru sıklaşan bir dokuya ve yuvarlak görünüme sahiptir. Köyün Köçek adında bir mezrası ve köyde yaşayan ailelere ait, köye çok uzak olmayan komları vardır. Komlarda çobanların kaldığı küçük derme çatma yapılar dışında başka yapı yoktur. Hayvan sayısının fazla olması komların geniş olmasına neden olmuştur. Köyde iki ayrı konut yapısı ve iki ayrı kültür görmek mümkündür. Köyün bir tarafı betonarme yeni yapılardan oluşmakta, diğer tarafı ise taş evlerden oluşmaktadır. Kültürel olarak da Sünni ve Alevi haneler bir aradadır, fakat çoğunlukla Sünni aileler yeni yapılan betonarme konutlarda yaşamaktadır. Burada yaşayan nüfusun çoğu köy dışına çalışmaya gitmektedir. Köyün meskenleri, çoğunlukla taş malzemedен oluşan, oda sayısı ve tarım-hayvancılığın yoğunluğu nedeniyle eklentileri fazla olan yapılardır. Meskenlerin pencereleri çok küçüktür, çoğunun alt katında ahır vardır. 150 konut sayısı ile fazla konutu olan köylerden biridir, fakat yine de köyde evi olmayan kirada oturan aileler vardır. Köyün bir sağlık ocağı/evi, iki bakkalı, iki kahvehanesi bulunmaktadır. Ulaşım, hafta sonları birkaç kez, hafta içleri iki kez olmak üzere iki otobüs ile sağlanır. Köy içi yollar, bir araç girecek şekilde genişliğe sahiptir ve çoğu asfaltdır. Muhtardan edinilen bilgiye

göre, sulama kanalları ve içme suyu şebekesi yeniden yapılandırılmamıştır. Köyün altyapısı tamamlanmıştır, ancak eski ve restore olmadığı için elektrik kesintileri sık yaşanmaktadır.

Fotoğraf 3.49 Payamdüzü köyünde konutların çoğunda geleneksel mimari korunmuştur.

Payamdüzü köyünün 1970-1985 yılları arasında nüfusu 1000'in üzerindedir. 2008 yılından sonraki yıllarda 500'e düşmüştür. Son birkaç yıldır nüfusu 500'ün de altına düşmeye başlamıştır. Köyün nüfusu azalma eğilimi göstermektedir. Köyde son yıllarda genç nüfus göçü fazladır. 2017 yılında köy nüfusu 239'u erkek, 228'i kadın olmak üzere 467 kişiden oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.50 Payamdüzü köyü yolları geniş fakat düzensizdir.

Tablo 3.61 Payamdüzü ve Ulukale toplam nüfusları

	Payamdüzü			Ulukale		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	940	478	462	914	479	435
1970	1.203	611	592	920	461	459
1975	1.166	594	572	963	505	458
1980	1.279	643	636	703	330	373
1985	1.128	541	587	695	337	358
1990	974	475	499	405	195	210
2000	599	297	302	339	246	93
2007	590	289	301	185	92	93
2008	625	314	311	314	156	156
2009	587	296	291	386	177	209
2010	574	292	282	346	152	194
2011	565	290	275	370	166	204
2012	543	276	267	361	163	198
2013	520	267	253	454	235	219
2014	533	272	261	452	229	223
2015	492	249	243	409	201	208
2016	490	249	241	379	183	196
2017	467	239	228	372	183	189

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018

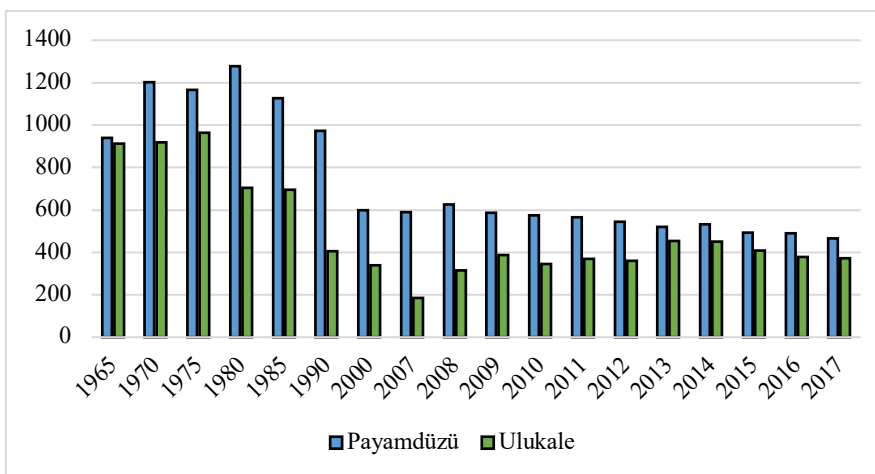
Fotoğraf 3.51 Payamdüzü köyünde konutların içi hanelerin ekonomik faaliyetlerine göre şekillenmiştir.

Fotoğraf 3.52 Ulukale köyünde TOKİ konutlarının bulunduğu alan planlı, köyün geri kalan kısmı plansızdır.

İsmi üzerinde kurulduğu kaya parçasından gelen Ulukale köyü, yaklaşık 800 yıllık köydür. Köyde Selçuklu Devleti'nden kalan eserler bulunmaktadır. Ferruh Şad Bey Türbesi, Şeker Çeşmesi, Ulukale Camisi gibi... Bu tarihi mimarilerin hepsi 2011 yılında tescillenmiştir. Köy 9 Eylül 1994'te yandığından boşaltılmış ve 1997 yılında eski yerinin 3 km batısına taşınmıştır. Köyde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) konutları bulunmaktadır. Köy Tunceli'nin sosyo-ekonomik olarak iyi durumda olan köylerinden biridir, fakat köy, Sarıayla köyünde olduğu gibi ölü devreye sahiptir. Yaz ayları hariç köyde yaşayan nüfus çok azdır. Sarıayla köyünden farklı olarak bu köyde yaz aylarında nüfusun geliş nedeni, çoğunlukla tarımsal faaliyetlerdir.

Ulukale köyünün yerleşmesi, doğu-batı yönünde iki vadi yamacı boyunca güneye doğru üçgen formunda uzanmıştır. Sık dokulu konutların batısını yeni konutlar, doğusunu ilk yerleşim alanı oluşturur. Bu köyün hem güney yönlü hem de batı yönlü genişlediğini göstermektedir. Köyün bir mezrası ve toplam 314 konutu bulunmaktadır. Köyde geleneksel mimariye rastlanmaz. Eski evlerin yapımı da yakın tarihe dayandığı için genellikle betonarme, sac çatılı, tek veya çift katlı evlerdir. Köyde diğer köylerde sıkça karşılaşılan bostandan çok meyve bahçeleri bulunur. Köyde otopark alanı, çocuk parkı alanı, kahvehane, bakkal, camii vardır. TOKİ'lerin bulunduğu alanda köy yollarının planlı, diğer alanlarda plansızdır, fakat yolların çoğu bakımlı ve asfalttır. Yaz aylarında nüfusu artan köy, genellikle eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını Elazığ'dan karşılar. Köy sakinlerinin birlikte çalışmalar yürüttüğü Ulukale köyü kalkınma ve dayanışma derneği bulunmaktadır. Bu derneğin faaliyetleri içerisinde avlanma ve dut festivali ile ilgili girişimler vardır. Avlanma sahası içerisine girdiği için Ulukale'de dağ keçileri avlanmaya başlayınca, köy sakinleri avlanma yasağı getirilmesi için başvuru yapmıştır.

Şekil 3.24 Payamdüzü ve Ulukale köylerinin toplam nüfus miktarlarındaki değişim (TÜİK, Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS, 2018)

Ulukale köyü nüfusu diğer köylerde olduğu gibi 1965 ve 1985 yılları arasında 300'ün üzerindeyken 2000'li yıllarda köy neredeyse boşalmış, daha sonraki yıllarda tekrar yerleşmenin kurulması ile nüfus tekrar artmıştır. Bu artışın çok fazla olmamasının temel nedeni göçen ailelerin burada evlerini kurması ancak ikametgahlarını köye bağlamamasıdır. Burada yaşayan ailelerin çoğu Elazığ'a yerleşmiştir ve sadece yazları köye gelmektedirler.

Çemişgezek topraklarının %35'i ekilebilir alanlar, kalan alan ise ormanlar, göl ve meralardan oluşmaktadır. Hayvancılık ilçede en önemli ekonomik faaliyettir. Özellikle küçükbaş hayvancılık büyük öneme sahiptir. İlçede balıkçılık sektörü de önemlidir. Keban Baraj Gölü'ne olan kıyısında alabalık tesisleri bulunmaktadır. Tarım ürünlerinde çayır ve mera alanı olarak kullanılan ve yem bitkileri yetiştirilen alanlar çoğunlukta olmakla birlikte, tahıl üretimi de fazladır. Dut yetiştiriciliği önemlidir. İlçede çoğunlukla kuru tarım yapılmaktadır (T.C. Tunceli Valiliği, 2016).

Payamdüzü köyünde tarım alanlarında en fazla alana sahip ürün arpadır. Daha sonra ise buğday gelmektedir. Payamdüzü köyünde tahıl ürünlerinden başka elma, dut, kayısı, ceviz, üzüm, badem, yem bitkilerinden yonca ve fiğ yetiştirilir. Köyde tarım, hayvancılık faaliyetinden sonra gelmektedir. Köyün en önemli geçim kaynağı, hayvancılıktır. Bununla birlikte köyde yaşayan ailelerin çoğu yaylacılık yapmaktadır. Yaylacılık faaliyetlerini Munzur dağlarının farklı yerlerinde yapmaktadırlar. Pülümür, Koç Gölü çevresi, Mercan Dağları, Yel Dağı, Buyer Baba Dağı vd. yaylacılık yaptıkları bazı yerlerdendir. Gittikleri yaylalar ise; Çarşılık, Yoncalı, Elmalı Yaylası vd. gibi yaylalardır.

Köyün sahip olduğu toplam küçükbaş hayvan sayısı 26181'i koyun 217'si keçi olmak üzere 26398'dir. Büyükbaş hayvan sayısı 40'tır. Arıcılık faaliyetlerine ilişkin kayıtlarda arı kovan sayısı bulunmamaktadır. Köyün kurak iklimi ve bitki örtüsü azlığı arıcılık için uygun koşullar sağlamamaktadır. Köyde 15-20 traktör vardır. Geçmiş yıllara göre hayvancılık gelişmiştir. Gelişmesinin en önemli nedeni, hayvancılıkta verilen devlet destekleri olmuştur. Aynı zamanda Şavak yöresi olarak adlandırılan alanda bulunan köyde, konar-göçer yaşayanların küçükbaş hayvancılık ile uğraşmaları dokumacılığı da geliştirmiştir.

Fotoğraf 3.53 Payamdüzü köyünde küçükbaş hayvancılık temel geçim kaynaklarıdır.

Fotoğraf 3.54 Payamdüzü köyünde bazı evlerde dokuma örnekleri görmek mümkündür.

Ulukale köyünün en fazla tarım alanına sahip ürünü Payamdüzü köyünde olduğu gibi arpadır. Daha sonra ise buğday gelmektedir. Diğer yetiştirilen tarım ürünleri elma, dut, kayısı, ceviz, üzüm, badem, yonca ve fiğdir. Dut yetiştiriciliğinde tarım arazilerinin payı az fakat verim yüksektir. Son yıllarda köy sakinleri diğer ürünlerin üretimini daha çok azaltıp dut yetiştiriciliğini arttırmıştır. Köyde her yıl düzenlenen dut festivali olması, köy dışına satışlarının fazla yapılması ve ekonomik gelirinin giderlerden yüksek olması, gelişmesinin nedenlerindedir. Aynı zamanda köyde yapılması planlanan soğuk hava deposunun dut yetiştiriciliğini daha da arttırması beklenmektedir. Köydeki çoğu hane devlet desteği, %50 hibe ile tarım makinesi almıştır. Neredeyse her hanede patpat görmek mümkündür.

Tablo 3.62 Payamdüzü köyünde tarım alanlarının kullanımı

Payamdüzü	Toplam Alan (da)	
	2014	2016
Arpa	3129,3	2076,45
Buğday	988,2	431,62
Dut	5,89	10,9
Elma	8,78	15,1
Fiğ	3,71	1,75
Kayısı	0,2	1,7
Nadas	556,9	512,44
Yonca	21,84	32,04
B. Birakılan arazi		248,7
Ceviz		2,71
Üzüm		3,07
Badem		2,31

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 3.63 Ulukale köyünde tarım alanlarının kullanımı

Ulukale	Toplam Alan (da)	
	2014	2016
Antep Fıstığı	97,41	44,2
Arpa	343,9	0,2
Badem	300,8	141,9
Boş Birakılan Arazi	5,33	698,1
Buğday	390,86	
Ceviz	33,31	20,8
Dut	835,81	978,29
Elma	37,66	8,06
Fiğ	128,7	151,54
Kavaklık	0,527	
Kayısı	1,096	
Nadas	414,9	26,01
Üzüm	30,67	9,21
Yonca	16,48	12,08

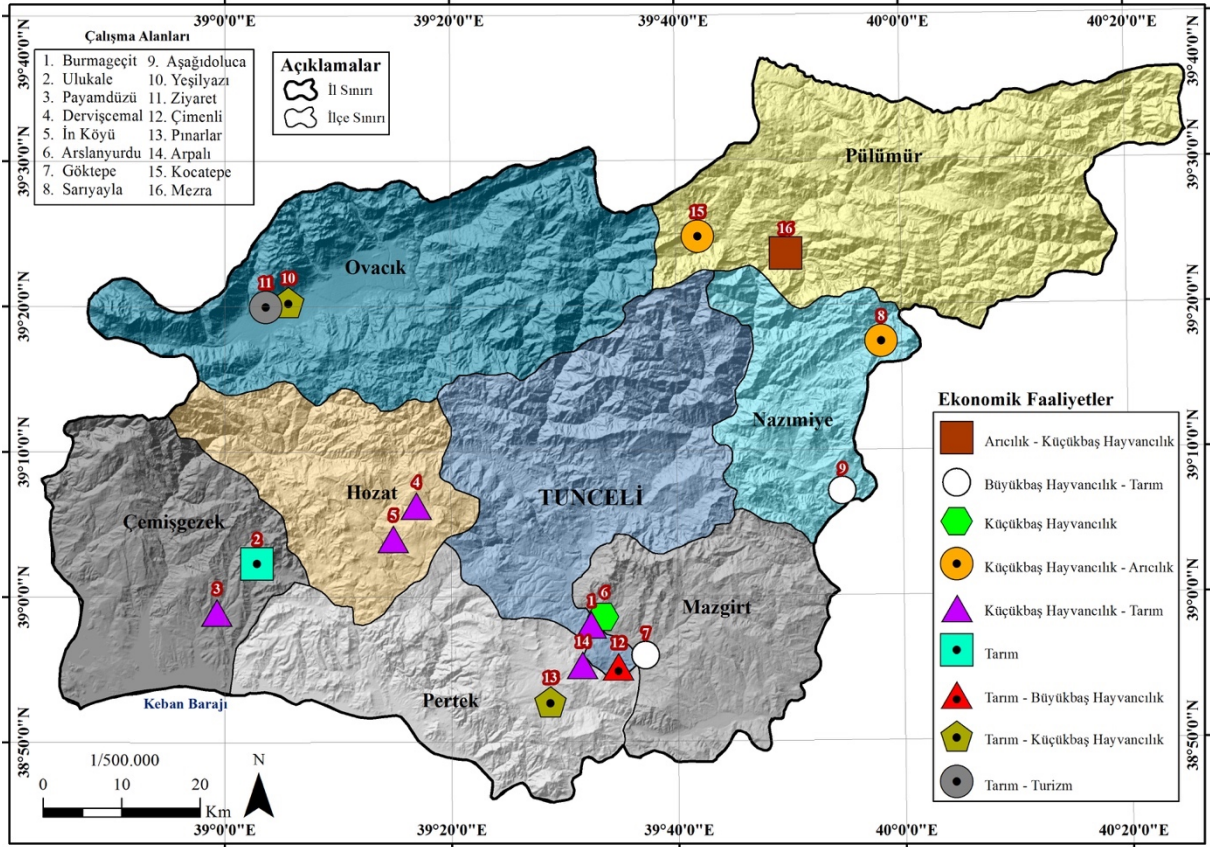
Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Ulukale köyünde Payamdüzü köyü ile karşılaştırıldığında daha az hayvancılık yapılmaktadır. Fakat diğer köylere göre hayvan sayıları yüksektir. Ulukale köyünde 1837'si koyun 1315'i keçi olmak üzere 3152 küçükbaş, 40 büyükbaş hayvan ve 100 arı kovani bulunmaktadır.

Tablo 3.64 Ulukale ve Payamdüzü köylerinde hayvancılık

	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Arı kovan sayısı
Ulukale	40	1837	1315	100
Payamdüzü	57	26181	217	-

Kaynak: Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017

Şekil 3.25 Araştırma sahasında yer alan köylerde en fazla yapılan ekonomik faaliyetler

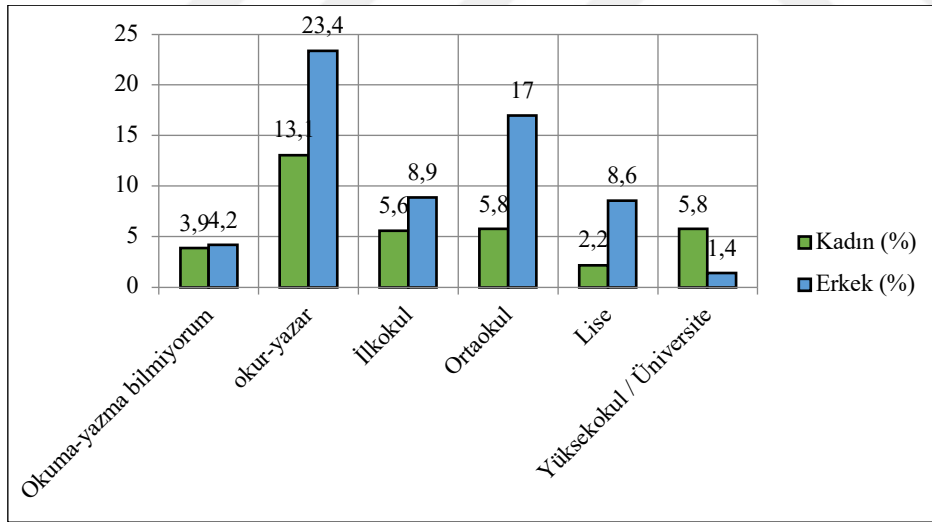
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET VE GÖRÜŞMELERDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

4.1. Araştırmada Sahasında Hanesi Bulunan ve Ankete Katılan Kişilere İlişkin Bulgular

Araştırma alanında 16 köyde toplam 359 anket uygulanmıştır. Anketin soru sayısı 115 olup, 7 ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Ankete katılan kişilerin, demografik özelliklerine ilişkin bulgular, sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular, göç durumlarına ilişkin bulgular, ekonomik faaliyetlerine ve refah düzeylerine ilişkin bulgular, yerleşim alanının altyapısına ilişkin bulgular, çevresel algısına yönelik bulgular, Kırsal Kalkınma ile ilişkilerine yönelik bulgulardan oluşmaktadır.

Araştırma sahasının tümünde anket yapılan kişilerden %36,5'i kadın, %63,5'i erkektir. Anket yapılan kişilerin, %13,9'u 18-30 yaş arasında, %16,4'ü 31-40 yaş arasında, %19,5'i 41-50 yaş arasında, %21,2'si 51-60 yaş arasında, %29'u 61 yaş ve üzerindedir. Buna göre, anket uygulanan erkek oranı daha fazla olmakla birlikte, anket uygulanan toplam kişi sayısı içerisinde en fazla yaş grubunu; 50 ve altı yaş grubuna karşılık (49,6), 50 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır (50,2).

Şekil 4.1 Ankete katılan kişilerin eğitim durumları

Tablo 4.1 Ankete katılan kişilerin genel demografik yapısı

		Sayı	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	131	36,5	359
	Erkek	228	63,5	
Yaş Durumu	18-30	50	13,9	359
	31-40	59	16,4	
	41-50	70	19,5	
	51-60	76	21,2	
	61+	104	29,0	
Medeni Hal	Evli	250	69,6	358
	Bekâr	73	20,3	
	Dul/Eşi vefat etmiş	29	8,1	
	Boşanmış	5	1,4	
	Evlenme yaşında değil	1	0,3	
	Toplam	358	99,7	
	Bilinmeyen	1	0,3	
Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyorum	29	8,1	359
	Okur-yazar	131	36,5	
	İlkokul	52	14,5	
	Ortaokul	82	22,8	
	Lise	39	10,9	
	Yüksekokul / Üniversite	26	7,2	
Çalışma Durumu	Çalışıyorum	109	30,4	359
	Emekliyim	92	25,6	
	Ev hanımı	95	26,5	
	Öğrenciyim	17	4,7	
	İş bulamıyorum	36	10,0	
	Yaşlıyım çalışmıyorum	7	1,9	
	Ekonomik olarak aktif değilim (Engelli/Hasta)	3	0,8	
Meslek	Çiftçi-Ziraat	70	19,5	356
	Tüccar-Esnaf	18	5,0	
	Serbest Meslek	32	8,9	
	Kalifiyeli İşçi	15	4,2	
	Memur	18	5,0	
	Ev hanımı	95	26,5	
	Madende işçi	1	0,3	
	İşsiz	32	8,9	
	Diğer	75	20,9	

4.2. Ankete Katılan Kişilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılan kişilerin hanesinin kaç kişiden oluştuğuna bakıldığında, toplamın %23,1'inin hanesinde 2 kişi olduğu, %22,8'inin hanesinde 4 kişi olduğu, %17,8'inin hanesinde 5 kişi olduğu, %15'inin hanesinde 6 kişi olduğu, %13,6'sının hanesinde 3 kişi olduğu, %7,5'inin hanesinde tek kişi yaşadığı belirlenmiştir. 2 kişiden oluşan hanelerin çoğunlukta olması, genç nüfusun göç etmesi ve yazlık hanelerde sadece anne babadan oluşan bir nüfus olmasından kaynaklıdır. 4 kişiden oluşan aileler de çekirdek aile grubunu oluşturmaktadır. Bu ailelerin çocukları genellikle köy dışında okumakta ve köye ziyarete gelmektedirler. Anket uygulanan toplam nüfus içerisinde 5 ve 6 kişiden oluşan aileler, köylerin geniş aile yapısı gösteren, köyde tarım ve hayvancılıkla uğraşmayı kökleştirmiş, yıllarca köyde yaşamış ve yaşamakta olan ailelerden oluşmaktadır.

Tablo 4.2 Ankete katılanların hane halkı sayısı

	Sayı	Yüzde
Tek yaşıyorum	27	7,5
2 kişi	83	23,1
3 kişi	49	13,6
4 kişi	82	22,8
5 kişi	64	17,8
6 kişi	54	15,0
Toplam	359	100,0

Anket uygulanan kişilerin %84,4'ünün beraber yaşadığı akrabası yoktur. %14,8'inin ise birlikte yaşadığı bir akrabası bulunmaktadır. Çoğunlukla iç güveysi ya da bakıma muhtaç anne ve babanın olduğu akrabalarından oluşmaktadır.

Tablo 4.3 Ankete katılanların beraber yaşadığı akraba varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	53	14,8
Hayır	303	84,4
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Ankete katılan kişilerin, %23,4'ünün 2 çocuğu vardır. 5 ve üstü çocuk sahibi olan kişiler %19,2'sini oluşturmaktadır. 2 çocuğu olan ve hiç çocuğu olmayan kişilerin toplam yüzdesinin %46,2 olduğu, yarısına yakın bir yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Ankete katılan 50 kişinin 18-30 yaş arasında olduğu ele alınırsa, çocuğu olmayan 82 kişinin bir kısmının bekâr olduğu çıkarılabilir. Çocuk sayısı ve yaşın ki-kare testine bakıldığında da bu tahmini destekleyen bulgular elde edilmiştir. 18-30 yaş arası 50 nüfusun 44'ünün çocuğu bulunmamaktadır. Köylerdeki 31-40 yaş arası nüfusun %7,24'ünün de çocuğu olmadığı görülmektedir. Bu kişiler, köyde evlilik çağı gelmiş ancak evlenememiş kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.4 Ankete katılanların çocuk sayısı

	Sayı	Yüzde
Yok	82	22,8
1 çocuk	24	6,7
2 çocuk	84	23,4
3 çocuk	62	17,3
4 çocuk	38	10,6
5 çocuk ve üstü	69	19,2
Toplam	359	100,0

Tablo 4.5 Yaş gruplarına göre çocuk sayısı dağılımı

Yaş		Yok						Toplam	
		Sayı	1 çocuk	2 çocuk	3 çocuk	4 çocuk	5+	Sayı	Yüzde
18-30	Sayı	44	1	3	1	0	1	50	
	Yüzde	12,26	0,28	0,84	0,28	0	0,28	13,93	
31-40	Sayı	26	5	20	6	2	0	59	
	Yüzde	7,24	1,39	5,57	1,67	0,56	0	16,43	
41-50	Sayı	6	9	30	15	5	5	70	
	Yüzde	1,67	2,51	8,36	4,18	1,39	1,39	19,5	
51-60	Sayı	5	4	19	18	14	16	76	
	Yüzde	1,39	1,11	5,29	5,01	3,9	4,46	21,17	
61+	Sayı	1	5	12	22	17	47	104	
	Yüzde	0,28	1,39	3,34	6,13	4,74	13,1	28,97	
Toplam	Sayı	82	24	84	62	38	69	359	
	Yüzde	22,84	6,69	23,4	17,27	10,58	19,2	100	

Ankete katılan yaşı 61 ve üzeri toplam 104 kişiden oluşan grubun, 5 ve üstü çocuk sayısı 47 kişi ve %13 ile diğer gruplara göre daha fazla bir orana sahiptir.

Tablo 4.6 Ankete katılanların çocuklarının eğitim görme durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	222	61,8
Hayır	55	15,3
Toplam	277	77,1
Bilinmeyen	82	22,9
	359	100,0

“Çocuklarınız okuyor mu/okudu mu?” sorusunu cevaplayan 277 kişinin, 222’sinin çocukları okumaktadır ya da okulunu bitirmiştir. Bu soruda aileler çocuklarını okuttular mı ya da okutuyorlar mı sorusuna geri dönüş alınmıştır. Nitekim çocuğu olan çoğu ailenin çocuklarının eğitim almasını sağladıkları görülmektedir.

Tablo 4.7 Ankete katılan kişilerin çocuklarının okumasını isteme nedenleri

	Sayı	Yüzde
İş gücü sahibi olsunlar diye	91	25,3
Bu köyde yaşamasınlar diye	9	2,5
Biz okuyamadık onlar okusun diye	18	5,0
Okusunlar ülkemize faydalı olsunlar diye	27	7,5
Hepsi	92	25,6
Diğer	8	2,2
Toplam	245	68,2
Bilinmeyen	114	31,8
	359	100,0

Ailelere çocuklarının eğitim almasını neden istedikleri sorulduğunda, %25,3’ü iş gücü sahibi olmaları için seçeneğini seçmiştir. “Bu köyde yaşamasınlar” seçeneği ise, %2,5 ile en az orana sahiptir. Kendi köylerinde yaşamasını istemedikleri için çocuklarını okutan ailelerin sayısı azdır.

Tablo 4.8 Ankete katılanların boş zamanlarda yaptıkları faaliyetler

	Sayı	Yüzde
Kahveye giderim	101	28,1
Televizyon seyredirim ya da radyo dinlerim	36	10,0
Ev işleri ile ilgilenirim	73	20,3
Köy dışına gezmeye giderim	24	6,7
Komşularla muhabbet ederim	50	13,9
Boş vaktim olmaz	50	13,9
Diğer	24	6,7
Toplam	358	99,7
Bilinmeyen	1	0,3
	359	100,0

Köylerde yaşayanların sosyal hayatı ile ilgili sorulan sorulardan, “Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?” sorusuna, bu soruyu cevaplayan 358 kişiden 101’i, “kahveye gittiğini” belirtmiştir. Kahveye gidenlerin erkek olduğu bilindiğinden, diğer bir seçenek olarak “ev işleri ile ilgilenirim” seçeneğinin 73 kişi ve %20,3 ile en fazla işaretlenen ikinci seçenek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9 Köy nüfusunun birbiri ile geçinme durumu

	Sayı	Yüzde
Çok iyi geçinirler	186	51,8
Bazen tartışırlar	100	27,9
Bilmiyorum	24	6,7
Her zaman tartışırlar	18	5,0
Kimse birbirinin işine karışmaz	30	8,4
Toplam	358	99,7
Bilinmeyen	1	0,3
	359	100,0

Yukarıdaki tabloda, Köylerde yaşayanların birbirleriyle nasıl geçindiklerini belirlemek için sorulan soruda, köylerin farklı farklı oldukları göz önüne alındığında, 16 köyde %51,8'inin çok iyi geçindiklerini belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4.10 Köylere göre köy sakinlerinin birbiri ile geçinme durumu

	Çok iyi geçinirler (%)	Bazen Tartışırlar (%)
Çimenli	30	40
Burmageçit	37,2	34,9
Sarıyayla	60	13,3
Aşağıdoluca	30	50
Aslanyurdu	37,5	43,8
Göktepe	66,7	23,8
Arpalı	69,2	23,1
Pınarlar	29	54,8
Yeşilyazı	51,3	17,9
Ziyaret	25	35
Ulukale	73,5	14,7
Payamdüzü	66,7	18,5
Mezra	53,8	30,8
Kocatepe	88,2	5,9
Dervişcemal	41,7	58,3
İn	67,9	17,9

Köyler bazında ele alındığında, Aslanyurdu, Pınarlar ve Dervişcemal köylerinde “Bazen tartışırlar” seçeneğinin “Çok iyi geçinirler” seçeneğinden daha fazla işaretlendiği görülmektedir. Aradaki farkın en fazla olduğu köy ise Pınarlar köyü olmuştur.

Tablo 4.11 Köy dışına çıkma sıklığı

	Sayı	Yüzde
Her gün	40	11,1
Haftada birkaç gün	100	27,9
Ayda birkaç gün	98	27,3
Yılda birkaç gün	58	16,2
Kış mevsiminde birkaç ay	56	15,6
Hiç gitmem	5	1,4
Toplam	357	99,4
Bilinmeyen	2	0,6
	359	100,0

Köylerde yaşayanların köy dışına çıkma sıklıkları sorulduğunda, %27,9'u “haftada birkaç gün”, %27,3'ü “ayda birkaç gün”, %16,2'si “yılda birkaç gün” köy dışına çıktığını belirtmiştir. “Her gün” köy dışına çıkan %11,1'i oluşturan kesimin, çalışan kişiler ve şehir merkezine yakın köylerdeki kişilerden oluştuğu, “kış mevsiminde birkaç ay” köy dışına çıktığını belirten kesimin de yaz aylarında köylerde yaşayan kişilerden oluştuğu görülmüştür.

Tablo 4.12 Ankete katılanların köy dışına çıkma nedenleri

	Sayı	Yüzde
Alışveriş	123	34,3
Mahkeme işi	2	0,6
Hükümet	8	2,2
Sağlık	77	21,4
Eğlence-spor	22	6,1
Dost akraba ziyareti	40	11,1
Diğer	81	22,6
Toplam	353	98,3
Bilinmeyen	6	1,7
	359	100,0

Köy dışına gitme amaçları ise, Tablo.4.11’de görüldüğü gibi, en fazla %34,3 ile alışveriş, daha sonra ise %22,6 ile sağlıktır.

Tablo 4.13 Ankete katılanların köy dışına çıktıklarında en fazla gittiği yer

	Sayı	Yüzde
İl merkezi	88	25,4
İlçeye	126	36,3
İl dışına	77	22,2
Başka köye	12	3,5
Toplam	303	87,3
Sistem	44	12,7
Toplam	347	100,0

Ankete katılan 359 kişinin 347’si anketteki açık uçlu sorulara cevap vermiştir. Buna göre 303 kişinin cevap verdiği ‘köy dışında en fazla gittikleri yer’ sorusunda, en fazla buldukları ilçeye gittikleri, en az oranda da başka köye gittikleri yazılmıştır. En fazla ilçeye gidenlerin çoğu il merkezine de gitmektedir. Köylerde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamak için kolay erişim sağladıkları yerleri tercih etmektedir. İl merkezine daha uzak olan köyler ilçe merkezlerini tercih etmiştir.

4.3. Ankete Katılan Kişilerin Göç Durumlarına İlişkin Bulgular

Hane halkından göç verme durumunu belirlemeye yönelik sorularda kişiler, soruların tümüne birbiri ile ilişkili yanıtlar verememiştir. Buna göre kesin olarak 279 kişinin hane halkından göç verdiği belirlenmiş olup, diğer sorularda ortaya çıkan sonuçlara göre aynı zamanda kişiler, hane halkı, akraba ya da çocukları dışında köyde yaşayan tanıdıkları diğer çevrenin göçlerine yönelik cevaplar vermiştir. Buna göre elde edilen bulgular aşağıda tablolarda görüldüğü gibidir;

Tablo 4.14 Hane halkında çocuklardan ya da akrabalarından göç etme durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	279	77,7
Hayır	78	21,7
Toplam	357	99,4
Bilinmeyen	2	0,6
	359	100,0

Hane halkından çocuklarından ya da akrabalarından göç edenlerin oranı %77,7’dir. Toplam 357 kişinin hanesinden, çocuklarından ya da akrabalarından göç vermiş olan kişilerin

sayısı 279'dur. Diğer bir deyişle ankete katılanların çoğunun yakın çevresinden göç eden aileler vardır.

Tablo 4.15 Göç edenlerin yerleştikleri yerler

	Sayı	Yüzde
Komsu köye	8	2,2
Bucak ya da ilçe merkezine	2	0,6
Aynı il içinde başka köye	5	1,4
İl merkezine	42	11,7
Başka bir ilçede bir köye	6	1,7
Başka bir ile	159	44,3
Başka bir ildeki başka bir ilçeye	18	5,0
Yurtdışına/Başka bir ülkeye	42	11,7
Bilmiyorum	15	4,2
Toplam	297	82,7
Bilinmeyen	62	17,3
	359	100,0

Göç eden hanelerin, çocuklar ya da akrabaların %44'ü başka bir ile gitmiştir. %11,7'si Tunceli il merkezine ve yine %11,7'si yurtdışına gitmiştir.

Tablo 4.16 Göç edenlerin memnun olma durumları

	Sayı	Yüzde
Memnun	122	34,0
Memnun değil	84	23,4
Fark yok	47	13,1
Bilmiyorum	51	14,2
Toplam	304	84,7
Bilinmeyen	55	15,3
	359	100,0

Göç eden hanelerin memnun olma durumları sorulduğunda, 122 kişi "memnun olduklarını", 84 kişi ise "memnun olmadıklarını" belirtmiştir. Köyden ayrıldıklarını ve koşullarının değişmediğini belirtmişlerdir.

Tablo 4.17 Göç edenlerin köyü ziyaret etme durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	261	72,7
Hayır	29	8,1
Toplam	290	80,8
Bilinmeyen	69	19,2
	359	100,0

Göç eden kişilerin çoğu, köyelerine ziyarete gelmektedir. "Köye ziyarete gelirler mi?" sorusuna 261 kişi geldikleri yönünde cevap vermiştir.

Tablo 4.18 Göç eden nüfusun göç etme nedenleri

	Sayı	Yüzde
Topraksızlıktan	12	3,3
Fakirlikten	37	10,3
İş için	149	41,5
Şehir imkânları nedeniyle	33	9,2
Eğitim için	16	4,5
Diğer	54	15,0
Toplam	301	83,8
Bilinmeyen	58	16,2
	359	100,0

Göç eden haneler veya kişilerin göç etme nedenleri çoğunlukla iş, yoksulluk ve şehir imkânlarıdır. %83,8'in cevap verdiği soruda, iş için göç eden %41,5'ini, yoksulluktan göç

edenler %10,3'ünü, şehir imkânları nedeniyle göç edenler %9,2'sini oluşturmaktadır. Göç nedenlerinden diğer seçeneğinin de çoğunluk içerisinde yer aldığı görülmektedir. Buradaki diğer seçeneği, köylerdeki nüfus tarafından yörede yaşanan terör ve çatışmalar olarak cevaplandırılmıştır.

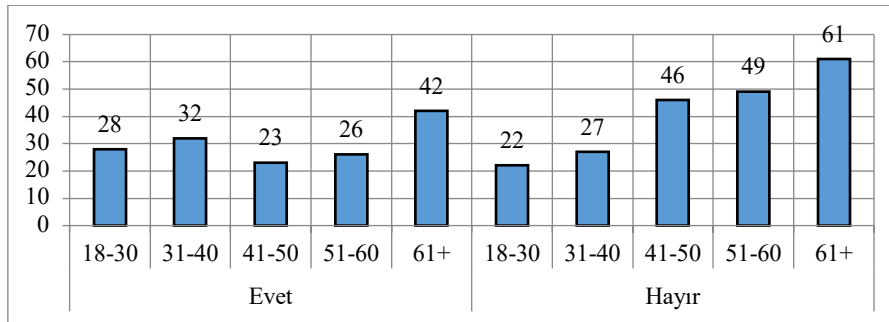
Tablo 4.19 Ankete katılan kişilerin şehirde yaşama isteği

	Sayı	Yüzde
Evet	151	42,1
Hayır	205	57,1
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Ankete katılan kişilere şehirde yaşamak isteyip istemedikleri sorulduğunda, 356 kişiden 205'i yaşamak istemediklerini, 151'i ise yaşamak istediğini belirtmiştir. Yaşamak isteyen kişilerin çoğu neden olarak, şehirde yaşamamanın ekonomik cazibesini, iş ve eğitim şartlarını öne sürmüştür.

Tablo 4.20 Yaş gruplarına göre şehirde yaşama isteği

Şehirde yaşamak ister misiniz?		Sayı	Yüzde
Evet	18-30	28	18,5
	31-40	32	21,2
	41-50	23	15,2
	51-60	26	17,2
	61+	42	27,8
	Toplam	151	100,0
Hayır	18-30	22	10,7
	31-40	27	13,2
	41-50	46	22,4
	51-60	49	23,9
	61+	61	29,8
	Toplam	205	100,0

Şekil 4.2 Ankete katılan kişilerin şehirde yaşama isteğinin oransal dağılımı

Tablo 4.19'da şehirde yaşamak isteyenlerin yaş grubuna bakıldığında, 40 yaş ve üzerinde olan kişilerden şehirde yaşamak istemeyenlerin sayısı, isteyenlerden daha fazladır. 40 yaş altı kişilerin de çok fark olmamakla birlikte şehirde yaşamak isteyenlerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.21 Ankete katılan kişilerin göç etmeme nedenleri

	Sayı	Yüzde
Atamın topraklarından ayrılmam	87	24,2
Köyümdeki yaşantımdan memnunum	108	30,1
Yaşlılık	17	4,7
Fırsat Bulamamak	46	12,8
Eğitimim devam ediyor	6	1,7
İlgim yok	32	8,9
Diğer	14	3,9
Toplam	310	86,4
Bilinmeyen	49	13,6
	359	100,0

Göç etmeme nedenleri sorulduğunda ise Tablo 4.20’de görüldüğü gibi, köy yaşantısından memnun olduklarını (%30,1) ata topraklarından ayrılmak istemediklerini (%24,2) belirtmişlerdir. %12,8’i ise fırsat bulamadığını belirtmiştir. Fırsat bulduklarında göç edebilecekleri görülmektedir. Yaşlılık nedeniyle göç edemeyenler ise %4,7’sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.22 Yaş gruplarına göre kişilerin köylerinden göç etmeme nedenleri

	18-30		31-40		41-50		51-60		61+	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Atamın topraklarından ayrılmam	8	16	11	18,6	19	27,1	17	22,4	32	30,8
Köyümdeki yaşantımdan memnunum	11	22	13	22	27	38,6	32	42,1	25	24
Yaşlılık			1	1,7			2	2,6	14	13,5
Fırsat Bulamamak	5	10	10	16,9	9	12,9	9	11,8	13	12,5
Eğitimim devam ediyor	5	10	1	1,7						
İlgim yok	9	18	4	6,8	4	5,7	5	6,6	10	9,6
Diğer	3	6	6	10,2	5	7,1				
Toplam	41	82	46	78	64	91,4	65	85,5	94	90,4

Tablo 4.23 Eğitim düzeylerine göre kişilerin köylerinden göç etmeme nedenleri

	Okuma-yazma bilmiyor		Okur-yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Yüksekokul/ Üniversite		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Atamın topraklarından ayrılmam	14	16,1	31	35,6	12	13,8	16	18,4	7	8	7	8	87
Köyümdeki yaşantımdan memnunum	6	5,6	47	43,5	16	14,8	21	19,4	6	5,6	12	11,1	108
Yaşlılık	3	17,6	8	47,1	0	0	2	11,8	2	11,8	2	11,8	17
Fırsat Bulamamak	3	6,5	16	34,8	8	0,4	10	21,7	4	8,7	5	10,9	46
Eğitimim devam ediyor	0	0	0	0	0	0	4	66,7	2	33,3	0	0	6
İlgim yok	1	3,1	9	28,1	6	18,8	12	37,5	4	12,5	0	0	32
Diğer	0	0	5	35,7	4	28,6	3	21,4	2	14,3	0	0	14
Toplam: 310(%100)													

“Köy yaşantımdan memnunum” cevabını veren kişiler, çoğunlukla 51 yaş üzeri kişilerden oluşurken, “Atamın topraklarından ayrılmam” cevabını veren kişiler de aynı şekilde 40 yaş üstü kişilerden oluşmaktadır.

‘Köy yaşantımdan memnunum’ cevabını veren 108 kişiden 47’si okur-yazar, 21’i ortaokul, 12’si yüksekokul, 14’ü okur-yazar olmayan kişilerden oluşmaktadır. ‘Atamın topraklarından ayrılmam’ cevabını veren 87 kişiden 31’i okur-yazar, 7’si yüksekokul eğitime sahip kişilerden, ‘Fırsat bulamamak’ cevabını veren 46 kişiden, 8’i okur-yazar, 2’si yüksekokul eğitime sahip kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.24 Gelir düzeyine göre kişilerin köylerinden göç etmeme nedenleri

	5000 TL'den az		5001-10000		10001-15000		15001-20000		20001-30000		30001-40000		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Atamın topraklarından ayrılmam	18	20,7	16	18,4	27	31,0	17	19,5	7	8,0	1	1,1	86
Köyümdeki yaşantımdan memnunum	30	27,8	21	19,4	20	18,5	23	21,3	7	6,5	6	5,6	107
Yaşlılık	3	17,6	3	17,6	7	41,2	2	11,8	1	5,9	1	5,9	17
Fırsat Bulamamak	18	39,1	8	17,4	12	26,1	4	8,7	2	4,3	1	2,2	45
Eğitimim devam ediyor	0	0	3	50,0	2	33,3	1	16,7	0	0	0	0	6
İlgim yok	7	21,9	5	15,6	7	21,9	7	21,9	4	12,5	2	6,3	32
Diğer	4	28,6	2	14,3	5	35,7	3	21,4	0	0	0	0	14
Toplam													307

Köylerinden göç etmememe nedenlerinin yıllık gelir düzeyleri ile ilişkisine bakıldığında, 5000 TL’den az gelir düzeyine sahip kişilerin çoğunlukla ‘Köyümdeki yaşantımdan ayrılmam’ cevabını verdikleri, 10001-15000 TL arası gelire sahip kişilerin ‘Atamın topraklarından ayrılmam’ cevabını daha çok verdikleri görülmektedir.

4.4. Ankete katılan kişilerin ekonomik faaliyetlerine ve refah düzeylerine ilişkin bulgular

Tablo 4.25 Ankete katılan kişilerin hanelerinin yıllık toplam geliri

	Sayı	Yüzde
5000 TL'den az	82	22,8
5001-10000 TL arası	66	18,4
10001-15000 arası	95	26,5
15001-20000 arası	69	19,2
20001-30000 arası	30	8,4
30001-40000 arası	14	3,9
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Ankete katılan kişilerin yıllık toplam gelirlerine bakıldığında, ankete katılan kişilerin %26,5’inin 10001-15000 TL arasında gelir sahibi olduğu görülürken, 30001-40000 TL arası gelire sahip kişilerin %3,9’unu oluşturduğu görülmektedir. 5000 TL’den az gelire sahip kişilerin %22,8’ini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4.26 Ankete katılan kişilerin evlerinde bostan varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	253	70,5
Hayır	103	28,7
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Köylerde kendi besinini üreten kişilerin evlerinin yanında alan olarak küçük de olsa, bostanları bulunmaktadır. Bostanlar, köylerde yaşayan ailelerin besin ihtiyaçlarını karşılamak için gereklidir. Aileler günlük gıda ihtiyaçlarını buradan karşılarlar. Aynı zamanda bazı aileler, burada yetiştirdikleri ürünleri satarlar. Domates, biber, patlıcan, salatalık vs. sebze ve yeşillikler bu bostanlarda ekilmektedir. Bu bostanların varlığı, köylerdeki ekonomik faaliyetler ve yerleşim durumunun sürekliliği hakkında fikir verir. Buna göre, köylerde hanelerin bostan varlığına ilişkin ‘bostanınız var mı?’ sorusuna ‘Evet’ cevabını verenlerin oranı %70,5 iken, ‘Hayır’ cevabını verenlerin oranı %28,7’dir.

Tablo 4.27 Ankete katılan kişilerin köylerinde pazar varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	9	2,5
Hayır	347	96,7
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Hanelerin bostan varlığı kadar köy pazarının varlığı da ekonomik gösterge olarak önemlidir. Köylerde pazarların varlığı, köyün üretim fazlasını köy dışından gelenlere sattıkları özel bir alanın varlığını göstermektedir. Buna göre çalışma alanındaki köylerde, köy pazarının varlığına bakıldığında, 9 kişi köyünün pazarı olduğunu belirtmiş, 347 kişi köyünde pazar olmadığını belirtmiştir. Köylerin hiçbirinde köy pazarı alanı olmadığı hem muhtarlardan hem de çoğu yaşayanlardan edinilmiş bilgidir. Köylerinde pazar olduğuna dair cevap veren kişiler, köylerindeki ürünleri köy dışına satan kişiler ve köye gelen erzak satan araçların varlığını pazar olarak nitelendiren kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.28 Ankete katılan kişilerin hayvancılık yapma durumları

	Sayı	Yüzde
Yapıyorum	177	49,3
Yapmıyorum	180	50,1
Toplam	357	99,4
Bilinmeyen	2	0,6
	359	100,0

Köylerdeki hanelerin ekonomik faaliyetlerini belirlemek adına sorulan sorulardan ‘hayvancılık yapıyor musunuz?’ sorusuna ‘yapıyorum’ cevabını veren %49,3, ‘yapmıyorum’ diyenlerin oranı ise %50,1’dir. Diğer bir ifade ile çalışılan 16 köyde hayvancılıkla uğraşanların oranı %50’dir.

Tablo 4.29 Hayvancılık ile uğraşanların yaptıkları faaliyet

	Sayı	Yüzde	Toplam
Yapmıyorum	180	50,1	357
Büyükbaş Hayvancılık	114	31,8	357
Küçükbaş Hayvancılık	44	12,3	357
Arıcılık	51	14,2	357
Kümes Hayvancılığı	96	26,7	357
Bahççılık ve diğerleri	3	0,8	356

Hayvancılıkla uğraşanlara uğraştıkları hayvancılık faaliyetinin türü sorulduğunda, büyükbaş hayvancılığın %31,8, küçükbaş hayvancılığın %12,3, arıcılığın %14,2, kümes hayvancılığının %26,7 oranına sahip olduğu görülmektedir. En fazla yapılan hayvancılık türü, büyükbaş hayvancılıktır.

Tablo 4.30 Arıcılık yapanların sahip oldukları kovan sayısı

	Sayı	Yüzde
1-25	34	9,5
26-50	13	3,6
51-75	4	1,1
76-100	5	1,4
100'den fazlası	1	0,3
Toplam	57	15,9
Bilinmeyen	302	84,1
	359	100,0

Hayvancılık türlerine göre, miktarlarını tespit etmek için, arıcılıkla uğraşanlara kovan sayısı sorulduğunda toplam 57 kişiden sadece 1 hanenin 100'den fazla arı kovanı olduğu görülmektedir. Haneler çoğunlukla 1-25 arasında kovan sayısına sahiptir. 26-50 arasında kovan sayısına sahip hane sayısı 13'tür.

Tablo 4.31 Besi /ahır ve mera hayvancılık yapma durumu

	Sayı	Yüzde
Mera	104	29,0
Besi/Ahır	20	5,6
Her ikisi de	18	5,0
Toplam	142	39,6
Bilinmeyen	217	60,4
	359	100,0

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapan hanelere, 'besi mi yoksa mera mı?' diye sorulduğunda, en fazla 'mera hayvancılığı' cevabı alınmıştır. Her ikisini de yapan kişilerin oranı %5'tir.

Tablo 4.32 Sahip olunan Büyükbaş ve Küçükbaş hayvan sayıları

	Sayı	Yüzde
1-20	119	33,1
20-30	6	1,7
30-40	5	1,4
40-50	3	0,8
50-100	5	1,4
100 ve üzeri	6	1,7
Toplam	144	40,1
Bilinmeyen	215	59,9
	359	100,0

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapan kişilerin 144'ünün cevap verdiği yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 1-20 arasında hayvan varlığına sahip olan kişilerin daha fazla olduğu

görülmektedir. 20-40 arası hayvan sayısına sahip olan kişi sayısının 11, 50-100 arası hayvan sayısına sahip olan kişi sayısının 8 olduğu, 100'den fazla hayvan sayısına sahip kişi sayısının 6 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.33 Ankete katılanların sahip oldukları hayvanların cinsleri

	Sayı	Yüzde
Simental	55	15,9
Yerli	5	1,4
Kıl keçisi	7	2,0
Akkaraman koyunu	11	3,2
Büyükbaş ve keçi	4	1,2
Keçi ve koyun	9	2,6
Montofon	11	3,2
Limuzin	1	0,3
Melez (Holstein veya simental)	9	2,6
Simental ve montofon	3	0,9
Büyükbaş ve koyun	2	0,6
Toplam	117	33,7
Bilinmeyen	230	66,3
Toplam	347	100,0

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan sahiplerinin bildikleri kadarı ile verdikleri bu açık uçlu sorudaki cevaplara göre, büyükbaş hayvanlar içerisinde simental ırkın en fazla olduğu, küçükbaş hayvan sahiplerinde de en fazla kıl keçisi bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4.34 Ankete katılanların sahip oldukları kümes hayvanları

	Sayı	Yüzde
1-10	48	13,8
11-20	22	6,3
21-30	18	5,2
31-40	2	,6
41-50	3	,9
51-100	4	1,2
Yok	20	5,8
Toplam	117	33,7
Bilinmeyen	230	66,3
Toplam	347	100,0

Kümes hayvan sayısı 1-10 arasında olan 48 kişi, 11-20 arasında olan 22 kişi vardır. 51-100 arasında olan 4 kişi iken 100'den fazla kümes hayvanı olan kimse yoktur.

Tablo 4.35 Yaylacılık yapma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	19	5,3
Hayır	334	93,0
Toplam	353	98,3
Bilinmeyen	6	1,7
	359	100,0

Köylerde yaşayanların yaylacılık faaliyetlerini belirlemek için sorulan 'Yaylacılık yapıyor musunuz?' sorusuna karşılık, 19 kişinin 'Evet', 334 kişinin 'Hayır' cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 4.36 Tarlalarında, bağ ya da bahçelerinde zirai ilaç kullanma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	43	12,0
Hayır	307	85,5
Toplam	350	97,5
Bilinmeyen	9	2,5
	359	100,0

Gerek satmak gerekse tüketmek için üretilen ürünlerin, organik olup olmadıklarını öğrenmek, ürünlerin yetiştikleri ortam içerisinde ilaçsız yetiştirme koşullarının uygun olup olmadığını belirlemek için, üreticilere tarlalarındaki ürünlerine ilaç kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur.

Buna karşılık, kullananların sayısının kullanmayanlardan daha az olduğu görülmektedir. Kullananların sayısı 43, kullanmayanların sayısı, 307'dir.

Tablo 4.37 Ankete katılan kişilerin hayvanlarına suni dölleme yapma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	71	19,8
Hayır	260	72,4
Toplam	331	92,2
Bilinmeyen	28	7,8
	359	100,0

Aynı şekilde hayvanlarının yetiştirilmesinde, hayvansal ürün elde etmede doğal yöntemler tercih edip etmediklerini belirlemek için sorulan, suni dölleme yapma durumlarına ilişkin soruda, 260 kişi suni dölleme yapmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 4.38 Çiftçi ya da hayvancılıkla uğraşan kişilerin suni gübre kullanma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	86	24,0
Hayır	250	69,6
Toplam	336	93,6
Bilinmeyen	23	6,4
	359	100,0

Suni gübre kullanımına yönelik soruda ise, tarım veya hayvancılıkta, 250 kişi suni gübre kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.39 Suni gübre kullanma nedenleri

	Sayı	Yüzde
Çok ürün veriyor	35	9,7
Ürünün niteliğini iyileştirmek için	49	13,6
Diğer	9	2,5
Toplam	93	25,9
Bilinmeyen	266	74,1
	359	100,0

Suni gübre kullanan kişilere neden kullandıkları sorusunda, kullanıp kullanmadığı sorulduğunda cevap veren kişi sayısından daha çok kişi cevap vermiştir. Buna göre, suni gübre kullanımı olduğu halde kullanmadığını belirten kişiler olmuştur. Bu durum son zamanlarda organik ürünlere olan talep oranının artışından kaynaklanmaktadır. 'Neden kullanıyorsunuz?' sorusuna ilişkin en fazla cevabın ürünün niteliğini iyileştirmek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.40 Organik Tarım ve/veya Hayvancılık ile uğraşan kişilerin sayısı

	Sayı	Yüzde
Evet	146	40,7
Hayır	193	53,8
Toplam	339	94,4
Bilinmeyen	20	5,6
	359	100,0

Son yıllarda talep oranı fazla olan organik ürünlerin, pazarlarının çoğalmasından kaynaklı, organik ürün üretimine dair verilen cevapların değişiklik gösterdiği görülmektedir. Yukarıdaki tabloda, organik tarım ve/veya hayvancılıkla uğraşanların sayısının 146 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.41 Organik üretim yapan kişilerin diğer faaliyetleri

	Sayı	Yüzde
Hem organik hem de konvansiyonel (normal)	63	17,5
Sadece Organik ürün üretiyorum	71	19,8
Toplam	134	37,3
Bilinmeyen	225	62,7
	359	100,0

Organik üretimini tek başına yapmayıp konvansiyonel üretim de yapanların sayısı 63'tür. Sadece organik üretim yapanların sayısı ise, 71'dir.

Tablo 4.42 Ankete katılan kişilerin en önemli tarım ve hayvancılık faaliyetleri

	1. derece		2. derece		3. derece		4 ve üzeri derece	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Büyükbaş Hayvancılık	106	29,5	9	2,5	4	1,1		
Küçükbaş Hayvancılık	35	9,7	9	2,5	2	0,6	1	0,3
Kümes Hayvancılığı	13	3,6	31	8,6	17	4,7	16	4,5
Arıcılık	18	5	19	5,3	6	1,7	2	0,6
Balıkçılık	2	0,6						
Tahıl	26	7,2	44	12,3	24	6,7	11	3,1
Sebze üretimi	39	10,9	58	16,2	36	10	22	6,1
Meyve üretimi	40	11,1	19	5,3	16	4,5	26	7,2
Ormancılık	1	0,3			1	0,3		
Toplam	280	78	189	52,6	106	29,5	68	18,9
Bilinmeyen	79	22						
	359	100						

Köylerde yaşayanların en önemli tarım ve hayvancılık faaliyetlerini önem sırasına göre sıralamaları istendiğinde, 106 kişinin 1. derece önemli ekonomik faaliyetinin büyükbaş hayvancılık olduğu görülmektedir. Buna göre ankete katılanların en önemli gelir kaynağı ve/veya en önemli üretim faaliyetinin büyükbaş hayvancılık olduğu çıkarılabilir. Tabloda görüldüğü üzere, Ormancılık ve Balıkçılık faaliyetinin diğer ekonomik faaliyetlere göre daha az önemli olduğu görülmektedir. Sebze ve meyve üretiminin birlikte yapıldığı düşünüldüğünde bu ekonomik faaliyetin, en önemli ikinci faaliyet sırasına küçükbaş hayvancılıkla birlikte yerleştiği görülmektedir.

Tablo 4.43 Evde yapılan besin maddeleri

	Sayı	Yüzde	Toplam
Tarhana	19	5,3	356
Bulgur	29	8,1	356
Ekmek	261	72,7	356
Peynir	169	47,1	356
Çökelek	185	51,5	356
Tereyağı	177	49,3	356
Yoğurt	237	66	356
Ayran	175	48,7	356
Turşu	246	68,5	356
Salça	201	56	356
Reçel	229	63,8	356
Kurutulmuş sebze meyve	242	67,4	356
Dut pekmezi/Üzüm pekmezi	99	27,6	356
Kavurma	33	9,2	356
Kurutulmuş dağ kekiği/baharatlar	94	26,2	356
Üzüm Şarabı	5	1,4	356

Tarım ve hayvancılık ürünlerinin farklı gıdalara dönüştürülmesi, evlere bulunan gıdaların çeşitlenmesine yol açar. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin evlerinde, süt ürünlerinden oluşan gıdaların çokluğu ve çeşitliliği dikkat çekmektedir. Evde hangi besinleri yaptıkları sorulduğunda, ekme, yoğurt, turşu, kurulmuş sebze ve meyvenin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Ekmeğin ilk sırada yer alması, yöresel yemeklerin ekme ağırlıklı olmasının da göstergesidir.

Tablo 4.44 Evde yapılan besinlerin yapıma nedenleri

	Sayı	Yüzde
Satmak ve para kazanmak için	7	1,9
Ev tüketimi için	218	60,7
Her ikisi de	104	29,0
Toplam	329	91,6
Bilinmeyen	30	8,4
	359	100,0

Evde yapılan besinlere, özellikle süt ürünleri, peynir çeşitleri, tereyağı, yoğurt, ayran gibi ürünlere talebin oldukça fazla olması, bu ürünlerin evde yapılıp satılmasına neden olmuştur. Sadece satmak amaçlı üreten kişilerin sayısı 7'dir. Hem satmak hem de kendisi tüketmek için üreten kişilerin sayısı 104'dür. Toplamda 111 kişi ürünlerini satmaktadır.

Tablo 4.45 Evde yapılan ürünlerin satıldığı yerler

	Sayı	Yüzde
Köyde satıyorum	20	5,6
Şehirde satıyorum	26	7,2
Köyde ve şehirde satıyorum	17	4,7
Başka Köylere satıyorum	3	0,8
Aracı satıcıya satıyorum	38	10,6
Hepsi	16	4,5
Toplam	120	33,4
Bilinmeyen	239	66,6
	359	100,0

Evde dönüştürdükleri ürünleri satanların, sattıkları yerler veya kişiler ise, en fazla aracı satıcılardan oluşmaktadır. Bu araçlar, köylerde yaşayanların ürünlerini bir fiyat karşılığında alıp, merkezlerdeki ya da il dışındaki diğer yerlere ya da kişilere bir ücret karşılığında satar.

Tablo 4.46 En fazla üretilen ürünler

	Sayı	Yüzde
Süt ve süt ürünleri	56	16,1
Bal	15	4,3
Yumurta	2	0,6
Sebze ve meyve/bostan	69	19,9
Tahıl ürünleri ve yem bitkileri	40	11,5
Dut pekmezi, pestil ve kuru gıdalar	25	7,2
Balık ürünleri	3	0,9
Baklagiller, nohut, fasulye	18	5,2
Ceviz, badem gibi kuru yemişler	4	1,2
Toplam	232	66,9
Sistem	115	33,1
Toplam	347	100,0

Açık uçlu soruları yanıtlayan kişilerin %66'sının cevap verdiği bu açık uçlu soruda kişilerin en fazla ürettikleri ürün bostan ürünleridir. Daha sonra ise sırasıyla süt ve süt ürünleri, tahıl ürünleri gelmektedir. Köylerde tarım ve hayvancılık ile uğraşmayan ailelerin çoğu bostanı bulunduğu için, ufak çapta sebze ve meyve üretimi yapmaktadır.

Tablo 4.47 Ankete katılan kişilerin tarım/hayvancılık ürünlerini satma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	176	49,0
Hayır	164	45,7
Toplam	340	94,7
Bilinmeyen	19	5,3
	359	100,0

Ürettikleri hammaddeyi satma durumlarını belirlemek için sorulan “tarım/hayvancılık ürünlerinizi satıyor musunuz?” sorusunda, 176 kişinin evet cevabı verdiği görülmektedir. Üretilen hammadde; süt, buğday, sebze-meyve gibi ürünlerin köy içerisinde alındığı ya da köyde yaşayanların kendilerinin pazara ulaştırdıkları, bu sorunun neticesinde alınan cevaplardır.

Tablo 4.48 Satılan ürünlerden yeterli geliri elde etme durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	23	6,4
Hayır	143	39,8
Fena Değil	84	23,4
Toplam	250	69,6
Bilinmeyen	109	30,4
	359	100,0

Sattıkları hammadde veya dönüştürülmüş ürünlerden yeterince gelir elde edip etmedikleri sorulduğunda da 143 kişi yeterince gelir elde edemediklerini, kâr edemediklerini, giderlerinin fazla olduğunu belirtmiş, 23 kişi ise sattıkları ürünlerden yeterince gelir elde ettiklerini belirtmiştir.

Tablo 4.49 Ankete katılan kişilerin arazi varlığı (dekar)

	Sayı	Yüzde
Arazi olmayan	85	23,7
<5	48	13,4
5-10	47	13,1
10-20	47	13,1
20-50	49	13,6
50-100	34	9,5
100-200	22	6,1
200'den fazla	3	0,8
Toplam	335	93,3
Bilinmeyen	24	6,7
	359	100,0

Ankete katılan kişilerin, varlıklarını tahmini olarak belirlemek için, arazi varlıklarının ne kadar olduğu sorulmuştur. Buna göre, arazisi olmayanların oranının %23,7 olduğu, arazi varlığı 50 dekar ve üzerinde olanların oranının dekar sayısı arttıkça düşüşe geçtiği görülmektedir. Buna göre toplam arazi varlığı yüksek haneler azdır.

Tablo 4.50 Sahip olunan arazilerin parçalı olma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	171	47,6
Hayır	43	12,0
Toplam	214	59,6
Bilinmeyen	145	40,4
	359	100,0

Arazisi parçalı olanların sayısı 171'dir. 145 kişi de arazisinin durumunu bilmediğini belirtmiştir.

Tablo 4.51 Sahip olunan parçalı arazilerin parça sayıları

	Sayı	Yüzde
1-5	77	22,2
6-10	47	13,5
11-30	18	5,2
31-50	1	0,3
51-70	1	0,3
100 üzeri	3	0,9
Yok/parçasız	7	2,0
Toplam	154	44,4
Bilinmeyen	193	55,6
Toplam	347	100,0

Arazisi parçalı olan kişilere kaç parçadan oluştuğu sorulduğunda, 193 kişinin cevapladığı soruda 77 kişi 1-5 parsel arasında olduğu, 47 kişi ise 6-10 parsel arasında olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.52 Ankete katılanların tarım topraklarını işleme durumları

	Sayı	Yüzde
Kullanılmıyor	24	6,7
Hiç toprağım yok	100	27,9
Tamamını kendim işliyorum	175	48,7
Tamamını ortakçıya veriyorum	12	3,3
Tamamını kiraya veriyorum	3	0,8
Kısmen kendim kısmen ortakçıya	18	5,0
Kısmen kendim kısmen kiracıya	2	0,6
Kısmen kiracı kısmen ortakçıya veriyorum	1	0,3
Toplam	335	93,3
Bilinmeyen	24	6,7
	359	100,0

Kendi toprağı olmayan ve başkasının toprağını işleyenler 100 kişiden oluşmaktadır ve %27,9 orana sahiptir. Tamamını kendi işleyenler ise, 175 kişidir. %48,7 orana sahiptir.

Tablo 4.53 Sahip olunan topraklar dışında kendine ait olmayan fakat ortakçı ya da kiracı olarak işlenen toprakların durumu

	Sayı	Yüzde
Başkasının toprağını işlemiyorum	270	75,2
Başkasının toprağında tarım işçisi olarak çalışıyorum	9	2,5
Başkasının toprağını ortakçı olarak işliyorum	18	5,0
Kısmen ortakçı kısmen kiracıyım	26	7,2
Başkasının toprağını ortakçı ya da kiracı olmadan işliyorum	8	2,2
Toplam	331	92,2
Bilinmeyen	28	7,8
	359	100,0

Sahip olduğunuz toprağın dışında kendinize ait olmayan fakat ortakçı ya da kiracı olarak işlediğiniz toprağınız var mı? diye sorulduğunda, başkasının toprağında tarım işçisi olanlar 9, ortakçı olarak bulunanlar 18, kısmen kiracı kısmen ortakçı olanlar 26, ortakçı ya da kiracı olmadan işleyenler 8 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 4.54 Tarımda kullanılan yöntem/yöntemler

Kuru Tarım		Sulu Tarım			
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Evet	144	40,1	Evet	145	40,4
Hayır	189	52,6	Hayır	190	52,9
Toplam	333	92,8	Toplam	335	93,3
Bilinmeyen	26	7,2	Bilinmeyen	24	6,7
	359	100,0		359	100,0

Anket uygulanan köy sakinlerinin tarımda kullandıkları yöntemlerle ilgili sorulan yukarıdaki soruda görüldüğü üzere, kuru tarım ile sulu tarımla uğraşanların oranının eşittir. Anket uygulanan kişilerin yarısı kuru tarım ile uğraşırken yarısı da sulu tarımla uğraşmaktadır. Sulu tarım ile uğraşanlar çoğunlukla fasulye, yonca üretimi yapanlardır. Kuru tarım ile uğraşanlar ise, nohut, tahıl ürünleri başta gelmektedir. Kuru tarım ile uğraşanların çoğu hayvancılık için yonca üretimi de yaptığından sulu tarımı da işletmişlerdir. Bazı üreticiler ise sulu tarım için bostan üretimlerini dahil etmişlerdir.

Tablo 4.55 Ankete katılan kişilerin tarım makinesi varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	127	35,4
Hayır	217	60,4
Toplam	344	95,8
Bilinmeyen	15	4,2
	359	100,0

Köylerde Tarım makinelerinin çokluğu, hanelerin ekonomik olarak makine almakta güçlük yaşamadıklarını, aynı zamanda tarımsal üretimin artmasına olanak sağlandığını, doğal koşulların makine kullanımına uygunluğunu gösterir. Buna göre 127 kişi tarım makinesine sahip olduğunu, 217 kişi ise olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.56 Bulunan tarım makinelerinin çeşitleri

	Sayı	Yüzde	Toplam
Karabasan	11	3,1	339
Pulluk	70	19,5	339
Dişli Tırmık	48	13,4	339
Batöz	29	8,1	339
Sırt Pülverizatörü	8	2,2	339
Süt Sağma Makinesi	21	5,8	339
Traktör	104	29	339

Sahip oldukları makine türlerine bakıldığında, en fazla makinenin traktör ve pulluk olduğu görülmektedir. Süt sağma makinesi için 21 kişi hanede bulunduğu dair cevap vermiştir.

Tablo 4.57 Ankete katılan kişilerin en önemli gelir kaynakları

	1. derece		2.derece		3.derece		4 ve üzeri derece	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ücretli iş	101	28,1	16	4,5	5	1,4	1	0,3
Emekli maaşı	123	34,3	6	1,7	1	0,3		
Devlet Yardımı	19	5,3	7	1,9	3	0,8	1	0,3
Aile Yardımları	16	4,5	13	3,6	7	1,9		
Tarım	23	6,4	80	22,3	21	5,8	1	0,3
Hayvancılık	64	17,8	53	14,8	13	3,6		
Ticaret	8	2,2	2	0,6	3	0,8	3	0,8
Diğer	4	1,1						
Toplam	358	99,7	177	49,4	53	14,6	6	1,7
Bilinmeyen	1	0,3						
	359	100						

Ankete katılanların en önemli gelir kaynaklarının ne olduğuna bakıldığında, ücretli işin ve emekli maaşın en önemli gelir kaynağı olduğu kişilerin sayısının, diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ise en önemli ikinci gelir kaynağı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.58 Toplayıcılık yapma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	68	18,9
Hayır	281	78,3
Toplam	349	97,2
Bilinmeyen	10	2,8
	359	100,0

Tunceli köylerinde yapılan ekonomik faaliyetlerden biri de toplayıcılıktır. Köylerde yaşayanlar, köylerinin çevresinden ya da daha uzak bölgelerden topladıkları çeşitli yiyecekleri il veya ilçe merkezlerinde satarak gelir elde etmektedirler. Bu nedenle köy halkına toplayıcılık yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Buna göre, ‘toplayıcılık yapıyorum’ diyenler 68 kişi %18,9 iken, ‘toplayıcılık yapmıyorum’ diyenler 281 kişi %78,3’tür.

Tablo 4.59 Toplayıcılığın yapıldığı yerler

	Sayı	Yüzde
Köyün çevresinde/Yakın çevrede	42	11,7
Yüksek dağlık alanlarda/Uzak çevrede	21	5,8
Toplam	63	17,5
Bilinmeyen	296	82,5
	359	100,0

Toplayıcılık yapanlara, nerelerde yaptıkları sorulduğunda, çoğundan köyün çevresinde yaptıklarına daire cevap alınmıştır.

Tablo 4.60 Toplayıcılık yapılan ürünlerin satılma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	10	2,8
Hayır	47	13,1
Toplam	57	15,9
Bilinmeyen	302	84,1
	359	100,0

Ürünleri satıp satmadıkları sorulduğunda ise, 10 kişinin ürünleri sattığı bulgusu ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 4.61 Toplayıcılık yapılan ürünlerin satıldığı yerler

	Sayı	Yüzde
Köy içerisinde	1	0,3
Şehir pazarında	6	1,7
Şehir merkezinde tezgâhlarda	1	0,3
Hem köy içerisinde hem şehir merkezinde	2	0,6
Toplam	10	2,8
Bilinmeyen	349	97,2
	359	100,0

Ürünlerini satan kişilerin çoğu, pazar olarak şehir merkezini kullandıklarını belirtmişlerdir. Şehir merkezi dışında ise sadece köy içerisinde topladıklarını satan kişiler vardır.

Tablo 4.62 Ankete katılanların Sosyal Güvenlik Durumları

	Sayı	Yüzde
BAĞKUR	43	12,0
SSK	111	30,9
Emekli Sandığı	57	15,9
Yeşil Kart	93	25,9
Diğer	5	1,4
Hiçbiri	40	11,1
Toplam	349	97,2
Bilinmeyen	10	2,8
	359	100,0

Anket uygulanan kişilerin sosyal güvenlik durumunu belirlemek için sorulan bu soruda, kişilerin çoğunda SSK bulunduğu, ikinci olarak 93 kişide ise Yeşil Kart bulunduğu, 57 kişide Emekli Sandığı bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4.63 Ankete katılanların en fazla tükettiği gıda maddeleri

	Sayı	Yüzde
Tahıl	120	33,4
Sebze-Meyve	161	44,8
Baklagiller	9	2,5
Patates-Soğan	3	0,8
Et ürünleri	14	3,9
Süt Yumurta	48	13,4
Deniz Ürünleri	1	0,3

Köylerde yaşayanların ne ürettiğinin önemli olması gibi ne tükettiği de önemlidir. Tüketilen temel gıdalar, yörenin yeme kültüründen ve ekonomik gelir düzeyinden ipuçları verir. Ankete katılan kişilere evde en fazla tükettikleri gıdalar sorulmuş ve ilk önem sırasına göre yukarıdaki tablo oluşturulmuştur. En çok tükettikleri gıda maddeleri sebze-meyve ve tahıldır.

Tablo 4.64 Ankete katılanların en fazla kullandığı enerji kaynağı

	Sayı	Yüzde
Kömür	6	1,7
Odun	279	77,7
Elektrik	70	19,5
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

En fazla kullandıkları enerji kaynağı, odundur. Soruyu cevaplayan kişilerin %77,7'si bu cevabı vermiştir.

Tablo 4.65 Ankete katılanların köylerinde zengin sayılmak için gerekli olan varlıklar

	Sayı	Yüzde
Toprak	126	35,1
Emlak	14	3,9
Nakit Para	104	29,0
Yüksek maaşlı bir işte çalışmak	51	14,2
Memur olmak	17	4,7
Diğer	43	12,0
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Ekonomik durumu belirlemek için sorulan sorular yanında köy nüfusuna hem köydeki zenginlik göstergesinin ne olduğunu hem de kendilerinin neye sahip olduklarında zengin olacaklarına dair düşündüklerini ortaya çıkarmak için yukarıdaki soru sorulmuştur. Buna göre, ankete katılan kişiler için temel zenginlik göstergesi toprak olarak ortaya çıkarılmıştır. Toprak cevabını veren 126 kişi olmuştur. İkinci sırada ise, nakit para gelmektedir.

Tablo 4.66 Ankete katılan kişilerin yıllık gelirlerinin haneye yeterliliği

	Sayı	Yüzde
Çok yeterli değil	79	22,0
Yeterli	97	27,0
Yeterli Değil	179	49,9
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Yıllık gelir durumlarının hane içerisinde yeterlilik durumlarını belirleme sorusu, geçinme durumlarını ortaya çıkarmak, ekonomik refah seviyelerini belirlemek için önemlidir. Buna göre, 'yeterli değil' cevabını veren 179 kişi %49,9, 'yeterli' cevabını veren 97 kişi %27'dir.

Tablo 4.67 Ankete katılanların gelirlerinin geçmiş yıllara göre durumu

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle artıyor	20	5,6
Artıyor sayılabilir	42	11,7
Ne artıyor ne de azalıyor	86	24,0
Azalıyor sayılabilir	149	41,5
Kesinlikle azalıyor	58	16,2
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Gelirlerinin geçmişe göre değişimleri sorulduğunda, 149 kişi gelirlerinin geçmişe göre azalıyor sayılabileceğini belirtmiştir (%41,5) Kesin olarak azaldığını belirten 58 kişi vardır (%16,2). Kesinlikle arttığını belirten 20 kişi vardır (%5,6).

Tablo 4.68 Ankete katılan kişilerin tarımsal verimliliğinin eskiye oranla değişimi

	Sayı	Yüzde
Azalma var	238	66,3
Artış var	30	8,4
Değişiklik yok	64	17,8
Bilmiyorum/Yorum yok	19	5,3
Toplam	351	97,8
Bilinmeyen	8	2,2
	359	100,0

Tarımsal verimlilikte geçmişe göre değişim olup olmadığı sorulduğunda, 238 kişi azalma olduğunu belirtmiştir (%66,3). 64 kişi ise bir değişiklik olmadığını belirtmiştir (%17,8).

Tablo 4.69 Ankete katılan kişilerin hayvancılık faaliyetlerinin eskiye oranla değişimi

	Sayı	Yüzde
Azalma var	244	68,0
Artış var	24	6,7
Değişiklik yok	51	14,2
Bilmiyorum/Yorum yok	18	5,0
Toplam	337	93,9
Bilinmeyen	22	6,1
	359	100,0

Hayvancılık faaliyetlerindeki verimlilikte geçmişe göre değişim olup olmadığı sorulduğunda, 244 kişi azalma olduğunu belirtmiştir (%68,0). 51 kişi (%14,2) değişiklik olmadığını, 24 kişi (%6,7) artış olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.70 Hayvancılık faaliyetlerin görülen azalmanın nedenleri

	Sayı	Yüzde
Genç nüfus göç ettiği için/yaşlılık	99	27,6
Orman içi otlatma yasak olduğu için	10	2,8
Hayvancılık yeterince gelir sağlamadığı için	55	15,3
Hayvancılık giderleri fazla olduğu için	85	23,7
Diğer	4	1,1
Toplam	253	70,5
Bilinmeyen	106	29,5
	359	100,0

Hayvancılık faaliyetlerinin azalma varsa bunun nedenlerinin ne olduğu sorulduğunda, 99 kişi (%27,6) genç nüfus göç etmesi ve yaşlı nüfusun artmasından kaynaklı olduğunu, 85 kişi (%15,3) hayvancılık giderlerinin fazla olmasından kaynaklandığını, 55 kişi (%15,3) hayvancılığın yeterince gelir sağlamadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.71 Ankete katılan kişilerin maddi olanaklarının artması halinde yapmayı istedikleri faaliyetler

	Sayı	Yüzde
Tarım	42	11,7
Hayvancılık	145	40,4
Kümes Hayvancılığı	10	2,8
Ticaret	52	14,5
Bir fikrim yok	22	6,1
İlgilenmiyorum	84	23,4
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Maddi olanaklarının artması durumunda ankete katılan kişilere ne ile uğraşacakları sorulduğunda, 145 kişi (%40,4) hayvancılıkla uğraşacağını belirtmiştir. 84 kişi (%23,4) hiçbir ekonomik faaliyet ile ilgilenmeyeceklerini, 22 kişi (%6,1) bir fikirlerinin olmadığını, ne yapacaklarını bilmediklerini, 52 kişi (%14,5) ticaretle ilgileneceklerini, 42 kişi (%11,7) tarımla uğraşacaklarını, 10 kişi (%2,8) ise kümes hayvancılığı ile uğraşacaklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.72 Ankete katılanların kredi kartı kullanma durumları

	Sayı	Yüzde
Banka	95	26,5
Kooperatif	6	1,7
Diğer	7	1,9
Kullanmıyorum	246	68,5
Toplam	354	98,6
Bilinmeyen	5	1,4
	359	100,0

Kredi kartı kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda 246 kişi (%68,5) kişi kullanmadığını belirtmiştir. Tabloda görüldüğü üzere, kullanan kişilerden 95 kişi (26,5) banka kredi kartı kullanmaktadır.

Tablo 4.7 Bankadan alınan kredi durumu ve kullanım amacı

	Sayı	Yüzde
Hayır almadım	214	59,6
Tarla aldım	12	3,3
Tarım makinesi, traktör aldım	16	4,5
Tohum, gübre, ilaç aldım	7	1,9
Hayvancılıkta, arıcılıkta kullandım	23	6,4
Ev ihtiyaçları için/ev almak için kullandım	80	22,3
Toplam	352	98,1
Bilinmeyen	7	1,9
	359	100,0

Bankadan herhangi bir ekonomik faaliyet için ya da ev ihtiyaçları için kredi alıp almadıkları sorulduğunda, 214 kişi (%59,6) hiçbir kredi almadığını, kredi alanlardan 80 kişi (%22,3) ev için kredi aldığını, 23 kişi (%6,4) hayvan veya arı almak için aldığını, 16 kişi (%4,5) tarım makinesi veya traktör almak için aldığını belirtmiştir.

Tablo 4.74 Hayvanların satın alındığı/getirildiği yerler

	Sayı	Yüzde
Kendi damızlık hayvanlarım var	58	16,2
Köy içerisinde	40	11,1
Komşu köyde bildiğim birinden	30	8,4
Şehirdeki diğer hayvan satıcılarından	19	5,3
Damızlık Hayvan Birliklerinden	8	2,2
Tarım il veya ilçe müdürlüğünden	4	1,1
Çevre şehirlerden	2	0,6
Toplam	161	44,8
Bilinmeyen	198	55,2
	359	100,0

Köylerde yaşayanların hayvanlarını tedarik ettikleri yerlere bakıldığında, kendi damızlık hayvanları olan 58 kişi (%16,2), köy içerisinde alan 40 kişi (%11,1), komşu köylerden alan 30 kişi (%8,4) olduğu görülmektedir. Ankete katılan kişilerden sadece 4 kişi (%1,1) tarım il veya ilçe müdürlüklerinden hayvan almaktadır.

Tablo 4.75 Hayvanların satın alınma şekli

	Sayı	Yüzde
Özkaynak	139	38,7
Devlet Desteği	10	2,8
Bankadan kredi aldım	10	2,8
Tarım Bakanlığı hibe programı ile kredi sağlayarak	4	1,1
Toplam	163	45,4
Bilinmeyen	196	54,6
	359	100,0

Köylerde yaşayanlara hayvanlarını nerden aldıklarının yanında nasıl aldıkları sorulduğunda, 139 kişi (%38,7) kendi kaynakları ile aldıklarını, 10 kişi (%2,8) devlet desteği aldığını belirtmiştir.

Tablo 4.76 Ankete katılanların herhangi bir kooperatife üyelik durumu

	Sayı	Yüzde
Hayır yok	260	72,4
Köy Tarımsal Kalkındırma kooperatifi	15	4,2
Tarımsal kredi kooperatifi	12	3,3
Motorlu taşıyıcılar kooperatif	5	1,4
Esnaf kefalet kooperatifi	4	1,1
Tavukçuluk üretim ve pazarlama kooperatifi	4	1,1
Diğer	21	5,8
Toplam	321	89,4
Bilinmeyen	38	10,6
	359	100,0

Ankete katılan kişilerden herhangi bir kooperatif üyeliği olmayanlar 260 kişi (%72,4)'dir. Kooperatif üyeliği olan 21 kişi diğer (arıcılar), 15 kişi (%4,2) köy tarımsal kalkınma kooperatifine üye olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.77 Ankete katılan kişilerin tarım ve hayvancılıkta kullandıkları yöntemler

	Sayı	Yüzde
Modern yöntemler kullanıyorum	116	32,3
Geleneksel yöntemleri kullanıyorum	186	51,8
Toplam	302	84,1
Bilinmeyen	57	15,9
	359	100,0

Anket sorusuna cevap veren 302 kişi içerisinde, modern tarımsal yöntemleri takip eden 116 kişi (%32,3) bulunmaktadır. Geleneksel yöntemleri kullanmaya devam eden, 186 kişi (%84,1) bulunmaktadır.

4.5. Ankete Katılan Kişilerin Buldukları Yerleşim Alanının Altyapısı ve Konutlarının Yapısına İlişkin Bulgular

Araştırma alanında bulunan köylerdeki nüfusun yaşam koşullarına ilişkin sorulan aşağıdaki sorulardan, refah durumlarını, yaşam endekslerini, sosyal yaşamlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Tablo 4.78 Ankete katılan kişilerin evlerinde elektrik varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	353	98,3
Hayır	4	1,1
Toplam	357	99,4
Bilinmeyen	2	0,6
	359	100,0

Köylerde yaşayanlara sorulan ‘oturduğunuz evde elektrik var mı?’ sorusuna yanıt olarak, 353 kişi (%98,3) ‘Evet’ demiştir. 4 kişi (%1,1) ‘Hayır’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.79 Ankete katılan kişilerin evlerinde suyu sağladıkları yerler

	Sayı	Yüzde
Ev içindeki musluk	323	90,0
Bahçedeki musluk	8	2,2
Mahalle-köy çeşmesi	21	5,8
Kuyu	2	0,6
Başka	3	0,8
Toplam	357	99,4
Bilinmeyen	2	0,6
	359	100,0

‘Evinizde suyunuzu nereden/nerelerden sağlıyorsunuz?’ sorusuna 323 kişi (%90,0) ‘Ev içindeki musluk’ cevabını vermiştir. Ev içindeki musluğun yanında, 21 kişi mahalle-köy çeşmesinden, 2 kişi kuyudan ve 8 kişi bahçedeki musluktan su ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Tablo 4.80 Mevcut su kaynağının son 12 ayda içme, gıda ve temizleme ihtiyaçlarını karşılama yeterliliği

	Sayı	Yüzde
Evet	194	54,0
Hayır	154	42,9
Toplam	348	96,9
Bilinmeyen	11	3,1
	359	100,0

Kullandıkları içme suyunun yeterlilik durumunu belirlemek için sorulan ‘Mevcut su kaynağı son 12 ayda içme, gıda ve temizleme ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterli oldu mu?’ sorusuna, 194 kişi (%54,0) ‘Evet’, 154 kişi (%42,9) ise ‘Hayır’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.81 Tarımsal kullanıma uygun yeterli su varlığı

	Sayı	Yüzde
Evet	149	41,5
Hayır	188	52,4
Toplam	337	93,9
Bilinmeyen	22	6,1
	359	100,0

Kullandıkları tarımsal su varlığının yeterlilik durumunu belirlemek için sorulan ‘Tarımsal kullanıma uygun yeterli su varlığı bulunuyor mu?’ sorusuna, 149 kişi (%41,5) ‘Evet’, 188 kişi ise ‘Hayır’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.82 Ankete katılan kişilerin oturdukları konutların durumu

	Sayı	Yüzde
Yeni inşa	184	51,3
Eski inşa	171	47,6
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Yaşadıkları konutun durumunu belirlemek için sorulan, ‘Oturduğunuz Konutun durumu nedir?’ sorusuna 184 kişi (%51,3) ‘Yeni İnşa’, 171 kişi (%47,6) ise ‘Eski İnşa’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.83 Evlerdeki tuvaletin bulunduğu yer

	Sayı	Yüzde
İçeride	296	82,5
Dışarıda	60	16,7
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Yaşadıkları konutta tuvaletin varlığını ve yerini belirlemek için sorulan, ‘Tuvalet oturduğunuz evin içinde mi, dışında mı?’ sorusuna, 296 kişi (%82,5) ‘İçeride’, 60 kişi (%16,7) ise ‘Dışarıda’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.84 Oturulan konutların inşasında kullanılan malzeme

	Sayı	Yüzde
Taş	109	30,4
Kerpiç	68	18,9
Tuğla	173	48,2
Ahşap	2	0,6
Diğer (prefabrik vs..)	4	1,1
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Yaşadıkları konutların iklime uygunluğu ve betonarme yapılara geçişin durumunu belirlemek için sorulan ‘Konutun inşasında kullanılan malzeme nedir/ nelerdir?’ sorusuna, 109 kişi ‘taş’, 68 kişi ‘kerpiç’, 173 kişi ‘tuğla’, 2 kişi ‘ahşap’ 4 kişi ‘prefabrik’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.85 Oturulan konutun çatı durumu

	Sayı	Yüzde
Düz dam	26	7,2
Çatılı	329	91,6
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

‘Eviniz düz dam mı yoksa çatılı mı?’ sorusunu cevaplayan 355 kişiden 329’unun evi çatılıdır. 26 kişinin evi ise düz damlıdır.

Tablo 4.86 Oturulan konutun çatı yapım malzemesi

	Sayı	Yüzde
Taş	8	2,2
Kiremit	6	1,7
Sentetik çatı malzemesi	4	1,1
Sac	315	87,7
Ahşap	6	1,7
Toplam	339	94,4
Bilinmeyen	20	5,6
	359	100,0

Evlerinin çatı yapım malzemesinin ne olduğu sorulduğunda, 315 kişi (87,7) malzemenin ‘sac’ olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.87 Çöp/atık bertarafının yapılma şekli

	Sayı	Yüzde
Evlere yakın alanlarda bertaraf edilir	69	19,2
Yakarak bertaraf edilir	98	27,3
Evlere uzak alanlarda bertaraf edilir	48	13,4
Düzenli olarak toplanır	130	36,2
Evlere uzak alanlarda bertaraf edilir/düzenli olarak toplanır	3	0,8
Yakarak bertaraf edilir/Evlere uzak alanlarda	2	0,6
Evlere yakın alanlarda bertaraf edilir/Evlere uzak alanlarda bertaraf edilir	4	1,1
Toplam	354	98,6
Bilinmeyen	5	1,4
	359	100,0

Köylerde kirlilik sorununa ve köylere götürülen hizmetleri belirlemeye yönelik sorulan bu soruda, çöp bertarafı için çoğunlukla (130 kişi) düzenli olarak toplanır cevabı alınmıştır. Diğer çoğunlukta olan bertaraf şekli ise, yakarak bertaraf edilmesidir.

Tablo 4.88 Ankete katılanların köylerindeki sosyal etkinliklerin yeterliliği

	Sayı	Yüzde
Evet	25	7,0
Hayır	153	42,6
Fena değil	178	49,6
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

‘Köyünüzde sosyal etkinlikler yeterli mi?’ sorusunda 153 kişi yeterli olmadığını, 25 kişi yeterli olduğunu belirtmiştir. Fena değil cevabını veren 178 kişi vardır.

Tablo 4.89 Köylerde yapılmasına ihtiyaç duyulan yerler

	Sayı	Yüzde
Düğün Salonu	12	3,3
Otopark	3	0,8
Pazar yeri	40	11,1
Hepsi	106	29,5
Diğer	195	54,3
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Köylerde en çok eksiklik duyulan sosyal kullanım yerinin ne olduğunu belirlemek için sorulan ‘Köyde ne yapılması sizce daha uygundur?’ sorusuna, ‘diğer’ cevabını veren 195 kişi vardır. Diğer cevabına bağlı sorulan açık uçlu soruda, tüm cevapların ‘Cem Evi’ olduğu görülmüştür. 106 kişi ise tüm seçeneklerin eksik olduğunu, 40 kişi ise pazar yeri eksikliği olduğunu belirtmiştir.

4.6. Ankete Katılan Kişilerin Çevresel Algısına Yönelik Bulgular

Çevre ile ilgili aşağıdaki sorularda, köy halkının çevre denilince ne anladıkları, çevrelerini kullanma şekilleri, çevre sorunları ile ilgili algıları ve buna yönelik aldıkları eğitimleri belirlemek amaçlanmıştır.

Tablo 4.90 Ankete katılan kişilerin çevre deyince anladıkları

	Sayı	Yüzde
Oturduğum köy	74	20,6
Orman	9	2,5
Tarla, bağ, bahçe	22	6,1
Doğal kaynaklar	21	5,8
Dünya	41	11,4
Hepsi	186	51,8
Toplam	353	98,3
Bilinmeyen	6	1,7
	359	100,0

‘Çevre deyince ne anlıyorsunuz?’ sorusuna, 186 kişi diğer seçeneklerin hepsi cevabını vermiştir. Diğer seçenekler içerisinde ise en fazla verilen cevap 74 kişi ile oturduğum köy olmuştur.

Tablo 4.91 Yakın çevredeki mera/orman alanlardan yararlanma şekli

	Sayı	Yüzde
Sadece Odun olarak	193	53,8
İnşaat amaçlı	5	1,4
Otlak ve odun amaçlı	105	29,2
Bilinmiyor	21	5,8
Toplam	324	90,3
Bilinmeyen	35	9,7
	359	100,0

Çevrenizdeki mera/orman alanlarından yararlanma şekliniz nedir? Sorusuna, 193 kişi (53,8) sadece odun amaçlı yararlandıklarını, 105 kişi ise otlak ve odun amaçlı yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.92 Çevre sorunları konusunda sahip olunan bilgi durumu

	Sayı	Yüzde
Tamamıyla bilgim var	96	26,7
Büyük ölçüde bilgim var	42	11,7
Kısmen bilgim var	136	37,9
Hiç bilgim yok	59	16,4
Bilgim konusunda emin değilim	21	5,8
Toplam	354	98,6
Bilinmeyen	5	1,4
	359	100,0

Köylerde ankete katılan kişilere ‘Çevre sorunları konusunda bilginiz var mı?’ şeklinde yöneltilen soruya, 196 kişi ‘Kısmen bilgim var’, 96 kişi ‘tamamıyla bilgim var’, 59 kişi ‘hiç bilgim yok’, 42 kişi ‘büyük ölçüde bilgim var’, 21 kişi ‘bilgim konusunda emin değilim’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.93 Ankete katılanların çevre sorunları ile ilgili eğitim alma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	40	11,1
Hayır	315	87,7
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

‘Çevre sorunları ile ilgili eğitim aldınız mı?’ sorusuna, 315 kişi ‘Hayır’, 40 kişi ‘Evet’ cevabını vermiştir. 40 kişi lise veya üniversitede aldıkları eğitimleri dahil etmişlerdir.

4.7. Ankete Katılan Kişilerin Kırsal Kalkınma İle İlişkilerine Yönelik Bulgular

Tunceli köylerinde yapılan ya da yapılacak kırsal kalkınma faaliyetlerine yönelik çalışmalarda, köy halkının nasıl bir yaklaşım sergilediği, kendileri için kırsal kalkınmadan faydalanma konusunda ne kadar bilgi sahibi olduğu önemlidir. Kırsal kalkınma faaliyetlerinde halkın katılımı kalkınma faaliyetlerinin rahat uygulanmasını ve sürdürülebilirliğini sağlar. Sorunların kendisini belirlemek halkın katılımı ile daha kolay olacak ve çözümü için avantaj sağlayacaktır. Son yıllarda yapılan araştırmalar, kırsal halkın kırsal kalkınmaya katılmasının faydalarını ortaya çıkarmıştır ve Katılımcı Kırsal Kalkınma yaklaşımını ortaya çıkarmıştır. Tüm bunlara göre, Tunceli’de köylerde yapılan çalışmada, kırsal kalkınmanın durumunu değerlendirmek, köy halkının kırsal kalkınma konusunda bilgisini, yaklaşımlarını belirlemek için sorular sorulmuştur.

Tablo 4.94 Ankete katılan kişilerin köylerinde yapılacak kırsal kalkınma amaçlı faaliyetleri destekleme durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	340	94,7
Hayır	15	4,2
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

Köylerinde yatırım yapılmasını destekleme durumlarını belirlemek için sorulan yukarıdaki soruya, 340 kişi ‘Evet’ cevabını vermiştir. 15 kişi ise ‘Hayır’ cevabını vermiştir. Sorulan sorulardan çıkarıldığı kadarıyla, 15 kişinin yatırım konusuna olumlu bakmamasının en belirgin nedeni, köylerinin yatırımlar sonucunda, döngüsünün ve yaşam koşullarının bozulacağını düşünüyor olmalarıdır.

Tablo 4.95 Köyün kalkınması için proje yapılırsa maddi/manevi destek sağlama durumu

	Sayı	Yüzde
Maddi olanağım yok ama diğer konularda destek sağlarım	135	37,6
Maddi/Manevi her türlü destek sağlarım	204	56,8
Hayır sağlamam	16	4,5
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

‘Köyün kalkınması için proje yapılırsa maddi/manevi destek sağlar mısınız?’ sorusuna, 135 kişi maddi olanağının olmadığını ama diğer konularda destek sağlayacağını, 204 kişi maddi veya manevi her türlü destek sağlayacağını, 16 kişi ise destek sağlamayacağını belirtmiştir.

Tablo 4.96 Tarım ve hayvancılıktaki devlet teşviklerinden/desteklerinden haberdar olma durumu

	Sayı	Yüzde
Sürekli takip ederim	75	20,9
Son zamanlarda takip etmeye başladım	38	10,6
Takip ediyordum ancak uzun zamandır haberim yok	45	12,5
Takip etmiyorum ama takip etmeyi düşünüyorum	48	13,4
Takip etmiyorum, ihtiyaç duymuyorum	146	40,7
Toplam	352	98,1
Bilinmeyen	7	1,9
	359	100,0

‘Tarım ve hayvancılıkta çıkarılan devlet teşviklerinden haberiniz var mı?’ sorusuna, 146 kişi ‘takip etmiyorum, ihtiyaç duymuyorum’ cevabını vermiştir. 75 kişi ise ‘Sürekli takip ederim’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.97 Ankete katılanların daha önce teşviklerden yararlanma durumları

	Sayı	Yüzde
Evet, ben yararlandım	66	18,4
Evet, çevremden biri yararlandı	62	17,3
Evet, hem kendim hem de çevremden biri yararlandı	20	5,6
Hayır	202	56,3
Toplam	350	97,5
Bilinmeyen	9	2,5
	359	100,0

‘Siz veya çevrenizden biri daha önce teşviklerden yararlandınız mı?’ sorusuna 202 kişi ‘Hayır’, 66 kişi ‘Evet’, cevabını vermiştir. Çevresinden birinin yararlandığı 62 kişi, hem kendisi hem de çevresinden birinin yararlandığı 20 kişi bulunmaktadır.

Tablo 4.98 KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)’den yararlanma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet, ben yararlandım	19	5,3
Evet, çevremden biri yararlandı	25	7,0
Evet, hem kendim hem de çevremden biri yararlandı	3	0,8
Hayır	302	84,1
Toplam	349	97,2
Bilinmeyen	10	2,8
	359	100,0

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı’nın hazırladığı desteklerden yararlandınız mı? sorusuna, 302 kişi ‘Hayır’, 19 kişi ‘Evet ben yararlandım’, 25 kişi ‘Çevremden biri yararlandı’, 3 kişi ‘Hem kendim hem de çevremden biri yararlandı’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.99 Ankete katılanların kırsal kalkınma hakkındaki bilgi durumları

	Sayı	Yüzde
Hiç yok	55	15,3
Az var	192	53,5
Orta derecede var	105	29,2
Yeterince var	4	1,1
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

‘Kırsal kalkınma hakkında bilginiz var mı?’ sorusuna 55 kişi ‘Hiç yok’, 192 kişi ‘Az var’, 105 kişi ‘Orta derecede var’, 4 kişi ‘Yeterince var’, cevabını vermiştir.

Tablo 4.100 Kırsal Sanayi, küçük ölçekli sanayi kuruluşları ile ilgili bilgi durumu

	Sayı	Yüzde
Hiç yok	120	33,4
Az var	165	46,0
Orta derecede var	68	18,9
Yeterince var	3	0,8
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

‘Kırsal Sanayi, küçük ölçekli sanayi kuruluşları ile ilgili bir bilginiz var mı?’ sorusuna 120 kişi ‘Hiç yok’, 165 kişi ‘Az var’, 68 kişi ‘Orta derecede var’, 3 kişi ‘Yeterince var’, cevabını vermiştir.

Tablo 4.101 Köyün kalkınması için eğitim programı yapılırsa katılma isteği

	Sayı	Yüzde
Evet	302	84,1
Hayır	51	14,2
Toplam	353	98,3
Bilinmeyen	6	1,7
	359	100,0

‘Köyün kalkınması için eğitim programı yapılırsa katılır mısınız?’ sorusuna 302 kişi ‘Evet’, 51 kişi ‘Hayır’, cevabını vermiştir.

Tablo 4.102 Köy turizmi, kırsal turizm hakkındaki bilgi durumu

	Sayı	Yüzde
Hiç yok	111	30,9
Az var	174	48,5
Orta derecede var	68	18,9
Yeterince var	3	0,8
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

‘Köy turizmi, kırsal turizm hakkında bir bilginiz var mı?’ sorusuna 111 kişi ‘Hiç yok’, 174 kişi ‘Az var’, 68 kişi ‘Orta derecede var’, 3 kişi ‘Yeterince var’, cevabını vermiştir.

Tablo 4.103 Köylerde turizm gelişmesi ile iş imkânlarının artması durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	245	68,2
Hayır	44	12,3
Bilmiyorum/Fikrim yok	47	13,1
İlgilenmiyorum	19	5,3
Toplam	355	98,9
Bilinmeyen	4	1,1
	359	100,0

‘Köyünüzde turizm geliştirilirse iş imkânı artar mı?’ sorusuna, 245 kişi ‘Evet’, 44 kişi ‘Hayır’, 47 kişi ‘Bilmiyorum/Fikrim yok’, 19 kişi ise ‘İlgilenmiyorum’ cevabını vermiştir.

Tablo 4.104 Ankete katılan kişilerin köylerinde turistik faaliyetlerin yapılma durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	75	20,9
Hayır	279	77,7
Toplam	354	98,6
Bilinmeyen	5	1,4
	359	100,0

‘Köyünüzde turistik faaliyetler yapılıyor mu?’ sorusuna, 75 kişi ‘Evet’, 279 kişi ‘Hayır’, cevabını vermiştir.

Tablo 4.105 Kalkınma ile ilgili yargıların/tanımların değerlendirilmesi

	Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Kırsal alanda yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirir ve yeni gelir kaynakları oluşturur.	81	22,6	269	74,9	5	1,4	355
Kırsal alan toplumlarının ulusal gelişime katılmalarını sağlamak üzere oluşturulmuş politikalarından oluşur.	101	28,1	245	68,2	9	2,5	355
Hem bir eğitim hem de örgütlenme işidir.	96	26,7	253	70,5	6	1,7	355
Kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.	81	22,6	264	73,5	10	2,8	355
Kırsal alanda yoksulluğun kaldırılmasını sağlar.	75	20,9	271	75,5	9	2,5	355
Kırsal toplum yaşamının modern hale getirir.	73	20,3	271	75,5	11	3,1	355
Kırsal alanların refah düzeyini kentsel alanlara yakınlaştırır göçü azaltır.	70	19,5	274	76,3	11	3,1	355
Sürdürülebilir olduğu sürece, kültürün ve doğanın korunmasını sağlar.	83	23,1	263	73,3	9	2,5	355
Ekonomik faaliyetler (Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm) arasındaki dengeyi kurar.	82	22,8	265	73,8	8	2,2	355

Kırsal nüfusun hangi konularda bilgi sahibi olduğunu ve bu konudaki olumlu ya da olumsuz fikirlerini belirlemek için oluşturulan, Kırsal Kalkınmanın yararları ve tanımları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Anket uygulanan köy nüfusuna bu tanım veya yararlardan hangisine katılıp katılmadığını belirtmeleri istenmiştir. Buna göre köylerdeki ankete katılan nüfusun en fazla katıldıkları seçenek 274 kişi ile ‘Kırsal alanların refah düzeyini kentsel alanlara yakınlaştırır, göçü azaltır’ seçeneği olmuştur. Tablodan görüleceği üzere, tüm seçenekler anket uygulananların çoğu tarafından onaylanmıştır.

Tablo 4.106 Kırsal Turizm ile ilgili yargıların/tanımların değerlendirilmesi

	Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Çiftlik turizmi, yeşil turizm, yayla turizmi ile birlikte, doğa tatillerini ve özellikle de eko turizm, alışveriş, kayak, bisiklet ve etnik yapıyı içine alan bir turizm çeşididir.	179	49,9	167	46,5	8	2,2	354
Yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına etki eder.	156	43,5	186	51,8	12	3,3	354
Kültürel zenginlik oluşturan yöreye ait hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına gelir sağlar.	139	38,7	204	56,8	11	3,1	354
Şehirlerde yaşayanların hayat tıkanıklığı, hava kirliliği, gürültü ve stresten kaçmak gibi nedenlerle kırsala gelirler	134	37,3	210	58,5	11	3,1	355
Kırsal alanlar ile kentsel alanlardaki gelişmişlik farkını gidermenin yollarından biridir.	145	40,4	195	54,3	14	3,9	354
Tarımın yoğun olduğu yerlerde gizli işsizlik oranı da en aza inmiş olacaktır.	145	40,4	198	55,2	11	3,1	354
Kadınların iş gücüne katılması sağlanır ve hem işsizlik oranı azalmış hem de çalışanların gelirleri arttırılmış olur.	135	37,6	211	58,8	8	2,2	353
İnşaat sektörünün gelişmesi, otel, motel, pansiyon, restoran gibi konaklama yerlerinin yapılması gelirlerin artmasına sebep olur.	151	42,1	184	51,3	19	5,3	355
Göçlerin azalmasına ve turistlerin gelmesi ile kültürel etkileşime neden olur.	137	38,2	204	56,8	12	3,3	355
Kırsal turizm yapılması ile doğanın sürdürülebilir kullanılmaması doğal tahribata yol açar.	151	42,1	184	51,3	19	5,3	355
Doğal çevreye uyumsuz yapılaşma <i>olsa da olmasa da kırsal turizm yapılmalıdır.</i>	155	43,2	45	12,5	155	43,2	355
Av Turizminin gelişmesi gelirleri arttırır.	141	39,3	36	10	178	49,6	355
Av Turizminin geliştirilmesi doğal yaşama zarar verir.	139	38,7	193	53,8	23	6,4	355

Kırsal Turizm için oluşturulan tanım ve yararlarından hangisine katılıp katılmadıkları sorulduğunda, en fazla katıldıkları seçeneğin, 'kadınların iş gücüne katılması sağlanır ve hem işsizlik oranı azalmış hem de çalışanların gelirleri arttırılmış olur' seçeneği olduğu görülmektedir. Ankete katılanların genel katılımlarına bakıldığında, katılan kişilerin seçeneklere katılmamasından daha çok bu konuda fikirleri olmadığını belirtmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 4.107 Ankete katılanların köylerinde gördükleri turistik çekicilikler

	Sayı	Yüzde
Çok farklı bitki ve hayvan türlerinin bulunması	216	60,2
Jeolojik-Jeomorfolojik özelliği	87	24,2
Su varlığının olması	214	59,6
El değmemiş bir ekosisteme sahip olması	211	58,8
Kente yakın olması	197	54,9
Kültürel zenginliğe sahip olması (festival-şenlik, kırsal konut mimarisi gibi)	217	60,4
Yeme-içme alanlarının olması	122	34,0
Yürüyüş-dağcılık gibi sporların yapılabilmesi	170	47,4

Köylerinde turistik faaliyetler yapıp yapılmadığı ve kırsal turizmle ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları öğrenildiği gibi, ankete katılan kişilere köylerinde en fazla çekici buldukları ve turizme katkısı olacağını düşündükleri özellik/özellikler sorulmuştur. Buna göre, 216 kişi

‘Çok farklı bitki ve hayvan türlerinin bulunması’, 217 kişi ‘Kültürel zenginliğe sahip olması’, 214 kişi ‘Su varlığının olması’, 197 kişi ‘Kente yakın olması’ seçeneklerini işaretlemiştir.

Bu seçeneklerden, ‘yeme-içme alanlarının bulunması’ ve ‘jeolojik -jeomorfolojik özelliği’ seçenekleri son sıralarda yer almaktadır. Ankete katılan kişilere göre, köylerinin birçok turistik çekiciliği vardır ancak turistlerin gelip konaklayacak ya da dinlenecek mekanları yoktur. Araştırma yapılan köylerin tamamı dahil edilince bu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.108 Kırsal Sanayi ile ilgili yargıların/tanımların değerlendirilmesi

	Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Kırsal alanlarda istihdamın artırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi amacıyla yapılan tarım dışı ekonomik faaliyetlerdir.	145	40,4	199	55,4	11	3,1	354
Kırsal alanlardaki mevcut potansiyele göre şekillenir.	156	43,5	187	52,1	12	3,3	355
Tarımsal ve hayvansal ürünlerin paketlenmesi, ürünlerin çeşitlendirilmesi, saklanması ve bozulmaması amacıyla kurulan tesislerden oluşur.	153	42,6	193	53,8	9	2,5	355
Sadece tarımsal ve hayvansal ürünlerin değil diğer doğal kaynaklarında işlenmesi dönüştürülmesi amacıyla da kurulan tesislerdir.	133	37	214	59,6	8	2,2	355
Kırsal sanayi için öz sermaye kadar devlet desteği önemlidir.	157	43,7	187	52,1	10	2,8	354
Ülkedeki büyük sanayi kuruluşlarına destek sağlar ve bölgesel dengeleri korumada yardımcı olur.	164	45,7	178	49,6	13	3,6	354
Ulaşım ve haberleşme sıkıntısı olan, genç ve dinamik nüfusun yetersiz olduğu kırsal alanlarda kırsal sanayi sağlıklı gerçekleşmez.	158	44	186	51,8	10	2,8	355
Kurulacak tesislerde; yerel, bölgesel, ülke geneline hatta uluslararası pazarların ihtiyacına uygun üretim yapılır.	161	44,8	183	51	10	2,8	355
Kurulacak tesislerin çevreye duyarlı olmasına dikkat edilir.	136	37,9	208	57,9	11	3,1	355
Aşırı istihdamdan uzak tesisler yapılır.	179	49,9	165	46	11	3,1	355

Kırsal Sanayi için oluşturulan tanım ve yararlarından hangisine katılıp katılmadıkları sorulduğunda, en fazla katıldıkları seçeneğin, ‘Sadece tarımsal ve hayvansal ürünlerin değil diğer doğal kaynaklarında işlenmesi dönüştürülmesi amacıyla da kurulan tesislerdir’ seçeneği olduğu görülmektedir. Ankete katılanların genel katılımlarına bakıldığında yine kırsal turizm ile ilgili tanımlardaki gibi katılan kişilerin seçeneklere katılmamasından daha çok bu konuda fikirleri olmadığını belirtmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 4.109 Köylerin kalkınması için yapılması gerekenler

	Sayı	Yüzde
Tarım iyileştirilmeli ve yalnızca ona devam edilmelidir	38	10,6
Yeni bir gelir kaynağı köye sokulmalı	97	27,0
Devlet her konuda daha fazla yardım yapmalıdır.	66	18,4
Kadınlar için meslek kazandırıcı kurslar açılmalıdır	66	18,4
Köyde kalkınma kooperatifi, dernek gibi örgütlü çalışmalar olmalıdır	45	12,5
Diğer	44	12,3
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Köylerde yaşayan nüfusun, kırsal kalkınma konusunda yapılacak çalışmalarda ne yapılması gerektiğine dair fikirlerinin belirlenmesi için sorulan ‘Köyünüzün kalkınması için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?’ sorusuna, 97 kişi (%27) ‘Tarım iyileştirilmeli ve

yalnızca ona devam edilmelidir', 66 kişi 'Devlet her konuda daha fazla yardım yapmalıdır', yine 66 kişi 'Kadınlar için meslek kazandırıcı kurslar açılmalıdır', 45 kişi 'Köyde kalkınma kooperatifi, dernek gibi örgütlü çalışmalar olabilir', 38 kişi ise 'Tarım iyileştirilmeli ve yalnızca ona devam edilmelidir' cevabını vermiştir.

Tablo 4.110 Tarımda yatırım yapılması istenilen faaliyetler

	Sayı	Yüzde
Tarım arazileri/tarımsal ürün arttırılmalı	177	49,3
Tarımsal makinelere yatırım sağlanmalı	185	51,5
Yeni tarımsal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı	183	51,0
Tarımsal ürünlerin ambalajlanması ve dağıtım için işletmeler kurulmalı	106	29,5
Hiçbiri	11	54,9

Tarımda yatırım yapılması dahilinde en çok yapılmasını istedikleri faaliyet sorulduğunda, 185 kişi 'Tarımsal makinelere yatırım sağlanmalı', 183 kişi 'Yeni tarımsal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı', 177 kişi 'Tarım arazileri/tarımsal ürün arttırılmalı', 106 kişi 'Tarımsal ürünlerin ambalajlanması ve dağıtım için işletmeler kurulmalı', 11 kişi ise 'Hiçbiri' cevabını vermiştir.

Tablo 4.111 Hayvancılıkta yatırım yapılması istenilen faaliyetler

	Sayı	Yüzde
Hayvan sayıları/hayvansal ürünler arttırılmalı	170	47,4
Hayvanların daha iyi koşullarda yetiştirilmesi için yeni teknolojik makinelere yatırım sağlanmalı	221	61,6
Yeni hayvansal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı	150	41,8
Hayvansal ürünlerin ambalajlanması, seri üretimi ve dağıtım için işletmeler kurulmalı	91	25,3
Hiçbiri	12	3,3

Hayvancılık da en fazla yatırım yapılmasını istedikleri faaliyet sorulduğunda, 221 kişi 'Hayvanların daha iyi koşullarda yetiştirilmesi için yeni teknolojik makinelere yatırım sağlanmalı', 170 kişi 'Hayvan sayıları/hayvansal ürünler arttırılmalı', 150 kişi 'Yeni hayvansal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı', 91 kişi 'Hayvansal ürünlerin ambalajlanması, seri üretimi ve dağıtım için işletmeler kurulmalı', 12 kişi ise 'Hiçbiri' cevabını vermiştir.

Tablo 4.112 Turizmde yatırım yapılması istenilen faaliyetler

	Sayı	Yüzde
Köyün tanıtımı amaçlı yatırım yapılmalı	246	68,5
Turist sayısının artmasına yönelik yatırımlar yapılmalı	140	39,0
Turizmin geliştirilmesi için eğitim verilmesine yönelik yatırım yapılmalı	99	27,6
Festival, şenlik gibi organizasyonlar için yatırım yapılmalı	131	36,5
Doğa aktiviteleri için yatırım yapılmalı	94	26,2
Hiçbiri	25	7,0

Turizmde en fazla yatırım yapılmasını istedikleri faaliyet sorulduğunda, 246 kişi ‘Köyün tanıtımı amaçlı yatırım yapılmalı’, 140 kişi ‘Turist sayısının artmasına yönelik yatırımlar yapılmalı’, 131 kişi ‘Festival, şenlik gibi organizasyonlar için yatırım yapılmalı’, 99 kişi ‘Turizmin geliştirilmesi için eğitim verilmesine yönelik yatırım yapılmalı’, 94 kişi ise ‘Doğa aktiviteleri için yatırım yapılmalı’ cevabını vermişlerdir.

Tablo 4.113 Ankete katılan kişilere göre köylerindeki başlıca sorunlar

	Sayı	Yüzde
İşsizlik ve/veya Geçim sıkıntısı	35	10,1
Göç ve Nüfus azalması	25	7,2
Alt yapı, yol ve çevre düzenlemesinin yetersizliği, çevre kirliliği	92	26,5
İçme ve/veya sulama suyu yetersizliği	66	19,0
Kültürel kısıtlama, Cemevi olmaması	11	3,2
Köy halkının iletişim sorunu, köyün gelişmesi için birlik oluşturmaması	6	1,7
Okul, sağlık ocağı, köy odalarının olmayışı, bu hizmetlere ulaşımın zor olması	13	3,7
Günümüzde köylerde halk eğitim ve mesleki kursların verilmemesi	5	1,4
Tarım ve hayvancılık alanlarının yetersizliği ve verimsizliği	9	2,6
Yatırım eksikliği, devlet desteklerinin eksikliği	22	6,3
Bilinçsizlik, Çalışmama/tembellik, üretimin olmaması	11	3,2
Muhtar ve köy yönetimi sorunu	2	0,6
Doğal alanların korunamaması	6	1,7
Terör ve operasyonlar	1	0,3
Yaylacılık faaliyetlerinin zorluğu	2	0,6
Toplam	306	88,2
Sistem	41	11,8
Toplam	347	100,0

Anketteki açık uçlu sorulardan biri olan “köyünüzün başlıca sorunu nedir?” sorusuna verilen en fazla cevap alt yapı, yol, çevre düzenlemesinin yetersizliği ve kirlilik olmuş, daha sonra ise içme/sulama suyunun yetersizliği olmuştur. Bu iki sorun dışında, işsizlik ve geçim sıkıntısı, göç ve nüfus azalması, kültürel kısıtlama cem evinin olmaması, okul, sağlık ocağı olmayışı veya bu hizmetlere uzaklık, yatırım olmaması, bilinçsizlik, üretimde tembellik, tarım ve hayvancılık için yeterli alan olmaması, köy halkının geçinememesi, doğal alanların korunamaması gibi nedenler belirtilmiştir.

Tablo 4.114 Köy sorunları için gerekli olan çözüm yolu

	Sayı	Yüzde
Devlet yardım ederse çözülür	85	23,7
Muhtar köyün sorunlarıyla daha çok ilgilenirse çözülür	55	15,3
Köylü olarak el ele verirse çözülür	51	14,2
Hepsi	152	42,3
Bilmiyorum	13	3,6
Toplam	356	99,2
Bilinmeyen	3	0,8
	359	100,0

Son olarak, ‘Sizce köyün sorunları için gerekli olan çözüm yolu nedir?’ sorusuna, 85 kişi ‘Devlet yardım ederse çözülür’, 55 kişi ‘Muhtar köyün sorunlarıyla daha çok ilgilenirse çözülür’, 51 kişi ‘Köylü olarak el ele verirse çözülür’, 13 kişi ‘Bilmiyorum’, 152 kişi ise ‘diğer seçeneklerin tümünün yapılması ile çözüme ulaşılacağı’, ‘hepsi’ cevabını vermiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖRNEKLEMLERDEN ELDE EDİLEN BULGULARLA BİRLİKTE TUNCELİ’NİN KIRSAL KALKINMA POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tunceli’de 16 köyde yapılan anket çalışması ve elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan tüm bulguları değerlendirmek için en doğru yaklaşım olarak entegre kırsal kalkınma yaklaşımı belirlenmiştir.

5.1. Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımı Bileşenlerine Göre Değerlendirme

Entegre kırsal kalkınma yaklaşımı, fiziki ve beşeri olmak üzere iki temel bileşenden oluşur (Bakırcı, 2007:350).

5.1.1. Fiziki Kalkınma

Fiziki Kalkınma kendi içerisinde Kırsal Yerleşme Boyutu ve Çevre Koruma Boyutu olarak ayrılmaktadır. Kırsal Yerleşme Boyutu kendi içerisinde; yerleşim planları, ulaşım, su, elektrik, iletişim, eğitim tesisleri, sağlık tesisleri, iktisadi tesisler, Çevre Koruma Boyutu ise; su kaynakları, toprak kaynakları, bitki örtüsü, peyzaj koruma, ekolojik sürdürülebilirlik şeklinde ayrılmaktadır (Bakırcı, 2007:352).

5.1.1.1. Kırsal Yerleşme Boyutu

Kırsal yerleşmelerin düzeni, alt yapı durumu ve tesisler bu kapsam altında ele alınmaktadır. Tunceli genelinde yerleşmeler, yer şekillerinin elverişli olduğu alanlarda gelişme göstermiştir. İl ve ilçe merkezlerinin kurulduğu alanlar dışında kalan kırsal alanların kurulduğu yerleşmeler yer şekilleri yönünden farklılık göstermektedir. Örneğin, araştırma yapılan köylerden Pülümür’ün Kocatepe ve Mezra köyleri, Nazımiye’nin Sarıayla köyü, dağ köyü özelliğine sahipken, Ovacık’ın Yeşilyazı köyü, Çemişgezek’in Payamdüzü köyü, ova ve yerşekilleri yönünden daha az engebeye sahip köyleridir.

Köylerin tümünde eski konutların dışında yeni yapılmış kırsal mimariye uygun olmayan şehir mimarisi özelliği taşıyan konutlar görmek mümkündür. Çalışma yapılan köylerin bazılarında bu ayrımı net bir şekilde görebilirken bazılarında daha karışık iç içe geçmiş şekildedir. Burmageçit köyünde çoğunlukla yeni yapılmış modern konutlar görmek ve iki katlı konutlar görmek mümkündür. Sarıayla köyünde taş evlerin modern hale getirildiği görülmektedir. Pınarlar köyünde Burmageçit köyündeki kadar lüks konutlara rastlanmasa da iki ve üç katlı yapılar görülmektedir. Bu köylerde yeni konutların eski konutlarla iç içe geçtiği

bazı konutların malzemesi kerpiç ya da taş iken bazılarının betonarme yapılar olduğu görülmektedir. Ulukale köyünde eski yerleşme yeri yandığı için göç edilen yeni alanda tek katlı betonarme yapıların yanında yol boyunca uzanan TOKİ evleri bulunmaktadır. Bu evler plan dahilinde düzenli inşa edilmiştir. Köy içerisinde konutların farklılaşmasındaki ayrım net bir şekilde görülmektedir. Aynı şekilde Payamdüzü köyünde, köyün büyük bir bölümünde eski taş ve kerpiçten yapılmış evler bulunurken bir kısmında da yeni konutlar yapılmıştır. Bazı köylerde muhtarlardan alınan bilgilere göre yapılması planlanan yeni konutlar vardır. İn köyünde belli bir arsa üzerinde yeni ve sadece yazın konaklanan konutlar yapılmıştır. Burmageçit ve Kocatepe köyünde yeni konutlar yapılması planlanmaktadır.

Köylerde yapılan anketler sonucunda konut yapımında en fazla kullanılan malzemenin çoğunlukla tuğla olduğu, daha sonra ise sırayla taş ve kerpiç geldiği ortaya çıkarılmıştır. Bu durum köylerdeki eski yapıların yıkılıp yeniden yapılması ve betonarme yapılara dönüştürülmesi, eski yapıların yanına yeni yapıların yapılmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde kırsal alanlarda gerçekleşen şehirleşme kültürünün yansımasını Tunceli'deki kırsal alanlarda da görmek mümkündür. Kırsal mimari korunmamış, konutlar çoğunlukla yaz aylarında kullanılmaya başlanınca yeni betonarme yapılara dönüştürülmüştür. Fakat Tunceli'de kırsal mimarinin kültürel dokusunun korunduğu köyler de bulunmaktadır. Bu köylerden biri çalışma yapılan Payamdüzü köyüdür. Sarıyayla köyünde de aynı şekilde kırsal mimariye uygun yapılar bulunmaktadır, ancak bu yapılar çoğunlukla yeni yapılmıştır. Anket uygulamasından çıkan sonuçlara göre köylerin çoğu çatılı, tuvaleti içeride yapılarıdır. Bu bulgular, Tunceli'deki konutların çoğunda tuvaletin içeride olduğunu göstermemektedir. Tunceli'de tuvaleti dışarıda olan çok fazla kırsal konut bulunmaktadır.

Tunceli kırsalındaki yerleşmeler çoğunlukla toplu yerleşme özelliği taşımaktadır. Bazı köylerin mezarası yokken bazı köylerin çok fazla mezarası bulunmaktadır. Köylerin toplu yerleşmeye sahip olması köy halkının birbirleriyle olan ilişkilerini kuvvetlendirmiştir.

Türkiye genelinde imar planı ve yerleşme planı yapılan köy sayısı azdır. Tunceli'de de aynı şekilde imar planı ve yerleşme planı yapılan köyler çok azdır. Planlamalar genellikle sonradan yapılan konutlar ve TOKİ konutları, afet konutları için yapılmıştır. Bir köyün tamamı için yapılan yerleşme planı bulunmamaktadır. Tunceli'de köy yerleşimleri; yol boyunca uzanan, ilk yerleşmelerden çevreye doğru genişleyen, bir dere boyunca dizilmiş şekilde, dağlık alanlarda ise bir vadi boyunca uzanan şekillerde farklılık göstermektedir.

Ulaşımın kolaylığı, erişilebilirlik, kırsal alanların sosyo-ekonomik gelişimini pozitif yönde etkiler. Kırsal alanlarda üretilen ürünlerin pazara kolay ulaşabilmesi, köy nüfusunun kentlerdeki olanaklardan kolayca faydalanabilmesi, turizmin gelişebilmesi gibi pek çok faktörü etkilemektedir. Tunceli'nin kırsalında ulaşım her yerde aynı kolaylığa sahip değildir. İl ve ilçe merkezlerine yakın köylerin ulaşımı ve hizmetlere erişimi daha kolaydır. Örneğin, çalışılan

köyler içerisinde Burmageçit köyü merkeze 18 km, Yeşilyazı köyü Ovacık ilçe merkezine 12 km, Aşağıdoluca köyü Nazımiye ilçe merkezine 16 km, Aslanyurdu Mazgirt ilçe merkezine 10 km, Dervişcemal Hozat ilçe merkezine 8 km, İn köyü Hozat ilçe merkezine 5 km, Payamdüzü köyü ise Çemişgezek'e 16 km uzaklıktadır. İl ve ilçe merkezlerine 20 km'den az mesafeye sahip bu köylerden bazılarında mesafe kısa görünse de ulaşım zordur. Bunlardan biri Sarıayla'dır. Sarıayla gibi engebenin fazla olduğu dağ köylerine ulaşım mesafe az olsa da zordur. Tunceli'nin fiziki koşulları nedeniyle bu tür köyler oldukça fazladır. Ulaşım, Tunceli'de köylerin gelişimini önemli derecede etkileyen temel faktörlerden değildir. Örneğin Ulukale ve Pınarlar köyü şehir merkezlerine 20 km'den fazla uzaklığa sahip olsalar da sosyo-ekonomik olarak iyi durumda köylerdir. Aynı zamanda Dervişcemal köyü ilçe merkezine çok yakın olsa da nüfusu sürekli azalan üretimin az olduğu bir köydür. Köylerin çoğunun içinden geçen yol asfalt yapılmıştır. Ancak çalışma yapılan köylerdeki verilere göre, köy içi yolların çoğu bozuk ve asfalt olmayan planlanmamış yollardır. Çoğu köye özel araçlar dışında sürekli araç bulmak zordur. Köyler arasında ulaşım araçları sağlama konusunda eşitsizlikler olduğu görülmektedir.

Anket sonucundan elde edilen verilere göre alt yapı, yol, ulaşım, çevre düzenlemesinin yetersizliği ve kirlilik gibi kırsal yerleşme sorunlarının köy sorunları içerisinde en fazla verilen cevap olduğu görülmüştür. Bu sorunlar, köylerdeki kalkınmayı etkileyen en önemli sorunlar olarak dikkat çekmektedir.

Köylerde diğer bir yerleşme unsuru ise sudur. Kırsal alanların üretimde ve kullanmada ihtiyaçların karşılanması için içme ve sulama suyunun yeterliliği önemlidir. Araştırma yapılan köylerin hepsinde içme suyu ve kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır. Ancak yapılan anket sonucunda içme suyunun ve tarımda kullanılan suyun ankete katılanların yaklaşık %50 tarafından yetersiz olduğu bilgisi edinilmiştir. Aynı zamanda köy sorunları içerisinde su yetersizliği en fazla verilen ikinci cevaptır. Köylerin çoğunda öz kaynaklarından kanallarla su sağlama işlemi uygulanmaktadır. Bu nedenle özellikle kurak dönemde suyun sağlanması oldukça zordur. Köylerin çoğunda evlerin içinde musluk bulunsa da su yetersizliğinden olabildiğince köy çeşmelerinden su sağlanmaktadır. Köylerde köy çeşmeleri ve sulama havuzlarının varlığı oldukça önemlidir. Her köyün havuzu bulunmamaktadır. Yerçekilleri ve kaynak sularının varlığı havuz varlığını etkilemiştir. Kaynak suyunun bol olduğu, dere kenarında bulunan köylerde havuz bulunmamaktadır. Örneğin, Çimenli ve Burmageçit köyünde havuz bulunurken, Kocatepe köyünde havuz bulunmaz, kaynak suyundan kanallarla su sağlanır.

Tunceli'de araştırma yapılan köylerden de çıkarılacağı üzere, köylerin hepsinde elektrik bulunmaktadır. Fakat elektriğin sık sık kesilmesi ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Köylerin hepsi internet erişimine sahip değildir. Özellikle bazı dağ köylerinde telefon erişimi de zayıftır.

Köyün gelişimi ile de ilişkili olan bir durumdur. Örneğin Sarıyayla köyü dağlık alanda olmasına rağmen, evlerin çoğunda internet bağlantısına rastlanmıştır.

Köylerin hemen hepsinde okul bulunmaktadır. Ancak okulların çoğu kullanılmamaktadır. Köylerin çoğunda taşınmalı eğitim uygulaması bulunmaktadır. Yeşilyazı köyünde bulunan okula Ziyaret köyünden öğrenciler servislerle götürülmektedir. Kocatepe ve Mezra köylerinde öğrenciler için sadece onların kullandıkları servislerle ilçe merkezindeki okula taşıma yöntemi ile eğitim verilmektedir. Araştırma yapılan köylerden, Burmageçit, Yeşilyazı, Göktepe, Pınarlar köylerinde okul bulunmaktadır. Bu köyler buldukları ilçenin sosyo-ekonomik olarak iyi durumda olan, yüksek nüfuslu köyleridir.

Kırsal alanlarda sağlık hizmetlerinin sağlanması, acil durumlarda doğrudan müdahale etmek, kış aylarında ulaşımın sağlanamadığı köylerde kolaylık sağlamak için gereklidir. Araştırma alanında yapılan anket sonuçlarından elde edilen bulgulara göre sağlık nedeniyle sık sık köy dışına çıkan kişi sayısı fazladır. Tunceli köylerinin çoğunda nüfus azlığı nedeniyle sağlık ocağı bulunsa da sağlık personeli bulunmamaktadır. Köylerde önceki yıllarda yapılan sağlık ocaklarının çoğu ya konut haline getirilmiş ya da kullanılmamaktadır.

Tunceli kırsalının en önemli ekonomik gelir kaynakları tarım ve hayvancılık faaliyetleridir. Çok az köyde kırsal turizmden gelir kaynağı olarak yararlanıldığı görülmektedir. Kırsal sanayi için yeterli olan artı üretime sahip köy sayısı azdır. Köylerin bazılarında değirmen varlığı dışında, ürünlerin depolandığı, işlendiği ya da pakletlendiği tesisler bulunmamaktadır. Köylerden sağlanan ürünler il merkezindeki tesislerde işlenmekte, paketlenmekte ve depolanmaktadır. Örneğin, araştırma yapılan köylerden biri olan Ulukale köyünde soğuk hava deposu yapılacaktır. Soğuk hava deposunun yapılması, dut üretiminin fazla olması, ulaşımın zorluğu ve artı ürünün korunmak istenmesinden kaynaklı ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Pınarlar ve Göktepe köylerinde değirmen, un üretiminin yapıldığı makinelerin olduğu bir tesis bulunmaktadır. Aynı zamanda Pınarlar köyünde iki tane 500 başlık keçi ahır, bir tane de 50 başlık büyükbaş sığır ahır bulunmaktadır.

5.1.1.2. Çevre Koruma Boyutu

Kırsal alanlarda çevre korunma boyutu; su kaynaklarının, toprak kaynaklarının, doğal bitki örtüsünün ve peyzajın korunmasını ve ekolojik sürdürülebilirliği kapsamaktadır (Bakırcı, 2007:353). Çevre korunması ve sorunların ortaya konulması, sürdürülebilir kalkınma için önemli bir faktördür.

Tunceli'de köylerde yapılan anketlerden elde edilen veriye göre kırsalda yaşayan halkın çoğu çevrenin ne olduğu hakkında bilgi sahibidir. Fakat, çevrenin korunması hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Çoğu katılımcı doğal ortamın

korunmasından yana olduklarını ve bu katılımcılardan bazıları ise köy sorunları içerisinde avcılığın, barajların, yangınların doğal çevreye zarar verdiğini, mera alanlarının tahribinin önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir.

Tunceli su kaynakları yönünden oldukça zengin bir ildir. Şelaleler, kaynak suları neredeyse ilin her yerinde bulunmaktadır. Küçük göller ve buzul gölleri de Tunceli'nin yüzölçümüne göre yoğunluk göstermektedir. Geçirimli toprak yapısı yağışların, kar erimelerinin kaynaklarda birikmesine neden olmuştur. Kaynak sularının temizliği yüzeydeki kirliliği de yansıtmaktadır. Tunceli'deki kaynak sularının hiçbiri bu kirliliği göstermemektedir. Kırsal alanların çoğunda bu kaynak sularından yararlanılmaktadır.

Toprak kaynaklarının korunması, erozyonun önlenmesi, tarım alanlarının amaç dışı kullanılması, verimsiz eğimli arazilerde tarım yapılmaya çalışılması, yapay gübre ve zirai ilaçların toprakta birikmesi, kentsel sanayi ve turizm atıklarının toprakta birikmesi gibi sorunlar sonucunda engellenir (Bakırcı, 2007:357).

Ankete katılanların çoğu tarımda sadece hayvan gübresi kullandıklarını, zirai ilaç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Köylerde çoğunlukla çöplerin düzenli olarak toplandığı ya da yakarak bertaraf edildiği bilgisi edinilmiştir. Köylerde önemli görülen sorunlardan biri de çevre kirliliği olmuştur. Bazı köylerde çöplerin düzenli toplanmaması ve yakarak bertaraf edilmesinin köydeki arıcılığa olumsuz etkisi köy halkı tarafından sorun olarak belirtilmiştir. Köylerde bilinçsiz otlatma faaliyetleri mera alanlarının azalmasına neden olmuştur. Ziyaret köyünde gözelerin varlığının ilgi görmesi nedeniyle gelen turistlerin yoğun olması kirliliğe neden olmaktadır.

Tunceli kırsalındaki ağaç formasyonu geçmiş yıllara göre azalmıştır. Bitki örtüsünün tahribatı ve son yıllarda çıkan yangınlar meşe ağaçlarının azalmasına, zengin flora varlığının yok olmaya başlamasına neden olmuştur.

İnsanlar tarafından oluşturulmuş değerlerin korunması diğer nesillere aktarılması kültürel olarak önem taşımaktadır. Aynı zamanda kırsal peyzajın korunması, kırsal turizm açısından da önemlidir. Daha öncede bahsedildiği gibi, Tunceli köylerinin çoğunda peyzajın, konut mimarisinin korunduğu söylenemez. Payamdüzü köyünde eski yapılar çoğunlukta olduğu için köydeki genel peyzajın çok bozulmadığı ancak, yeni yapılan konutlardan anlaşıldığı kadarı ile bozulabileceği görülmüştür. Ekonomik olarak gelişmiş, nüfusu diğer köylere göre daha fazla olan köylerde peyzajın, şehir peyzajına dönüştüğü görülmektedir. Özellikle Pınarlar köyünde iki ve üç katlı yapıların, Burmageçit köyünde lüks, güvenli yapıların varlığı bunlara örnek verilebilir. Çoğu köyde Kırsal Turizm açısından beklenti olmadığı için kültürel aktarımın ve değerlerin korunmasının geri plana atıldığı, bu nedenle peyzajın korunmasının önemsenmediği görülmektedir.

Tunceli’de araştırma yapılan köylerde halkın bilinçlendirildiği takdirde ekolojik sürdürülebilirliğe destek olabilecekleri gözlemlenmiştir. Anket sonuçlarında da bu sonucu destekleyen cevaplar alınmıştır. Halkın çoğu verilecek eğitimlere karşı açıktır. Örneğin, Ulukale köyünde avlanmanın yasaklanması için köy halkı tarafından yasal başvuru yapılması gibi, Pınarlar köyünde de 2. derece arkeolojik sit alanı olarak belirlenen höyüğün korunmasına yönelik ve köyün yakınındaki mermer ocağının köyün tarım alanlarına zarar vermesinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Genel olarak köylerde yaşayanlar, ekolojik sürdürülebilirlik, çevrenin korunması konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Köylerde ekolojik dengenin korunması ve sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar yapılmamıştır.

5.1.2. Beşeri Kalkınma

Beşeri Kalkınma, sosyo-kültürel boyut ve ekonomik gelişme boyutu şeklinde iki boyutta ele alınmaktadır (Bakırcı, 2007:352).

5.1.2.1. Sosyo-Kültürel Boyut

Sosyo-kültürel boyut içerisine kırsal nüfusun eğitim faaliyetlerini, sağlık hizmetlerini, sosyal faaliyetlerini, yaşam şekli ve geleneklerini, kırsal miras, örgütlenme ve sosyal güvenlik konularını almaktadır (Bakırcı,2007:352).

Tunceli’nin topografik yapısı, diğer yerleşmelerden kültürel olarak fazla etkilenmemesine neden olmuştur. Fakat, Çemişgezek ve Pertek’in köylerinde sınır ili olan Elazığ’ın kültürel özelliklerine rastlanmaktadır. Günümüze doğru çoğu kırsal alanda olduğu gibi Tunceli’nin köylerinde de geleneksel faaliyetlerin gittikçe azaldığı görülmektedir.

Toplumun gelişebilmesi bireylerin çağdaş yaşama ayak uydurması yenilikleri takip edebilmesi eğitim düzeyleri ile bağlantılıdır. Bilinçli toplumun varlığı kalkınmanın sürdürülebilirliği için önemlidir. Toplum ne kadar bilinçli olursa, gelişime ayak uydurursa o kadar sosyo-ekonomik gelişme gösterir. Araştırma yapılan köylerde genel olarak eğitim seviyesine bakıldığında, köylerdeki okuryazarlığın yüksek olduğunu ve çoğunlukla ortaokul mezunu oldukları görülmektedir. Köylerde nüfusun, özellikle genç nüfusun, sürekli göç ettikleri düşünüldüğünde eğitim ortalamasının yüksek olmaması kaçınılmazdır. Eğitimli ve nitelikli nüfusun çoğu köylerden göç etmiştir.

Tarım ve hayvancılık ile uğraşan çiftçilerin modern teknikleri ve yöntemleri bilmesi uygulaması üretimin gelişmesi konusunda önemlidir. Modern üretim tekniklerini kullanamayan bilinçsiz üreticiler, geleneksel tarzda üretim yaparak gelişme kaydetmeye gayret ederler, fakat bu gelişimin kendi içinde büyüye de diğer kırsal alanlara göre geri kalmasına, kalite konusunda

olumsuzluk yaşanmasına neden olmaktadır (Bakırcı, 2007:354). Araştırma yapılan köylerde kullanılan yöntemlerin en fazla geleneksel yöntemler olduğu, yeni durum ve teşviklerden haberdar olmalarının da çoğunlukla takip etmedikleri yönünde olduğu görülmüştür. Bu durum kırsal alanlardaki ekonomik faaliyetlerin gelişimine olumsuz etki etmektedir.

Sağlık hizmetlerinin yetersizliği, köy halkının göç etme nedenlerinden biri olmuştur. Köylerde sağlık personelinin yetersiz olması, sağlık evlerinin kapalı olması sorunu anket sonuçlarında da sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Tunceli köylerinde sosyal yaşamın genellikle köy halkının birbiriyle olan komşuluk ilişkilerinden oluştuğu, erkeklerin kahvehaneler de vakit geçirdiği, kadınların boş zamanlarında komşuları ile muhabbet ettiği ya da ev işleri ile ilgilendikleri görülmüştür. Köylerde yaşayan halkın birbiriyle olan ilişkilerinin genel olarak iyi olduğu, fakat köy bazında ele alındığında bazı köylerde mera alanlarının otlatılması, tarım alanlarının kullanımı ya da köyle ilgili alınan kararlar yüzünden birbiriyle sık sık kavga ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Burmageçit gibi bazı köylerde köy halkı farklı sosyal alanlara da yönelmiştir. Burmageçit köyünde amatör futbol takımı ve saha bulunmaktadır.

Köylerde yaşayan halkın birbirleriyle iyi geçinmesi sosyal yaşamın gelişmesi için önemlidir. Bu sayede köy odalarının aktif kullanılması ve ortak kararlar alınarak yeni aktivitelerin oluşması mümkün olur. İlişkilerin iyi olması, kalkınma amacıyla yapılması planlanan tüm faaliyetlerde birlikte hareket edebilmeyi sağlar. Tunceli'nin köylerinde yapılan araştırma sonucunda köy halkının çoğunlukla birbiriyle iyi geçinmesi, ilişkilerinin sağlam olması, kalkınma çalışmalarına olumlu yansiyacaktır. Köylerde yapılması en çok istenen sosyal tesis Cemevi olmuştur. Düğün salonu ve pazar yeri gibi diğer tesislerin yapılması da istenmiştir.

Fotoğraf 5.1 Hem çağdaş hem de kültürel değerlerini koruyan köy sakinlerinin varlığı kırsal kalkınma için önemlidir.

Fotoğraf 5.2 Köylerde yaşayanların hem birbirleriyle hem de köye gelen misafirlerle ilişkilerinin iyi olması kırsal kalkınma için avantaj oluşturmaktadır.

Kırsal alanlarda yaşayan halkın bağlı oldukları yaşam şekli ve gelenekleri, ekonomik faaliyetlerini de şekillendirmektedir (Bakırcı, 2007:361). Tunceli’de köylerin üretimde ve yaşama şeklinde geleneksel yapıya bağlı kaldığı köylerin yanında, şehirleşmeye başlayan köyleri de bulunmaktadır. Çalışılan köyler arasında Burmageçit, Pınarlar, Göktepe gibi köyler şehirleşmeye başlayan köyler arasında gösterilebilir.

Tunceli kırsalında göçün artması ve nüfusun azalması, ekonomik faaliyetlerin azalmasına neden olmuştur. Köylerde sadece yazın konaklanan konutların sayısı sürekli artış göstermiştir. Ulukale gibi yaz aylarında konaklama olsa da yoğun tarımsal faaliyetlerle ilgilenen köyler de bulunmaktadır. Göç olsa da köyde kalan nüfusun geçmiş yıllara göre hayvancılık faaliyetlerini arttırdığı Payamdüzü gibi köyler ve göçün olumsuz etkilediği ekonomik faaliyetlerin azaldığı Pınarlar köyü gibi köyler de vardır.

Tunceli köylerinde hem kadınların kendisinden hem de erkeklerden öğrenildiği kadarıyla, ataerkil toplum yapısının ve feodal yapının geleneksel yaşam içerisinde çok yeri olmadığı, kapalı toplum yapısı olmadığı daha ziyade yeniliklere açık bir toplum yapısına sahip oldukları ortaya çıkarılmıştır. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde yeni fikirlere açık oldukları kadar geleneksel yöntemleri de korumaya devam etmektedirler. Tunceli halkının inanç yapısı aydın görüşlü, çağdaş ve yenilikçi olmalarını sağlamıştır. Gelişen kırsal turizm faaliyetlerinden Tunceli kırsalı da etkilenmiştir. Ovacık’ın köyleri, Pülümür’ün dağ köyleri, Mazgirt ve Pertek’in baraja kıyısı olan köylerinde bu etkiyi görmek mümkündür. Örneğin, Göktepe köyünde balık lokantalarının açılması, köy dışından gelen ziyaretleri arttırmıştır. Sosyal yaşam ve gelenekler dışarıdan gelen turistlere karşı halkın iyimser, hoşgörülü ve misafirperver olmalarını sağlamaktadır.

Köylerde yaşayanlar anketlerde, devletin yardımı ile çözülecek sorunların, aynı zamanda muhtarların önderliğinde halk el ele verirse çözüleceğini belirtmiştir. Tunceli kırsalında halkın kendi memleketleri için yeni faaliyetler yapma, birlik beraberlik oluşturma gibi istekleri bulunmaktadır.

Birbirlerine yakın olan köylerin birbirleri ile ilişkileri kuvvetliken uzak köylerin diğer köylerle olan ilişkileri daha zayıftır. Örneğin, Sarıyayla köyü etrafı yükseltilerle çevrili ve diğer köylerle çok yakın olmadığından ilişkileri çok kuvvetli değildir. Bu köyün en çok ilişkili olduğu köyler köy sınırı ve uzaklığından dolayı, Tunceli'nin köylerinden çok Bingöl'ün köyleri olmuştur.

Sosyal güvenlik, üretim aşamasında çıkabilecek sorunların ortaya çıkaracağı güç durumlarda kırsal nüfusun desteklenmesini, üretilen ürünlerin güvenliğinin denetlenmesini, işsizlik ve sağlık sigortaları gibi kırsal halkın güvenceye alınmasını içeren sosyal devlet olma ilkelerinden biridir (Bakırcı, 2007:362). Tunceli'nin köylerinde ürünlerin denetimi, yerel halk tarafından sağlanmaktadır. Üretimin geliştirilmesi ve olası risk durumlarında Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, köylerde faaliyetler yürütmektedir. Devlet desteklerinden köy halkının yararlanması için köy halkı muhtarlar aracılığı ile bilgilendirilmekte, yerel halkın desteği ile geliştirme çalışmaları yapılmaktadır. Anket uygulamalarında ve mülakatlarda çıkan sonuçlara göre bu pek yeterli olmamaktadır. Köy nüfusunun çoğu tarım ve hayvancılıktaki desteklerin çoğundan haberdar olmamakta veya üretimin az olduğu yıllarda, beklenmeyen şiddetli yağışlar ve dolu yağışlarında üretim zararı için uygulanan desteklerden yararlanamamaktadırlar. Tunceli köylerinde Türkiye genelinde olduğu gibi işsizlik sigortası bulunmamaktadır. Çiftçiler için üretimin olmadığı yıllarda uygulanan herhangi bir sigorta sistemi bulunmamaktadır. Araştırma yapılan köylerde anket sonuçlarına göre en fazla bulunan sosyal güvenlik durumu, SSK'dır. Köylerde anket yapılan kişilerin %11'inde hiç sosyal güvenlik olmadığı ortaya çıkarılmıştır.

Tunceli kırsalı en fazla çatışmalar ve terör olaylarından zarar görmektedir. Kırsal alanlarda üretimin gelişmemesi ve göçlerin temel sebebi bu faktördür. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, 1990'lı yıllarda çoğu köyde hızlı bir nüfus azalması meydana gelmiştir. Tunceli genelinde yaşayanların büyük bölümünün can güvenliği sebebiyle memleketlerini terketmek zorunda kaldıkları, sonraki yıllarda köyelerine geri dönüp yaşadıkları evleri restore ederek, yazları gelip kaldıkları bulgusu elde edilmiştir. Göç eden belli bir nüfus kitlesi ise geri dönüş sağlamamıştır.

Örgütlenme, ortak çıkarlar için birlikte hareket etme aracıdır. Kırsal alanlarda yürütülen kalkınma çalışmaları için hem katılımı hem de sürekliliği sağlamak için gereklidir (Bakırcı, 2007:363). Tunceli köyelerinin çoğunda köy odası, kalkınma ve dayanışma derneği, sosyal dernekler gibi köy halkının bir araya gelerek kararlar aldıkları yerleri vardır. Araştırma yapılan,

Burmageçit, Yeşilyazı, Kocatepe, Mezra, Aşağıdoluca, Sarıyayla, Göktepe, Pınarlar, İn, Ulukale köylerinde bu tür köy halkının ortak görüşler için birlikte hareket ettiği yerlere rastlanmıştır. Tarımsal kooperatifçilik ise araştırma yapılan köylerin çoğunda eksiklik olarak görülmüştür. Anket sonuçlarından da anlaşılacağı üzere herhangi bir kooperatife üyeliği olmayan kişi sayısı çoğunluktadır. Köylerde kooperatifçiliğin geri planda kalması, üretimde araçların aradan çıkarılma durumu ile pazarlama sağlanmasını engellemiş, köy halkının üretim faaliyetlerindeki gereksinimlerini uygun koşullarda elde etmesi zorlaşmıştır. Tunceli köylerinde yönetim genelde muhtarın kontrolündedir. Araştırma yapılan köylerden elde edilen verilere göre, çoğu köyde sosyal ilişkilerde akraba ilişkilerinin daha kuvvetli olduğu görülmüştür.

5.1.2.2. Ekonomik Gelişme Boyutu

Ekonomik gelişme boyutu, tarım, hayvancılık, ormancılık, kırsal turizm, kırsal sanayi, kırsal el sanatları gibi faaliyetlerin gelişimini kapsamaktadır (Bakırcı, 2007:364).

Tunceli’de araştırma yapılan köylerde elde edilen verilere göre, 5000 TL’den az yıllık gelir düzeyi olan kişiler yaklaşık %23’ü oluşturmaktadır. Ortalama yıllık gelir düzeyi 10000 TL civarındadır. Çoğu aile yıllık gelirlerinin yeterli olmadığını (%50) ve geçmiş yıllara göre ise azaldığını (%50 üzeri) belirtmiştir. Bulgulara göre, arazi varlığı olmayan aileler çoğunluktadır. Ancak anket çalışmasında bu bilgiyi paylaşmak istemeyenler, arazisinin olmadığını belirtebilir. Arazi varlığına sahip olanların ise 50 dekar ve üzerine gidildikçe azaldığı ortaya çıkarılmıştır. Düşük gelirli aileler, arazi varlığı az olan ve olmayan ailelerden oluşmaktadır. Bazı köylerde kullanılmayan okullarda evi olmayan ailelerin yaşadıkları görülmüştür. Bu aileler çoğu zaman köy içerisindeki diğer çiftçilerin işlerini para karşılığı ya da ürün karşılığı yapmaktadırlar. Bazıları ise kendi arazilerinde ürün üretmektedir ancak ev yapımı için köy içerisinde arazileri bulunmamaktadır. Pınarlar köyü gibi köylerde iki ve üç katlı yapılarda tarımsal üretim yapan ya da üretim faaliyetlerine katılmayan ancak kirada oturan aileler bulunmaktadır.

Tarımsal üretimin anahtar unsurları, sadece üretimin arttırılmasını değil, ihtiyaçlar dahilinde üretim yapılmasını, modern teknolojiye özendirilmesini, bitkisel ve hayvansal üretim arasında denge oluşturulmasını, küçük ölçekli işletmelerin kurulmasını ve geliştirilmesini, pazar ihtiyaçlarının karşılanmasını, çiftçiler arasında iş birliğini içermektedir (Bakırcı, 2007:366).

Tunceli kırsalında tarımsal üretim geçmişten günümüze her zaman önemini korumuştur. Köylerde farklı bir ekonomik faaliyetin olmaması, köylerin koşullarının tarım ve hayvancılığa uygun olması bunun temel nedenlerindedir. Tunceli’de toplam işlenen tarım alanı, 1990’lı 50 bin ha üzerindeyken 2017 yılında 50 bin ha’nın altına düşmüştür. Tunceli’nin fiziki

coğrafyasındaki çeşitlilik tarımsal ürün çeşitliliğinin de ilçelere ve köylere göre farklılık göstermesine neden olmuştur. Bazı köylerde ekonomik getirisi en fazla olan ürünün temel ürün olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Ulukale köyünde dut üreticiliği için uygun koşulların olması ve üretimden elde edilen gelirin yüksek olması, dut üretimini temel üretim haline getirmiştir. Ovacık ilçesinin köylerinde sulanan arazi varlığının fazla olması, arazi yapısının daha az engebeli olması, ekonomik getirisinin fazla olması, fasulyenin üretilen temel ürünlerden biri haline gelmesine neden olmuştur. Aynı şekilde Pertek'te meyve ve sebzeçiliğinin gelişmesini de bulunduğu coğrafi özelliklerle ilişkilidir.

Tunceli'nin köylerinde tarımsal üretimler farklılık gösterse de genel olarak en fazla üretimin tahıl ürünlerinde ve bostan ürünlerinde olduğu görülmektedir. Ankete katılan kişilerin verdikleri yanıtlarda Tunceli Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden alınan verilerle örtüşmektedir. Tarım arazilerinin parçalı olması, engebeli ve makine kullanımına elverişli arazilerin az olması tarımın gelişmesini engellemiştir. Kırsal alanlarda nüfusun azalması tarımsal üretim ile ilgilenen nüfusu da azaltmıştır. Bu nedenle en fazla gelir getiren ürünler üretilmiş, hayvancılık ön plana çıkmıştır.

Köylerde ankete katılanların verdiği cevaplara göre, tarım makinesi olmayan kişilerin sayısı daha fazladır. Arazi yapısı ve ekonomik gelirlerin tarım makinesi alımını engellemesi, devlet desteklerinden haberdar olmama gibi nedenlerden kaynaklı makine kullanımı azdır. Tarım makinesi almak için kredi kullanan sayısı azdır. Tarımsal faaliyetler eskiye oranla azalma eğilimi göstermiştir. Bunun en önemli nedeni nüfusun azalmasıdır. Tarım alanlarının ve ürünlerinin miktarının arttırılması, tarım makinelerinin arttırılması ve desteklenmesi, yeni ürünlerin üretilmesi, tarımda en fazla yatırım yapılması istenen faaliyetlerdir. Bulgulardan çıkarılacağı üzere, tarımsal üretim faaliyetleri yetersizdir. Anketlere katılanların %10'u tarımın iyileştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tunceli kırsalında diğer önemli ekonomik faaliyet olan ve entegre kırsal kalkınma yaklaşımı içerisinde de yerini alan faaliyet hayvancılıktır. Kırsal kalkınma için önemli bir potansiyele sahip olan hayvancılık iyi değerlendirilmemektedir. Tunceli'de büyükbaş hayvan sayıları 1990'lı yıllardan günümüze doğru azalma eğilimi göstermiştir. Tunceli kırsalının coğrafi yapısı küçükbaş hayvan için daha uygun koşullara sahiptir. Bu nedenle, küçükbaş hayvan sayıları ise büyükbaş hayvan sayılarına göre daha iyi durumdadır. Sadece son birkaç yılda keçi sayısındaki azalma dikkat çekmektedir. Köyler arasındaki farklılık tarımsal üretimde olduğu gibi hayvancılıkta da görülmektedir. Hayvancılığın yoğun olduğu Payamdüzü köyü gibi köyler olmasının yanında, Dervişcemal köyü gibi çok az olduğu köyler de vardır. Bu farklılığın nedenleri, hem fiziki koşulların etkisi hem de beşeri koşullardır. Göç ve genç nüfusun azalması en önemli faktördür. Ankete katılanların cevaplarına göre hayvancılık, genç nüfusun azalması ve giderlerinin fazla olmasından dolayı geçmiş yıllara göre azalmıştır. Yatırımların olmaması

ve beraberinde gerçekleşen göç, tarım ve hayvancılığın gerilemesine neden olmuştur. Ekonomik gelirin azlığı göçü etkilemiş, göç ise ekonomik gelirlerin daha da azalmasına neden olmuştur.

Köylerde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanında kümes hayvancılığı, arıcılık ve balıkçılık da yapılmaktadır. Kümes hayvancılığı köylerde gelişme gösteren bir ekonomik faaliyet olmamıştır. Buna karşılık son yıllarda özellikle Pülümür ilçesinde hızla gelişen arıcılık faaliyetleri, köylerde önemli bir gelir kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Tunceli'nin özellikle Keban Baraj Gölü'ne kıyısı olan köylerinde ise balıkçılık faaliyetlerinin alternatif gelir kaynağı olarak ortaya çıktığı da bulgulardan elde edilmektedir.

Tunceli köylerinde ormancılık faaliyeti çok azdır. Araştırma yapılan köylerden sadece Aslanyurdu köyünde ormancılık/odunculuk yapan bir aileye rastlanmıştır. Tunceli'nin doğal bitki örtüsü ve halkın yaşam tarzı ormancılık faaliyetleri ile örtüşmediğinden alternatif bir gelir kaynağı olarak ortaya çıkmamıştır. Yalnızca, Yeşilyazı köyü gibi bazı köylerde kavak ağacı yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Kentlerdeki yoğun çalışma temposu, kirlilik ve kalabalıktan uzaklaşmayı isteyen insanların kırsal alanlarda dinlenmeye yönelmesi ile ortaya çıkan kırsal turizm faaliyetleri, Tunceli'de son yıllarda ortaya çıkan bir ekonomik faaliyet olmuştur. Türkiye'deki gelişim süreci dikkate alındığında Tunceli'deki gelişim süreci normal seyrettiği görülmektedir. Anketlerden çıkan sonuçlara göre yerel halkın yaklaşık %50'sinin kırsal turizm ile ilgili bir şeyler bildikleri söylenebilir. Ankete katılanlar köylerindeki turistik çekiciliklerin bilincindedir. Ancak çoğu bu çekicilikleri köylerinin güzel yanı olarak tanımlarken, turizm amaçlı kullanımını bilmemektedir. Köylerinin tanıtımının yapılmasının, öncelikli turizm yatırımı olması gerektiğini belirtenler çoğunluktadır. Son yıllarda Tunceli'de her yıl yapılan Munzur Doğa Festivalinin yapılmaması nedeniyle festival ve şenliklerin olması gerektiğini belirtenler olmuştur. Bu festivalin varlığı turist sayısını arttırdığından, bazı köylerde yöresel ürün satışları ile gelir sağlanmaktadır. Özellikle Ovacık'ın köylerinden Ziyaret köyü, her yıl yaz aylarında en fazla turist ağırlayan rekreasyon alanlarından biridir. Tunceli'de kırsal turizm potansiyeli yüksek köyler çok fazladır. Köylerin çoğunda ikinci konutların varlığı söz konusudur.

Köylerde yaşayan kadınların çoğu el işi ile uğraşmaktadır ve bazı köylerde dokumacılık gelişmiştir. Evlerde ürettikleri ürünleri satarak gelir elde eden kadınlar vardır. Köylerde halk eğitim kursları uzun zamandır verilmemektedir. Kadınların bazıları geçmiş yıllarda verilen eğitimlerden öğretilenleri kullanmaya devam etmektedir.

Kırsal turizm gibi kırsal sanayi de alternatif gelir sağlayan önemli sektörlerden biridir. Kırsal sanayi, kırsal alanlarda üretilen ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması üzerine kurulan tesislerden oluşmaktadır. Kırsal sanayi, kırsal alanlarda üretimin dışa bağımlılığını azaltmaktadır. Kırsal alanlardaki küçük ölçekli işletmelerle araçlar ortadan

kalkacak, üretici daha yüksek gelir elde edecektir. Tunceli’de kırsal sanayi gelişme göstermektedir. Araştırma yapılan köylerin çoğu kırsal sanayi için yeterli potansiyele sahiptir. Köylerde yapılan anket ve görüşmeler bu konudaki istekleri ve çalışmalarını ortaya çıkarmıştır. Anketlerden çıkan bulgulara göre kırsal turizm hakkında bilgi sahibi olan kişiler gibi, yaklaşık %50’si kırsal sanayi ile ilgili de bir fikre sahiptir. Ancak faydalı olduğunu düşünseler de nasıl bir işleyişe sahip olduğunu bilmemektedirler.

5.2. SWOT ANALİZİ

SWOT (Strengths, Weakness, Opportunities, Threats) Analizi, güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve riskler gibi parametreleri açıkça ortaya koyan, durum analizlerinden biridir. Bu analiz, iç bağlamda zamanla değişebilecek verilerden oluşan güçlü ve zayıf yönler, dış bağlamda ise değişmesi pek mümkün olmayan, olası dış etkenleri temsil eden fırsatlar ve risklerden oluşmaktadır.

SWOT analizi ile tüm güçlü yönler belirlenip, zayıf yönlerle karşılaştırılır, bunun sonucunda fırsatların ve risklerin ortaya çıkarılması sağlanır. Ayrıca, zayıf yönleri ve tehditleri en aza indirecek veya ortadan kalkmasını sağlayacak, güçlü yönleri ve fırsatları ise daha iyi duruma getirerek korunmasını sağlayacak planlar gerçekleştirilir.

Amaç anket sonuçları, gözlemler, görüşmeler ve elde edilen kurumsal verilerle mevcut durumu değerlendirip potansiyelleri belirlemektir. Aynı zamanda SWOT Analizi sonucunda gelecekle ilgili tahminler yapılır.

Güçlü Yönler; alanın kırsal kalkınma potansiyelleri

Fiziki Açıdan;

- Biyoçeşitlilik açısından zengin olması, endemik türlerin fazlalığı,
- Doğal güzellikleri, şelaleleri, gözeleri, mağaraları vb. varlığı,
- Rafting, dağcılık-kamp, mağaracılık, yamaç paraşütü, kış sporları-kayak, balık avlama gibi turistik faaliyetlere uygun iklim ve yerşekillerine sahip olması,
- İl sınırları içerisinde Türkiye’nin en büyük milli parklarından birinin bulunması,
- Köylerin çoğunda toplu yerleşme dokusunun hâkim olması,
- Tarımsal üretimi etkileyen su kaynaklarının elverişliliği,
- Mera alanlarının zenginliği, yaylacılığa uygun alanların genişliği
- Zengin su kaynaklarının varlığı

Ekonomik Açıdan;

- Tarımsal üretimde çeşitlilik için uygun koşullara sahip olması,
- Hayvancılık faaliyetlerinde küçük ölçekli işletmelerin kurulmasına doğru ilerleme göstermesi

- Organik tarım ve hayvancılık faaliyetlerine uygun alanların varlığı,
- Arıcılığın geliştirilebilir olması,
- Tarımsal üretimde ürünlerin işlenmesine yönelik işlerde köylerde yaşayanların ücret karşılığı çalışabilmeleri,
- Evde yapılan ürünlerin çok çeşitli olması ve bunlardan gelir elde edilebilmesi,
- Bazı köylerde dokumacılığın gelişmesine yönelik potansiyelin varlığı,
- Kırsal Turizme yönelik faaliyetlerin varlığı,
- Turistik ürünlerin satışı ile gelir elde edilmesi,
- Yörede gerçekleştirilen doğa ve kültür festivali, ilçelerde ve il merkezinde etkinlikler yapılması ve bazı köylerde en çok üretilen ürünlerinin adı altında festivaller yapılması,

Sosyo-Kültürel Açıdan;

- Ekonomik faaliyetlerle ilgili sahip oldukları problemlerin nedenlerinin farkında olmaları,
- İkinci bir ekonomik gelir kaynağına ve ürün desenini çeşitlendirmeye açık olmaları,
- Paylaşımçı, farklı adet, gelenek ve görenekleri olan yerel halkın yerel kültürün varlığı,
- Köy dışına göç etmiş, büyük şehirlerde yaşayan, eğitim seviyesi yüksek ve ekonomik durumu iyi olabilecek, kırsal kalkınma çalışmalarına katkı sağlayacak kitlelerin varlığı,
- Kadınların sosyal-kültürel statülerinin yüksek olması, aile içerisindeki kararlarda etkin rol oynamaları,
- Yörede çekilen filmler ve belgeseller,
- Turizm açısından kültürel çekiciliklerin varlığı
- Köylerdeki sakinlerin birbirleriyle iyi geçinmesi ve yardımlaşmanın olması,
- Köy dışından gelen insanlara karşı gösterilen samimi tutum ve misafirperverlik,

Zayıf Yönler; alanın kırsal kalkınma kısıtları ve sorunları

Fiziki Açıdan;

- Engebeli topografya yapısının olması,
- Köylere ulaşım koşullarının elverişsiz olması
- Bazı köylerin il ve ilçe merkezlere olan mesafesinin fazla olması,
- Kış sıcaklıklarının düşük olması, kış aylarında kar yağışlarının görülmesi ve köylere hatta il merkezinden ilçe merkezlerine ulaşımın zorlaşması,
- Donlu günlerin görülmesi ve don olaylarının tarım arazilerine zarar vermesi,

- Tarımsal ilaç kullanımından kaynaklı oluşan toprak kirliliği,
- Ormanların yanması ve tahribi sonucunda biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi ve erozyon riskinin oluşması,
- Topografyanın engebeli olması sonucunda tarımsal arazi yapısının parçalı olması,

Ekonomik Açıdan;

- Yer altı kaynakları ve beşeri sermaye yönünden yoksul bir şehir olması,
- Sanayileşmenin gelişmemiş olması,
- Ortalama aile büyüklüğünün düşük olmasına rağmen, kalabalık ailelerde çalışan sayısının az olması nedeniyle ekonomik bağımlılık oranı yüksek olması,
- Köylerin pazarlarının olmaması ve köy sakinlerinin pazarlardan gelir elde edememesi,
- Gelirlerin yetersiz olması,
- Köylerin gelir dağılımındaki eşitsizlik,
- Köylerde ekonomik faaliyetlerin eşitsizliği,
- Köylerde istihdam olanaklarının kısıtlı olması,
- Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde geleneksel yöntemlerin devam etmesi,
- Tarım arazilerin az olması,
- Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gittikçe azalması, tüm köylerde aynı sürekliliği göstermemesi,
- Köylerde yetiştirilen bitkisel ürünlerin ve hayvansal ürünlerin köy içerisinde işlenmesini sağlayacak kırsal sanayi birimlerinin olmaması,
- Yıllık üretim değerlerine ve verimliliğe ilişkin sağlıklı bir veri kaydının tutulmaması,
- Ürünleri depolamada ve pazarlamada sistemli ve teknik yöntemlerle çalışılmaması,
- Kooperatif hizmetlerinin etkin olmaması,
- Köylerde turistik çekiciliklerin tanıtımının yetersiz olması
- Turistik ürünlerin satışında istenilen gelirin elde edilmemesi ve satışların süreklilik göstermemesidir.

Sosyo-Kültürel Açıdan;

- Bölgedeki terör olayları ve çatışmalar
- İl, ilçe ve köylerden dışarıya göçün çok fazla olması
- Köylerde genç nüfus sayısının az olması
- Köyde eğitim olanaklarının kısıtlı olması,
- Kamu yatırımlarının gelişmemiş olması
- İş imkanlarının kısıtlı olması,

- Köylerde yaşayanların ekonomik faaliyetlerde yeterince örgütlenememesi
- Çiftçilik eğitimlerinin de yetersiz olması ve geleneksel yapıda olması,
- Genç nüfus için sosyal aktivite imkânlarının sınırlı olması,
- Köylerde sağlık hizmetlerinin yetersiz kalması,
- Alışveriş, sağlık, bir takım sosyo-kültürel ihtiyaçların karşılanabilmesi için köylerin dışındaki il ve ilçe merkezlerine bağımlı olunması,
- Yerli halkın bilinçlenmesi için gerekli eğitimler konusunda sıkıntılar yaşanması,

Fırsatlar; alanda gerçekleştirilmesi olası kırsal kalkınmayı destekleyecek fırsatlar

Fiziki Açıdan;

- Köylerin çoğunda doğal güzellikler ve şehir hayatından uzak huzurlu ve doğal bir ortam arayan insanların turizm açısından talep ettiği unsurların olması,
- Köye dışarıdan ziyarete gelen veya önceden köyde yaşayıp göç etmiş insanların köy çevresinde ikinci konutlar yapmaları,
- Köy altyapısının iyileştirilmesine yönelik Belediye hizmetlerinin artırılması,
- Doğal güzellikleri, ormanları, akarsuları, bitkileri ve hayvanları koruma bilincinin giderek artması ve bu amaçla çalışan sivil toplum kuruluşlarının varlığı,
- Eğimli alanlarda toprağı daha iyi tutup erozyon riskini azaltacak, bölgeye uygun alternatif ürün çalışmaları yapılabilmesi,
- Ulaşım koşullarının zorluğu yönündeki sorunların bilincinde olunması ve alt yapı destek taleplerinde bulunulması,
- Festivallerin yeniden düzenlenmesi, geliştirilmesi adına çalışmalar yapılması,

Ekonomik Açıdan;

- Arıcılık faaliyetlerinin geliştirilebilmesi desteklerin artırılması,
- Teraslama yapılarak eğimden kaynaklanan zararların önlenmesi
- Organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Hayvancılığın gelişmesi için devlet desteklerinin varlığı ve uygun koşullar,
- Meraların verimli hale getirilecek potansiyeli olması,
- Alternatif kırsal turizm faaliyetleri için yatırım yapılması dahilinde gelişme potansiyeline sahip olması,
- Köylerde artı ürünler için soğuk hava deposu yapma çalışmaları,
- Yeni alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması için çalışmaların yürütülmesi,
- Modern tarım yöntemleri geliştirilmesi,
- Çiftçilerin örgütlenme çalışmalarına olumlu ilerleme göstermesi ve ürün maliyetlerinin düşmesi, üreticinin pazarda daha fazla söz sahibi olması,

- İl dışından gelen yerli ve yabancı turist sayısının fazla olması,
- Yeni yeme, içme mekânlarının açılması ve dışarıdan gelenlere hizmet etmesi,
- Kadınların dokumacılıkta ürettikleri ürünleri internet üzerinden satışa sunmaları gibi gelişmelerin olması,

Sosyo-Kültürel Açıdan;

- Halk Eğitim Merkezi'nden köylere eğitim kursları açılması talep ediliyor olması,
- Anket sonuçlarına göre, köylerde yaşayanların büyük çoğunluğunun kırsal kalkınma çalışmalarına katılmaya gönüllü olması,
- Ülke, bölge ve yerel yönetimlerin kırsal kalkınmaya olan ilgisi,
- Köylerde yaşayanların yalnızca devlet değil kendilerinin de bir arada hareket ederek sorunlarını çözeceklerinin bilincinde olmaları,
- Köylerde örgütlenme çalışmalarında gönüllü kişilerin olması,

Tehditler; alanda sosyo-ekonomik ve fiziki tehditler ve tehlikeler

Fiziki Açıdan;

- Köylere ulaşımın oldukça virajlı yollardan sağlanması ve niteliği düşük yollar olması, kış aylarında buzla kaplanması gibi durumların trafik kazaları riski oluşturması,
- Köylerin genelinde altyapı sistemleri yetersizliği,
- Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Projeleri hayata geçirilmediği takdirde var olan doğal kaynakların ve güzelliklerin bitki ve hayvan türlerinin yok olma riski taşıması,

Ekonomik Açıdan;

- İstihdam olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle çalışabilir genç nüfusun ekonomiye sağlayacağı katkıdan yararlanamama riski,
- Arıcılıkla ilgili çalışmaların yapılmaması,
- Tarım alanlarının parçalı olması,
- Tarımsal üretimde yeterli gelirin elde edilmemesi nedeniyle, tarımsal üretimin durma riski,
- Tarım dışı sektörlere yönelik çalışmaların henüz yapılmamış olması,
- Hayvancılık faaliyetlerinin giderlerinin yüksek olması,
- Hayvancılık faaliyetlerinin yeterince desteklenmemesi halinde gerilemesi,
- Ürün maliyetinin yükselmesi, fiyatların düşmesi
- Köyde turizm faaliyetlerinde sürdürülebilirlik ile ilgili bilgi sahibi olunmaması, bilinçsizlik, doğal kaynakları kötü kullanma,
- Çalışmalar ve projeler sürdürülebilir olmazsa bütün desteklerin boşa gitmesi durumu,

- Çayır alanlarının iyileştirilmesi ve korunmasını sağlayacak tedbirlerin alınamaması,
- Çalışmaların özenle yapılamaması halinde halkın ümidinin ve katılımcı ruhunun kaybolması riski,
- Alternatif ekonomik gelir kaynaklarının köye uygun olmamasından oluşan risklerdir.

Sosyo-Kültürel Açıdan;

- İl genelinde gerçekleşen glerin durdurulamaması,
- İlgisiz kalınması üzerine farklılık ve güzellik barındıran yerel kültürün yok olma riski,
- İşsizlik ve eğitimsizlik sonucunda yaşanacak sosyal sorunlar tehdidi,
- Anket sonuçlarına göre köyden göç etmeyi düşünen kişilerin oranının artma durumu,
- Köyde yapılan ikinci konutların artması sonucunda modernleşme ile kültürel yapının sürdürülmesinde denge sağlanamaması ve buna yönelik bilincin oluşturulamaması, tehditler arasındadır.

SONUÇ

Dünya üzerinde her yerin kendine özgü potansiyeli vardır. Fakat her yerin potansiyeli doğal ortam koşulları nedeniyle eşit değildir. Bazı bölgeler yüksek potansiyele sahipken bazıları düşük potansiyele sahip olabilir. Alüvyal bir ova tabanı ile dağlık alanlar ya da step bölgesi ile ormanlar aynı potansiyele sahip olamazlar. Doğal çevrenin içinde bulundurduğu potansiyeli, insan ortaya çıkarır ve gelişmesini sağlar (Tunçdilek, 1978).

Kırsal alanların sosyo-ekonomik olarak kalkınması, özellikle gelişmemiş şehirler için önem arz etmektedir. Kırsal kalkınma sayesinde kırsal alanlarda yaşayan insanların yaşam kalitesi yükselir, göç ortadan kalkar, dinamik bir ekonomik sistem oluşur. Şehirlerin hatta ülkelerin kalkınması için kırsal alanlarda yaşam seviyesinin yükseltilmesi, kır-kent dengesinin sağlanması, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesinin yanında alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması gerekir. Bunun içinde, doğal ve kültürel çevrenin sahip olduğu potansiyel belirlenmelidir.

Bu Araştırmada Tunceli; Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yukarı Fırat Bölümü'nde, topraklarının %70'inin dağlar, %25'inin platolar, %5'inin ovalar ve düzlüklerden oluştuğu, Çemişgezek, Hozat, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Pertek ve Pülümür ilçelerine ve 361 köye sahip, 2017 ADNKS ye göre 82.498 olan toplam nüfusun 28.116'sının kırsal nüfustan oluştuğu bir ildir.

Tez çalışmasının amacı, Tunceli kırsalının coğrafi özellikleri ve sorunları dikkate alınarak, köyleri birbiri ile karşılaştırarak ve sorgulayarak, kırsal kalkınmayı oluşturacak veya destekleyecek sosyo-ekonomik yapıyı, kırsalda yaşayanların katılımı ile birlikte ortaya çıkarmaktır. Tunceli'nin kırsal kalkınma potansiyelini iyi değerlendirebilmek için kırsal alanlarının sosyo-ekonomik yapısının geçmişte nasıl olduğunu, günümüzde nasıl bir duruma geldiğini, kırsal alanların başlıca sorunlarının neler olduğunu, bu sorunların çözümü için neler yapılması gerektiğini incelemek gerekir.

Tunceli yerleşme tarihi M.Ö 5500-3500 yıllarına dayanan bir şehirdir. Şehrin hemen her yerinde bulunan tarihi yapılar, günümüze kültürel miras olarak kalmıştır. 1935 yılından, 1985-1990 yıllarına kadar yaklaşık 150 binlerde olan nüfus, günümüzde 80 bine düşmüştür. Aynı şekilde kırsal alanlardaki nüfus da geçmişten günümüze hızla azalmıştır. Nüfusun azalmasının temel nedeni, göçlerdir. Can güvenliği, terör olayları, işsizlik, yoksulluk, eğitim koşulları, sağlık, göçe neden olan faktörlerden en önemlileridir. Son yıllarda işsizliğin azaldığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni de göçlerdir. Nüfusun azalması ve iş koşullarının iyileşmesi işsizlik oranını düşürmüştür. Fakat il genelinde genç nüfusta azalma söz konusudur. Kurumlaşmanın artması, il dışından gelen göçlerin artmasına neden olmuştur. Tunceli,

kozmpolit bir şehir yapısına doğru gitmektedir. Geçmişte daha kapalı, kültürel olarak daha saf olan toplum yapısı değişmiş, yerli halkın göç ettiği ve farklı illerden memurların, asker ve polis ailelerinin, öğrencilerin geldiği bir il olmaya başlamıştır. Şehrin merkezi ise Atatürk Mahallesi'ne doğru genişleme eğilimi göstermektedir. Kırsal yerleşmelerin yapısı da geçmişten günümüze değişim göstermiştir. Geçmiş yıllara göre köy sayısında azalma olmuş, nüfusu yaz aylarında artan kış aylarında azalan köyler ve kullanılmayan arazilerin, yıkık evlerin olduğu köyler fazlaşmıştır.

Tunceli kırsalında en önemli ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Tarımsal ürünlerin geçmiş yıllara göre üretim alanları azalmıştır, hayvan sayılarında ise büyükbaş hayvancılıkta azalma olsa da küçükbaş hayvancılıkta artış vardır. Arıcılık faaliyetleri geçmişten günümüze artış göstermiş, balık çiftliklerinin sayısı artmıştır. Tunceli'nin sanayi faaliyetlerinde, en önemli sektörü doğal kaynak suyu üretimidir. Diğer önemli sanayi kolu süt ve süt ürünlerinden oluşmaktadır. Geçmişten günümüze Tunceli'nin ithalatı, ihracatından hep çok daha fazla olmuştur. İl dışından çok fazla ürün ithal edilmektedir. Organize Sanayi Bölgesi ise son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Tunceli kırsalındaki ürünlerin işlenmesi birkaç firma üzerinden gerçekleşir.

Tunceli, turizm çekicilikleri yönünden zengin bir ildir. Fakat, turistik işletme sayısı yetersiz olduğu gibi, geçmişten günümüze artış göstermemektedir. Son yıllarda ilin aldığı turist sayısı artış göstermiştir. Genel olarak yerli turistin daha fazla olduğu görülse de, yabancı turist sayısı da fazladır. İlin yüzölçümüne göre aldığı turist sayısı fazla olduğundan turist yoğunluğu artar. Buna paralel olarak, kullanım oranı da artmaktadır. Kullanım oranının fazla olması, avcılık, çevre kirliliği, orman yangınları gibi nedenlerle doğal çevrenin bozulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, il genelinde çevrenin korunmasına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Av turizminin gelişmesi ve doğal yaşama zarar vermesi nedeniyle il sakinlerinin koruma faaliyeti başlatması sonucunda avcılığın yasaklanması da bu çalışmalara örnektir.

Kırsal alanların alt yapılarının geçmişten günümüze doğru daha iyi durumda olduğu ancak yetersiz olduğu söylenebilir. Su ve kanalizasyon şebekesi, elektrik ve iletişim sistemleri tüm köylerde kurulmuştur. Fakat çoğu köyde alt yapı oluşturulduktan sonra bir daha yenilenmemiş veya iyileştirilmemiştir. Bu konuda köyler bazında eşitsizlik söz konusudur.

Çalışılan köylerden Burmageçit Köyü, Tunceli'nin en yüksek nüfuslu köyüdür. Köyün il merkezine yakın olması, köyün gelişimini etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Köyde temel ekonomik gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Fakat, köyde yaşayanların, özellikle genç nüfusun çoğunun, il merkezinde de çalıştığı görülmüştür. Köyün hem altyapısı hem de sosyal faaliyet alanları gelişmiştir. Köyde yaşayan sakinlerden bazılarının ekonomik durumlarının iyi olması konut yapısını da etkilemiştir. Örneğin, köyde güvenlik sistemli ve otoparklı konutlar görmek mümkündür. Köyün kalabalık bir köy olması ve nüfusun genelinin gelirlerinin iyi

olması köyün çevresindeki diğer köylerden daha fazla gelişmesine neden olmuştur. Köyün en önemli sorunu diğer köylerde de görülen tarım alanlarının sulanmasında kullanılan suyun yetersizliğidir.

Çimenli Köyü, nüfusu sürekli azalan bu nedenle geçmiş yıllara göre sosyo-ekonomik yapısı zayıflayan köylerden biridir. Köy nüfusunun temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köyün bulunduğu coğrafi çevre, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin Burmageçit köyüne göre daha çok gelişmesine uygun olsa da göç, köydeki yaşam koşullarını değiştirmiştir. Köyde sadece bir hanenin örtü altı üretim yaptığı görülmüştür. Köyde hayvancılık ile uğraşan hane sayısı ve hayvan sayısı da çok azdır.

Ovacık'ın köylerinden olan Yeşilyazı, Burmageçit gibi nüfusu fazla köylerden biridir. Sosyo-ekonomik olarak da Burmageçit ile benzer özellikler göstermektedir. Köyde diğer köylerden de gelen öğrencilerin öğrenim gördüğü yatılı okul bulunmaktadır. Köyün topografyası ve toprak yapısı hem tarım hem de hayvancılık faaliyetlerinin gelişmesi için uygundur. Köyde birkaç hane 100-200 arası büyükbaş veya küçükbaş hayvan varlığına sahiptir. Diğer Ovacık köyleri gibi baklagil üretiminin yoğun olduğu köyde üretilen ürünler, ilçe merkezindeki işletmelere gönderilmektedir.

Ziyaret ve Yeşilyazı köyleri birbirine yakın köylerdir. Çimenli ve Burmageçit gibi her iki köyün de yakın olsalar da farklı oldukları görülmektedir. Ziyaret, Çimenli gibi nüfusu az bir köydür. Ancak, Ziyaret köyünün Çimenli köyünden farkı bu köyde kırsal turizme yönelik faaliyetler yapılmasıdır. Aynı zamanda, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yönünden Yeşilyazı köyünden daha az gelişme gösterse de turizm, bu ekonomik faaliyetlere entegre olan bir ekonomik gelir kaynağı olmuştur. Köyün turistik çekiciliği ise, köy sınırları içerisinde bulunan Munzur Gözeleridir. Gözeler, il içerisinde bulunan en önemli turizm destinasyonlarından biridir.

Kocatepe ve Mezra köyleri de birbirine yakın mesafede ve benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahip köylerdir. Bu köyler aynı zamanda Pülümür'ün diğer köylerini temsil eden özellikler taşımaktadırlar. Gerek fiziki çevresi, gerekse nüfus yapısı ve ekonomik faaliyetleri ortak özellikler göstermektedir. Pülümür'ün köyleri genellikle engebeli arazi yapısı nedeniyle dağınık yerleşmeye ve az nüfusa sahip küçük köylerdir. Kocatepe ve Mezra, yerleşme özelliği nedeniyle bazı farklılıklar gösterse de her iki köyde de ilçenin diğer köylerinde olduğu gibi arıcılık ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ön plandadır.

Aşağıdoluca, arazi varlığı ve nüfusu fazla köylerden biridir. Köyün 13 mezrası vardır. Köyün sahip olduğu tarım alanları barajın yapılması nedeniyle azalmış, tarımsal üretime de etki etmiştir. Köyün topografyası, iklimi ve tahıl üretimi, büyükbaş hayvancılığa elverişli olmasını sağlamıştır, bu nedenle büyükbaş hayvan sayısı küçükbaş hayvan sayısına göre daha fazladır. Köyde büyükbaş hayvancılık ile uğraşan hanelerde saman depoları bulunmaktadır.

Tüm bunlara rağmen, köyün hem nüfusunun hem de ekonomik faaliyetlerinin geçmişe oranla azaldığı görülmektedir.

Sarıyayla, ilin diğer köylerinde olduğu gibi nüfusu azalma eğilimi gösteren köylerdendir. Ancak, bu köyün diğer köylerden farklı olarak nüfusunun yıllara göre iniş çıkışlar göstermesi ve bazı yıllarda köyde neredeyse kimsenin olmaması dikkat çekmektedir. Sarıyayla köyü, ölü devresi olan köylerdendir. Kış aylarında köyde birkaç hane dışında kimse kalmamaktadır. Köy dışına göç edenler yaz aylarını köyde geçirdiklerinden eski evlerini yenilemişlerdir. Bu nedenle köyde modern mimariye sahip taş evler görmek mümkündür. Köyde bir ekonomik faaliyetle uğraşan hane sayısı azdır, uğraşanların çoğu ise hayvancılık ile uğraşmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısının fazla olduğu, organik arıcılığın yapıldığı bir köydür. Köyün sessiz ve sakin ortamı, doğal güzelliği, geleneksel mimariye uygun konutlarının varlığı, burada kırsal turizmi destekleyen ikinci konutların gelişmesine neden olabilecek bir potansiyeldir.

Pınarlar köyü daha önceden bucak olan Tunceli'nin nüfusu fazla köylerinden biridir. Burmageçit, Yeşilyazı gibi Pınarlar da bulunduğu ilçenin önemli köylerindedir. Pınarlar köyünde iki katlı yapılar, ahır çiftlikleri, değirmen ve sağlık ocağı, okul, damlama sulama sistemi yapılan tarım alanları bulunmaktadır. Köy, son yıllarda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde azalma göstermeye başlamış ve şehirleşme eğilimi içerisine girmiştir.

Arpalı köyü, Tunceli'nin en az nüfusa sahip köylerinden biridir. Köyün altyapısı zayıftır. Köydeki hanelerin ekonomik gelir dağılımları eşit değildir. Köy içerisinde çok yoksul ailelere rastlanmıştır. Köyden göç etmeyi düşünen haneler vardır. Köyün topografyası tarıma elverişsiz olsa da hayvancılık için uygundur; bu nedenle hayvancılık daha fazla yapılmaktadır. Fakat hayvancılık ile uğraşan hane sayısı azdır.

İn köyü, ilçe merkezine yakın, yüksek nüfuslu köylerden biridir. Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köyde hayvan sayısı fazla ve tarım arazisi geniştir. Fakat köyde küçük ölçekli depo, işleme, paketlenme gibi kırsal sanayiye yönelik işletmelere rastlanmaz.

Dervişcemal köyü, Tunceli'nin ve Hozat ilçesinin küçük, nüfusu az köylerinden biridir. Köyde tarım ve hayvancılık ile uğraşan hane sayısı çok azdır. Köyün bulunduğu yer kuraktır, bu nedenle düz bir yapıya sahip olsa da tarım gelişmemiştir.

Çemişgezek ilçesinin köyleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştiği köylerdir. Tunceli'nin Ovacık, Pertek ve Çemişgezek ilçeleri, ekonomik faaliyetler yönünden en aktif ilçelerdir. Çemişgezek ilçesinde çalışılan Ulukale köyü, Tunceli'de tarımsal üretimin geliştiği köylerden biridir. Köyde soğuk hava deposu yapılması planlanmıştır. Köydeki dut üretiminin yoğunluğu, her yıl düzenlenen dut festivalinin oluşmasına neden olmuştur. Köyün nüfusu yaz aylarında artar, kış aylarında azalır. Dut mevsiminde köye gelinir, ürün hasadından sonra

ürünler aracılara satılır ve yaz sonunda köy neredeyse boşalır. Araştırma yapılan köyler içerisinde kırsal sanayi kapsamında çalışmalar yapılan köy sayısı azdır. Ulukale köyü, bu köylerden biridir.

Payamdüzü köyü çalışılan köyler arasında en fazla hayvan sayısına sahip köydür. Küçükbaş hayvancılığın geliştiği köyde, artı ürün oluşsa da küçük ölçekli sanayi işletmesi bulunmamaktadır. Ulukale köyü gibi Payamdüzü köyünde de soğuk hava deposu yapılabilecek potansiyel bulunmaktadır. Köyde hayvancılık ile birlikte tarım ve dokumacılık da yapılmaktadır. Köyün geleneksel mimariye sahip konutları dikkat çekmektedir. Payamdüzü köyü, Çemişgezek'in çoğu köyü ile benzer özelliklere sahiptir.

Aslanyurdu, il merkezi ile ilçe merkezi arasında olması nedeniyle diğer köylerle ve merkezlerle ilişkileri güçlü bir köydür. Köyün nüfusu da diğer köyler gibi sürekli azalma eğilimi göstermektedir. Ekonomik faaliyetleri geçmiş yıllara göre gerilese de koyun yetiştiriciliği yapan haneler vardır.

Göktepe köyünün tipik yol boyu köyü olma özelliğine sahip olması, sosyal alt yapısını geliştirmiştir. Baraj dolayısıyla köyün tarım faaliyetleri azalsa da Burmageçit, Yeşilyazı, Pınarlar gibi köylere benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahiptir.

Entegre Kırsal Kalkınma Yaklaşımına göre yapılan değerlendirmede de bahsedildiği üzere, köylerin tümünde yapılan anket uygulamasından çıkan genel sonuçlara göre, köylerde yaşayanların, gelir durumları çok yüksek değildir ve eskiye oranla düşmüştür. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri de eskiye göre düşüş göstermiştir. Köylerde tarım ve hayvancılık ile uğraşan haneler arasında ekonomik eşitlik bulunmamaktadır. Çok fazla hayvan sayısına sahip hanelerin yanında tek ineği bulunan haneler de vardır. Aynı zamanda tarım ve hayvancılık ile uğraşmayan hanelerin de çok olduğu görülmüştür.

Tunceli kırsalının yaşadığı temel sorunlar; terör, istihdamın az olması, göç, genç nüfusun azalması, ulaşım zorluğu, alt yapının zayıflığı, sulama suyunun azlığı, kamu kurumlarının, yönetimin ve örgütlenmenin yetersizliği, yatırım eksikliğidir.

İstihdamın az olması, gelir getiren ekonomik faaliyetlerin yetersiz olması, özellikle genç nüfusun göç etmesine neden olmuştur. Göç aynı zamanda terör olayları ve can güvenliğinin tehlikeye düşmesi nedeniyle de gerçekleşmektedir. Alt yapı ve ulaşım yetersizliği köylerde yatırım için temel oluşmasını engellemektedir. Sulamanın yetersiz olması, tarım ürünlerinde çeşitliliğe gidilmesini engellemiştir.

Genel olarak tüm ülkede yaşanan sosyo-ekonomik sorunlar burada da yaşanmaktadır. Tunceli kırsalı, yaşanan sorunlara rağmen bu sorunları çözebilecek fiziki ve beşeri coğrafi özelliklere sahiptir. Kırsal alanların sahip oldukları potansiyel iyi değerlendirilmemektedir. Bu da çevreye duyarlı Kırsal Kalkınma projelerinin hazırlanmasını ve uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Ankete katılanlar sorunların çözümü için; yeni gelir kaynaklarının oluşturulmasını, tarım ve hayvancılıkta teknoloji kullanımının artırılmasını, kırsal sanayiye gidilmesini, turizmde ise öncelikle tanıtım amaçlı yatırımların yapılmasını önermişlerdir.

Yapılan gözlemler ve bulguların sonucunda, Tunceli kırsalında sorunların çözümü için; öncelikle terör ortamından çıkılması gerektiği, çıkılmazsa bile tüm köylerdeki altyapının yenilenmesi ve su kaynaklarının artırılması gerektiği, sonrasında da köylerin potansiyeline göre yaşayanlarının katılımı ile her köyde ayrı ayrı bilinçlendirme ve yatırım projeleri yapılması, kadınlara ve gençlere çalışmalarda öncelik verilmesi gerektiği çıkarılabilir. Bu sayede mevcut ekonomik faaliyetler güçlendirilebilecek, yeni ekonomik faaliyetler ortaya çıkarılabilecek, göç engellenebilecek, gençler yatırıma teşvik edilebilecektir.

Köylerin bazılarının sosyo-ekonomik olarak geliştikleri diğerlerinin ise aynı özellikler gösterse de gelişmediği görünmektedir. Örneğin, Burmageçit Köyü ile Çimenli Köyü; her iki köyde aynı güzergahta köylerdir, coğrafi çevre özellikleri benzerdir; hatta Çimenli düz topografyası nedeniyle daha avantajlı durumdadır. Buna rağmen, Burmageçit Köyü daha gelişmiş bir köydür. Bunun nedeni, Burmageçit'in sermaye ve yatırım olanaklarına sahip olması ve bunu en iyi şekilde değerlendirmesidir. İlçelerin tüm köyleri birbiri ile aynı gelişim düzeyine sahip değildir. Bunun temel nedenleri, gelişmeyen köylerde yatırımların kısıtlanması ya da dağ köyleri olması ve ulaşımın zor, güvenlik endişesinin yoğun olduğu yerler olması, köylerde yaşayanların alternatif ekonomik kaynaklara yönelmemeleri ve sürekli aynı ürünler üzerinde üretim yapmaları, yaptıkları üretimleri geliştirmemeleri, coğrafi çevreyi iyi değerlendirememeleri gibi nedenlerdir. Her köyün sorunları ve çözümleri üzerinden coğrafi çevre potansiyelleri belirlenip sürdürülebilir bir şekilde uygulamaya koyulduğu takdirde sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları en aza indirgenmiş olacaktır.

Çalışmadan elde edilen tüm bulgulara göre köylerdeki ekonomik potansiyelin gelişimini engelleyen sorunların çözümü için önerilerde bulunmak gerekirse,

- Öncelikle Tunceli genelinde köylerden ürün alıp işleyen firmaların varlığı yetersizdir, işletmelerin sayısı artırılmalıdır.
- Tarım ve hayvancılık ürünlerinin toplanma ve depolanması için gerekli altyapı oluşturulmalıdır,
- Tunceli'nin köylerinde kişilerin tarımsal üretime yatırım yapmaları ancak tarımsal faaliyetlerden yüksek gelir elde etmeleri ile mümkün olur. Tarım ürünlerinin çeşitlendirilmeli, yüksek gelir sağlayan ürünler ilk sıraya alınmalı,
- Mera alanlarının ıslah edilmeli,
- Modern tarım yöntemleri için eğitimler verilmeli, kırsal alanlarda yaşayanlar az gider ve yüksek teknoloji ile gerçekleşen üretim yöntemleri ve ürünlere yönlendirilmeli,

- Örtü altı tarımsal üretimler yaygınlaştırılmalı,
- Organik tarım yaygınlaştırılmalı ve bu konuda eğitimler verilip kırsal halk bilinçlendirilmeli,
- Modern hayvancılık geliştirilmeli, küçük ölçekli işletmeler ile köylerin içinde depolama, işleme ve paketlenme yapılmalı, bu işletmelerin yapılması köy halkını üretime teşvik edecek, artı ürün işletmeleri, işletmeler artı ürünü doğuracaktır.
- Arıcılığın geliştirilmesi ve organik bal üretimi yaygınlaştırılmalı, ana arı yetiştiriciliği geliştirilmeli, polen, arı sütü, bal mumu, propolis gibi ürünlerin üretimi geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalı,
- Turizm değerleri tanıtılmalı,
- Turizmde doluluk oranının fazla olması, kullanım oranını arttırdığından sürdürülebilir bir çevre yapısını engeller. İşletme sayısının artırılmalı, doğaya uygun, çevreyi koruyan ve talepleri karşılayabilecek yeni modern konaklama yerleri yapılmalı,
- Her köyde kadınlar için gelir sağlama ve meslek edinme amaçlı verilen özel kurslar açılmalı, eğitim düzeyleri yükseltilmeli, halıcılık, konserve yapımı, dikiş-nakış, gibi ev ekonomisine katkı sağlayan ürünlerin üretimi artırılmalı ve gelir kaynağı haline dönüştürülmelidir.

Tunceli kırsalının sahip olduğu doğal ve beşeri çevre çeşitliliği, sosyo-ekonomik faaliyetlerinin seçiminde de çeşitliliğe neden olmaktadır. Bu nedenle tek bir faaliyet üzerinden öneride bulunmak yerine, çok farklı potansiyeller üzerinden öneride bulunma olanağına sahiptir. Kırsal kalkınma için potansiyeli olduğu düşünülen yapılabilecek bazı öneriler;

- Pülümür'ün köylerinde arı sütü üretimi arttırılabilir. Günümüzde oldukça popüler ve tıbbi faydaları olan bu ürünün toplanma aşaması özel el becerisi gerektirdiğinden, kadınların çalışması için önemli bir faaliyet olabilir.
- Çemişgezek'in tüm köylerinde hayvancılıktaki potansiyele göre işletmeler açılabilir. Köy bazında ele alındığında Payamdüzü köyü depolama ve paketlenme için uygun potansiyele sahiptir. Tek sorun köyün alt yapısının iyileştirilmemiş olmasıdır. İlçe bazında ele alındığında daha büyük ölçekli işletmeler açılabilir.
- Ulukale köyünde açılacak soğuk hava deposu ile birlikte, köyde dut pekmezi dışında dut ile yapılan diğer ürünlerin imalatı da geliştirilebilir. Köyde festival yapılması avantaj oluşturmaktadır. Köyde tüm yaz devamlı bulunan pazar kurulabilir.
- Ziyaret köyü, yörenin inançlarına ve kırsal mimarisine uygun şekilde yeniden düzenlenebilir. Turist sayısının fazla olduğu Munzur gözeleri kirlilik ve kötü kullanım

nedeniyle sürdürülebilir çevre koşullarından yoksundur. Hediyeelik eşya satılan ve yemek yenilen dinlenme yerlerinin bulunduğu alan düzeltilebilir. Köy içerisindeki yollar yapılabilir ve yıkılmış evler restore edilebilir. Köyde turistlerin konaklayacağı kırsal mimariye uygun konutlar yapılabilir.

- Tunceli’de kırsal turizmi geliştirmeye yönelik TATUTA (Tarım, Turizm, Takas) yapılan çiftlikler açılabilir. Bunun için ise gerekli eğitimler verilmelidir, çünkü Tunceli kırsalında yaşayan nüfusun çoğu kırsal turizm hakkında bilgi sahibi değildir. Tunceli köylerinin birçoğu bu çiftlikleri kurmaya uygun bir potansiyele sahiptir. Örneğin, Yeşilyazı bu köylerden biridir. Köyün hem doğal güzelliği hem de tarıma uygun alanlarının varlığı bu köyde TATUTA için yatırım yapılmasına potansiyel oluşturmaktadır.
- Tunceli’de yazları oldukça talep gören kamp faaliyetleri için, doğal güzellikleri olan, şelalelere, buzul göllerine yakın kırsal alanlarda çadır alanları, bungalov evler yapılabilir.
- Araştırma yapılan Çimenli köyünde olduğu gibi diğer birçok köyde de damlama sulama ile domates yetiştiriciliği yapılabilir.
- Türkiye’de gelişmeye başlayan ve İzmir Seferihisar ilçesinin öncülerinden olduğu, tohum takas faaliyetleri, Tunceli’de de geliştirilebilir. Tarım faaliyetinin gelişmemiş olması Tunceli’deki genetiği değiştirilmemiş tohumların korunmasına neden olan negatif bir durum olmuş ama aynı zamanda pozitif bir gelişim sağlamıştır. Köylerde yaşayanların zirai ilaç kullanmaması, geleneksel yöntemleri kullanmaya devam etmeleri, atasından kalan tohumlarla yıllarca tekrar tohum olarak ürün üretmeleri, toprağın zararlı maddeler içermemesi, tohumların korunmasına neden olmuştur. Korunan tohumların ortaya çıkarılıp, takas yöntemi ile diğer çiftçileri teşvik ederek genetiği değiştirilmemiş organik ürünlerin üretimi tarımın tekrar ana ekonomik faaliyetlerden biri olmasına neden olabilir. Geliştirilme aşamasında kurulan dernekler ve etkinliklerle tohum takası, diğer il ve ilçelerle de iletişime geçirilerek daha kapsamlı bir faaliyete dönüştürülebilir.
- Pertek’in köylerinde bodur ağaçlarda meyve yetiştiriciliği yapılabilir. Köylerin sulama koşullarının ve topografyasının elverişli olması meyveciliği geliştirmiştir. Bodur ağaçlarda yetiştirilen meyveler, hem emek hem de ilaç ve su girdisini en aza indirdiğinden daha kolay yetiştirilebilir ve ürünlerin miktarı da artar. Pertek’te tüm köylerin bağlı olduğu bir kooperatifle bu meyveler işlenebilir. Komposto, reçel, turşu, kuru meyve gibi yan ürünlere paketlenerek il dışına satışlar ve ihracat yapılabilir.

- Sarıayla köyü, hem turizm hem de arıcılığın gelişmesi için uygun potansiyele sahiptir. Organik arıcılık yapan bir haneden yola çıkarak, köyde organik bal üretimi arttırılabilir.
- Tunceli köylerinin genelinde en önemli ürünlerin tahıl ürünleri olduğundan, ekmek üretimi ve yöresel yemeklerde ekmeğin ana malzeme olduğundan yola çıkarak; değirmenler arttırılabilir, ekmek üretimi hem arttırılabilir hem de çeşitlendirilebilir. Tunceli'nin en fazla sahip olduğu hem iklim hem yer şekilleri yönünden, turizm faaliyetleri dışında tarımsal sanayiye yönelik en iyi potansiyellerden biridir. Tunceli'nin yöresel yemeklerinde ekmek önemli bir üründür. Ekmeğin ana malzeme olduğu birçok yemek çeşidi vardır; zerefet, sirikot, sırın gibi...

Özetle, Tunceli'nin zengin ve endemik türlerin olması, doğal güzelliklerinin olması, turizme elverişli alanlarının zenginliği, tarımsal üretim için gerekli su kaynaklarının varlığı, tarımsal üretimde çeşitliliğe gidilebilecek topografik yapısı, organik tarım ve arıcılığın yapılabilmesi için uygun bitki örtüsü ve toprak yapısı, hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılık için gerekli arazi yapısı ve yaylalara sahip olması, hayvancılık ürünlerini değerlendirecek sanayi alt yapısının iyi yatırımlar ile geliştirilmeye açık olması vb. gibi fiziki potansiyeli bulunmaktadır. Aynı zamanda, Tunceli'nin eğitim seviyesi yüksek, bilinçli, gelişime açık nüfusunun olması, henüz yok olmamış kültürünün ve inançlarının varlığı, yöre halkının birbirleriyle dayanışma içerisinde olması da sosyo-kültürel potansiyelini oluşturur.

Yapılan bu araştırma Tunceli'de kırsal alanların durumunu, gelişimini ve sosyo-ekonomik potansiyelini göstermektedir. Tunceli kırsal kalkınma potansiyeli yüksek bir ildir. Tunceli'de kırsal kalkınmanın gelişebilmesi için sermayenin yüksek olması, yatırımların arttırılması, göçün engellenmesi, alt yapının sağlamlaştırılması gerekmektedir. Tüm sorunların ortadan kaldırılması ile ekonomik faaliyetlerin gelişebilmesi için uygun ortam oluşacaktır. Kırsal kalkınma potansiyelinin yüksekliği, yatırımcılar için çekici olacaktır. Kırsal alanlarda yatırım yapılacak alanları coğrafi koşulların uygunluğuna göre belirlemek ve en fazla gelir getirecek ekonomik kaynakları sunmak yatırımcılar için fikir oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Açık, N. (2009). *Nazımiye İlçe Merkezi'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Akçi, A. (2015). *Kırsal Kalkınma İçin Bir Model Önerisi: Köy kümeleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim dalı, Konya.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, Adapazarı.
- Ayanoğlu, İ. (2008). *Kırsal Kalkınma ve Türkiye için Kırsal Kalkınma Modeli*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bakırcı, M. (2007). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma, Kavramlar, Politikalar, Uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Başbüyük, A. (2004). "Coğrafi Açından Türkiye'de Kırsal Kalkınma Sorunu", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12:43-66
- Bulut, İ. (1995). "Tipik Bir Yolboyu Köy Örneği Kars-Kümbetli Köyü", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1:96-111.
- Bulut, İ. (2000). "Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19-54.
- Bulut, İ. (2006). *Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası)*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Bulut, İ. (2011). "Anadolu'da İnanışların ve Geleneklerin Doğa Korunması Açısından Önemi Üzerine Örnekler", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11:119-134.
- Cengiz, T. ve Çelem, H. (2003). "Kırsal Kalkınmada Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahs) yönteminin kullanımı", *Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, 1-2:144-153.
- Ceylan, S., Bulut, İ. (2017). "Kırsal Konut Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörler Açısından Misli Ovası Konutlarının İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, VII (2): 79-96.
- Çağlar, Y. (1986) *Köy, Köylülük ve Türkiye'de Köy Kalkınma Sorunu*, TZD yayını Ankara.
- Çeken, H., Karadağ, L., Dalgın, T. (2007). "Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma", *Artvin Çoruh Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1):1-14
- Çelik, B., Gülçubuk, B., Aker A. T. (2006). "Alana İlişkin Temel Demografik Göstergeler ve Göç Süreçlerinde Yaşanan Tarımsal Değişimler". *Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma*, Ulaşılabilir Yaşam Derneği, Tunceli.
- Çezik, A., (1982). *Kent Eşiği Araştırması- Türkiye İçin Kent Tanımı*. DPT Yayınları, Ankara.

- Çılğın, Z. (2013). "Ovacık Ovası (Tunceli) ve Munzur Dağlarının Güneybatı Aklanının Jeomorfolojisinde Buzullaşmaların Etkisi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:103-122.
- Darkot, B. 1943, *Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi*, İ.Ü. Yayınları, No: 1965, İstanbul.
- Doğu, A. F., Somuncu, M., Çiçek, İ., Tuncel, H., Gürgen, G. (1993). "Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri", *Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi*, 2:157-185.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006). *Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007-2013)*, Dokuzuncu Kalkınma Planı, Ankara
- Durmuş, E. Çağlıyan, A. (2009). "Tunceli ilinde Yaylacılık", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma Dergisi*, 8(1):84-102.
- Durmuş, E. (2010). "Tunceli ilinde Hayvancılık", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:83-114.
- Elpe, E. (2013). "Dersim'in Arkeolojik Tarihçesi". A. Boztuğ, M. Demir, S. Gün vd. (Ed.), 2. *Uluslararası Dersim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Tunceli Üniversitesi Yayını, Tunceli, 2-32.
- Emekli, G., Südaş, İ., Soykan, F. (2007). "Göç, Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm ve Türkiye", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15 Eylül 2007, Ankara.
- Erinç, S. (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Erkal, M. (2011). *Sosyoloji (Toplumbilim)*, Der Yayınları.
- Erol, O. (1999). *Genel Klimatoloji*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Esen, F., Avcı, V. (2017). "Tunceli ilinde Topografik Faktörlere Göre Yerleşmelerin ve Nüfusun Dağılışı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10:376-389.
- Fırat Kalkınma Ajansı. (2014). *TRB1 Bölge Planı 2014-2023*, Yılmaz Matbaacılık ve Yayıncılık, Malatya.
- Fırat Kalkınma Ajansı. (2017). *Tunceli İli Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi*, Tunceli Yatırım Destek Ofisi, Tunceli.
- Geray, C. (1974). *Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar (Sorunlar, Yaklaşımlar, Örgütlenmeler)*, Türkiye ve Orta Doğu Amma İdaresi Enstitüsü Yayınları, 139:1-4
- Giray, F. H, Akın, A. ve Gün, S. (2004). "Kırsal Kalkınmada Yeni Perspektifler", *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi Tarım Ekonomisi Dergisi*, 6:161-168, Tokat.
- Güçlü, A. (2007). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'nin Çevre Politikaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Gürlük, S., (2001). “Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma”, *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 4.
- HEGEM Vakfı. (2015). Tunceli İli Sosyal Analiz Çalışması, Kalkınma Bakanlığı.
- Kaymaz, K., Aydın, Ç. M., Zengin, B. (2017). “Tunceli İli Ekonomisine Katkı Sağlayan Bazı Sektörlerin İncelenmesi”, *Bilim ve Gençlik Dergisi*, 5:131-145.
- Keleş, R. (1990). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keşkek, D. (2015). *Hozat İlçe Merkezinin (Tunceli) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Khan, A. (2015). *Dağlık Bölgelerde Sürdürülebilir Kalkınma: Bolu-Kıbrısık İlçesi Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koday, Z. (2006). “Doğu Anadolu Bölgesinde Zirai Faaliyetlerdeki Farklılıkların Yeri ve Önemi”. *IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 25-26 Mayıs 2006, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 135-144.
- Küçük, S. (2008). *Tunceli-Ovacık Yöresinde Kırsal Yerleşim Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Kük, M. (1993). *Tunceli İlinin Tarımsal Mekanizasyon Özellikleri ve Bu Özellikleri Bölgenin Tarım Potansiyeli Açısından İrdelenmesi Üzerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ç.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makinaları Anabilim Dalı, Adana.
- Özgürel, G., Alan, R., Bingöl, Z. (2015). “Yerel Kalkınmada Bir Araç Olarak Festivaller: Munzur Kültür ve Doğa Festivali”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(2):113-121.
- Özkaya, T. (1998). *Kırsal Kalkınmada Çiftçi Katılımının Önemi Üzerine Bir Araştırma: Halilbeyli Köyü Örneği*, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını, İzmir.
- Pazar, M., (2001) *Demokratik Eğitimde Bir Anıt Kurum: Köy Enstitüleri*, Güldikeni Yayınları, Ankara.
- Saraçoğlu, H. (1956). *Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdler-I*, Doğu Anadolu, Maarif Basımevi, İstanbul.
- Sarıbeyoğlu, M. (1951). *Aşağı Murat Bölgesi'nin Beşeri Coğrafyası*. Anıl Matbaası, İstanbul.
- Sarı, C., Bidav, Y. (2017). “Munzur Vadisi Milli Parkı'nda Doğal ve Kültürel Çevrenin Geliştirilmesi ve Korunması Üzerine Yöre Halkının Farkındalığı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 38:63-86.
- Savaş, F.V. (1979). *Kalkınma Ekonomisi*, İ. İ. T. İ. A. Nihad Sayar Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Sertel, S. (2014). "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımına Göre Dersim Bölgesinde Demografik Yapı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1:269-282.
- Soykan, F. (1999). "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 67-75.
- Soykan, F. (2003). "Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi için Önemi", *Ege Coğrafya Dergisi*, 12:1-11.
- Şikoğlu, E. (2010). *Pertek (Tunceli) İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etütü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Coğrafya Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Tandoğan, A. (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*. Eser Ofset Matbaa Yayıncılık, Trabzon.
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2016). *81 İl Sanayi Durum Raporu*, BSTB Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı. (2017). *Tunceli İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu*, Tunceli Valiliği, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Tunceli.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018) *Tunceli'de Kültür ve Turizm Verileri*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, Ankara.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. (2013). *Tunceli İli Doğa Turizmi: Master Plan 2013-2023*, XV. Bölge Müdürlüğü, Tunceli Şube Müdürlüğü, Tunceli.
- T.C. Sağlık Bakanlığı İstatistikleri, (2017). *Tunceli'nin Sağlık Sektörüne Ait Verileri*. T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- T.C. Tunceli Valiliği. (2012). *Bir Tutam Tunceli*. T.C. Tunceli Valiliği. Anıt Matbaa, Ankara.
- T.C. Tunceli Valiliği. (2016). *Tunceli İl Yıllığı*. T.C. Tunceli Valiliği. Tunceli
- Tolunay, A., Akyol, A., (2006). "Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2:116-127.
- Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü. (2017). *Tunceli hayvancılık verileri*. Tunceli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Tunceli.
- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Genel Nüfus Sayımı Verileri (1935-2000, 2007-2016)*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Tunceli Ekonomik Faaliyet Verileri*. Bölgesel İstatistikler, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Tunceli İthalat ve İhracat Verileri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Tunceli'nin Göç Verileri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Tunceli Eğitim Verileri*. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Tunceli İstatistik Kurumu. (2018). *Tunceli'nin Tarım ve Hayvancılık Verileri*. Bölgesel İstatistikler, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Tunceli Meteoroloji İl Müdürlüğü. (2018). *Tunceli Meteoroloji İstasyonu Verileri*. Tunceli Meteoroloji İl Müdürlüğü, Tunceli.
- Tunçdilek, N. (1967). *İskan Coğrafyası*. İstanbul Üniv. Edebiyat Yayınları, İstanbul.
- Tunçdilek, N. (1978). *Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*. Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Turan, K. (1975). *Türk Tarım Toplumunun Sosyal Politika Açısından 'Merkez Köyler' Projesi Uygulama Olanakları*. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2015). *Beşeri Coğrafya- İnsan, Kültür, Mekan*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkkan, E. (1993). "Kırsal Sanayinin Doğal ve Yapay Dinamikleri ve Türkiye". *Kırsal Sanayi Sempozyumu*, 6-8 Nisan 1993, DPT Yayınları, Ankara.
- Uysal, C. (2001). "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*, 1:140-153, Antalya.
- Uzun, A. (2014). *Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Madra Dağı'nın Doğal ve Beşeri Kaynaklarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, E. (2008). *Aşağı Murat Tunceli Dağlık Yöresinin Tarımsal Yapısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yaşa, D. (2016). *Kırsal Kalkınmada Kırsal Kalkınma Projelerinin Rolü; Sivas-Erzincan Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yavan, N. (2014). "Nicel Araştırmalarda Veri ve Veri Toplama Teknikleri", Y, Arı. (ed.) Ve İ. Kaya, *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*. Coğrafyacılar Derneği Yayını, 219-266, Balıkesir.
- Yazıcı, H., Akpınar, E., Şahin, F. (2005). "Doğu Anadolu Bölgesi'nde Hızla Nüfus Kaybeden Tipik Bir İlçe Merkezi: Pülümür", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10:7-30.
- Yılmaz, C. (2006). "Türkiye'de Geri Kalmış Bölgelerin Kalkınmasında Kırsal Sanayinin Yeri ve Başlıca Sorunları". *IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu; Avrupa Birliği Sürecindeki Türkiye'de Bölgesel Farklılıklar Bildiriler Kitabı*, Ankara, 255-264.
- Yücel, T. (1987). *Türkiye Coğrafyası*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

İnternet Kaynakları

TUİK, Metaveri, “Nuts bölgeleri”,

http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2014/turkce/metaveri/siiniiflamalar/index.html.

erişim tarihi: 10 Eylül 2018.

TMMOB, “Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri”,

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e406957d45fcb6c_ek.pdf?tipi=14, Erişim Tarihi: 22

Ağustos 2017.

Tunceli Meteoroloji İl Müdürlüğü, “Tunceli sıcaklık verileri”,

<https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=TUNCELI>,

erişim tarihi: 20 Eylül 2018

T.C Tunceli Valiliği, “Tunceli Genel Coğrafi Özellikleri”, <http://www.tunceli.gov.tr/cografyayapi>,

Erişim Tarihi: 20 Eylül 2018.

Ulukale Köyü, <http://www.ulukale.com>, Erişim tarihi: 10 Ekim 2018.

**EK 1- TUNCELİ VE İLÇELERİNİN YILLARA GÖRE TOPLAM NÜFUSLARI
(TUİK-ADNKS, 2018)**

		Erkek	Kadın	Toplam İlçe Nüfusu
2007	Çemişgezek	4327	3883	8210
	Hozat	5070	2753	7823
	Mazgirt	5640	4419	10059
	Merkez	17391	13756	31147
	Nazımiye	2817	1557	4374
	Ovacık	4513	2687	7200
	Pertek	6165	5704	11869
	Pülümür	1970	1370	3340
			Toplam il nüfusu	84022
2008	Çemişgezek	4479	4093	8572
	Hozat	5524	2825	8349
	Mazgirt	5142	4266	9408
	Merkez	19526	13790	33316
	Nazımiye	2082	1542	3624
	Ovacık	3910	2734	6644
	Pertek	7000	6079	13079
	Pülümür	2046	1411	3457
			Toplam il nüfusu	86740
2009	Çemişgezek	4001	3928	7929
	Hozat	4018	2810	6828
	Mazgirt	4369	4035	8404
	Merkez	22191	13718	35909
	Nazımiye	1752	1449	3201
	Ovacık	3187	2755	5942
	Pertek	5992	5703	11695
	Pülümür	1780	1373	3153
			Toplam il nüfusu	83061
2010	Çemişgezek	3865	3835	7700
	Hozat	3878	2767	6645
	Mazgirt	4351	4040	8391
	Merkez	16395	14307	30702
	Nazımiye	1773	1460	3233
	Ovacık	2982	2763	5745
	Pertek	5707	5451	11158
	Pülümür	1707	1418	3125
			Toplam İl Nüfusu	76699
2011	Çemişgezek	3808	3758	7566
	Hozat	5555	2654	8209
	Mazgirt	4294	3990	8284
	Merkez	22460	14663	37123
	Nazımiye	1727	1435	3162
	Ovacık	3164	2770	5934
	Pertek	6421	5418	11839
	Pülümür	1587	1358	2945
			Toplam İl Nüfusu	85062
2012	Çemişgezek	4028	3832	7860
	Hozat	6117	2544	8661
	Mazgirt	4683	3939	8622
	Merkez	20844	15054	35898
	Nazımiye	1976	1402	3378
	Ovacık	3598	2754	6352
	Pertek	6795	5403	12198
	Pülümür	1957	1350	3307
			Toplam İl Nüfusu	86276
2013	Çemişgezek	4243	4027	8270
	Hozat	4247	2565	6812
	Mazgirt	4725	3958	8683

	Merkez	20168	15975	36143
	Nazımiye	2009	1447	3456
	Ovacık	3761	2789	6550
	Pertek	6364	5570	11934
	Pülümür	2122	1458	3580
			Toplam İl Nüfusu	85428
2014	Çemişgezek	4219	3930	8149
	Hozat	4624	2565	7189
	Mazgirt	4459	3784	8243
	Merkez	20969	17046	38015
	Nazımiye	1920	1449	3369
	Ovacık	3520	2815	6335
	Pertek	6194	5505	11699
	Pülümür	2068	1460	3528
			Toplam İl Nüfusu	86527
2015	Çemişgezek	3993	3716	7709
	Hozat	4544	2444	6988
	Mazgirt	4427	3663	8090
	Merkez	21617	17261	38878
	Nazımiye	1861	1388	3249
	Ovacık	3651	2787	6438
	Pertek	6129	5337	11466
	Pülümür	1907	1351	3258
			Toplam İl Nüfusu	86076
2016	Çemişgezek	3842	3638	7480
	Hozat	4205	2358	6563
	Mazgirt	4206	3563	7769
	Merkez	20146	16970	37116
	Nazımiye	1706	1318	3024
	Ovacık	3441	2662	6103
	Pertek	5811	5223	11034
	Pülümür	1803	1301	3104
			Toplam İl Nüfusu	82193
2017	Çemişgezek	3853	3660	7513
	Hozat	4616	2425	7041
	Mazgirt	4317	3514	7831
	Merkez	20338	16877	37215
	Nazımiye	1645	1241	2886
	Ovacık	3372	2598	5970
	Pertek	5824	5153	10977
	Pülümür	1816	1249	3065
			Toplam İl Nüfusu	82498

EK 2- ANKET FORMU

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde "Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli'nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi" adlı Yüksek Lisan tezi araştırması için anket çalışması yapmaktayım. Anketin amacı, Tunceli'de kırsal alanlardaki sosyo-ekonomik yapısını belirlemek ve kırsal kalkınma ile ilgili halkın farkındalığına ulaşmaktır. Bu araştırma hiçbir şekilde kişilerin özel hayatlarına, devletle ilişkilerine zarar içermemektedir. Kişisel bilgiler alınmamakla birlikte temel amaç köyle ilgili bilgilere ulaşmaktır. Bu nedenle cevapların doğru verilmesi Tunceli'deki köylerin kalkınma potansiyellerinin belirlenmesi için fayda sağlayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Yağmur BİDAV

Anket No:.....

Tarih:.....

Köyün adı:.....

A. SOSYO-DEMOGRAFİK VE EKONOMİK YAPI

1) Cinsiyet:

- a) Kadın b) Erkek

2) Kaç Yaşındasınız?

- a) 18-30
b) 31-40
c) 41-50
d) 51-60
e) 61+

3) Medeni Durumunuz nedir?

- a) Evli
b) Bekar
c) Dul/Eşi vefat etmiş
d) Boşanmış
e) Evlenme yaşında değil

4) Eğitim Düzeyiniz nedir?

- a) Okur-yazar
b) İlkokul
c) Ortaokul
d) Lise
e) Üniversite/Yüksekokul
f) Okuma-yazma bilmiyor

5) Çalışma durumunuz nedir?

- a) Çalışıyorum
b) Emekliyim
c) Ev hanımıyım
d) Öğrenciyim
e) İş bulamıyorum

- f) Yaşlıyım çalışmıyorum
g) Ekonomik olarak aktif değilim (Engelli/14 yaş altı)
- 6) Mesleğiniz nedir?**
- a) Çiftçi-ziraat
b) Tüccar-Esnaf
c) Serbest meslek
d) Kalifiyeli işçi
e) Memur
f) Ev hanımı
g) Madende işçi
h) İşsiz
i) Diğer
- 7) Hanenin yıllık toplam geliri nedir?**
- a) 5000 TL'den az
b) 5001-10000 TL arası
c) 10001-15000 TL arası
d) 15001-20000 TL arası
e) 20001-30000 TL arası
f) 30001-40000 TL arası
- 8) Hane halkı kaç kişiden oluşmaktadır?**
- a) Tek yaşıyorum
b) 2 kişi
c) 3 kişi
d) 4 kişi
e) 5 kişi
f) 6 kişi ve daha fazla
- 9) Beraber yaşadığınız akrabanız var mı?**
- a) Evet b) Hayır
- 10) Kaç çocuğunuz var?**
- a) Yok
b) 1 çocuk
c) 2 çocuk
d) 3 çocuk
e) 4 çocuk
f) 5 çocuk ve üstü
- 11) Çocuklarınız okuyor mu?**
- a) Evet
b) Hayır
- 12) Çocuklarınızı okutma nedenleriniz nelerdir?**
- a) İş güç sahibi olsun diye
b) Bu köyde yaşamasın diye
c) Biz okuyamadık onlar okusun diye
d) Okusunlar ülkemize faydalı olsunlar diye
e) Hepsi
f) Diğer

- 13) Köy dışına ne sıklıkla çıkarsınız?**
- Her gün
 - Haftada birkaç gün
 - Ayda birkaç gün
 - Yılda birkaç gün
 - Kış mevsiminde birkaç ay
 - Hiç gitmem
- 14) Köy dışına çıktığınızda en çok nereye gidersiniz? İsimlerini yazınız.**
- Başka köye
 - İlçeye
 - İl'e
- 15) En çok ne için gidersiniz?**
- Alışveriş
 - Mahkeme işi
 - Hükümet
 - Sağlık
 - Eğlence-spor
 - Dost-akraba ziyareti
 - Diğer
- 16) Hane halkından çocuklarınızdan ya da akrabalarınızdan göç edenler var mı?**
- Evet
 - Hayır
- 17) Bunlar nerelere yerleşmişlerdir?**
- Komşu köye
 - Bucak ya da ilçe merkezine
 - Aynı il içinde başka köye
 - İl merkezine
 - Başka ilçede bir köye
 - Başka bir ile
 - Başka ildeki başka bir ilçeye
 - Yurtdışına/Başka bir ülkeye
 - Bilmiyorum
- 18) Köyden ayrılıp şehirde yaşayanlar orada yaşamaktan memnunlar mı?**
- Memnun
 - Memnun değil
 - Fark yok
 - Bilmiyorum
- 19) Köye ziyarete gelirler mi?**
- Evet
 - Hayır
- 20) Göç eden kişiler hangi nedenlerle göç ettiler?**
- Topraksızlıktan
 - Fakirlikten
 - İş için
 - Şehir imkanları nedeniyle
 - Eğitim için
 - Sağlık sebebiyle
 - Diğer

- 21) **Mümkün olsaydı siz de şehirde yaşamak ister miydiniz?**
a) Evet b) Hayır
- 22) **Cevabınız Hayır ise nedeni nedir?**
a) Atamın topraklarından ayrılmam
b) Köyümdeki yaşantımdan memnunum
c) Yaşlılık
d) Fırsat bulamamak
e) Eğitimim devam ediyor
f) İlgim yok
g) Diğer
- 23) **Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?**
a) Kahveye giderim
b) Televizyon seyredirim ya da radyo dinlerim
c) Ev işleriyle ilgilenirim
d) Köy dışına gezmeye giderim
e) Komşularla muhabbet ederim
f) Boş vaktim olmaz
g) Diğer
- 24) **Köy halkı birbirleriyle iyi geçinirler mi?**
a) Çok iyi geçinirler.
b) Bazen tartışırlar.
c) Bilmiyorum
d) Her zaman tartışırlar.
e) Kimse birbirinin işine karışmaz.
- 25) **Kendi bostanınız var mı?**
a) Evet b) Hayır
- 26) **Köy pazarınız var mı?**
a) Evet b) Hayır
- 27) **Evet ise neler satılıyor?**
a) Sebze-meyve
b) Ev eşyaları
c) Giyim
d) Kuru gıdalar
e) Hepsi
- 28) **Hayvancılık yapıyor musunuz? Hangisini/hangilerini yapıyorsunuz?**
a) Yapmıyorum
b) Büyükbaş hayvancılık
c) Küçükbaş hayvancılık
d) Arıcılık
e) Küçükbaş hayvancılık ve arıcılık
f) Kümes Hayvancılığı
g) Hepsi
- 29) **Arıcılık yapıyorsanız sahip olduğunuz kovan sayısı ne kadar?**
a) 1-25
b) 26-50
c) 51-75

d) 76-100
 30) **Kümes Hayvancılığı ile uğraşıyorsanız hangileri ve kaç tane bulunmaktadır?**

.....

31) **Besi /ahır hayvancılığı mı yoksa mera hayvancılığı mı yapıyorsunuz?**

- a) Mera
 b) Besi/Ahır

32) **Büyükbaş ve Küçükbaş toplam kaç hayvanınız var?**

- a) 1-20
 b) 20-30
 c) 30-40
 d) 40-50
 e) 50-100
 f) 100'den fazla

33) **Büyükbaş ya da Küçükbaş hayvanlarınızın cinsleri nelerdir? yazınız.**

.....

34) **Yaylacılık yapıyor musunuz?**

- a) Evet
 b) Hayır

35) **Tarlarda bağ ya da bahçende zirai ilaçlar kullanır mısın?**

- a) Evet b) Hayır

36) **Hayvanların varsa onlara hiç suni dölleme yaptırdınız mı?**

- a) Evet b) Hayır

37) **Çiftçi ya da hayvancılıkla uğraşıyorsan, suni gübre kullanıyor musunuz?**

- a) Evet b) Hayır

38) **Evet ise Neden suni gübre kullanıyor musunuz?**

- a) Çok ürün veriyor
 b) Ürünün niteliği iyileştirmek için
 c) Diğer

39) **Organik Tarım ve Hayvancılık yapıyor musunuz?**

- a) Evet
 b) Hayır

40) **Bu *Organik* ürünler nelerdir?**

Üretilen tarım
 ürünleri.....

Üretilen hayvansal
 ürünler.....

41) **Organik ürün ürettiğiniz alanlar diğerlerinden ayrı mı? Yoksa sadece organik ürün mü üretiyorsunuz?**

- a) Hem organik hem konvansiyonel(normal)
 b) Sadece organik ürün üretiyorum

42) Evde hangi besin maddelerini yaparsınız? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- a) Tarhana
- b) Bulgur
- c) Ekmek
- d) Peynir
- e) Çökelek
- f) Tereyağı
- g) Yoğurt
- h) Ayran
- i) Turşu
- j) Salça
- k) Reçel
- l) Kurutulmuş sebze ve meyve
- m) Dut pekmezi/Üzüm pekmezi
- n) Kavurma
- o) Kurutulmuş dağ kekiği/baharatlar
- p) Üzüm şarabı
- q) Diğer(.....)

43) Evde yaptığınız besinlerin neden yapıyorsunuz?

- a) Satmak ve para kazanmak için
- b) Ev tüketimi için
- c) Her ikisi de

44) Evde yaptığınız ürünleri satıyorsanız nerede satıyorsunuz?

- a) Köyde satıyorum
- b) Şehirde satıyorum
- c) Köyde ve şehirde tezgâhlarda satıyorum
- d) Başka köylere satıyorum
- e) Aracı satıcıya veriyorum
- f) Hepsi

45) Ürettiğiniz tarım/hayvancılık ürünlerini satıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

46) Sattığınız bu ürünlerden yeterli gelir elde ediyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Fena değil

47) Hanenizin arazi varlığı (dekar) ne kadardır?

- a) Arazi olmayan
- b) <5
- c) 5-10
- d) 10-20
- e) 20-50
- f) 50-100
- g) 100-200
- h) 200'den fazla

48) Arazileriniz parçalı mı? Parçalı ise kaç parçadan oluşmaktadır?

.....

49) Köyde toprağın varsa, bu toprağı aşağıdakilerden hangisine göre işliyorsunuz?

- a) Hiç toprağım yok
- b) Tamamını kendim işliyorum
- c) Tamamını ortakçıya veriyorum
- d) Tamamını kiraya veriyorum
- e) Kısmen kendim kısmen ortakçıya
- f) Kısmen kendim kısmen kiracıya
- g) Kısmen kiracı kimsen ortakçıya veriyorum.

50) Sahip olduğun toprağın dışında kendine ait olmayan fakat ortakçı ya da kiracı olarak işlediğiniz toprak var mı?

- a) Başkasının toprağını işlemiyorum
- b) Başkasının toprağında tarım işçisi olarak çalışıyorum
- c) Başkasının toprağını ortakçı olarak işliyorum.
- d) Kısmen ortakçı kısmen kiracıyım.
- e) Başkasının toprağını ortakçı ya da kiracı olmadan işliyorum

51) Tarımda hangi yöntem/yöntemleri kullanıyorsunuz?

- a) Kuru Tarım
- b) Sulu Tarım

52) Kendinize ait tarım makinesi var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

53) Evet ise hanenizde bulunan makineleri işaretleyiniz.

- Karabasan
- Pulluk
- Dişli Tırmık
- Batöz
- Sırt Pülverizatörü
- Süt Sağma Makinesi
- Traktör

Bunlardan başka kullandığınız makine varsa belirtiniz

54) Oturduğunuz evde elektrik var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

55) Evinizde suyunuzu nereden/nerelerden sağlıyorsunuz?

- a) Ev içindeki musluk
- b) Bahçedeki musluk
- c) Mahalle-köy çeşmesi
- d) Kuyu
- e) Başka

56) Mevcut su kaynağı son 12 ayda içme, gıda ve temizleme ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterli oldu mu?

- a) Evet
- b) Hayır

57) Tarımsal kullanıma uygun yeterli su varlığı bulunuyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır

- 58) Oturduğunuz Konutun durumu nedir?**
 a) Yeni İnşa b) Eski İnşa
- 59) Tuvalet oturduğunuz evin içinde mi, dışında mı?**
 a) İçerde
 b) Dışarıda
- 60) Konutun inşasında kullanılan malzeme nedir/ nelerdir?**
 a) Taş
 b) Kerpiç
 c) Tuğla
 d) Ahşap
- 61) Eviniz düz dam mı yoksa çatılı mı?**
 a) Düz Dam
 b) Çatılı
- 62) Eviniz çatılıysa çatı yapım malzemesi nedir?**
 a) Taş
 b) Kiremit
 c) Sentetik çatı malzemesi
 d) Sac
 e) Ahşap
 f) Diğer.....
- 63) Çöp/atık bertarafını nasıl yapıyorsunuz?**
 a) Evlere yakın alanlarda bertaraf edilir
 b) Yakarak bertaraf edilir
 c) Evlere uzak alanlarda bertaraf edilir
 d) Düzenli olarak toplanır
- 64) En fazla kullandığınız enerji kaynağı nedir?**
 a) Kömür
 b) Odun
 c) Elektrik
- 65) En fazla tükettiğiniz gıda maddeleri nelerdir? ?(En önemli olan 1 numara olarak yazılacak şekilde kodlayınız)**
Tahıl
Sebze/Meyve
Baklagiller
Patates-soğan
Et ürünleri
 Süt ve yumurta
 Deniz ürünleri
- 66) En önemli gelir kaynaklarınız nelerdir? (En önemli olan 1 numara olarak yazılacak şekilde kodlayınız)**
 Ücretli iş
 Emekli maaşı
 Devlet yardımı
 Aile yardımları
 Tarım
 Hayvancılık

..... Ticaret

..... Diğer (ne olduğunu belirtiniz.....)

67) En önemli tarım ve hayvancılık faaliyetleriniz nelerdir? (En önemli olan 1 numara olarak yazılacak şekilde kodlayınız)

..... Büyükbaş Hayvancılık

..... Küçükbaş Hayvancılık

..... Kümes Hayvancılık

..... Arıcılık

..... Balıkçılık

..... Tahıl üretimi

..... Sebze üretimi

..... Meyve üretimi

..... Ormancılık

68) En fazla verim elde ettiğiniz ana ürününüz nedir? (Tarımsal ürününüz ve hayvansal ürününüzü ayrı ayrı yazınız.)

Tarımsal ürün.....

Hayvansal ürün.....

69) Sosyal Güvenlik Durumunuz nedir?

a) BAĞ-KUR

b) SSK

c) Emekli Sandığı

d) Yeşil Kart

e) Diğer

f) Hiçbiri

70) Toplayıcılık yapıyor musunuz? (Yabani ot, yeşillik, yabani meyve, mantar gibi...)

a) Evet

b) Hayır

71) Toplayıcılık yapıyorsanız, nerelerde yapıyorsunuz?

a) Köyün çevresinde/ Yakın çevrede

b) Yüksek dağlık alanlarda/ Uzak çevrede

72) Toplayıcılık yaptığınız alanların (vadi/dağ) ismini biliyorsanız yazınız.

.....
73) Topladığınız ürünler hangileridir? İsimlerini yazınız.
.....
.....

74) Bu ürünleri satıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

75) Cevabınız Evet ise Topladığınız ürünleri nerede satıyorsunuz?

a) Köy içerisinde

b) Şehir pazarında

c) Şehir merkezinde tezgâhlarda

d) Hem köy içerisinde hem şehir merkezinde

- 76) Sizce bu köyde zengin sayılmak için ne gerekir?**
- Toprak
 - Emlak
 - Nakit para
 - Yüksek maaşlı bir işte çalışmak
 - Memur olmak
 - Diğer
- 77) Yıllık geliriniz haneniz için yeterli oluyor mu?**
- Çok yeterli değil
 - Yeterli
 - Yeterli değil
- 78) Geliriniz geçmiş yıllara göre şu an ne durumda?**
- Kesinlikle artıyor
 - Artıyor sayılabilir
 - Ne artıyor ne de azalıyor
 - Azalıyor sayılabilir
 - Kesinlikle azalıyor
- 79) Tarımsal verimliliğinizde eskiye oranla bir değişiklik var mı?**
- Azalma var
 - Artış var
 - Değişiklik yok
 - Bilmiyorum/Yorum yok
- 80) Hayvancılık faaliyetinizde eskiye oranla bir değişiklik var mı?**
- Azalma var
 - Artış var
 - Değişiklik yok
 - Bilmiyorum/Yorum yok
- 81) Hayvancılık faaliyetlerinizde azalma varsa bunun nedenleri nelerdir?**
- Genç nüfus göç ettiği için/yaşlılık
 - Orman içi otlatma yasak olduğu için
 - Hayvancılık yeterince gelir sağlamadığı için
 - Hayvancılık giderleri fazla olduğu için
- 82) Yakın çevredeki mera/orman alanlardan yararlanma şekliniz nedir?**
- Odun olarak
 - İnşaat amaçlı
 - Otlak amaçlı
 - Bilinmeyen
- 83) Maddi olanakların artması halinde hangisini yaparsınız?**
- Tarım
 - Hayvancılık
 - Kümes hayvancılık
 - Ticaret
 - Bir fikrim yok
 - İlgilenmiyorum

- 84) Sizce köyün sorunları için gerekli olan çözüm yolu nedir?**
- Devlet yardım ederse çözülür
 - Muhtarın köyün sorunlarıyla daha çok ilgilenirse çözülür
 - Köylü olarak el ele verirse çözülür
 - Hepsi
 - Bilmiyorum
- 85) Kredi kartı kullanıyor musunuz? Ya da hiç kredi kartı aldınız mı?**
- Banka
 - Kooperatif
 - Diğer
 - Kullanmıyorum
- 86) Bankadan hiç kredi aldınız mı, ne için kullandınız?**
- Hayır almadım
 - Tarla aldım
 - Tarım makinesi, traktör aldım.
 - Tohum, gübre, ilaç aldım.
 - Hayvancılıkta, arıcılıkta kullandım.
 - Ev ihtiyaçları için/ ev almak için kullandım.
- 87) Hayvanlarınızı genelde nereden satın alıyorsunuz/getiriyorsunuz?**
- Kendi damızlık hayvanlarım var
 - Köy içerisinde
 - Komşu köyde bildiğim birinden
 - Şehirdeki diğer hayvan satıcılarından
 - Damızlık Hayvan Birliklerinden
 - Tarım il veya ilçe müdürlüğünden
 - Çevre şehirlerden
 - Yurtdışından
- 88) Hayvanlarınızı nasıl satın aldınız?**
- Özkaynak
 - Devlet teşviki
 - Bankadan kredi aldım
 - Tarım Bakanlığı hibe programı ile kredi sağlayarak
- 89) Kooperatif Üyeliğiniz var mı?**
- Hayır yok
 - Köy tarımsal kalkındırma kooperatifi
 - Tarımsal kredi kooperatifi
 - Motorlu taşıyıcılar kooperatif
 - Esnaf kefalet kooperatif
 - Tavukçuluk üretim ve pazarlama kooperatifi
- 90) Çevre deyince ne anlıyorsunuz?**
- Oturduğum Köy
 - Orman
 - Tarla, bahçe, bağ
 - Doğal Kaynaklar
 - Dünya
 - Hepsi

- 91) **Çevre sorunları konusunda bilginiz var mı?**
- Tamamıyla bilgim var
 - Büyük ölçüde bilgim var
 - Kısmen bilgim var
 - Hiç bilgim yok
 - Bilgim konusunda emin değilim
- 92) **Çevre sorunları ile ilgili eğitim aldınız mı?**
- Evet
 - Hayır
- 93) **Köyünüzde turistik faaliyetler yapılıyor mu?**
- Evet
 - Hayır
- 94) **Köyünüzde turizm geliştirilirse iş imkânı artar mı?**
- Evet
 - Hayır
 - Bilmiyorum
 - Bir fikrim yok
 - İlgilenmiyorum
- 95) **Modern tarımsal yöntemleri takip ediyor musunuz yoksa geleneksel yöntemleri mi kullanıyorsunuz?**
- Modern yöntemler kullanıyorum
 - Geleneksel yöntemleri kullanıyorum
- 96) **Kırsal kalkınma ile ilgili bir şey biliyor musunuz?**
- Hiç yok
 - Az var
 - Orta derecede var
 - Yeterince var
- 97) **Köyün kalkınması için eğitim programı yapılırsa katılır mısınız?**
- Evet
 - Hayır
- 98) **Siz veya çevrenizden biri daha önce teşviklerden yararlandınız mı?**
- Evet, ben yararlandım
 - Evet, çevremden biri yararlandı
 - Evet, hem kendim hem de çevremden biri yararlandı
 - Hayır
- 99) **Tarım ve hayvancılıktaki devlet teşviklerinden/desteklerinden haberiniz var mı?**
- Sürekli takip ederim
 - Son zamanlarda takip etmeye başladım
 - Takip ediyordum ancak uzun zamandır haberim yok
 - Takip etmiyorum ama takip etmeyi düşünüyorum
 - Takip etmiyorum, ihtiyaç duymuyorum

100) KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)’den hiç yararlandınız mı?

- a) Evet, ben yararlandım
- b) Evet, çevremden biri yararlandı
- c) Evet, hem kendim hem de çevremden biri yararlandı
- d) Hayır

101) Köyünüzde yapılacak yatırım destekliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

102) Köyün kalkınması için proje yapılırsa maddi/manevi destek sağlar mısınız?

- a) Maddi olanağım yok ama diğer konularda destek sağlarım
- b) Maddi/Manevi her türlü desteği sağlarım
- c) Hayır sağlamam

103) Köy turizmi, kırsal turizm hakkında bir bilginiz var mı?

- a) Hiç yok
- b) Az var
- c) Orta derecede var
- d) Yeterince var

104) Kırsal Sanayi, küçük ölçekli sanayi kuruluşları ile ilgili bir bilginiz var mı?

- a) Hiç yok
- b) Az var
- c) Orta derecede var
- d) Yeterince var

Aşağıdaki belirtilen Kırsal Kalkınmaya yönelik sorularda verilen cümlelerin doğruluğunu belirleyiniz. (İşaretlemek istediğiniz kutucuklara “X” –çarpı- işareti koyunuz.

105) Kırsal Kalkınma ile ilgili aşağıdaki yargıları değerlendiriniz.? Aşağıdaki tanımlarda size doğru gelenleri işaretleyiniz.

• **Kırsal alanda yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirir ve yeni gelir kaynakları oluşturur.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

• **Kırsal alan toplumlarının ulusal gelişime katılmalarını sağlamak üzere oluşturulmuş politikalardan oluşur.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

• **Hem bir eğitim hem de örgütlenme işidir.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Kırsal alanda yoksulluğun kaldırılmasını sağlar.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Kırsal toplum yaşamının modern hale getirir.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Kırsal alanların refah düzeyini kentsel alanlara yakınlaştırır göçü azaltır.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Sürdürülebilir olduğu sürece, kültürün ve doğanın korunmasını sağlar.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Ekonomik faaliyetler (Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm) arasındaki dengeyi kurar.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

106) Sizce Köyünüzün turistik çekici özellikleri nelerdir? (Birden fazla işaretleylebilirsiniz.)

- a) Çok farklı bitki ve hayvan türlerinin bulunması
- b) Jeolojik-Jeomorfolojik özelliği
- c) Su varlığının olması
- d) El değmemiş bir ekosisteme sahip olması
- e) Kente yakın olması
- f) Kültürel zenginliğe sahip olması (festival-şenlik, kırsal konut mimarisi gibi)
- g) Yeme-içme alanlarının olması
- h) Yürüyüş-dağcılık gibi sporların yapılabilmesi

107) Kırsal Turizm ile ilgili aşağıdaki yargıları değerlendiriniz.

- **Çiftlik turizmi, yeşil turizm, yayla turizmi ile birlikte, doğa tatillerini ve özellikle de eko turizm, alışveriş, kayak, bisiklet ve etnik yapıyı içine alan bir turizm çeşididir.**

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

- **Yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına etki eder.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Kültürel zenginlik oluşturan yöreye ait hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına gelir sağlar.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Şehirlerde yaşayanların hayat tıkanıklığı, hava kirliliği, gürültü ve stresten kaçmak gibi nedenlerle kırsala gelirler.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Kırsal alanlar ile kentsel alanlardaki gelişmişlik farkını gidermenin yollarından biridir.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Tarımın yoğun olduğu yerlerde gizli işsizlik oranı da en aza inmiş olacaktır.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Kadınların iş gücüne katılması sağlanır ve hem işsizlik oranı azalmış hem de çalışanların gelirleri arttırılmış olur.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **İnşaat sektörünün gelişmesi, otel, motel, pansiyon, restoran gibi konaklama yerlerinin yapılması gelirlerin artmasına sebep olur.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Göçlerin azalmasına ve turistlerin gelmesi ile kültürel etkileşime neden olur.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum
- **Kırsal turizm yapılması ile doğanın sürdürülebilir kullanılmaması doğal tahribata yol açar.**
 - Katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Katılmıyorum

- **Doğal çevreye uyumsuz yapılaşma olsa da olmasa da kırsal turizm yapılmalıdır.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Av Turizminin gelişmesi gelirleri arttırır.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Av Turizminin geliştirilmesi doğal yaşama zarar verir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

108) Kırsal Sanayi ile ilgili aşağıdaki yargıları değerlendiriniz.

- **Kırsal alanlarda istihdamın arttırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi amacıyla yapılan tarım dışı ekonomik faaliyettir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Kırsal alanlardaki mevcut potansiyele göre şekillenir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Tarımsal ve hayvansal ürünlerin paketlenmesi, ürünlerin çeşitlendirilmesi, saklanması ve bozulmaması amacıyla kurulan tesislerden oluşur.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Sadece tarımsal ve hayvansal ürünlerin değil diğer doğal kaynaklarında işlenmesi dönüştürülmesi amacıyla da kurulan tesislerdir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Kırsal sanayi için öz sermaye kadar devlet desteği de önemlidir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Ülkedeki büyük sanayi kuruluşlarına destek sağlar ve bölgesel dengeleri korumada yardımcı olur.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Ulaşım ve haberleşme sıkıntısı olan, genç ve dinamik nüfusun yetersiz olduğu kırsal alanlarda kırsal sanayi sağlıklı gerçekleşmez.**

Katılıyorum
 Fikrim yok

Katılmıyorum

- **Kurulacak tesislerde; yerel, bölgesel, ülke geneline hatta uluslararası pazarların ihtiyacına uygun üretim yapılır.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- **Kurulacak tesislerin çevreye duyarlı olmasına dikkat edilir.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Kesinlikle katılmıyorum
 Katılmıyorum

- **Aşırı istihdamdan uzak tesisler yapılır.**

Katılıyorum
 Fikrim yok
 Katılmıyorum

- 109) Köyünüzün kalkınması için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?**

- Tarım iyileştirilmeli ve yalnızca ona devam edilmelidir.
- Yeni bir gelir kaynağı köye sokulmalı, tarımla birlikte yürütülmelidir.
- Devlet her konuda daha fazla yardım yapmalıdır.
- Kadınlar için meslek kazandırıcı kurslar açılmalıdır.
- Köyde kalkınma kooperatifi, dernek gibi örgütlü çalışmalar olmalıdır.
- Diğer

- 110) Köyünüzde tarımda yatırım yapılmasını istediğiniz faaliyet nedir/nelerdir?**

Tarım arazileri/tarımsal ürün arttırılmalı
 Tarımsal makinelere yatırım sağlanmalı
 Yeni tarımsal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı
 Tarımsal ürünlerin ambalajlanması ve dağıtımını için işletmeler kurulmalı
 Hiçbiri

- 111) Köyünüzde hayvancılıkta yatırım yapılmasını istediğiniz faaliyet nedir/nelerdir?**

Hayvan sayıları/hayvansal ürünler arttırılmalı
 Hayvanların daha iyi koşullarda yetiştirilmesi için yeni teknolojik makinelere yatırım sağlanmalı
 Yeni hayvansal ürünlerin üretilmesine yatırım sağlanmalı
 Hayvansal ürünlerin ambalajlanması, seri üretimi ve dağıtımını için işletmeler kurulmalı
 Hiçbiri

- 112) Köyünüzde turizmde yatırım yapılmasını istediğiniz faaliyet nedir/nelerdir?**

Köyün tanıtımını amaçlı yatırım yapılmalı
 Turist sayısının artmasına yönelik yatırımlar yapılmalı
 Turizmin geliştirilmesi için eğitim verilmesine yönelik yatırım yapılmalı
 Festival, şenlik gibi organizasyonlar için yatırım yapılmalı
 Doğa aktiviteleri için yatırım yapılmalı
 Hiçbiri

113) Köyde ki sosyal etkinlikler yeterli mi?

- a) Evet b) Hayır c) Fena değil

114) Köyde ne yapılması sizce daha uygundur?

- a) Düğün salonu
b) Çocuk parkı
c) Otopark
d) Pazar yeri
e) Hepsi

115) Sizce köyünüzün en önemli sorunu nedir?

.....
.....

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Yağmur Bidav
Doğum Yeri- Tarihi	Aliğa/23.10.1989
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Elazığ Atatürk Lisesi
Lisans Diploması	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı
Tez Konusu	Kırsal Kalkınma Açısından Tunceli'nin Coğrafi Çevre Potansiyelinin Değerlendirilmesi
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
• Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde Kırsal Kalkınma Yöntemleri ve Proje Eğitimi • İzmir Seferihisar Düzce Köyü'nün Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi üzerine örnek çalışma • FIG (Festival International de G�eographie), Uluslararası Coğrafya Festivali Kapsamında gerçekleşen projeler ve seminerler – Saint-Di� des Vosges – Fransa • İZKA (İzmir Kalkınma Ajansı) Proje Yazma Eğitimi • İzmir Mavi Bayrak, Doğan Karataş ile Eğitim Programı • İzmir, Lisans Tezi, Kavacık Köyü'nün Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi • Buca Belediyesi, "Buca'yı Turizme Açıyoruz" projesinde, Buca İlçesinin Ekoturizm ve Kültür Turizmi Sektör Analizi başlıklı çalışmada, Araştırmacı, Proje Görevlisi • İzmir-Seferihisar Fiziki ve Beşeri Coğrafya �zellikleri ve Turizm-Mavi Bayrak alışmaları, Akarca ve Büyük Akkum Plajları, Görevli ve Araştırmacı • Sözel Bildirili Katılımcı, "Sarı, C., Bidav, Y., Munzur Vadisi Milli Parkı'nda Doğal ve Kültürel evrenin Geliştirilmesi ve Korunması �zerine Yöre Halkının Farkındalığı", T�UCAUM 2016 Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Haziran 2016, Ankara Üniversitesi DTCF, Ankara • <i>Buğday Derneği</i> – �ye ve Gönüllü • <i>Ege Orman Vakfı</i> – Gönüllü • <i>HAYSEV</i>- Gönüllü • <i>Tohum Takas Etkinlikleri</i>, GDO'suz Tohumların Toplanması-Gönüllü	

İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Eğitimi
Çalıştığı Kurumlar	• Tunceli YFH Proje ve Danışmanlık, Proje Görevlisi• SUMA LTD. ŞTİ.• T.C. İç İşleri Bakanlığı-NVİ, Tunceli MAKS Ofisi, Veri İşleme Personeli
E-Posta	ybidav@gmail.com

